

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

XXX. ÉVFÖLYAM. 1903.

2 MELLÉKLETTEL

SZERKESZTETTÉK:
KAROLINY MIHÁLY és LÖVY MÓR.

AZ EGYESÜLET

KIADVÁNYA.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

MAGY. AKADEMLA
KÖNYVTÁRA

IGLÓ.

NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1903.

Tapasztalataim, melyeket több évi működésem alatt bécsi, német és belgiumi gyógyszerárakban szereztem, arra indítottak, hogy a dr. Kvapil orvosi utasítása szerint összeállított

kárpáti egészségi labdacsoakat

forgalomba hoztam, melyek eldugulás, nyálkásodás, ötvágyhiány, gyomorhaj, fölfúvadások, szédülés, fejfájás, váltóláz, aranyér, bőrkiütések, köszvény, vízkór és vesebajok ellen a legfényesebb sikerrel alkalmazhatók.

Szétküldési főraktár: **Friedrich János** gyógyszerésznél **Malackán**, Pozsony megye.

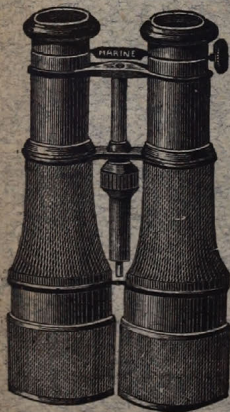
Egy skatulya ára 42 fillér, egy tekeres 6 skatulyával 2 korona 10 fillér. Ha a labdacsoak árához 40 fillér mellékeltetik, akkor a megrendelt mennyiség az egész birodalomba bárhova bérmentve küldetik.

Tisztelt gyógyszerész úr! Van szerencsém felkérni, legyen szíves nekem 12 dobozzal az ön kárpáti piluláiból kiküldeni, melyeknek hatásáról már meggyőződtem, s ezentul másoknak is ajánlani fogom. — Pécskán, 1896. február hó 7-én. Tisztelettel dr. **Temesi Rustler Odón**, járási orvos.

Tekintetes gyógyszerész úr! Szíveskedjék újból két tekerestet az ön kárpáti egészségi labdacsoakból küldeni, mert azok oly hírnévre tettek szert ezen a vidéken, hogy egy házban sem nélkülözhetik. Különösen nagyon használhatók végbélnehézségeknél és nagyon elősegítik a folytonosan ülő egyéneknek az emésztést. — Görgény-Szt.-Imre. Tisztelettel dr. **Herbeth Karoly**, járási kórorvos.

Küldjön nekünk postautánvétellel 10 tekerestet a jelesen beváltkárpáti egészségi labdacsoakból. — 1894. szeptember 2-án. Tisztelettel Vizgyógyintézet Kaltenleutgeben, dr. **Wilhelm Winternitz**, tanár.

Tekintetes gyógyszerész úrnak, Malacka. Szíveskedjék az ön által készített kitűnő hatású kárpáti labdacsoakból saját szükségletemre 2 tekerestet 12 skatulyávalküldeni. Egyszerűsöd megígérem, hogy labdacsoait bámulatos hatásuk miatt gyakorlatomban mindenkinek ajánlani fogom. — Kelt Cz.-Berzelen, 1898. április 19-én. Kiváló tisztelettel **Balázs Gyula**, kórorvos.

Kettős utazó-látcsövek,

kívül chagrin-bőrrel bevonva, feketére lakkozott foglalványban, achromatikus objektív lencsékkel 16 kor., nagyobb alakban 20 és 24 kor.

Ugyanaz gyors használatra (a tirage rapide) 30 kor., kettős utazó-látcsövek aluminiumból 30—40—50 korona.

Távolságmérők, zsebhőmérők,

zsebaneroidok, iránytűk,

fényképészeti készülékek

— művészek, műkedvelők, turisták, nyaralótulajdonosok stb. számára.

Igen egyszerű eljárás, biztos sikerrel. Nagy választék 40 kor.-tól feljebb.

Calderoni és Társa

— Váci-utca 30. sz. Budapest, Kishid-utca 8. sz —

Képes árjegyzékek bérmentve küldetnek.

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

XXX. ÉVFOLYAM. 1903.

2 MELLÉKLETTEL.

SZERKESZTETTÉK:

KAROLINY MIHÁLY és LÖVY MÓR.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ.

NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1903.

300880

MAGY. AKADEMLA
KÖNYVTÁRA

Hirdetés.

Tudósítjuk a Magas-Tátra látogatóit és barátjait, hogy a Zöld-tó mellett épült menedékház, melynek vendéglője étkező-teremből, három turistaszobából stb.-ből áll, június 15-én megnyílt, s így a kirándulók ott teljes ellátásban részesülhetnek.

TARTALOM.

I. ÉRTEKEZÉSEK.

	Oldal
1. Englisch Károly lovag : Téli magas túrok és első hegymászások. (A Magas-Tátrából)	I
2. Broeske M. : A Lomniczi-csúcs megmászása a Jordán-úton át. 1902. június 17-én.	24
3. Weber Samu : Mauksch Tamás	35
4. Jeltsch H. : A Batizfalvi-tóhoz vezető út mint új turistaút kezdete.	64
5. Barcza Imre : Bolyongásunk a Bükk-hegységben	69
6. Englisch Károly lovag : Adatok a Magas-Tátra entomológiájához.	79

II. AZ EGYESÜLET ÜGYEI.

1. Közgyűlés (101). — 2. Elnöki jelentés (106). — 3. Választmányi ülés (116). — 4. Választmányi ülés (122). — 5. A M. K. E. 1902. évi bevételének és kiadásainak kimutatása (128). — 6. A M. K. E. 1903. évi költségeloirányzata (130). — 7. A Magyarországi Kárpátgyesület alapítványainak kimutatása 1902. december 31-én (132). — 8. A M. K. E. muzeumauak 1902. évi zárószámadata. (134). — 9. A M. K. E. muzeumának 1903. évi előirányzata (135). — 10. Osztályok jelentései: Gölniczvölgyi osztály (136). — Iglói osztály (137). — Keleti-Kárpátok osztálya (139). — Liptói osztály (144). — Lőcsei osztály (147). — Sziléziai osztály (149). — Zólyomi osztály (153). — 11. A M. K. E. védnöke, tiszteletbeli elnöke, tiszteletbeli tagjai, tisztviselői, választmányi tagjai, muzeum bizottsága, képviselői (159).

III. APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

1. A Halastó körüli országhatár rendezése (162). — 2. A Középorom megmászása az Öt-tó felől (162). — 3. Adalék a magas-tátrai csúcsmászások történetéhez (164). — 4. A Sátán megmászása. Két más csúcsról való leszállás (165). — 5. Tátraképek (167).

IV. HALÁLOZÁS.

† Chodász János (169).

V. HIRDETÉSEK.

VI. MELLÉKLETEK.

TARTALOM

I. RÉSZLETES

1	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítése
2	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
3	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
4	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
5	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
6	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
7	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
8	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
9	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
10	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről

II. AZ EGYESÜLT ORSZÁG

1	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
2	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
3	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
4	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
5	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
6	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
7	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
8	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
9	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
10	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről

III. A TÖRTÉNELEM

1	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
2	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
3	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
4	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
5	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
6	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
7	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
8	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
9	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről
10	A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről

IV. HAJLÓZÁS

A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség egyesítéséről

V. HIBDEZÉS

VI. MELLÉLET

Téli magas túrok és első hegymászások.

(A Magas-Tátrából.)

Irta Englisch Károly lovag.

A Lengyel-nyereg átjárása január hóban.

Sylvester estéje volt, a mikor a Kassa-Oderbergi-Vasút egyik kocsijából Poprádon kiszálltam. Könnyű, kékes ködsávok vonultak tova a légben. Csupán itt-ott kandikált ki közülök egy-egy, a ragyogó csillagok myriádjával behintett, aranszögekkel dúsan kivert lovagpajzshoz hasonló darabja az égboltnak.

Csak időnként törte át valamely csillagzat rezgősugara a ködfátyolt, végigsuhanva a látóhatáron emelkedő távoli hegycsúcsokon; és ilyenkor hirtelenül, mint a mesében, az éj sötétségéből föltűnnek az ezüst szarvak és ormok óriás-alakjai, csillogó, jégborította falakból kinőve.

A völgyben még alig volt hó, s a szán döcögve haladt tova a durva göröngyökön. Most hirtelenül jeges szél suhogott alá a magaslatokról; ez szétszórta a felhőfoszlányokat s ellebbentette a Venus fátyoltakaróját. Hasonlíthatatlan fényben ragyogott e csillag ezen az estén!

A mikor a Tátra alján elértük a sötét, balzsamosgyantás illatot árasztó erdőszegélyt, már bőséges hóra bukkantunk; Széplak előtt egy órányira a szán nyílsebesen siklott tova a fehér, sima fölületen. Vígán hangzott az éjen át a fogat csöngőinek csilingelése.

Ujév napjának reggelén fölkapaszkodtunk a Nagyszalóki-csúcsra (2453 m), majd a Bibircs-gerinczet is megmásztuk, aztán elhatároztuk azt, hogy a szepesi Tátra főgerinczén is áthatolunk. Mivel társam, *dr. Jordán Károly*, a Budapestről való híres magyar turista a Nyereg-

hágón át kívánt Magyarországba visszatérni, a Zakopana-
nera való átkelésünk útjaul a Lengyel-nyerget válasz-
tottuk, melyen át tél idején még senki sem hatolt.

Hunsdorfer és *Franz* kalauzok kísérték bennünket
most is, mint az előbbi napokban. Reggel 4 órakor
indultunk Széplakról, miután jóízű rántottával s a foko-
zottabb fölmelegedés céljából félig rummal kevert theá-
val erősítettük magunkat. Ekkor finoman szitázott az
eső. Az erdőben még most is alig volt hó, mert az ez
évi sajátságos tél itt sem érezte még hatalmát. Itt-ott
a fekete áfonya világoszöld bokrocskái kandikáltak ki,
avagy a vaddisznó által föltúrt moha halmocskái hever-
tek szerteszt. Számos vadcsapás keresztezte utunkat,
majd egyesülve, majd sugárszerűen szétválva. Az őzike
és a zerge könnyed, nagy vadkanok, szarvasok hatalmas
patáinak, rókák, sőt farkasok és még sok mindenféle más
állat lábainak a nyomai világosan árulták el ez erdők
téli lakóit.

Mikor közel kétórai gyaloglás után elértük a Hun-
falvy-menedékház alatt levő halmot, csupán néhány lépés-
nyire előttünk hirtelenül egy óriási farkas törtetett
ki a törpefenyőből. A doktornak, aki valamennyire
előttünk járt, éppen csak annyi ideje volt, hogy kara-
bélyát a válláról lekapja és tüzeljen. A füsttelen lövés
száraz pukkanására én s a kalauzok előrohantunk az
erdőből, azonban ordas uram akkor már hatalmas ugrá-
sokkal eltűnt a törpefenyő között. Én ugyan még egy
golyót küldtem utána, de már csak nagy távolságból. De
úgy látszik, mégis meglőttük, mert kis idő múlva véres
nyomra bukkantunk. A mint a harcz színhelyét meg-
vizsgáltuk, ezt az érdekes vadászifölfedezést tettük: a
farkas lábnyomai éppen földték egy őz nyomait, melyet
hevesen üldözve jelent meg oly váratlanul a tisztáson, a
mikor mi annak szélére értünk. Ezt igazolja az ő csapá-
sának hirtelen megszünése is. Majdnem 4 méterrel odébb
mutakoztak hátsó lábainak a lenyomatai, melyek az
elhibázott ugrás következtében egészen az izületekig
sülyedtek a hóba. Éppen az ugrás pillanatában kellett
lennie, a mikor mi előjöttünk s őt áldozatának elragadá-
sában megzavartuk. Hogy emez epizód után óvatosab-
bakká váltunk, nem kell külön hangoztatnom. Ettől
kezdve egyikünk mindig lövésre kész volt, míg el nem
hagytuk a törpefenyő sűrű bozótját s a kőtömbökkel
megrakott patakmedret, mely ilyfajta állatoknak kedvelt
búvóhelyet nyújt.

Reggel 6 órakor értünk a Sziléziai-ház elé. Elbájolóan szép napkelte köszöntött itt ránk. A ködfüggöny szétozladozott. A fölkelő nap első sugarai a Ferencz József-csúcs jeges ormát pirosították, annak csillogó, hótakarta falain tova tévelyegtek, s azokat tüzes, izzó bíborszegélyekkel díszítették. Túl a völgyön, egy sor világosan föllobbanó fáklyához hasonlóan, a Bibircs-taréj égbe nyúló bástyái lángoltak. E sötét, fenyegető, alig itt-ott hóval behintett óriások csak most gyúlnak ki egészen fönt, mintegy narancssárga fénynyel elárasztva. Velünk együtt köröskörül minden titokzatos, égkék árnyékot vet a csillogó, mintegy gyémántokkal átszótt hóra, s e tündéries világitásában a vidék vad, szeczesz-sziós szépséget ölt.

A széjjel mállott csücskében fölmeredező Bibircsgerincz szakadékfalai felé fordulunk, a mely fölött czukorsüveghez hasonlóan trónol a Chrysanthemum-csúcs (2391 m) lebegő ezüstkoronája. Ezen meg egy méternyi hosszúságú, ultramarin-kék stalaktitokhoz hasonló jégcsapokban lecsüngő vízesés köti magához tekintetünket.

A Gránátos-fal alatt fölérősítettük jégpatkóinkat, mivel a jéggel bevont lejtő itt lassacskán függőleges, párkányokkal díszített hófallá alakult, míg lábaink alatt a Felkai-völgy éles sziklacsücskével tarkított mélysége tátongott. A kalauzok serpentinekben elől mennek; minden előre tett lépés után letérdelnek, hogy a következő lépcsőt kivádják és hogy testsúlyukat arra a lábukra helyezték, mely a fal felé esik. Mindegyik csapásukra a szétforgácsolt jégdarabok a tükörsíma lejtőn lezuhannak és sietve tűnnek el a mélységben. A vízesés függőleges fala fölött levő vékony, átlátszó hóelen áthatolva elérjük a Virágos-kertet s a fölséggel a völgybe tekintő Ferencz József-csúcs felé fordulunk, mely szeplőtlen fehérségű köpenyben burkolva néz le ránk jeges magányából. Óriásalakját ott, a hol szakadékfalain a hó nem tudott megállani, fantasztikus csoportosításokban a jégcsapok száz-ezrei fődik, s csupán a sziklaélek és lejtők világitanak ezüstfényű atlaszként.

A hóval takart Hosszú-tó mentén tovább hágva, lépteinket a Felkai-csúcsnak irányítjuk. A hó alakja a völgyben folytonosan változik. Majd kemény jég csikorog lábaink alatt, melyen jégpatkóink alig fogóznak meg, majd ismét övig avagy térdig sülyedünk a puha hóba. A nyáron erre vezető pompás útnak legkisebb nyoma sincs. Reggel a völgykatlanban párás, csaknem forró volt

a lég, most pedig hirtelenül hóförgeteg támadt ráuk, párosulva hatalmas forgószéllel, mely süvítve söpört tömör hófelhőket végig a falakon. A lánczok mentén, közvetlenül a Lengyel-nyereg alatt az út nem volt veszélytelen. Nedves, lecsúszó hóval takart keskeny, lehajló jégtáblákon át az ember egy k. b. 100 méter magasságú fal fölött kúszik tova. A lánczok közül csak az utolsó mellől olvadt el a hó. Hogy ezt az ember a jégcsákánynyal megfoghassa, olyan ugrást kell koczkáztatni, melyet egyáltalában csakis a pióczaként a sziklához odatapadó jégpatkók segítségével lehet végezni.

Fölhevülten, átizzadva, de örömtől sugárzó arcczal érzük el a Lengyel-nyeret (2208 m), dühöngő hóvihar közepette. A szúrós, hegyes, szélhordta kis jégtük csipdesték arcunkat, s így megakadályoztak bennünket abban, hogy itt megpihenjünk. Lefelé indultunk a Fagyott-tó irányában. Eleintén lassan ment a dolog, mert a puha, folytonosan lecsúszamló havon az alattunk levő sziklafalak miatt nagy óvatosságra volt szükség. Két ilyen fal között hosszú hónyelvre bukkantunk. Innen már jégcsákányainkkal serényen fékezve lesiklottunk a Jegestő-völgybe, mely k. b. 300 méterrel alább terül el. Az első száz métert így néhány másodperc alatt baleset nélkül tettük meg, de akkor hirtelenül olyan hely következett, a hol a hómező fölülete be volt jegesítve, s már most a dolog nem ment olyan helyesen. A doktor, a ki előre siklott, ideje korán fékezett ugyan, de e mellett elveszítette az egyensúlyt s fekvé gurult le a lejtőn. Én és *Hunsdorfer* kalauz a lesiklásnál a hó alatt eltakart kőre találtunk. Az erős összeütközésnél, mely most következett, a kalauz az orvos drága fotografáló készülékével együtt — mintha parittyából lőtték volna ki, — néhány méternyi magasságra a levegőbe röpült és nyílsebesen csúszott fejjel lefelé a völgy hótorka irányában. Az egész társaságban csak nekem sikerült magamat a lesiklás rendes állásában föntartanom, de már a fékezésre késő volt; a túlságos lendület folytán különben elvesztettem volna jégcsákányomat. Becsuktam hát szemeimet, s egy lavinaszerű hótömegetől körülsziporkázva röpültem le a mélységbe. A doktor e közben most már vagy 20 méternyire alattam csendesen csúszott lefelé. Épen csak hogy sikerült hozzá egy kétségbe esett »vigyázzt«-t kiáltanom, a mikor nagy félelemben voltam, hogy a veszélyt nem sejtőt a czipőmből csak úgy meredező vasfogakkal megsebesítem. Alig egy méternyire siklottam el mellette teljes lendülettel. Mivel azonban a

Jegestó-völgy feneke több méter magasságú könnyű, puha hóval volt kipárnázva, természetesen nem történt semmi bajunk, kivéve azt, hogy nyakig sülyedtünk a hóba, s hogy kalauzunkból a ki fejjel röpült le hozzánk, csizmáin kívül semmi sem vala látható. Volt erre hahota! Inkább fehér jeges medvékhez, semmint emberhez hasonlítva vándoroltunk a Svisztuvka-völgy fala felé. Itt kissé kellemetlen meglepetés várt reánk; az innen való leszállás a szikla tökéletes bejegesedése miatt ki volt zárva. Az általános tanácstalanság hosszabb szünete után, mivel a Lengyel-nyeregbe való visszatéréshez már késői volt az idő, s e mellett a Felkai-völgybe a lánczokon való leszállhatóság nagyon kérdéses volt, én vettem át a felelős kalauz szerepet. A Litvorove-torony sziklamedre felé fordulva sikerült egy oldallejtőt áthágnunk s a mélyebben lent fekvő katlankába lesiklanunk, a honnan nem minden további nehézség nélkül az erdőbe és a Salamon-kerülőházhoz érkeztünk. Azonban társam előbb még kisiklott és egy alant áthajló sziklák fölött végződő szurdokba csúszott, a melyből nagy erőlködések után ismét hozzánk fölmászott. Néhány pillanaton át, a melyek alatt kiáltásunkra nem felelt, komolyan aggódtunk érte. A szünet nélkül tartó hóföregeteggel nem törődve, megfőztük konzerveinket s az ebéd elköltése után vígan vándoroltunk tovább. Elhaladtunk a pompás formájú Molnár (Mlynarz) sziklakolosszus mellett s két további óra alatt a Rosztokavölgyben voltunk. A telegrammal ide rendelt gorálnak azonban, a kinek kocsival kellett volna ránk várnia, itt híre sem volt már; miután megsokallotta a várakozást (d. u. 5 óra volt), megint elhajtott onnan, minket egyszerűen sorsunkra bízva. Már hozzáfogtunk ahhoz, hogy a Pol' Vincze-menedékházban, melynek ajtaján, ablakán át a szél sívítva hordott be hópelyheket, éjjeli szállást készítsünk, a mikor kalauzaink a vízeseéknél más gorált kerítettek elő, »Jancsit«, a kit diadallal vezettek hozzánk. Jancsi 15 forintért volt hajlandó minket Zakopaneba szállítani. (A rendes díj 5 frt.) Mit tehattünk? Két órai várakozás alatt, a míg a ló, kocsirúd, kerékszög, s a szükséges pokróczok előkerültek, reggel óta áztatott tagjaink a csontvelőig fáztak át, s így másztunk föl a szekérre.

Esteli 10 óra volt, mikor Zakopaneban a »Tengerszem-szálló« előtt megálltunk. A következő napon, miután a *Chmielowski-család* vendégszerető otthonát is meglátogattuk, elbúcsúztam társamtól, a ki baleset nélkül tért vissza a Nyereg-hágón át Magyarhonba. Mennyire irigyel-

tem tőle azt a két napot, a mennyivel nálamnál több időt volt módja a télen kétszeresen fönséges Tátrában tölthetni!

A Hó-csúcs (Hangend-Schnee-Spitze, 2507 m) s a Hiller-torony (2503 m) első megmászása.

Bizonyára már régóta magára vonta a Tátra barátjainak figyelmét az a magasan kiemelkedő csúcs, a mely a Jégvölgyi- és Zöldtavi-csúcsokat összekötő gerinczéből nő ki. A Zöldtavi-csúcstól a Jégvölgyi-horhos éles szikla-gerincze (2341 m), a Jégvölgyi-csúcstól ellenben két kisebb nyereg-átjáró választja el, melyek között a gerincz újra fölemelkedve a kettős csücskü Hiller-tornyot alkotja. Az említett nyergek egyikét, a mely közvetlenül a Hó-csúcs talapzata alatt a gerinczbe vájódik, s a melyről egy kis bejegesített sziklamedren át a Javorove-völgybe lehet lemászni, »Glecsér-horhos«-nak (2430 m) neveztem el. Ellenben a Hiller-torony mögött fekvő második nyereg az általánosan ismert »Jégvölgyi-csúcs válla«, a melyen át az ember a »Kőparipára« kúszik. A Glecsér-horhost annak emlékére neveztem el így, hogy a Jégvölgyi-csúcsnak evvel szemben fekvő főnhómezői a tátrai glecsérképződés ritka nyomainak egyikét rejtik. *Fuchsnak* fájdalom már feledésbe ment kutatásai szerint, melyeket személyesen konstatálni volt alkalmam, nagyon forró nyarakon, a melyekben a hó tömegesen olvad, szétszaggatott, ultramarin-kék, többszörösen meghasadt, tipikus glecserek tárulnak föl. A Glecsér-horhos éjszaki oldalán levő hasadékban függ az ugyancsak már *Fuchs* részéről konstatált és leirt óriási, zöldes jégtömb. Hasonló glecsér található a Lomniczi-csúcs éjszaki oldalán. Ezt 1887-ben *Cieglewicz Ödön* tanár fődözte föl, a mint a Krakóról való *Fischer János* ural és *Bachleda Kelemen* kalauzzal a Lomniczi-csúcsról a Késmárki-csúcs felé és a Zöld-tóhoz ment. *Cieglewicz* úr leírása szerint közvetlenül a csúcs alatt bal felé rengeteg zöldes-kékes jégtömböket találtak. Nagyon forró nyár volt ez, a hó a felületen leolvadt s az ősjég hatalmas tömegei így napfényre jutottak. Hozzátehetem, hogy a Blaugletscherlin (Schwarzhorn), a berni hegyvidéken hasonló tüneményt észleltem.

Miután a Téry-menedékházban éjszakáztam, reggel 4 órakor *id. Hunsdorfer Jánossal* útnak indultunk; átvágtuk a tágas hókazánt, a »Jégvölgyi-váll« felé vezető

irányt megtartva, míg közvetlenül a Hó-csúcs óriási, síma falai alá nem jutottunk. Az éjjeli fagy miatt bejégesített lejtők, a melyekhez erősen oda fagytak a tegnapi lavinák maradványai, arra kényszerítettek bennünket, hogy a jégpatkókat fölvegyük, a melyek segítségével a szétmállott Hiller-torony falairól levonuló, lehajló pázsitpárkányokhoz jutottunk. Ezeket át — folytonosan »jobbra« tartva, — fölkúszunk. A ma reggel még jéggel is bevont kőzet szokatlanul törékeny; alig volt valami biztos fogódzkodó hely. Még mindig árnyékban járunk, följebb azonban, a hol a nap a csúcsokra süt, ennek hatására a fal jege olvadni kezd, s szakadatlanul zúg el fejük fölött a leváló kisebb-nagyobb kövek zápora. Hogy az ily körülmények között való kúszás nem számítható az élet kellemetességei közé, könnyen belátható, s azonkívül előrehaladottabb szezónban, a mikor a jég a keleti hasadéokban már fölolvadt, ezen át jóval könnyebb lehet a Glecsér-horhoshoz fölhatolni.

Ugy használtam a jégcsákányt, hogy avval a pázsitpárkányon föl-fölhúzódkodtam; így *Hunsdorfer* jó darabnyira mögöttem marad, s én elérem a Hiller-torony gerinczét, körülbelül 30 méternyire a csúcs alatt. A gerinczél rendkívül vadul, alig 20 czentiméternyi szélességgel hatol a csúcs felé. Kalauzom ennek láttára egy pillanatig tétovázott, de én már minden kiáltozása daczára előre kúsztam. Minden nem okvetlenül szükségeset a gerincz két oldalára akasztottunk, »hogy hát — a mint *Hunsdorfer* mondá, — kölcsönösen tartsa egymást.« Míg tehát ő lent tartotta a kötelet, én a szikla egyik kiugrásától a másikig lassan fölmásztam. Majd az ingó gerinczen a »Kőparipához« hasonlóan lovagolva kellett fölhatolnom. Itt valóban veszélyes hely következik, a mely a nyujtón való gyakorlathoz hasonló mozgást tesz szükségessé. T. i. az embernek — karjaival a kőre támaszkodva, — ezek között a gerincz északi oldalára kell magát átvetnie. A kötelet most a gerinczcsücskére csavarom s elérem a Hiller-torony csúcsát. Köröskörül pompás kilátás. Karakterisztikus, falhoz hasonló gerincz vonul innen a Jégvölgyi-vállhoz, mely húsz méterrel lejjebb, az aljánál, alig egy méternyi széles. Ezt a tornyot a mi Tátránk egyik barátja és lelkes tisztelője, *Hiller Hermann* úr, az Osztrák-magyar bank budapesti főfelügyelője tiszteletére »Hiller-torony«-nak neveztem el.

Miután én a csúcson, *Hunsdorfer* pedig a gerinczen egy-egy kőhalmot állítottunk föl, hátrafelé menve leszáll-

tunk. Hátszákjaink mellett töltött rövid pihenő után a keskeny gerinczen lekúsztunk s elértük a Hó-csúcs büszke talapzata alatti Glecser-horhost. Faragott oszlopként emelkedik ki a csúcs a talapzatból. Rövid, az ujjak között eldarabolódó fal következik, a melyen az ember a Tarpataki-völgy felé vág át. Följebb egy síma falú, ferde hasadék, melyen átkúszva elértük a »Hó-csúcs« ormát. (Julius 16.-án reggel 10 órakor, 2507 m). A remek időjárás mellett a köröskörül föltáruló körkép oly nagyszerű volt, hogy ezt a Tátra legelső szépségeihez kell sorolnom. Majd madártávlatot mutat egymás mögött húzódó heglánczolatokra, majd föltekintést a szomszédos Fecske-torony, Lomniczi- és Zöldtavi-csúcs roppant magaslataira, melyek csücskéi viola színű árnyékot vetnek a hómezőkre. Mögöttünk a Jégvölgyi-csúcs hóval beczukrozott, hatalmas csúcsa merül föl. Látjuk a Középorom-lánczolatot, a Sárga- és Markazit-tornyot; a Liptói-havasokon túl az Englisch- és Vöröstavi-tornyot, a Sirokát, a Muránt, ezen túl a magyar és a lengyel fősíkok fényárban úszó szemhatárait. Lábaink alatt a jéggel borított Csendes- és Öt-tó terül el. Egyszerre csak észrevesznek bennünket a Zöldtavi-csúcson levő turisták, s mi a szomszédos csücsccsal társalgást indítottunk. Most a horhoshoz mászunk le kötélen; a gerincz alatt megint fölveszszük czipőinket s a jégpatkókat, mert lágy, olvadó hóból álló falra jutottunk, mely alatt jég rejlett. Hogy ezen keresztül jussunk, egy k. b. fél méter széles és ennél is jelentékenyen mélyebb folyosót kellett kivágnunk. A lejjebb következő tágas hôlejtőkön lesiklunk. Az Öt-tóhoz érve, a Nyereghorhos-völgyecsken át mentünk lejjebb; azt akartam ott megtudni, nem lehetne-e a mostaninál jobb utat csinálni a Térymenedékház felé, a mire engem a M. Kárpátegyesület tátrafüredi képviselője kért föl.

A Vihar-csúcs (Wetter-Spitze, 2381 m), az Englisch-torony (2378 m), a Kis- (2390 m), és Nagy-Táblás-csúcs (Platten-Spitze, 2410 m) valamint a Hunsdorfer-torony (2363 m) első megmászása.

A korai fölkelés némelyeknek keservessé tehetné a »csúcsfaló« szüridei mesterséget. Minket ez azonban nem akadályozott, s így hát augusztus 7.-én éjjel 2 órakor megint útra készen és teljesen felszerelve ott állottunk a tarpataki kocsúton. Bizonyos határozatlanság volt eme

hajnalon az általános hangulat, mely fenyegető vehemenciává fokozódott, mikor a Nagy-Tarpaták-völgyben a Tűzkőhöz értünk. Most t. i. döntenünk kellett, jobbra vagy balra: az Antonia- vagy a Táblás-csúcs első megmászása között. Tétovázva és fázva állottunk a havon; valahányszor az egyik csúcs felé fordultunk, a másikat sajnáltuk s attól tartottunk, hátha emelt valaki legközelebbi kirándulásunkig elkapja előlünk, különösen mivel csúcs-jubileumomhoz (25 első csúcsmászás a Magas-Tátrában) mindkettőre igen nagy szükségem vala. Már jégpatkóink is vaczogtak hátzsákjainkban a hidegtől s az unalomtól, a mikor *id. Hunsdorfer* elméjében a sorhuzás zseniális mentőtlete villant föl. Két gyujtófát kotozászt elő zsebéből s ünnepélyesen rendelé: »Ez a fejes itt a Táblás-csúcsoké, a fej nélkül való az Antonia-csúcsé.« A szót tett követte, — s a fejetlent húztam; a főnhővezett Antonia-csúcs felé hosszú búcsúpillantást vetve a Kalánfüves-moréna törmeléklejtőjén fölfelé indultunk. Sorsunk meg volt pecsételve; e nap tárgyai visszavonhatlanul a Táblás-csúcsok levének.

Elhaladtunk a Kalántormásfű-tó sötét habjai mellett, melyekben a Vihar- és a Nagy-Táblás-csúcs csücskéi tükröztették hőmezőiket, s a kék csöngővirág százai kecsesen bólintgattak fejecskéikkel; $3\frac{1}{2}$ óra alatt fárasztó kapaszkodással értük el a pázsitos Blásy-horhos élet. Heves orkán, mely a túlfelől föltűnő Szepesi-síkság fölött egész sereg jól sorakozott apró felhőt vonultatott föl, minden előre tett lépésnél lesöpréssel fenyegetett. Mindazonáltal megmáztuk — hogy le ne sodortassunk, négykézláb — a Vihar-csúcsot (2381 m), s azon kőgúlát emeltünk.

A Szekrényes-csúcs felé eső, símán pánczélózott gerinczet tovább követve, nemsokára a Tarpataki-völgy felé fantasztikusan áthajló »*Englisch-toronya*» értünk. Az egy Kőparipa-helyen átvezető kritikuss út már nehezebb, s a »*Kis-*«, későbbben a »*Nagy-Táblás*«-csúcsnak meredek pázsitfoltokon és kisebb kéményeken át való megmászása szintén bajosabb dolog. Épen — a mint ez alkalommal hirtelenében a gerinczen átvetődtem, majdnem meg kellett csókolnom egy zergét, mivel alig két lépésnyire egymástól — kölcsönös meglepetés mellett — ütköztünk össze.

A Nagy-Táblás-csúcsról való kilátás fölötté érdekes; a legközvetlenebb közelségben a toronyszerű Bibircs, a Nagytarpataki-völgy hókatlana fölött a Vöröspataki-torony, az Antonia- és Varangyostó-csúcsok stb. nagy-

szerű, érdekfeszítő képet nyújtanak. A gerinczen a »Hunsdorfer-tornyon« (2363 m) át a »Zakrzewski-rés«-hez (2290 m, a Bibircs egyik első megmászója után elnevezve) lemenve, a Bibircs Habel-tornyához (2506 m) kúszunk át, melyet szintén komoly kapaszkodással érünk el, miután e szakasz végén egy apró görgeteggel telt szakadékon áthaladtunk; ezen keresztül legelőször *Miss Thomasson* mászott le a Tarpatákhoz. Este hazatértünk Tátrafüredre.

A Kis-Templom (Kis-Ördögszarv, 2089 m) első megmászása.

Augusztus 17.-ének korai hajnala ismét serény munkában ért bennünket. A Kis-Ördögszarvnak a Nagy-Ördögszarv felől való megközelíthetlenségéről szerzett tavalyi tapasztalatunk folytán ma a Gant-horhos felől próbáltunk szerencsét. Az első napsugár szétoszlatta a felhőket s ólomfekete háttéren megaranyozta a Kis-Templom főséges fejét. »Hunsdorfer!« — mondám, — nézze, milyen tűzben ég a szűz, érzi már látogatásunk közelségét!« Szótlanul mentünk tovább. Mikor a Tüzelőkővel szemben levő gyepes szurdokon át elértük a Gant-horhost, páratlan vihar fogadott bennünket. Ily körülmények között a tovább hatolás lehetetlen volt, s ennél fogva a Tarpataki-völgy oldalán levő törpefenyő között tüzet raktunk, s e mellett teljes két órán át ültünk, így is keservesen fázva. Valahányszor egy-egy szélroham szétkergette a maró füstgomolyt, mindannyiszor a Gant kőgúla-koronázott alakja mutatkozott, melyet *dr. Dóri* gyűrt le, mélyen a völgyben a Nagy-Tarpaták ezüstszalagja s zöld havasi réten a Rainer-menedékház.

Mikor már a szél végre valamennyire lecsöndesedett, a Kistarpataki-völgy oldalán kissé leereszkedtünk, átvágtunk a két meredek sziklatornyon s egy ferdén a mélység fölött tovavonuló, a Lomniczi-próbához hasonló réshez jutottunk. Ezúttal legelől járva én vettem át a fővezérletet, s így nemsokára a résen át a Kis-Ördögszarv vállára, de azután annak csúcsára is föl kúsztunk, a nélkül, hogy a kötelet használtuk volna. A szűz ormon, mely 3 oldalán pompás, megmászhatatlan falakkal ereszkedik alá, magas kőgúlát raktunk. Csakhamar észrevettek bennünket a Téry-házban s üdvözléseket intettek felénk. Magasra emelt jégcsákányra kötött zsebkendőt lobogtatva feleltünk; de a szél rövidesen elragadta a kendőt.

A Nagytarpataki-völgyre, annak nagy morénájára és rejtett üregére, továbbá az oszlophoz hasonlító Nagy-Templomra való tekintet fönséges. Az Öttavi-völgy keretében a Fecske-, Thomasson-, Jordán-, Chmielowski- és Eggenhofer-tornyok hosszú jégmedrekből kiemelkedő csücskéi valamint a Lomniczi-csúcs gyönyörű gúlája bilincselik le tekintetünket. A leszállásnál a Gant-résen derekas jégeső csipett meg bennünket, melynek egy szeme sem kímélt meg minket. A köröskörül lecsapó villámok lobogó világításában ez a rés elég jól festett, egyébként azonban minden a legjobban végződött.

Az Antonia-csúcs első megmászása (2385).

Augusztus 20.-ának hajnala volt. Négy órai gyaloglás után a Hagymás-tavaknál (Aschloch-Seen) az első reggeli pihenőt tartottuk s szemeinket a merev völgyfalak váltakozó világításában gyönyörködtettük, azután átvágtunk a Nagy-Tarpataki-völgy fénylő, hullámos hómezőin. Megmáztuk az utolsó hólejtőt is, s a Jeges-tó sivár, sötét kazánjában állunk. A közepén levő kútszerű hasadék elárulja azt, hogy itt az örökké éhes hullám az ezt rejtő jégbilincseket nyaldossa. Az Antonia-csúcsra most két út nyílik. Az egyik a nagy-tarpataki Zergehorhosra, aztán a gerincezen tovább vezet, a másik pedig a csúcs középső sziklafolyosójában. Az utóbbit választottuk. Az igen meredek és jéggel bevont hómezőkön a jégpatkók segítségével fölbalanszirozva s az egyik — két hónyelvet szétválasztó — szurdokon átugorva, elérjük a sziklafolyosó bejáratát. Ennek bal oldala két — világító zöld színe miatt föltűnő — pázsitpárkányon keresztül csaknem függőlegesen emelkedik fölfelé. A másik oldalon meg épen szemtől szemben állunk a Tátra-Rémszarv (Tátra-Schreckhorn) pompás, merész alakjával.

Alulról mindez sokkal barátságosabbnak látszott, s én így szóltam anyámhoz és id. Hunsdorfer kalauzhoz: »Nos egy óra mulva fönt leszünk; ehhez ennél a csúcsnál csak nem kell bősorkányság!« Azonban lett abból 4-nél is több. A fölhajszolt zergék eltűntek a résben, így hát mi is útra keltünk mögöttük.

De a tördelődző táblákon való kúzás nem sokára igen nehézé vált. Bántott volna a visszatérés. Minden fölöslegest letettem s kövekkel lenyomtatam, hogy a legurulástól megóvjam, fölvettem a kúszóczipőket s előre

kapaszkodtam. . . Jött egy pillanat, a mikor — hogy kitérjek egy kiálló sziklatömbnek, — a mélység fölé kellett kihajolnom s csaknem elvesztettem az egyensúlyt. Bizony sohasem néztem ily közélről a halál szemébe, mint e perczen. . . Mindazonáltal egyre tovább kúsztam. Hosszabban visszatekinteni már nem mertem, mert tudtam azt, hogy eféle helyeken a leggyakorlottabb sem mentes a szédüléstől. Itt-ott mégsem állhattam ellen annak a kísértésnek, hogy rövid pillantást vessek visszafelé; alant a meredek hőmezők e magasságból laposaknak látszottak, annyira lenyomta azok az ásító mélység hatása. Most néhány méternyire fölöttem megint pázsított pillantottam meg. Tudtam, hogy ha ezt elérni sikerül, fölöttem megint jobban menne a dolog. Hamarosan átvettem magamat a legközelebbi sziklatáblán és . . . ott rekedtem. Sem előre sem hátra, oldalra sem. Egy tördelődző sziklaélen, a jobb kezem két ujját szűk résbe szorítva, úgy álltam szellős helyemen, s ugyancsak volt időm arra, hogy a vidéket köröskörül megtekintsem. Próbáltam a kötelet valamiképen megerősíteni, de nem találtam erre alkalmas sziklakiugrást. Mélyen alattam levő társaimnak kiáltva fejtegettem helyzetemet, a kik azonban nem segíthettek rajtam, mivel maguk is nem könnyű kúszómunkán fáradoztak; így hát egészen magamra voltam hagyatva. Az első fél óra eltelte után az egy lábon álló gólya szerepét igen kényelmetlennek kezdtem tapasztalni, mert görcsöt éreztem már lábamban. Azt kiáltottam hát a derék *Hunsdorfernek*, hogy a rés keskeny párkányán, k. b. nyolcz méternyire alattam, állásba helyezkedjék, mert le kell magamat vetnem, bármi legyen is annak a következménye. Az a kő, melyet próbaképen leoldottam, az ily kísérlet sikeréhez nem nyújtott épen bátorító bizonyítékot, mert ez lezuhant a résbe, átugrott a falon, s lent a hőmezőkre érve legurult a Jeges-tóhoz. Azonban mikor már a megfordulás virtus-cselekedete sikerült, s én az egy órán át meghódított sziklaélt elhagyhattam, a lepuffanás műtéte is szerencsésen végződött és így nemsokára megint a rés keskeny sziklapárkányán ültünk. Hogy minket ez a csúcs, a mely alulról oly könnyen mászhatónak látszik, visszaverjen . . . botrány!! De hiszen kéklík még az ég. — Mint a sütőkemence, oly forrón nehezült a déli hőség a sziklákra. *Hunsdorfer* átkutatja a jobb kéz felőli exponált, pázsitátjárta, majd nem áthajló mellékgerinczet. Azt kiáltja feiénk, hogy megtalálta az átjáratot. A csúszós, meredek pázsitvarraton tovakúszva, veszedelmes kapaszkodással

utólérjük őt; a túlfelőli kéményszerű folyosóba leereszkedünk s ebben — gyakran sziklahasadékokon át kapaszkodva, — hosszas, fárasztó mászással elérjük a csúcs délkeleti gerinczét, néhány méternyire a csúcs alatt (déli 2 óraker). A csúcsnak a Varangyos-tó felé eső szakadéka fölött kőgúlát raktunk, ez alá névjegyekkel ellátott palackot rejtettünk és csodáltuk a különösen a Bibircs-csoport s a Jeges-tó felé föltáruló pompás kilátást. Egész idegennek tetszik a mélyen kimosott, hóval telt, a Hegyes-torony rémséges szakadékfalai s a Varangyostavi-csúcs által befoglalt Varangyostavi-völgybe való letekintés. Túlfelől a Nyereg-horhos fölött kúpszerűen emelkedik ki a Fecske-torony, a Lomniczi-csúcs és a Vörös-torony. A leszállás ugyanez úton ment végbe. Mikor este a virágfödte Jägerbreiten-falon lemásztunk, ritka tünetény mutatkozott. Az e napi izzó forróság miatt végbement hóolvadás által táplált vizesések zúgva és dörögve, tejfehér hab alakjában, száz kaszkádban zuhantak le a tófalakon át. Tündérszép kép ez, a milyent az ember az esti pírnál ily mesés pompában a magas hegységben is bizony ritkán lát újra.

A Tátra-Rémszarv (Tátra-Schreckhorn) első megmászása. (2320 m).

A következő nap reggelén ismét fölhágtam a Jeges-tóhoz, követtem a meredek hómezőket egészen a Zergehorhosig, mely az Antonia-csúcsot a Tátra-Rémszarvtól elválasztja, s ezt innen kalauz nélkül másztam meg. A horhostól az ember a gerinczen, a Rovinki-oldalon kúszik tovább. Egy alig észrevehető, nagyon nehezen járható, kb. 30 méter hosszú repedés meredeken vezet a csúcsra, ebben lóg le kötélhurkom is. Főnt kőembert raktam; a kilátás valamennyire hasonlít a Vánkőéhez. Ám a borzalmasan szép Tátra-Rémszarv a legnehezebb Tátra-csúcsok közé tartozik.

A Hegyes-torony (éjszaki főcsúcs) első megmászása. (2356 m).

Egész héten át hiába kerestem Tátrafüreden második kalauzt a »Hegyes« megmászásához. A bátor öreg *Hunsdorferen*, a rettenthetlen, tapasztalt kalauzon kívül, a ki a Hegyes-toronyra tett utolsóelőtti kirándulásomnál

meglehetős nehéz fejsebet kapott, végre ennek rábeszélése folytán *Strompf János* kalauz szánta rá magát, hogy társul szegődjék hozzánk. Dicséretére ide kell csatolnom, hogy ő ellentállott a többi tátrafüredi kalauz lebeszélő igyekezetének, bármily nyaktörőnek festették is előtte ezt az utat.

Augusztus 25.-én éjjeli 1 órakor indultam el Tátrafüredről anyámmal, a ki már részt vett két korábbi kísérletemben is, melylyel a Hegyes-toronyra igyekeztem, és a fönt említett két kalauz társaságában. Üdítő éjjeli menet s az eljegesedett hómezők legyűrése után reggel 6 órakor elértük a Nyereg-horhost. Innen hosszabb időn át messzelátóval megfigyeltem a Hegyes-torony gúlszerű csúcsát, mely éles körvonalakban emelkedett ki az égboltból. Tükörsimára csiszolt falai hideget és halálborzadályt lehettek felénk, mely a lélekben a kíváncsiságnak valami meghatározhatlan érzetével elvegyült; vajjon sikerül-e ma végre-valahára? Minden nehéz és veszélyes hegycsúcsnak megvan az a sajátsága, hogy alakját a legélénkebb érdeklődéssel elemzik, különösen az olyan csúcsnak, a milyen a Hegyes-torony, melyet a legelső turisztikai nagyságok megmászhatlannak nyilvánítottak. Így hát mi is fokozódó élénk érdeklődéssel tekintettük és figyeltük meg e csúcsot, bár ez tulajdonképen régi ismerősünk volt.

Oh ott az a sziklameder, ez a »Kőzapor-meder«, a följebb látható horpadás a »Tetem-horhos«; mellette az éjszaknyugati csúcs emelkedik a légbe. A hol a borzalmas falakban a főcsúcs leereszkedik, a Jancsi-horhos felé, látjátok-e azt a sziklacsücskét? Ott *Jurzyca* úr és *iff. Hunsdorfer* hosszú gondterhes órákat töltöttek, az éhhalál szemébe nézve. És amaz éles csücske ott följebb a déli gerinczen, a főcsúchoz legközelebb álló, ez a legmagasabb pont, melyet eddig emberi lény a »Hegyes«-ből meghódított, ez az, a melyet »Déli-csúcs«-nak neveztem ei; a két évvel ezelőtti kísérletek eredménye!

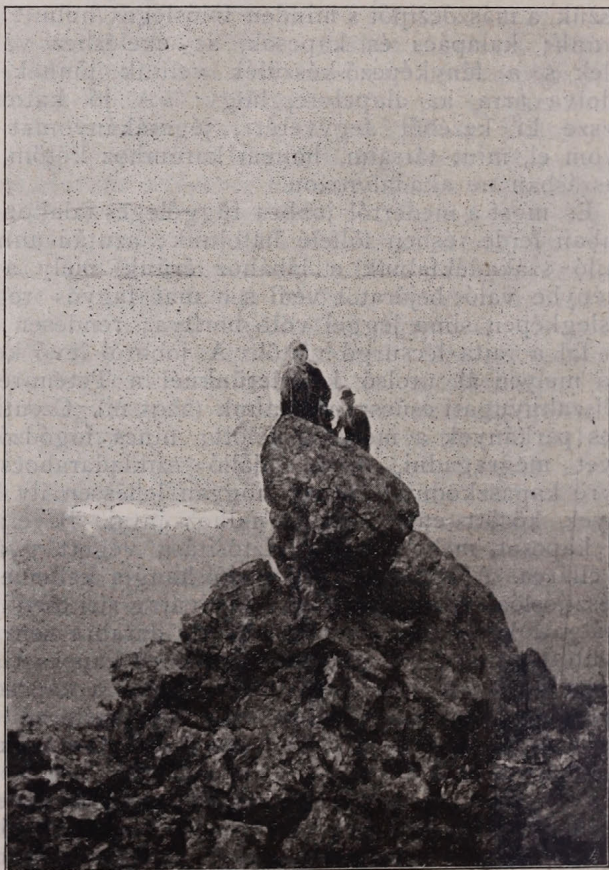
A bal oldalon silány fűsávon békésen legelésző zergék minket meglátva fölriadnak s a Hegyes-torony felé menekülve az alsó falakon a Kőzapor-meder közelébe másztak. Vajjon most merre fordulnak? ha a csúcs felé hajthatnók őket, talán megmutatnák nekünk az utat. Miért ne? Megpróbáltuk. A zergék eltűnnek a mederben, csak a száguldó paták alatt leguruló kövek csattogása hallszik. No de mi ez? visszatérnek? Egy, kettő, mind az öt a legnagyobb sietséggel elvágtat mellettünk;

nem birhatók rá arra, hogy a sziklafolyosóba visszatérjenek; fölismerték, hogy oda átjutni lehetetlenség. De se baj! mégis megyünk; hogy átjutunk-e és szerencsésen visszatérünk-e, ezt csak Isten tudja! 7 óra van; sötét árnyék borult a Kőzapor-mederre; megreggelizünk, fölveszszük a mászócipőt s minden fölösleges holmit hátrahagyunk; kalapács és kapcsok, az ékeléshez való fa, kötelek s a fényképező-készülék velünk jönnek, s én gondolva arra az alapelvre, hogy: »A jó katona ne ereszze ki kezéből fegyverét«, jégcsákányomat nem hagyom el, mint társaim, hanem karomhoz kötöm, hogy a kúszásban ne akadályozzon.

És most a medertől jobbra függőleges falakon, majd azonban ferde résben fölfelé hatolunk; azután annak az áthajló szakadékfalnak a lábához érünk, mely a felső kéménybe való bejáratot védi s a mai fagyos reggelen fölöslegképen sima jéggel volt borítva; rendesen fekete ez a fal a rajta lecsurgó víztől. A jobbról levő kémény az, a melyen át utolsó kísérletünknel a Tetem-résbe s az éjszaknyugati csúcsra másztunk (2295 m). Czentiméter széles párkányok a mélység fölött; nincs fogódzó hely, melyet megragadni, nincs kiálló szikladarabocská, a melyre kapaszkodni lehetne; hogyan lehessen ily körülmények között emez áthajló falhoz jutni. Beverjük az első kapcsot, mely a kötél biztosítása végett gyűrűvel van ellátva. A sziklán a vas sivító hangja kellemetlenül és vészjóslóan hangzik vissza a kősvatag síri csendjében. Próbálgatjuk, de nem sikerül, még kis darabra sem! már is beütött az első baj, az első nagybecsű kapocs tisztára elpusztult. Pedig nem vagyunk bővében a kapcsoknak (csupán 10 volt), holott innen még 200 méternél meszszebb a csúcs, s a mint észreveszszük, folyton szükséges lesz a kapocs.

A mállott, tördelődő falon át a sziklameder bal felőli mellékárka felé ereszkedtünk le. A következő kapcsot már gépies nembánomsággal verik be; kötelünk ugyan meg volt most erősítve, de ezek közben eltört a kalapács. Ám legyen! akkor hát kődarabokkal verjük be a kapcsokat! Engem kivéve az egész társaság leveti a mászócipőket, hogy meztláb járjanak. *Hunsdorfer* előre kúszik, a kötelek fogai között tartva; mi nézzük az áthajló falon véghez vitt súlyos munkáját; csak időről időre morog egyet: »Átkozott kutya ez a csúcs!« Félórai nyaktörő kapaszkodás után, mely alatt a sziklaélek folytonosan letördelődznek s a mélységbe zuhannak, a

fal első tíz méterje el van foglalva; *Strompf* utána megy. Ujra hangzik a vas éles csöngése, s a kapocs szilárdan áll. A második kötél legördül, de alulról nem lehet meg-

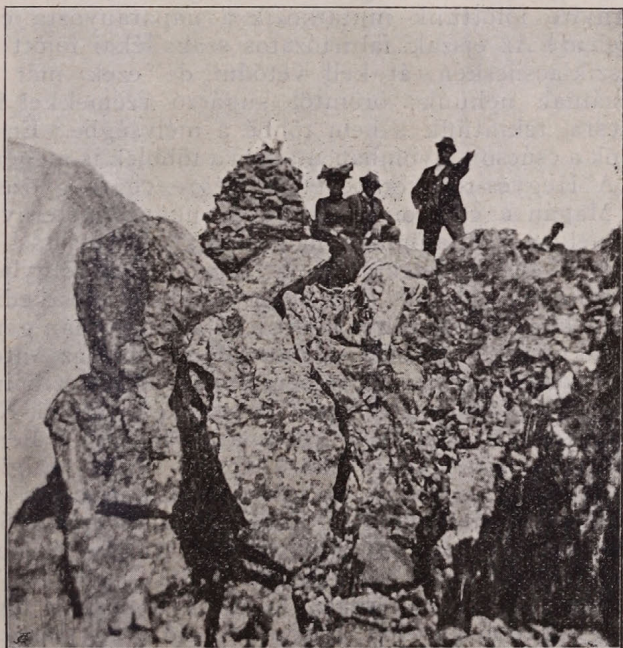

A Hegyes-torony teteje.

fogni, csak közel a végéhez jó magasan, mert a fal áthajlik.

Avval a reménnyel kecsegtettük magunkat, hogy ott fönt majd csak jobb lesz, azonban ott előttünk meredekfalú kémény tátongott, melyet csak itt-ott a lehető

legkisebb kiugrások szakítottak meg. Szakadatlanul laza kőzetet mászunk, alattunk a mélység örült gyorsasággal növekszik. Minden előre tett mozgás után már az az utolsó sziklapánt, a melyen lábunk állott, nem látszik, mert a fal áthajló volt. Eféle kúszást még sohasem láttam; helyenként ez egyszerűen kómikus, az ember úgyszólván ég és föld között lebeg; időnként jó korty boro-

Sziklatorony a Hegyes-torony gerincén.

vicska emeli a hangulatot. Most jobbra mászunk egy öt méter magas sima falon át; *Strompf* vállamra áll, hogy újabb kapsot erősítsen meg, ezen mind a két kezével fölhúzódkodik, azután a lábát igyekszik ráhelyezni. Mindannyian követik e példát. A függőleges kémény mindjobban elnyúlik; kopogva gurulnak le a kövek, időnként egy-egy társunk fojtott sóhajtása hallszik, a kit kritikus helyen épen ilyen kő ért, azonban itt seholsem lehet védekezni a hulló kövek ellen. »Holnap ugyancsak

hasonlítunk majd a pisztrángokhoz!» vigasztalom a kőhullás miatt panaszolkodó társaimat.

Negyórai fáradozás után végére jutunk a 200 méter magas »Englisch-kémény«-nek. Már látom azt a helyet, a hol az utolsó, símára csiszolt fal azon a gerinczen megtörik, mely a főcsúcsot a Tetem-réstől elválasztja. Már áttekint rajta a nap, s halvány fényét beszórja a kéménybe, melynek sötét árnyékában és jeges levegőjében oly sokáig jártunk. A gerinczet megmászszuk; k. b. 5 méternyire fölöttünk mutatkozik a naparanyozta csúcs. Győzelem! Az éjszakai fal irtózatos szakadékaik fölött még két sziklacsücskén át kell vetődni, de ezek már nem imponálnak nekünk; örömtől sugárzó szemekkel föl a főcsúcsra tekintünk s nem többé a mélységbe. Én első vagyok a csúcson, nyomban utánam a többiek is megérkeznek. A Hegyes-tornyot bevettük, végre, végre, győzelem!

Magán a csúcson csak kevés négyzetméternyi tér van, melyen sziklatömbök halmozódtak egymásra; ezek között az ember letekinthet a Jägerbreiten-völgybe; a csúcs minden oldalról függőleges falakkal ereszkedik le a völgyekbe. A Tetem-rés fölött levő átjárhatatlan gerincz az éjszaknyugati csúcscsal, a Varangyostavi- s az Antonia-csúcs falaival kapcsol össze bennünket. Meglátszik innen a Nagy-Tarpataki-völgy egész impozáns kerete, a Nagyszalóki-csúcs, a Bibircs, a Vöröspataki-torony, a Ferencz József-csúcs, közöttük a Vihar-csúcs, a Táblás-, Englisch- és a Hunsdorfer-torony, az utolsóelőtti, augusztus 7-iki kirándulás eredménye. A Középorom-láncz mögött a büszke Lomniczi-csoport tűnik föl, előtte a Nyereg-horhos és a Jégvölgyi-csúcs óriási kúpja.

Most a gúla építéséhez fogunk; a kezünk ügyébe eső legnagyobb köveket hurczoljuk elő s egymásra halmozzuk. Egyórai serény munka után közel két méternyire emelkedik a halom. A csúcsát koronázó, élesen kihegyezett követ a kapcsokhoz szánt faékekkel erősítjük meg, és az erre fölvent zászló teljes napfényben ragyog.

A szomszédos Jégvölgyi-csúcsról éljen-kiáltások hangzanak át lobogónk fölvonásakor, mi pedig viszonzzuk a barátságos üdvözetet. A Hegyes-torony alacsony déli tornyát (2332 m), mely iránt a tavalyi Évkönyvben vitát folytattam, a főcsúcsról igen jól szemlélhettük meg. Erre és *Jurzyca* úr kísérletére való emlékezésül ezt »*Jurzyca-fog*«-nak neveztem el. A Tetem-horhoshoz s az éjszaknyugati csúcsához fölvezető sziklaárkot ez évi július 25-ödiki utitársamra való emlékül »*Koziczynski-árok*«-nak

neveztem el. (A Hegyes-toronyra igyekezett, a mi a Tetem-horhos, az éjszak-nyugati csúcs megmászásával és *id. Hunsdorfer* kalauzomnak kőhullás folytán való megsebesülésével végződött.) Eközben azonban 1 órára járt az idő; hamarosan elrejtjük a kártyáinkat tartalmazó pléhdobozt; ütött a búcsúzás órája — de haj! megválni fáj.

Az ég fölöttünk lazurkéken pompázik, akár az olasz-honi. Messze távolban, a Ferencz József-csúcs mögött gyöngéd, fehér felhőcske tűnik föl. A mai napnál szebbet álmodni sem lehet, no de csakis ilyen mesésen remek idő alkalmas a Hegyes-torony megmászására; néhány esőcsepp, egy pár lebegő ködfátyol, s innen élő lény le nem jut.

Még így is könnyen érthető nyugtalansággal gondolunk a leszállásra, mert még teljes négy óra vár reánk, mely alatt folytonosan annyira áthajló falakon kell majd másznunk, hogy az ember a legközelebbi lépcsőt nem képes maga alatt meglátni, s a hol a kereső szem vagy 600 méternyi szédítő mélységben tévelyeg a völgyajtókön.

Csupán a mi gyűrűs kapcsainkon áthúzott kötelek (visszamenet még ötöt erősítettünk oda) tették lehetővé a leszállást. Egy felhőcske se fátyolozza el eféle helyeken a turista tekintetét, a mikor perczeken át, gyakran félkézen s a lába alatt gyöngye támasztékkal iszonyú mélység fölött lebegve kell megvárnia az utána jövő társakat! Sziklatömbök búgnak el fölötte, útjokban mindent összeaprítva. Borzasztó ívekben perczeken át dörögnek le a mélységbe, s a hol nekiütődnek, lecsapó gránáthoz hasonlóan egész porfelhők verődnek föl. E tömbök egyike jégcsákányomat érte s azt teljesen szétzúzta és a mélységbe sodorta.

Már 6 órára járt az idő, a mikor az Englisch-kéményt elhagyva, elértük a Kőzapor-medret; az ebben való leszállás, bár ez a Tátra nehezebb helyei közé tartozik, nekünk a kiállottak után gyermekjátéknak tetszett. E helyen találtuk meg jégcsákányom utolsó maradványait, élelmi szereinket s a fájdalmasan nélkülözött cipőket. $\frac{1}{2}$ 8 órakor a Nyereg-horhoson (2380 m) állottunk. Szürkület kezdett. A lengyel Tátra fölött leáldozott a vörvörös naptányér. Épen most borulnak rá a Hegyes-toronyra az első ködfátylak. Csak búcsúképen villant meg még egyszer fönt a lobogó zászlócska. A Nyereg-horhoson köröskörül egymásra tornyosuló sziklatömbök vöröses aranyszínűek voltak, mintha belülről izzók lettek volna.

A leggyorsabb menetben ereszkedtünk le a törme-
léklejtőkön, $\frac{1}{2}$ órákor már a Nyereghorhos-völgyecske-
nek messze a sötétségen át fénylő hőmezőin siklottunk
alá. A görgetegre érve, lámpát gyújtottunk, hogy a
menetet megszakíttatlanul folytathassuk. A Téry-mene-
dékháztól kiáltottak felénk; látszott, hogy ott vártak
reánk. Daczára a bennünket környékező sűrű sötétségnek
azonban megkettőztettem a menetgyorsaságot, attól tart-
ván, hogy az előrehaladott éjjeli időre való tekintetből
Tátrafüredről mentő-expedíciót küldenek ki fölkeresé-
sünkre. Egyszerre nagy örömtűz lobogott föl a Téry-
menedékház előtt s fényes fénykévéket vetett le messze
a tófalon túl. Fél tizenegy órákor, 22 órai gyilkos gyors-
menet után és 3 órát a Nyereg-horhostól számítva, elértük
Tátrafüredet. A Hegyes-torony meg volt hódítva, s más-
nap reggel a táviró szétröpítette annak híret a turisztikai
világnak.

S most még néhány szó a Hegyes-toronyról. Két-
ségtelenül a Tátra legnehezebb csúcsa ez, s kevésen
múlt, hogy megmászhatatlan nem maradt. Legalább
10 órai legmegfeszítőbb kúszást követel, a hol minden
elcsúszás vagy sziklaleválás elkerülhetetlen katasztrófával
kell hogy végződjék; de legérdekesebb csúcsa is ez az
egész Tátrának. Az úgynevezett »taposott, kényelmes
csúcsok«-nak a jelenkor hegyjárójára nincs többé ingerlő
hatásuk; neki bizonyos saját szerű öröm, exquisit pikan-
téria az élet- és halálért való küzdelem, az összes izom-
és lelki erők hirtelen megfeszítése, mely nagyon meg-
nyugtatóan hat az idegekre s a mindennapi élet összes
aprólékos gondjait a feledés tengerébe meríti. A vad,
fenyegető természet ellen kiküzdött harc a győztesnek
nyugalmat ad és azt a tudatot, hogy e világ ura az
ember. A ki tehát a hegyezésben a lehető legnagyobb
gyakorlatot megszerezte, bizvást menjen a Hegyes-
toronyra, ott minden esetre eltörülhetetlen hatások része-
sévé lesz; az út aránylag meg is van már könnyítve,
mert még ott vannak kapcsaink. Jó darab kötelet vigyen
magával (velünk k. b. 90 méternyi volt, mégis helyen-
ként a legnagyobb hiányát éreztük), mert kötél nélkül
— ismétlem, — élő lény onnan le nem jut. Az időjárás-
nak föltétlenül derültnek és szépnek kell lennie, másként
a fölmáshoz egyáltalában nem szabad hozzáfogni.
Mindenek fölött újból mondom: »Lassan és óvatosan!«

Arra nem szerettem volna a Hegyes-toronyra vezető útát megtalálni, hogy ez a hegy periódikus, tragikus balesetek színhelyévé váljék, s ehhez itt sokkal könnyebben van alkalom, mint ahhoz, hogy az ember szerencsésen lejusson róla.

A Kamiński-torony (2232 m), a Nagy-Fűrész (Grosse-Säge, 2298 m) s a Nagy-Csákány-csúcs (Grosse-Hacken-Spitze, 2307 m) első megmászása.

A legvadabbul szaggatott Tátracsoportok egyike kétségtelenül a Javorove-láncz. A meszes hegyvonulatok hullámos, lágy formáiból (Zamki, 2013 m; Siroka, 2221 m) hirtelenül kiemelkedve s váratlanul gránittornyok által koronázva, egész sor fenyegető, éjszaknyugat felé gyakran fantasztikusan áthajló tűhegyekkel emelkedik ég felé. Ezek elseje az, melyet Zabi-Wierch (2206 m) néven jelöl meg az 1:25,000 mértékű táborkari térkép. (Utolsó kiadás 1896/7.) Ennek alacsonyabb (2188 m) déli csúcsán túl a gerincz még egyszer lágyabb alakulásra leszorítva a 2232 m magas »Kamiński Adolf-torony« felé halad, tovább a »Nagy-Fűrész-csúcs« (2298 m) éles fogait alkotja s lesülyed a »Javorove-horhos«-ba. Majdnem közvetlenül e horhosból emelkedik ki a »Nagy-Csákány-csúcs« (2307 m) hatalmas, áthajló talapzata, mely a nehézkedés minden törvényével ellenkezésben állónak látszik. A Fehérpad (2251 m) mögött a pompás szélesen lerakott »Antonia-csúcs« (2385 m) következik, a mely a Rovinki-völgy keleti részét (a kalauzok nyelvén: Spitz Michels Grund = Spitz Mihály völgye) uralja. Az Antonia-csúcs azt a csomót alkotja, mely a Javorove-gerinczet összeköti a Tátraláncz főtörzsével. Nyugat felé a havas »Nagy-Tarpataki-Zergehorhos«-on (2267 m) átnyúlva a vad »Tátra-Rémszarv«-ra (2320 m) és a »Vámkövek«-re támaszkodik; keleti karja viszont, melyet a mélyen behasított Julg Bernát-horhos (2312 m) ketté hasít, a Varangyostavi-csúcs két csaknem egyértékű ormához ér, melyeket még 1897-ben másztam meg mint első. Már akkor megvolt az a tervem, hogy a Javorove-csoport földérintésére minden tőlem telhetőt elkövetek. Ez alpinisztikus földadat megoldása azonban az Antonia-csúcs, a Tátra-Rémszarv első megmászásával, a legyőzhetetlenné tartott Hegyes-torony meghódításával s a Nagy-Csákány-csúcs — Zabi-Wierch-gerincz bejárásával csak az idén sikerült.

Baráttal, *sulimai Kaminski Adolf* úrral a Siroka-csúcs alatt a törpefenyő között meghálván, augusztus elsejének kora hajnalán a katonai térképen Nad-Zeleny-nek jelölt csúcs (2131 m) felé indultunk. Innen nehézség nélkül jutottunk át a szelíd horhoson, tovább azonban pázsitlejtőkön át a Zabi-Wierchre (2206 m, reggel $\frac{1}{2}$ 6 órakor). Gerincszétánkat a »Kamiński-torony« lábáig folytattuk. Egy meredek és — ha a kőzet alattomos törékenysége nem volna, — nem túlságosan nehéz sziklamedren át jutunk a csúcsra. Itt (2232 m) kőhalmot rakunk. Bár a gerinczen való továbbmászás talán nem volt lehetetlenség, mégis — mivel e napon a kalauzolás gondterhes tisztét viseltem, — arra határoztam el magamat, hogy némileg a Rovinki-völgy felé leszálljak, főképen azért, hogy időt nyerjek. T. i. sok idő kellene ahhoz, hogy az ember a kisebb sziklatornyokon át érje el a Nagy-Fűrész alját. Ehhez érkezve, a mai napon itt kellett első ízben használnunk a kötelet. A »Fűrész« harmadik, lecsiszolt, legmagasabb fogára nehéz a följárás. Különösen azokra, a kik a Nagy-Fűrész túlsó oldalát Capuának álmodják, keserű csalódás vár, mert a Javorovehorhosba való leszállás első pillanatra könnyűnek látszik ugyan, azonban ott embermagasságú, síma lapokon át kell leereszkedni, a mi a legkomolyabb természetű munka. Innen tovább zergecsapás kanyarog tovább. Helyenként alig néhány centiméternyi, majd azonban megint egy, sőt több méternyi szélességű ez. Ennek végig járása és néhány vízvájta meder átvágása után egy keskeny kémény bejáratához érünk, melyben fölmásztunk a Csákány-csúcs ormára. Egy törmeléklejtőn át végre elértük a csúcsot (2307 m). Itt kőgúlába rejtettük névjegyeinket és megbámultuk a remek kilátást. Különösen nagyszerű a lengyel Tátrára való tekintet. A Tengersizem, Viszoka- és Mengusfalvi-csúcsok, a Kacsavölgynek óriási hóhalmokkal körülvett hegyi tavai elbájoló képpé egyesülnek. A mi csúcsunkról éles gerincz nyúlik át az Antonia-csúcsához.

Ennek mentén egy darabig tovább haladunk és egy apró görgeteggel telt vízmedenczébe jutunk. De nem-sokára észreveszszük, hogy ezt a medret mélyebben alant egy bejegesített tömegekből alkotott hófal zárja el, mely azután valószínűleg hosszú hónyelvben a Spitz Mihály völgye kazánjáig ér le. Ugy tetszett nekem, mintha ezt a medret egykor valamelyik szomszédos csúcsból is megfigyeltem volna. Akkor — daczára iszonyú meredekségének, — nem vettem rajta észre egyet sem azokból az

alattomos apró harántfalakból. Az eféle harántfalakon t. i. hamarabb fölolvadva, a rést betöltő hómező hirtelenül megszakad s helyén fekete, mélyen bevájt, a vadpatak vizétől kimart szurdok tátong, mely a következő hómező alá vezet. Közönséges körülmények között, a mikor az ily szurdokokat a meder sziklaszélén meg lehet kerülni, az ilyesmi még nem sokat jelent; de először ez itt teljesen kivihetetlen volna, és másodszor lelkünk a lava röptére és sebességére vagy kevésbbé plasztikus kifejezéssel: a meredek hónyelven való lesiklásra vágyódott.

Némi tétovázás után, mivel a vízmeder alsó végét semmi módon sem lehetett szemügyre venni, a kalauz úgy döntö, a mint következik: »Az ő (a kalauz) helyi ismerete egyáltalában elégtelen, s a folyosó meredeksége épenséggel gyanus; mindezt azonban az a tény, hogy a tátrafüredi kalauzok közös megegyezéssel (egy kis hordó sör fejében) azt ajánlották föl neki, hogy számára a Magyar Kárpát Egyesületnél az I osztályú kalauz méltóságát fogják kijárni, kellőképen ellensúlyozza!« Ily határozott kijelentésnek eleget nem tenni lehetetlenség volt, hacsak nem akartuk magunkat a »túlságos óvatosság« vádjának kitenni, s ezeknél fogva sorsunkba beletörődve fölcsatoltuk a jégsarkantyúkat és állásba helyezkedtünk az áthajló hófal szélén. Jégcsákányainkat két ellenkező irányba helyeztük; egymást karon fogtuk és ... lesiklottunk.

Gyorsan haladtunk, nagyon is gyorsan, sőt későbbben, a hol a fal a mederre árnyékot vetett s a hófölkület még nem olvadt föl, kissé túlságos sebességgel, különösen hogy lejjebb szurdok rejtőzött. Azonban ennek a széle fölött valami tíz méternyire még idejekorán sikerült magamat a jégcsákánynyal a hóról eltolnom. E mozgás hirtelen lökése s a vízmeder erős hajlása most a központfutó erő természetes hozzájárulásával körülölelt bennünket, s a szurdok keskeny szélén tovarohanva, minden baj nélkül röptünk el fölötte.

A kazán hófenekén (Spitz Michels-Grund) elköltöttük ebédünket (3 óra), mire a Rovinki-szoroson át a zergék után vonultunk, melyek ez estén falkaszámra keltek át a Rovinkiból a Nagy-Tarpataki-völgybe. Mikor már a harmadik falka elhaladt, két más lény is kezdett a szoros magaslatára kúszni. A turista, a mai nap óta névleges tátrai nagybirtokos és egy merész torony ujdonsült tulajdonosa, továbbá a kalauz, a ki nem épen kicsire tartotta vezetését, melylyel egy napon 3 új csúcsot hódított meg.

A Lomniczi-csúcs megmászása a Jordán-úton át.

1902. június 17.-én.

Broske M.-tól.

Tavaszkor az időjárás nem a legjobb kilátásokkal kecsegtette a havasi turisztikát. A május néhány igazán szép nap kivételével hideg és esős volt, s a június semmiképen sem akart a különböző időjóslatokhoz alkalmazkodni. Így állandó kételkedésben lévén az iránt, hogy vajjon mikor ölt már állandó jelleget az időjárás, én és feleségem igen nehezen határozhattuk magunkat el az utazásra. Mikor azonban az ég aztán csak kissé barátságos arcot vágott, a hegyek felé való vágyakozás minden megfontolást elnyomott; június 13.-án pakkoltuk hátzsákjainkat, hogy a következő napon újra meglátogassuk a Magas-Tátrát, melylyel tavaly ismerkedtünk meg, s a mely reánk igen vonzóan hatott. Több oldalról kaptunk figyelmeztetést, hogy ezek a havasok még téli mezükbe burkolódnak, s ezért jégcsákánynyal és jégpatkóval is elláttuk magunkat, hogy minden eshetőségre föl legyünk fegyverkezve. Tervünk, mely 10 napra szólt, elég derekas volt. Első sorban a Jégvölgyi-csúcsot támadjuk meg, aztán a Lomniczi-csúcsot a Jordán-úton átmenve, továbbá a Középmot, a Bibircset és végül a Tátra-csúcsot, onnan a Hunfalvy-hágón s a Tengersizem-csúcson át a Halas-tóhoz megyünk, és innen a Vadorzó-hágón át visszatérünk Csorbára. Annyival is inkább mertünk arra vállalkozni, mert tavaly minden különös megerőltetés nélkül négy nap alatt megmáztuk a Tengersizem-csúcsot, az Öt-tavat, Kis-Viszokát s a Ferencz József-csúcsot.

Június 14.-ének hajnala szép és derült éggel köszöntött be. Vidáman szállottunk a gőzparipára, mely néhány óra alatt Poprádra vitt bennünket. Gondos kalauzaink, *id. Hunsdorfer* és *Breuer* kocsit küldtek az állomáshoz,

melyen kellemes utazás után este $7\frac{1}{2}$ órakor Tátrafüredre értünk. Már ott várakoztak kalauzaink, s azonnal indultunk első éjjeli szállásunk, a Tarpatak-szálló felé. Itt minden meglehetősen puszta és üres volt, mert a »saison« még nem kezdődött. Sok szóbeszéd után végre berendeztek számunkra egy szobát, s igen silány nyughelylyel kellett beérnünk. Mindjárt hajnalhasadás után fölkeltünk, és a legderültebb idő mellett az Öt-tó felé indultunk, hogy még — ha lehetséges, — megmászjuk a Jégvölgyi-csúcsot. A Tarpataki-vízesések menti pompás erdőségek mellett fölfelé haladtunk a Kis-Tarpataki-völgy felé. De alig jutottunk oda, már is nehéz felhőtömegek hömpölyögtek elő, s csakhamar finom eső szitázott alá, a mely mindinkább erősödött, minél tovább jutottunk, s a tófalnál valóságos hóviharba ment át. Gyorsított menettel másztuk meg a még teljesen hóval takart falat és $2\frac{1}{2}$ órai járás után elértük a Térymenedékházat.

Nagy sajnálatunkra föl kellett hagynunk ama tervvel, hogy még ma a Jégvölgyi-csúcsot meglátogassuk, mert estig szakadatlanul esett az eső. Csak akkor kezdett megint derülni, és lassanként egyik csúcs a másik után emelkedett ki a ködtengerből. Örömuikre a következő napon szép reggelt köszönthettünk, mely sietős munkára hitt. A Jégvölgyi-csúcs az ő híres »Kőparipájá«-val ez idén első próbája lett volna annak, hogy a szédüléstől mentesek vagyunk-e, csak ennek kiállása után akartunk nehezebb föladatokra vállalkozni. Reggeli után a hátszakokba bepakkoltuk a legszükségesebb élelmiszereket, elővettük a jégcsákányt s a jégpatkót, és megkezdődött a gyaloglás.

Az Öt-tó egész kazánja egyetlen egy nagy hóterület volt, mely egészen a Jégvölgyi-gerinczig nyúlt föl. Eleintén enyhén hajló hómezőkön haladtunk, melyek — a mint a falak felé közeledtünk, — mind meredekebbeké váltak. De a hó annyira alkalmas minőségű volt, hogy a jégpatkók fölcsatolása fölösleges volt. *Hunsdorfer* elül járt, őt feleségem, én s utoljára *Breuer* követte. Így egyenesen neki vágtunk a Jégvölgyi- s a Zöldtavi-csúcs közti gerinc közepének, mert az itteni területek lankásabbak valának. Körülbelül $1\frac{1}{2}$ órai mászás után, hogy a Jégvölgyi-gerinczre jussunk, balra kellett kanyarodnunk, a mi mindenesetre azonnal jóval meredekebb hómezőre vitt bennünket, úgy, hogy itt jégcsákányainkra alaposan rászorultunk. Minden lépésnél a hófalba vágtuk azt,

hogy elejét vegyük az elcsúszásnak. Erre annyival inkább kellett ügyelnünk, mert a hómező bal felé hirtelenül meredek falba ment át, s nem volt kizárva, hogy esetleges elcsúszás miatt ez válik önkéntelen és semmi esetre sem kívánatos útunkká. Fél órával későbben elérkeztünk a gerinczre, melyen kis pihenőt tartottunk, hogy a már is szép kilátásban gyönyörködjünk. Azután mérsékeltlen hajló főnhógerinczen haladtunk, mely, a mint a csúcs felé közeledtünk, mind meredekebbé vált, majd a Kőparipára értünk, a hol hó nem volt. Ennek közelebbi leírását fölöslegesnek tekintem, mert ez kellőképen megtörtént. Ugy oda-, mint visszamenet könnyű szerrel másztunk át rajta, s így megállottuk a szédülés próbáját. Egészben véve $2\frac{1}{2}$ órai mászás után a csúcsra érkeztünk, a honnan gyönyörű kilátásunk volt. A Kőparipa könnyű legyőzése folytán vakmérővé válva arra a gondolatra jutottunk, hogy a Markazit-toronyra vezető délnyugati gerinczen átmászszunk, melynek bejárását *Englisch lovag* e folyóirat 1901. Évkönyvében közölte. Azonban sajnálatunkra csak egy darabig mehettünk a gerinczen, mert hátszákjainkat és jégcsákányainkat a Kőparipán túl elhagytuk, hogy az azon való átkúszásnál lehetőleg szabad kezünk legyen. Ugyan végre is elég időnk lett volna arra, hogy e tárgyakért visszajenjünk, de nagyon fontos okunk volt a visszatérésre. Éjszokról és délről t. i. egyes ködtömegek emelkedtek föl, melyek ugyan újra szétfoszlottak, de idővel mégis helyt állottak a napsugaraknak s nem jóra mutattak. Ennek következtén inkább abba hagytuk a nem épen veszélytelen utat. Visszamasztunk a csúcsra s innen azonnal le is szálltunk a menedékházba. A visszatérést még jóval megrövidítettük azért, hogy a nem nagyon meredek hómezőkön lesiklottunk. A föl- és lemászásra, a pihenést is beleszámítva, k. b. $4\frac{1}{2}$ órára volt szükségünk. A menedékházba jutásunk után nemsokára minden ködbe merült, s nemsokára rá havazni kezdett.

Délután 4 órakor az ég újból kiderült, és volt remény arra, hogy a Lomniczi-csúcsot a Jordán-úton át majd meg lehet másznunk. Estig beszélgetéssel töltöttük el az időt, különösen *Hunsdorfer*, aki mögött már huszonöt évi kalauzkodás áll és nagyrészt a legkülönbözőbb nehéz ormok és csúcsok első megmászásában is részt vett, sok mulattatót nyújtott. Természetesen szóba került a Jordán-út is, melyet csak néhányszor, s ilyen körülmények között, a milyenek a mostaniak, állítólag még egyáltalá-

ban nem jártak be. *Hunsdorfer* e pontról csak tartózkodva nyilatkozott, csak annyit mondott, hogy erre az útra kedvező föltételek mellett, azaz, ha a sziklák hó- és jégmentesek, körülbelül 10—12 óra kell. Még arról is beszámolt, hogy e kirándulást a múlt év októberében valami idősebb úrral — oroszszal is megtette, a ki ünnepeyes fogadalmat tett, hogy erre az útra többé nem teszi a lábát. *Breuer* kollegájával szemben azonban alkalmasint nyíltabban nyilatkozhatott, mert ez elárulta nekünk, hogy a holnapi nap igen nehéz, egész programunk legnehezebbike leend. Azt hiszem, szívesen látták volna, ha szándékunktól elállunk. De mi nem egykönnyen akartuk föladni tervünket, s előbb be akartuk várni, milyen időjárás lesz a következő napon. Akkor még mindig ráérünk erre vagy arra határozni el magunkat.

Nyugtalanul töltött éj után, a minők nagyobb vállalkozásokat többnyire meg szoktak előzni, 4 $\frac{1}{2}$ órakereltünk föl. Pompás reggel virradt reánk, a mely már most elhatározásunkban nem hagyott fönn kételyt. Egész napi élelemmel láttuk el magunkat, és derekas reggeli után 5 $\frac{1}{2}$ óraker a Téry-menedékház szeretetre méltó lakóinak szerencsekívánataitól kísérvé útnak indultunk.

Eleintén meglehetősen a menedékház magasságában részint nagy törmeléken és tömbökön, részint hómezőkön át haladtunk egészen annak az első szakadéknak a lábáig, mely a Fecske-torony és a Lomniczi-csúcs között van. Nem messzire innen, ettől magas és éles gerinczhat által elválasztva, második szakadék található, a melyen át annak idején *Noack* tanácsos és *dr. Habel* (Breslauból) urak *Breuerrel*, a mi második kalauzunkkal az utóbbi közlése szerint fölmásztak, hogy innen ériék el a csúcst. Mindkét hasadékot kemény, részben eljegesedett hó töltötte be, s így tehát módunkban volt az egyiket följáró útnak választani. Csak az volt a kérdés, melyikük lesz számunkra kedvezőbb. E végből kisebb próbákat tettünk, melyek arra az eredményre vezettek, hogy mégis inkább az első szakadékban maradunk, a melyről bizonyos volt, hogy fölér egészen a Jordán-horhosig. *Breuer* véleménye szerint a második szakadék jó magasán, a horhos alatt található az elsővel s így szintén járható. De ez nem volt biztos, és ki tudja, hogy milyen körülmények között kell esetleg a gerinczen átmásznunk. Nyáron is az első szakadékon át vezet az út, s ezért ebben maradtunk. Sajnos, a tájékozódás egy drága óránkba került. A mint már említém, a szakadékot jeges hó borította s annak

lejtése jó meredek volt. Ezért mindjárt fölvevük a jégpatkót. Lassan és óvatosan mászunk. A baloldali sziklán itt-ott kőrakást pillantunk meg, a mely mutatja, hogy jó úton járunk. Talán száz méternyire a horhos alatt a jobboldali gerincz megszűnik, és bevált *Breuer* véleménye; a két szakadék találkozik. Ettől kezdve a horhos felé vezető hómező mind meredekebbé lőn, s kétszeres vigyázzal kelle folytatnunk az utat, mert kötelet nem használtunk. A ki itt a lába alatt elvesztette volna a talajt, annak az a kellemes kilátása volt, hogy mintegy 400 m-nyi hósiklást vigyen végbe, s ha már útközben nem ismerkedett volna meg a sziklával, valamivel rövidebb időn át, mint a mennyi alatt a Tarpataki-völgyből föl-mászott, ugyanoda visszajusson. Jégcsákány és jégpatkó daczára a lesiklás föltartóztatására gondolni sem lehetett volna, mert a pálya igen meredek, s e miatt a lendület túlságosan kolosszális volna. Szerencsésen átjutottunk az utolsó darabon is, és 9 $\frac{1}{4}$ óraker a horhoson állottunk.

Már az utolsó negyedóra alatt az időjárás barátság-talanná vált. Kődtömegek gomolyogtak föl a Tarpataki-völgyből, s gyöngye havazás kezdődött. A horhostól a sziklák rettentő meredekséggel körülbelül 1000 m-nyire szakadnak alá a Zöldtavi-völgybe, s a tátongó mélység borzalmasan tekintett föl hozzánk. A szem sehol sem lel nyugvópontot, mintha végnélküli feneketlenség volna mellettünk. Az egész jelenség még sokkal komorabbá vált, a mikor körülöttünk minden egyhangú szürkéségbe merült. Az egész egyszerűen fenyegető jelleget öltött. E mélység mentén haladt tovább útunk, a hol az ember hiába keresne olyan pontot, a mely közös pihenésre kellő helyet nyújtott volna. — »*Hunsdorfer!* — kérdezém, — mennyi idő kell a csúcsig?« »No hát, vagy 3–4 óra, ha úgy járunk, mint eddig.« Evvel azt akarta mondani, hogy eddig egészen jól mentünk. Hogy nem egyszerű és könnyű dolgunk lesz, azt éreztem, s kétségeim támadtak, hogy vajjon tanácsos lesz-e az utat folytatni. Részemre különösen egy körülmény volt mértékadó, t. i. az, hogy feleségem velünk volt. Tavalyi kirándulásunkból tudtam ugyan, hogy ő nagyon kitartó, a kúszásban ügyes, hidegvérű volt, s hogy a feje nem szédül, de hogy a mostani, minden valószínűség szerint előttünk álló fáradoalmak nem lesznek-e igen nagyok, azt semmi esetre sem volt szabad figyelmen kívül hagynom. Megemlítenő továbbá még az is, hogy feleségemnek a tegnapi kirándulás kivételével — ha műkifejezést szabad használnom, — épen

nem volt trainingje. Én tehát nyíltan ő rá bízam a döntést, s a mikor ő bátran és tétovázás nélkül azt felelte, hogy tovább kíván menni, akkor ez volt a jelszó: »Előre!« Talán egy kis dicsvágy is szerepelt itt, annyiban, hogy ezt az utat nő most tette meg legelőször. Derék kalauzaink most azonban sürgősen ajánlották a kötél fölerősítését, tekintve azt, hogy minden elhibázott lépés balul üthetett volna ki, mert a sziklák be voltak jégesítve. Körülbelül 6 méternyi közzel kapcsoltuk magunkat a kötélhez, és lassan, egyik a másikra ügyelve, megindult a kis csapat. A jéggel bevont sziklák miatt fönn kellett tartanunk a jégpatkókat is.

A hörhostól eleintén lefelé mentünk, egészen egy $1-1\frac{1}{2}$ m hosszú kampóig. Ehhez fogódzva térden csúsztunk egy síma sziklatáblán át, mert a kőzet bejegesedett volta miatt a láb nem talált elég támasztékot. Nemsokára lánczhoz értünk, a melybe kapaszkodva meredek és exponált sziklapárkányon át egy falra kúsztunk, a mely kis gerincztoronyra vezet; innen megint lefelé halad az út egy horhosig. E láncz fölött azonban annyira jéggel voltak borítva és oly bizonytalanok voltak a sziklák, hogy egészen lehetetlen volt a rendesen használt úton járnunk. Sokáig kellett ezért a sziklákon ide-oda kúsznunk, míg *Hunsdorfer* éles szemének végre sikerült olyan utat találni, a mely a torony jobbfelőli fala körül a horhoshoz vezet.

Utóbbi mostanában egy k. b 15 m hosszú, éles hóélből állott, a melyen át a következő sziklafalra kellett másznunk.

Eközben az eleintén csekély hópelyhedzés igazi hó- és jégviharrá fejlődött, a mely miatt tökéletesen átfáztunk. Az éles jég szemek folytonosan az arcunkba csapódtak, úgy hogy szemeinket kinyitnunk alig volt lehetséges.

A ruházat minden nyílásán át a hó és a jég testünkig hatolt. Köpenyeinket az erős szélvihar miatt nem használhattuk, mert azok nagyon gátoltak volna bennünket a mászásban; leülésre sem gondolhattunk; így a hideget csak még jobban éreztük volna, azonfölül erre alig is lett volna elég hely. Testünk melege által a hó ruháinkon lassacskán föl is olvadt, hogy azonnal újra megfagyjon, úgy hogy rövid időn belül igazi jégköpenybe voltunk burkolva. Az a kötél, mely bennünket összekapcsolt, szintén kemény és hajlíthatatlan lett. Minden lépést meg kellett vizsgálni, hogy nem rejtőzik-e az ámitó hótakaró alatt laza kő, a melynek leszakadása

által a mélységbe zuhanhattunk volna. Nagy fáradással és hosszú, fölötte óvatos mászással kapaszkodtunk így a horhoson túl levő falra, a melyen túl körülbelül 20 m hosszú második lánczhoz értünk. Ez igen meredeken és exponáltan vezet egy kis sziklalapra, a melyen alig három személy részére van hely, s a mely felé most igyekeztünk. Épen e közben vakító villám czikkázott át a sötét felhőzeten, s közvetlenül erre olyan ropogás és dübörgés keletkezett, mintha minden széjjel akarna dőlni. Nemsokára a második és harmadik villámcsapás következett. Helyzetünk mind fenyegetőbbé vált; a láncz pompásan ránk háritotta, volna a villámot. Lehetőleg hátra léptünk tőle, s fölmerült az a kérdés, hogy ne térjünk-e vissza. *Hunsdorfer* azonban kijelentette, hogy e meredek és bejegesített sziklákon át lemászni vakmerőség volna, s ő erre semmi esetre sem vállalkoznék. Nem maradt hát egyéb hátra, mint a zivatar végét bevárni és azután folytatni az utat. A mint néhány perczen át újabb villamos kisülés nem következett, próbáltunk a lánczon fölkapaszkodni. Azonban az én ujjaimat a hideg annyira megdermesztette, hogy alig bírtam átfogni a lánczot. Sok dörzsölgetésbe, nyomogatásba került, míg megint némileg hajlékonyakká váltak. A lánczon kívül még vaslépcsők is vannak a falon, mert nagyon kevés fogódzó- és lépcsőhely van rajta. De ezek a vaslépcsők oly távol esnek egymástól, hogy tornaművészet kellett hozzá, ha az ember az egyikről a másikra akart jutni. Nos, idővel e kellemetlen helyen is szerencsésen átjutunk. Azonban evvel még semmiképen sem gyűrtük le a legrosszabbat, mert ez még csak azután következett. A láncz folytatásaként fönt azonnal igen meredek, vagy 10 m magas kémény következik, a melyben mesterséges támaszték nincsen. A mint közelebbi megtekintésre kiderült, ez tökéletesen be volt jegesítve, s minden lépcső és fogódzó nélkül való volt. Ez a kémény bizonyára az egész út legnehezebb részét képezte. Hogyan jussunk itt föl? Följutnunk pedig minden körülmények között kellett, mert jobbra-balra a falak teljesen járhatatlanok voltak. A mint már említettem, a lánczfölötti kis sziklalap a kémény kezdetén alig nyújtott három személy számára helyet. Egyikünknek tehát a lánczhoz kapaszkodva e nem kellemes helyzetben addig kellett várakoznia, míg a lapon levők egyike nem jutott be a kéménybe. Az utóbbi föladat természetesen *Hunsdorfernek*, a legtapasztaltabbnak jutott. *Breuer* a feleségem

támogatására hátra maradt, s én voltam az, a kinek a lánc szolgált támasztóhelyül.

Hunsdorfer most jégcsákányával ütést ütésre mért, hogy a kőzetből kivágja a jeget s így fogódzókat, lépcsőket teremtsen. A kémény meredeksége oly nagy volt, hogy a hátramaradottak majdnem egyenesen az előre-kúszók alatt állottak. Ennek következtében a levágott jégdarabok közvetlenül az előbbieik fejére hullottak. Feleségem e tekintetben különösen rosszul járt, mert második helyen állott s így neki az első ütéseket kellett föltartania. No de ezen is túl kellett esnünk, mert a kitérés lehetetlen volt s másfelől a fölül levő az alatt állót nem vehette figyelembe. E közben *Hunsdorfernek* nagy erőlködéssel sikerült, hogy körülbelül 6 m-nyire fölvergődjék a kéménybe. Tulajdonképen csak tapadt a sziklafalhoz, és lehetetlen volt neki hosszabb időn át e helyen maradnia. Szerencsétlenségünkre most már a kötői nem ért tovább, mert hozzá volt kötve a feleségem, s neki lehetetlen lett volna fölülről való segítség nélkül a kéménybe lépnie. Közben én a lánczról a sziklalapra kúsztam s rögtön leoldottam feleségemet a kötélről; így *Hunsdorfernek*, a ki folytonosan azt kiáltozta le, hogy nem maradhat ott tovább, különben lebukik, lehetővé tettem a továbbhatolást. Nehány kínos percz telt el, míg a kéményre fagyott kötelet leoldottam. Ha e közben megbénult volna *Hunsdorfer* ereje, akkor fejünk fölött egyenesen a Zöldtavi-völgybe röpült volna le, s kétségen kívül mi is vele együtt, mert az alattunk levő fal hirtelenül szakadt le, nekünk pedig egyáltalában nem volt biztos támasztékunk. *Hunsdorfer* most megint 2 m-rel tovább kúszott; most sikerült neki egy sziklarésben biztos állásba helyezkedni és magát jégcsákányával a falba horgonyozni. Tovább nem juthatott, mert az utolsó darab egész simán vezetett följebb. Szerencsére ez már nem volt magas. *Breuer* rendkívüli ügyességgel átmászott *Hunsdorfer* fölött, ennek csákány-lapátjára lépett s így a kémény felső szélére lendítette magát. Ide érkezve mindenekelőtt biztos állásba igyekezett helyezkedni, s aztán a kötelet megfeszíteni; így aztán *Hunsdorfernek* sikerült őt követni. Most megint a kötéltől erősítettem a feleségemet s ennek is sikerült szerencsésen fölvergődni. Aztán a jégcsákányokat vonták föl s a kötelet hozzám bocsátották. Én ezt magam köré csavartam s a föntállók-nak odakiáltottam, hogy húzzák meg a kötelet. Látni nem láthattam őket, mert a kémény torka körül nem volt biztos lépcsőjük s ezért ettől néhány lépéssel távolabb

kellett föllállaniok. Így a levegőben lógva s a kötélbe kapaszkodva igyekeztem jégpatkóimmal a bejegesített sziklába lépni, hogy a fönt levőknek a húzás munkáját lehetőleg megkönnyítsem. Lassanként e módon nekem is sikerült a nehéz helyen túl jutnom. Megkönnyebbulten lélekztünk föl, a mikor újra együtt voltunk s mögöttünk volt a gonosz útarab. Most már durva sziklákon át könnyen értünk a csúcsra, melyet $2\frac{1}{4}$ órakor $8\frac{3}{4}$ órai menet után értünk el. Sajnos, a rossz időjárás miatt, a mely még most is teljes erejével dühöngött, nem volt semmi kilátásunk. Ezért csak vagy tíz perczig tartózkodtunk fönt, valami keveset ettünk és ittunk, szokás szerint letettük névjegyeinket s avval a reménnyel indultunk le a Kőpataki-völgy felé, hogy most már vége minden nehézségnek. De nemsokára mást kellett tapasztalnunk. Mikor már vagy 30 m-nyire lekúsztunk a sziklákon, ezeket meredekségük miatt teljesen járhatatlanoknak találtuk, és ezért egy hőmezőre kellett áttérnünk, mely betöltötte az egész szurdokot a Mózes-forrásig. Kezdetben ez is igen merdek volt. Legkellemetlenebb azonban az a körülmény vala, hogy teljesen meg volt jegesedve, s fölötte egy réteg alattomos friss hó terült el. Ez okért nagyon szükséges volt az óvatosság, mert a rendkívüli meredekség miatt csak egyikünknek is a kicsúszása valamennyiünkre végzetessé vált volna. *Hunsdorfer* legelőször is azon volt, hogy a hőmező szélén, ott a hol az sziklával határos, lépcsőket vágjon, s így bennünket lassanként levezessen. Itt legalább megvolt annak a lehetősége, hogy helyenként egy-egy sziklaélbe fogódzhassunk s így némileg biztonságba juthassunk. *Hunsdorfernek* e megerőltető munkájánál egészen előre át kellett hajolnia, *Breuer* pedig folytonosan rá ügyelve kötélén tartotta őt. Ez a veszélyes hely igazolta előttünk, hogy némely körülmények között mennyire szükséges a kötélt használata. T. i. *Hunsdorfer* néhány méternyire lejjebb jutva, elvesztette az egyensúlyt és lefordult. *Breuernek* még szerencsére biztos állása volt a sziklákon, s így könnyen visszatarthatta őt. Egyébként kétségtelenül lezuhant és elpusztult volna. Egészen lassan, lépésről lépésre haladtunk tovább egészen Emericzy-keserégységig és a Matirko-fordulóig, a hol a sziklákra erősített lánczokat még tökéletesen jégbe borítva találtuk. Nem messze e helyek alatt a hőmező meredeksége csökkent, a hó is járhatóbbá vált, úgy hogy megkoczkáztathattuk a hőmező közepére való átmenetelt, a hol — bár egyre nagy óvatossággal — nyomokat taposva lejutottunk.

Ugy öt óra tájban az idő kiderül, és mintegy kárpótlásul a kiállott sok fáradságért és veszedelemért teljes szépségében föltárult a Szepesi-sík képe. Az összes apró falvacskák és házacskák, a melyek szmaragdzöld színű szőnyegen terültek el, föltekintettek hozzánk, és a kéklő távolból az Alacsony-Tátra hegyei köszöntöttek át rajtuk. E gyönyörű képet szemlélve mind lejobb szállottunk, míg kevéssel a Mózes-forrás fölött pihenőt nem tartottunk. Itt lecsatoltuk a jégpatkókat és leoldottuk a kötelet, mely csaknem tíz órán át kapcsolt össze bennünket. Alacsony sziklahátakon át mászva és még néhány kis hómezőn átvágva azután a Lomniczi-gerinczhez értünk, s innen könnyen és gyorsan jutottunk le a Tarpataki-völgybe. A leszállás utóbbi része alatt hosszú időn át figyeltek meg bennünket az Öt-tónál, s az ott tartózkodók üdvözlő intésekkel fejezték ki azon való örömlüket, hogy mindannyian ép állapotban biztos talajra értünk. A Tüzelő-kőhöz érve elővettük hátzákjainkat, melyeket a Téry-menedékház küldötte oda vitt, s aztán gyors lépésekkel mentünk a Zerge-szállóba, a hová $8\frac{1}{2}$ órákor, 15 órai járás után értünk. Ez már be volt zárva, mert hát ott már nem számítottak ily késői látogatásra. A mi nem épen csöndes kopogtatásunkra nemsokára kinyitották a szállót, s első óhajtasunk az étkező-lap volt. Rossz néven ugyan nem vehették ezt az anyagiás kivánságunkat, mert az egész úton alig ettünk valamit. Nem is volt arra érkezésünk, mert az a borzasztó időjárás s az a gondolat, hogy esetleg künn kell az éjt töltenünk és így megfagynunk, ha nem bírnak tovább haladni, folytonosan előre hajtottak bennünket. Az egész úton legfőljebb egy fél órát pihentünk. Annál inkább akartuk most a mulasztást pótolni. Rövid idő alatt derekas vacsorát tálaltak, a mely nekünk is, kalauzainknak is kiválóan ízlett. Még sokáig ültünk együtt, s a nap szerencsésen kiállott fáradaimairól beszélgettünk. Nyugalomra térés előtt a kunyhó elé állottunk, hogy újra elbúcsúzzunk azoktól a magaslatoktól, melyek ma nem a legjobb oldalukról mutatkoztak. Ezüst holdfény ömlött el az összes csücskéék és gerinczek fölött; minden hóbarázda, minden sziklaborda és kiugrás élesen vált ki; — csodás, varázsos kép. Fölségesen emelte fejét a Lomniczi-csúcs a csillagos égbolt felé, s hozzánk mintegy kicsinylően letekintve, gúnyosan ezt látszott mondani: »Ti ugyan alkalmasint meg fogtok engem emlegetni.«

A következő nap megint sok esőt hozott, úgy hogy tétlenül a szobához voltunk kötve. Csak este felé derült

ki újból, s ekkor alkalmunk volt a holdszivárvány ritka tüneményét megfigyelni. A Lomniczi-csúcs falain széles, ezüstös ív feszült ki, s lassanként eltűnt az alsó Tarpataki-völgy fái között. Az erre következő nap sem ígért sokat. Hogy mégis valamit végezzünk, feleségem nélkül, a ki a kétes időjárás miatt maradt vissza, fölmentünk a Jägerbreiten-toronyra, és pedig a Nagy-Tarpataki-völgyből indulva, a mi ebben az időtájban könnyű és kellemes hókirándulás. Fönt legalább az egyik oldal felé szép kilátás jutalmazott meg bennünket. Különösen szépen, igazán imponáló alakkal mutatkozott a Bibires, sokkal hatásosabban, mint a Felkai-völgyből nézve. Visszatérésünk után minden újból áthatatlan ködbe borult, s nemsokára bőven ömlött az eső. Minthogy az időjárás láthatólag egyre rosszabbodott, nagy sajnálatunkra le kellett mondanunk tervünk további kiviteléről. Nem rendelkeztem annyi idővel, hogy nyugodtan bevárhattam volna a javulást, és mellékesen mondva, ez nem is lett volna inyenre. Nehéz szívvel búcsúztunk hát a megkedvelt hegyektől abban a reményben, hogy azokat nemsokára és jobb eredménynyel viszont látjuk.

Mauksch Tamás.

Weber Samutól.

A Magas-Tátra mindig nagyon vonzotta a Szepesség jeleseit, kik itt a múlt századokban hol mint tanárok, hol mint lelkészek működtek; igen gyakran e fenséges hegységet tették tanulmányaik és kirándulásaik tárgyává. A többiek között *Frölich Dávid* késmárki lyceumi tanár, több történelmi, földrajzi és matematikai úttörő műnek a szerzője, 1615-ben mászta meg a Magas-Tátra némely csúcsát és útat egyengetett azoknak, kik példáját követték.* Nyomdokaiban járt *id. Buchholtz György*, az ellen-reformáció áldozata a Szepességen, Batizfalu, Késmárk és Nagy-Lomnicz kiváló lelkésze és a szepesi városok hírneves főesperese, a ki a Magas-Tátrát is átkutatta és alaposan le is írta ily czímmel: »Das weit und breit erschollene Ziepser Schneegebürg«. . . A háladatos utókor *Weber Rudolf* budapesti ev. gymnasiumi tanár kezdeményezése folytán az érdemes férfiúnak a nagylomniczi templomban 1901. évi szeptember 8-án díszes emléktáblát emelt.** A Tátra-kutatók sorába tartozik *Augustini ab Hortis Sámuel*, ki mint késmárki tanár és későbbben mint szepesszombati lelkész az ásványtan terén oly hírnévre tett szert, hogy *Mária Anna* osztrák főhercegnő a tudományos kutatót több éremmel kitüntette. 1792-ben bekövetkezett halála idején gazdag ásványgyűjteményét nagy kincsnek tekintették. *Czirbely András Jónás*, iglói lelkész szintén az ásványtant mint kedvencz tudományát haláláig művelte, mely 81 éves korában 1813. évi január 18-án következett be. Ásványgyűjteménye, melynek alapját a Magas-Tátrában vetette meg, szintén nagy feltűnést okozott.*** Tőle meg is jelent a többiek között a »Wiener Anzeiger«-ben: »Kurzgefasste Beschreibung des karpatischen Gebirges.«

* Wagner, *Analecta scepusi.* . . II. p. 315. Biographien berühmter Zipser von Jakob Meltzer, 1832. Kaschau. 34. . . . o.

** Weber Samu: *Id. Buchholtz György és kora 1643—1724.* — *Weber Rudolf: Das weit und breit erschollene Ziepser-Schnee-Gebürg erforschet . . . durch Georgium Buchholtz den älteren.* Leutschau, 1899.

*** J. Meltzer, *Biographien berühmter Zipser.* 136. 189. 231. o.

Mindezek vállain állott *Mauksch Tamás*. Életéről mindeddig csak töredékeket ismertünk. Szerencsés véletlennek köszönhetem a híres férfi sajátkezüleg írt naplójának fölfedezését Késmárkon, melynek segítségével egész megbízható adatok kerülnek napfényre, és a mely az életkép teljességét lehetségessé teszi. *Mauksch* élete minden napjáról erős, biztos kézírással vaskos foliánsban maga számol be, mely csak egynehány nappal halála előtt záródik be minden időre. Ez értékes okmány nyomán kidomborítható lesz *Mauksch* életképe.*

Mauksch Tamás született Késmárkon, 1749. évi decz. 20.-án. Atyja, *Mauksch Tóbiás*, Késmárkon mészáros volt, mint minden elődje az apai vonalon, az első *Maukschon* kívül, ki Magyarországra bevándorolt. A családban nagyon szokásos volt a *Tóbiás* keresztnév, úgy, hogy a mi *Mauksch*unk nagyatyja szintén *Tóbiás*, és annak az atyja meg nagyatyja megint csak *Tóbiás* keresztnévet viselt. *Mauksch* ötödik elődje *János*nak és annak az apja *Israel*nek neveztetett. Ezen *Israel* törzsatyja minden magyarországi (az erdélyieket is ide értve) *Maukschnak*. 1572-ben vándorolt be *Freiberg* szászroni városból és Késmárkon letelepült. Hiteles okmányok birtokában a *Mauksch*-család törzsfája következőképen állítható össze:

Jegyzés. I. *Tóbiás*-tól a *Mauksch*-család erdélyi rokonai kihaltak. Csak a II. *Tóbiás*-tól leszármazó *Márton* fia, a kolozsvári *Tóbiás*, a kés-márki ággal közel rokonságban áll.

* Az egész értékes foliáns czíme: »Tagebuch, worin die merkwürdigen Ereignisse und Umstände meines Lebens, — so wie andere wichtige Begebenheiten, besonders über die Witterung enthalten sind. Angefangen im Jahr 1794, verfasst von *Thomas Mauksch*, gegenwärtig in meinem Predigtamte zu Gross-Schlagendorf in der Zips.«

Mauksch rokonságánál fogva Késmárk legelőkelőbb, patriczius családjaihoz benső viszonyban állott. Nagymanya született *Cornides* vala, mely nemes család tagjai a legujabb időkig a lyceumi felügyelők sorába tartoztak.* Anyja *Topperczer Anna Mária* vala, szintén nemes családból származott. Nagyatyja, *Topperczer Tóbiás, Kray* és *Lány* vértanukkal 1710-ben *Heiszter* tábornok által az ürügy alatt végeztetett ki, hogy ők *II. Rákóczy Ferencz* törekvéseivel rokonszenvezvén, mint a katolikusok üldözői bevádoltattak.** Anyja meghalt 63-ik évében, 1787-ben.

Az első oktatást *Mauksch Nikázy* egyházfitól nyerte, azután 8-ik évében *Wächter János* tanítótól. Az utóbbi alatt a tanítást csak nehezen tudta eltűrni, mert ez tulságosan szigorú volt. Azután a donatisták osztályát látogatta *Lösch Dániel* alatt, ki már jobb indulatú és méltányosabb vala. Körülbelöl 12 éves korában a grammatika-osztályba jött, hol *ab Hortis* sub-rektor tanított. De ezen tanár, úgy mint más fiatal candidátusok és tanárok, nem igen értették azt a mesterséget, hogy a tanulókhöz leereszkedjenek, és magukat azokkal megértessék. Miután *ab Hortis* Szepes-Szombatra ment lelkésznek, *Brixner* lett tanára. A magyar nyelv megtanulása végett 1763-ban Szikszóra ment, hol azonban mind *Margitay* magán-, mind *Szombaty* nyilvános tanító alatt igen kevés alkalom nyílt a tanulásra. Még ugyanabban az évben visszatért Késmárkra, hol a lyceumban *Brixner* helyére *Slesak* hivatott meg a subrectori állásra. *Carlofszky* rektor azt jósolta szüleinek, hogy alkalmas hitszónok lesz belőle, miután a vizsgákon rendesen igen jól szavalt. Késmárkon még *Moesz* conrectort is hallgatta, ki Késmárk városa történetét kéziratban hagyta a lyceumra. A szünidő alatt nevelő volt gróf *Sztáray* házában, Nagy-Mihályon. Tanulmányai folytatása céljából a sárospataki főiskolát is látogatta, hol szabad idejét a biblia olvasására, valamint a hazai történelem tanulmányozására fordítá, különösen *Bonfin* és *Istfánfy* művei fonalán. A késmárki lyceumba visszakerülvén, *Hellner* lelkész ajánlata folytán *Szirmay István* házánál nevelősködött is, ki egyszersmind egyetemes egyházfelügyelő volt és fiait Késmárkon iskoláztatta. Ennek folytán Pazdicsra is gyakran ellátogott, hol a család állandóan lakott. Miután a

* Palcsó J. A késmárki lyceum története. Késmárk, 1898, 53., 58., 92. l.

** J. Meltzer, Biogr. berühmter Zipser. . . 108. Christ. Genersich, Merkwürdigkeiten der Stadt Kesmark 1805, 244. l.

hires *Carlofsky* az eperjesi collegiumba hivatott meg tanárnak, *Mauksch* utána ment és a következő évben Késmárkra visszajövéen, a rektori székben *Benczur* tanárt találta, ki Magyarország történetében vált ki. A mindenféle tanulmányozás után 1772-ben látogatóba ment rokonaihoz, Kolozsvárra, és pedig szekéren, *Nendtvich Kristóf* késmárki vászonkereskedővel Debreczenig, és azután szintén szekéren folytatva az utat egész Kolozsvárig. Unokatestvére nagyon szivesen fogadta és 100 frtnyi ösztöndíjt ígért neki, ha külföldi egyetemen tovább tanulni akarna.* Elbúcsúzván Kolozsvárról, nyolcz aranyat kapott az útra.

A mint majdnem kivétel nélkül a szepesi theologusok belföldi tanulmányaik után külföldi egyetemeket látogattak, úgy *Mauksch* is oda irányította utját és Lipcsében telepedett le, annál inkább, mert ez a város akkor a német Szepességgel még élénk összeköttetésben állott a kereskedelem tekintetében. Érdekes megtudni, miképen volt ellátva az egyetem növendék Lipcsében. Az úgynevezett Paulinumban, *Krummnál* kapott szállást 10 tallér-, kosztot délben és este egy aranyért hónaponként; a vendéglőstől bérelt ágy 4, fél öl tűzifa a télre 3 tallérba került. Azután megvette a szükséges bútorzatot, szép német ruhát és parókát is vásárolt, melytől csak mint nagyszalóki lelkész vált meg. Igy mindennel ellátva büszkén sétálhatott a lipcsei utczákon. De a pénz is kifogyott; szerencsére kolozsvári unokatestvére beváltotta ígését és megküldte neki a kilátásba helyezett 100 rhénusi forintot. Az út Szilézián keresztül Lipcsébe igen jól volt választva, mert ez kereskedő furmányosokkal csak 5 aranyba került.

Tanulmányait, melyek iránt nagy szeretete és kedve volt, következőképen osztotta be: Első évben, 1773-ban *Bose* volt az egyetem igazgatója. *Crusius* tanár nagy hirben állott; az ő lábaihoz ült le mint tudományszomjas, tehetséges tanuló és tőle hallgatott dogmatikát és természetjogot; a zsolttárok profétiai része, valamint egy igen érdekes tárgy: »Uiber die Illustration der Wahrheit der christlichen Religion sowohl aus der Geschichte als auch aus der Naturlehre« (A keresztény igazság illusztrálása úgy a történelemből, mint a természettanból), — szintén *Crusius* előadásaihoz tartoztak. Az említett tanáron kívül még hallgatott előadásokat *Ernestinél*, a symbolikus

* V. ö. S. Weber: Ehrenhalle verdienstv. Zipser . . . Igló, 1901. Nendtvich család, 390. l. Mauksch Tamás, 166. l.

könyvekről, *Hommel* jogásznál a canoni jogot, *Durscher R.*-nél reformációi történetet, *Morusnál Ernesti* rhetorikájáról, *Hempel* magisternél pedig héber grammatikát. A mint látszik, nagy fába vágta a fejszét és nagy czélok elérését tűzte ki magának a törekvő ifju. Mintha látnók, hogy fénylett a szemé az igazság után, hogy dobogott a szíve az előveendő kutatásokkal szemben, és hogy élt a szándék erős akaratában, fel-fel emelkedni a tudomány és tökéletesedés lépcsőjén. Még a mellett időt nyert a tánczot is megtanulni, a német burschenschaftokkal megismerkedni és barátjaival sétálva a város nevezetességeit megtekinteni és tanulmányozni. Azok a helyiségek, hol *Luther Eckkel* 1519-ben vitázott, hol a reformátusokkal 1631-ben a sz. vacsora felett eszmecsereket folytattak, és hol későbbben *Gellert* szelleme engesztelőleg hatott, a fogékony kedélyt mélyen megindították.

A következő 1774. évben is távol a lucus a non lucendo elvétől, komoly tanulmányozásnak hódolt. *Crusius* és *Ernesti* megint kedvencz tanárai voltak. Az elébbinél a dogmatikát folytatta s a hermeneutikát és fizikát tanulmányozta, az utóbbinál az egyháztörténetet, *János* evangeliumát és *Pál* apostol római levelét választotta. Azonkívül még tanult *Morus*, *Böhme* és *Funke* kiváló tudósoknál; az utóbbi különösen nagy mathematicus volt. *Mauksch* pedig nem csak a theologia, de a természettudomány mezéjén is fáradozott és tökéletesbedett. Kolozsvári unokatestvére azonban a második évben sem feledkezett meg róla, hanem újból küldött neki 100 rhénusi forintot szükségletei fedezésére.

Tanulmányai bevégezése után a hazautazásra is kellett gondolni. Ezen útat is egyengette neki a többször említett unokatestvére, e czélra is 100 ftot küldvén. Nővére is küldött neki 6 aranyat gyöngyök bevásárlására. Miután azonban a gyöngyökhöz nem értett és venni nem mert, ez összeg is megmaradt neki tartalékul. A podgyászt már előre küldte Prágán át Bécsnek egy aranyért, ő maga 1775-ben Mihály napján Lipszében egy kényelmes postakocsiba ült és fájós érzelmekkel hagyta el a várost és az egyetemet, hol 2 évig szépet, igazat és jót látott és tanulhatott. Prága városát pizkosnak találta, daczára *Nepomuk* szobra fényének. A szép Dresdában szerencsés volt láthatni az egész udvart, mely nyári tartózkodásából a téli lakásra a fővárosba visszaérkezett. Épen akkor rakták le a pompás kereszttemplom alapját. Bécsben négy napig tartózkodott és megtekintette, a menyire lehetett, a szék-

város nevezetességeit. Látott pompás tűzjátékot a Práterben, melyben nem tudott eleget gyönyörködni. Schönbrunn császári nyári lakot megtekintette, hol épen *Mária Theresia* időzött és mindenki, a ki a kerten keresztül ment, köteles volt a kalapot levenni. *Mauksch* egy órálló gránátos által e szokásra figyelmeztetve lett, melyet nem ismert. Azután meglátogatta a menaszériát, a színházat, és egyetemet s annak természettanni készülékeit. Bécsből Pozsonyba utazott, hol *Institoris* lelkésznel a *Weisz Ágost-féle* ösztöndíjt előtalálta, melyet *Cornides Tamás* késmárki fölügyelő és rokona előre küldött neki. Azután döcögő rossz szekereken Losonc-, Rimaszombaton át Rozsnyóra indult, hol sógora, *Topperczer* várta. 1775. évi nov. 10.-én egészségesen és szerencsésen megérkezett. Lipcse az oda-vissza utazással, ruhával és 100 ftnyi értékű magával hozott könyveivel együtt 500 forintjába került.

Késmárkon, szülővárosában jól fogadták a fiatal candidátust. Sokáig azonban nem maradt otthon, mert *Pongrácz Imre* úri házánál Liptóban nevelői állást foglalt és 100 ftnyi fizetés mellett egy leányt és egy fiút a syntaxisban és rhetorikában tanított. Azalatt a késmárki lyceumban megüresedett két tanári állomás. *Benczúr* Pozsonyba ment tanácsnoki állomásba, *Reisz Jánost* pedig Csetneken iskolai igazgatóvá választották. A lyceum kapott az alkalmon és *Mauksch Tamás* hitjelöltet választotta meg rendes tanárrá, következő meglívó levéllel:

»Clarissime ac Doctissime vir,
Domine nobis honorande!

Eratae in classe Scholae nostrae Tertia per avocationem in Scholam Csetnekiensem ad fungenda ibidem Rectoratus munia Clarissimi ac Doctissimi Viri Joannis Reiss, Vacantia, alio, habili, pio, docto et industrioso subjecto reintegrare, nobis qua Schola hujus Curatoribus incumbente ex debito hujus obligationibus nostrae, Claritatem vestram firma in spe, quod vitae morumque integritate in instruendaque juventute dextera sedulitate, Votis nostris satisfaciet in Scholae nostrae Classis Tertiae Praeceptorem rite et legitime electum ad obeundum munus hocce, accedente quoque V. ministerii et Dni emeriti Rectoris assensu, vocare volumus, immo praesentium per vigorem vocamus, desideramusque; ut continuo pietatis et praebendi laudabilis Exempli studio, Dnis Scholaratis et Inspe-

ctoribus condignum exhibeat honorem, eorum nusui se accomodet, Juventutem sibi concedendam in bonis artibus juxta usu receptorum Auctorum mutuis cum Clarissimo Dno Rectore eatenus praehabitis Consiliis, instruat, ac ad pietatem, humilitatem, reliquosque Christianos mores sincere manuducat, cum praefato Dno Rectore, ac Praeceptoribus pacifice vivat (quorum omnium Intuitu Claritati Vestrae sufficiens Tutela et Defensa praesentibus appromittitur) et denique ea omnia, quae diligentem, probumque Informatorem publicum tam in, quam extra officium decent, peragere intendat. Pro eatenus habito labore et subeundo fatigio praeter expectandam remunerationem divinam, titulo ordinarii salarii hebdomatis 30 grossos levandos et ex Cassa scholastica resolutos ungflorenos viginti quatuor annales praecipuos habebit, consuetumque liberum hospitium usuabit. Caeterum ad obeunda sibi concredita munia Dei assistentiam et Benedictionem apprecando, Claritatem Vtram diu valere cupientes, manemus

Claritati Vestrae

Kesmarkini 11 Jaen. 1776.

ad officia paratissimi

N. N. Antistites, Curatores et Inspectores
scholae evangelicae
Kesmarkiensis.

Meghivatik tehát mint akkori tanár nemcsak tanításra, de mint nevelő is, ki tanítványait kegyességre, engedelmességre és minden más keresztény erényre köteles vezetni. Fizetése (30 garas hetenkiut és 24 forint évenként az iskolai pénztárból, szabad lakáson kívül) vajmi csekély volt. Kollégái következők valának: *Schulek György* conrector, *Lösch Dániel*, ifj. *Wächter János*, a kiérdemült *Moesz* conrector még szintén élt akkor, *Klanitzs*, *Szabinxy* és *Podkonitzky* rector,* kinek dicséretét prózában és versben hirdették hálás kortársai. Tehát 7 tanerő működött közre olyan intézetben, mely még theológiával és jogi tanfolyammal volt kibővíve, hol mauapság csakis a 8 gymnasiumi osztály számára 12 tanerő szükséges.

Néha történetesen forduló pont áll be az ember életében. *Luthert* egy villámcsapás, mely *Alexius* barátját agyonsujtotta, a papi pályára hozta. *Mauksch* is egy véletlen eseménynek köszönhette, hogy hires természet-

* Podkoniczky Ádám iratait l. Catalogus Szétzerianus II. 191. l.

tudós és botanikus lett. Ugyanis távoli rokona, dr. *Mauksch* orvos, Szepes-Szombatról Késmárkra helyezte át működése terét. Ez a *Mauksch* gyakran botanizált *Klanitza* tanárral, ki Jénában a fűvészetet tanulmányozta. Az összejövetelek és a növények osztályozása *Maukschunk* szerelmében történtek és pedig ily című tankönyv szerint: *Systema plantarum secundum Linné, curante Murray, Göttingae*. *Mauksch* eleinte csak mint famulus működött közre, összehordta a növényeket és elvitte azokat, ha már nem volt szükség rájuk. Mint tudományos ember *Mauksch* maga is mindinkább érdeklődött a virágok osztályozása iránt, és maga is kezdett botanizálni, mihez sok alkalma volt a Goldsberg, Langer-Wald és ha ráért, a Magas-Tátra hegyein és völgyeiben. Dr. *Mauksch* orvos el is távozott Gömörbe, de a mi *Maukschunk Klanitza* tanárral azután is folytatta a fűvészet tudományos gyakorlását. Ezen magántanulmány mellett az iskolában tanított: keresztyén vallást (»Christliche Religionslehre nach Schmalings-Religion eines ev. Christen und nach Conrector Dietrichs kleinem Katechismus.«). Előadta *Cornelius Nepos* és *Phaedrus* meséinek kiválasztott darabjait, azután »periodologiam ornatam et figuratam« címmel a periodusok szerkezetét. Előadásához még tartozott: *syntaxis* és *prosodia* s a történetben és földrajzban »*Fundamente Historiae Civilis secundum Severinum et Initia Geographiae.*« Elég sok és sokféle volt tehát a tantárgya, vallás-tan, latin nyelv, történet és földrajz tartozván működési köréhez. *Podkonitzky* rektornak nem volt értelme és érzéke a növénytan iránt, és azért rossz szemmel nézte *Mauksch* kirándulásait, azokban csak idővesztést látván. *Mauksch* subrektor is lett. Tanulmányai következtében szembajt kapott, mely a nyugalom folytán megszűnt, midőn az akkori idő szokása szerint *Nendtvich K.* gazdag késmárki festővel Debreczenbe a Lörincz (*Laurentii*)-vásárra indult, és három hétig távol maradt tanári munkahelyéről. Máskor is az utazásban gyönyörködött és ezáltal szellemi erejét rugalmasabbá tette. Így 1782-ben Erdélybe utazott és meglátogatta unokatestvérét Kolozsvárott és *Tóbiás* öcscsét Beszterczen.

A kiképeztetés ugyanaz lévén, a tanárokból papok és megfordítva a lelkészekből tanfériak is lettek. Késmárki nyolcz évi tanárkodása után Bártfára mint német lelkész választatott meg; ezt az állást el is fogadta, mert tanárból lelkésszé lenni akkor még kitüntetés, anyagi tekintetben is haladás számba ment. 1784. évi jan. 30. áu pro mini-

sterio tett vizsgálatot és lelkésszé avatott föl Dobsinán egy küldöttség előtt, mely következő tagokból állott: *Ruffinyi János* superintendens elnöklete alatt a bártfai ev. közég tagjai közül egy fiatal egyházfin kívül *Hänselmann* polgárból és a vizsgáló bizottság tagjaiból, melyhez tartoztak a felső-sztanai lelkész, *Michalides Miklós* és az oláh-pataki pap, *Lány Mátyás*, valamint a Gömöri egyházmegye felügyelője, *Szontágh Gáspár*. Apost. csel. XXVI, 28: »Ágrippa pedig monda Pálnak: Közel majd ugyan elhited velem, hogy keresztyénné legyek«, ezen textus fölött görög nyelven vizsgáltatott e témával: »de vocatione universali«, (az egyetemes hivatottságról). A vizsgálat maga latin nyelven folyt, kiterjeszkedett a symbolikus könyvekre és 6 óráig tartott. A szent beszédet, melyet német nyelven tartott, tetszéssel fogadták. Az ebéd után megkapta a papi oklevelet (diploma pastorale), s a díjak lefizetése után és köszönete kifejezésével elutazott.

Az utazás Dobsináról Bártfára szánon történt. Hivatalába *Kaiser* — tót kollegája iktatta be. Egyszerű háztartását egy késmárki szakácsnő és gazdasszony vezette. A prédikálás nem volt új előtte, de akkorában gyakran helyettesítette a szószéken *Bubenka* lelkészt Szepesbélán; de a környéken is, különösen Leibicz, Menhárd, Duránd és Ruzskin községekben igen gyakran hirdette volt az isten ígését. Mindazonáltal bártfai működése nem mondható kellemesnek. *Kaiser* kollegájával nem tudott egyetérteni. *Kaiser* a betű embere volt, *Mauksch* a szabad, tudományos fölfogásnak hódolt. A két szónok beszéde más, néha ellentétes jellegű volt. *Kaiser* a dogma üres szalmáját csépelte, *Mauksch* az erkölcs, vallás eszméit fejtegette, támaszkodván a természet és a történet tanu-bizonyságaira. *Kaiser* már koránál fogva is tapasztaltabbnak és illetékesebbnek gondolván magát a papi teendők tekintetében, bírálta kollegája beszédeit, későbbben egyenesen rosszalta, még a hivek előtt is gyanusítván magát a szónokot is. Hivataloskodásának kellemetlenségeit még tetemesen fokozta *Crumbholtz* egyházfelügyelő magatartása. A közjóra az egyházközségben ugyan nem volt befolyása, de mint ügyvéd a tekintélyt túlságosan sokra tartotta és azt kívánta, hogy mindenki, a papot ki nem véve, merev formákkal a külső reverentia minden jeleivel közeledjék hozzá. Vallásos álláspontja szintén az orthodoxiával rokonszenvezett. Ez egy különös eset alkalmából napfényre került. Ugyanis a templom sz. *Mihály* arkangyalnak lévén szentelve, annak olyan képe szerepelt

a szószerk tetején, melyen lánczra kötött ördög volt látható. Midőn azonban a templomot jobb karba helyezték, a sz. *Mihályt* az ördöggel együtt régi helyéről elmozdították. E tényből kifolyólag egész inquisitiót rendezett a hitbuzgó és tekintélyes felügyelő. Ámbár *Maukschnak* nem volt része az újításban, mégis rokonszenvezett vele. A nagy többség már beleegyezett volna *Mihály* arkangyal visszahelyezésébe, csak az ördögnek az aesthetikai és vallásos érzelmet sértő torzképe maradna el. Mindazonáltal a felügyelő elhatározta: miután a templom sz. *Mihály* arkangyalnak van szentelve, annak képe a lelánczolt ördöggel együtt — mint lényeges része a templomnak, — visszahelyeztessék. Ilyen rideg orthodox légkörben rosszul érezte magát a tudományos, szabad felfogású és törekvő fiatal lelkész.

Két évi működése után szívesen fogadta el a nagy-szalóki tekintélyes nagy egyházközség meghívását, annál inkább, mert mint természettudós a Tátra alján bő alkalmat talált hajlamát kielégíteni és a tudományt fejleszteni. Hiványa 1786. évi aug. 29.-éről van kiállitva, ily tartalommal: 1. az isten ígését az ágostai hitvallás szerint fogja hirdetni; 2. a sátoros ünnepeken délelőtt és délután hirdendő az isteni ige; 3. a sz. háromsági ünneptől kezdve *Mihály* napig a catechizációnak helye van a felnőtt ifjúsággal; 4. a sz. vacsorát az üdvözítő intése szerint kell végezni; 5. a rendes heti könyörgések megtartandók; 6. a betegek látogatását mellőzni nem szabad; 7. a rendes papi functiók pontos végzése elváratik. Mindezen teendőkért jár 170 frt készpénz, 10 pozsonyi mérő rozs, 4 p. m. búza, 4 p. m. árpa, szabad lakás és fűtés. A stólaileték nem fog kimaradni. Karácsony-, húsvét-, pünkösöd- és templomszentelési ünnepkor offertórium következik. Uj-Leszna fiókgyülekezet részéről jár 30 ft.

Ez volt szerény, de az akkori időben még meglehetősen magas fizetése, csak az volt a baj, hogy új községében sem templomot, sem paplakot nem talált, mind a kettőt egészen újból kellett építenie a fiatal, állást foglaló lelkésznek. De az ő lelkesedése, a község jóakarata és áldozatkészsége mind e nehézségeken győzedelmeskedett, daczára annak, hogy akkoriban idegen segítégre támaszkodni még nem lehetett. Két év alatt (1786—1788) készen állott a díszes, még most is fennálló templom és paplak; beiktató beszédét okt. 1.-én csűrben tartotta, melyet az építkezés ideje alatt istenitiszteletre rendeztek be.

Az építés mindenféle munkái és terhei alatt nem maradt sok ideje a fűvészethez. Baráti körébe tartozott

Ab Hortis Samu, volt szepes-szombati lelkész, tudományos ember, őszinte barát és okos társalgó.*

Hivataloskodásának kezdete neincsak sok munkával és gondnal, de kellemetlenséggel is járt. *Kunsch János* (mészáros) bíraskodása idején a vármegye meghagyásánál fogva minden községből 4 leány rendeltetett ki a fonás tökéletesebb megtanulása céljából. A nép gyanakodott és arra a hírre hallgatott, hogy a leányokat Belgrádba fogják küldeni.** A lelkész megnyugtatta és felvilágosította a népet *II. József* amaz intentiójáról, hogy a népet jobb és jövedelmezőbb munkára képeztesse ki. E miatt *Kunsch* bíró a papot is gyanúsította, mintha a leányok vesztét szintén elő akarná segíteni. A nép inkább a befolyásos, oda való bíróra, mintsem az alig hivatalba lépett fiatal papra hallgatott. A dolog annyira elmérgesedett, hogy hatósági beavatkozásra volt szükség, és *Kunschot* arra ítélik, hogy a lelkészt megkövesse.

Szomorúan hatott a fiatal lelkészre az 1786. évi jul. 31.-én Késmárkon kiütött nagy tűzvész, melynek 300 épület esett áldozatul, s a mely *Mauksch* rokonait is megkárosította, minekfolytán ő kénytelen volt nekik anyagi segítséget nyújtani. A következő év elejével Szepes-Szombaton elhunyt *Ab Hortis* jó lelkész-barátja, és ugyanazon időben *Szolkovy*, poprádi lelkész is szélhűdés következtében meghalt a szószéken Sztrázsán, midőn beteg *Ab Hortis* barátját ott helyettesíteni akarta.*** *Maukschnak* biztos kilátása volt a poprádi jobb papi állásba bejuthatni, azonban mégis *Fabriczy Andrásnak* jobban kedvezett a szerencse, és 1788. évi ápril 13.-án, húsvét második napján tartotta ott beiktató beszédét.**** Azzal *Mauksch* egy másik reménye is elhervadt. *Ab Hortis* leányát akarta az oltárhoz vezetni, ki azután *Fabriczy* poprádi lelkészhez ment nőül. Mily őszintén és mélyen szeretett *Mauksch*, az abbói is kitűnik, hogy soha meg nem nősült és agglegény maradt egész életében.

Ily szomorú tapasztalások alatt azonban tudományos munkája félbeszakítást nem szenvedett. Történelmi dolgo-

* Különösen az ásványtanban nagy tekintély volt. Művei a »K. Wiener Anzeiger« és az »Ung. Magazin« nevű folyóiratokban jelentek meg. L. bővebben: Meltzer Jak. berühmter Zipser Biographien 189. l.

** A fonás tökéletesbbitését *II. József* maga vette célba.

*** L. bővebben: Carl Wunschendorfer, Geschichte der ev. Gemeinde Poprad, 24. l.

**** Életrajza: Ehrenhalle berühmter Zipser, Weber S.-tól, 9. l.

zata: »Über die gegenwärtige Geschichte und Verfassung der Sachsen in der Zips« (a szepesi százszok jelenlegi története és állapota) az »Ungarisches Magazin« című folyóiratban jelent meg, és igen kedvezően bírálta ezt meg a »Literatur-Zeitung in Jena« című irodalmi lap.

A fűvészet terén is serényen dolgozott és dicsekedett, hogy már 50 ftért mindenféle botanikai könyvet vett, de irodalma e téren még mindig hiányos.

Papi teendőin, történelmi és botanikai tanulmányain kívül kirándulásai a Magas-Tátrába nagyra becsültettek az akkori természettudósok által; alig jött valamelyik közülök a Tátrába, aki nem vette volna igénybe *Mauksch* célra vezető szolgálatait. Tátrafüreden, mely akkor kevés épületével csak »Sauerbrunn« (Savanyukút) név alatt volt ismeretes, egy angol utazásának híré hallotta. Ő azonnal ajánlotta magát az alispán utján az angol kalauzolására, miután a természettudományok tekintetében senki sem adhatott neki annyi felvilágosítást, mint *Mauksch* maga. Ez az angol nem csekélyebb volt, mint *Townson Róbert*,* ki a híres Rézakuákban a bélai határon botanizált, a Lomniczi- és más csúcsokat megmászta és csak így került *Mauksch* papi lakására, hol négy napig maradt, kimentvén magát, hogy esze ágában sem volt, ilyen alapos fűvészt itt találhatni, kinél Linné iratai és egy terjedelmes herbárium állanak rendelkezésére. Együtt folytatták a kirándulásokat. Felmentek Tátrafüredre, onnan a Felkai-tóhoz, hol most a diszes Sziléziai-menedékház fogadja az idegeket. *Mauksch* nem szünt meg figyelmeztetni az angol tanárt a nevezetesebb növényekre, a madarak közül a »*Turdus torquatus*«- és az ásványokat tekintve a »Murkstein«-ra. (Gránátot tartalmazó csillámpala? Szerk.). Miután *Townson Mauksch* herbáriumát igen kedvezően ítélte volt meg, az utóbbi új bizodalommal és erővel hozzálátott fűvészeti munkáihoz. Midőn az angol elutazott, felkérte *Maukschot*, kísérene el Vágujhely lipiói faluig, honnan az ottani lelkész, *Ursiny* társaságában a Krivánt mászták meg. Az aknáig** feljutván, ott egy kunyhóban megháltak.

* *Townson Róbert*, edinburgi tanár, Magyarországot beutazván, tapasztalásairól és megfigyeléseiről »*Travels in Hungary*« című könyvet írt, mely 1797-ben Londonban angol nyelven jelent meg és 500 nyolczadrét lapjából a Szepességre 40—50 lap esik, hol ezen megye viszonyával, különösen geológiai tekintetben tüzetesen foglalkozik. — Szepesmegye története I. k. Weber S. bibliographia 147. l.

** A Krivánon akkor élénk bányászattal találkozunk. L. Weber Samutól: Bányászat a Magas-Tátrában, Kárp. egyes. Évk. 1879. 297. l.

Másnap reggel, daczára a rossz időnek, az angol a végső csúcsig felmászott, *Mauksch* azonban visszatért, szivélyesen elbucszván angol collegájától. Emlékül küldött neki szárított szép Cyanust a batizfalvi mészhegyekből és a barométerállást a Krivánról. *Mauksch* találkozása a tudós *Townsonnal* az 1793. év nyarán történt. Miután gróf *Csáky István* e nyár vége felé Tátrafüreden az akkor egyedüli lakását elhagyta, a kulcsokat *Maukschra* bizta, kit azután az idegenek rendesen felkerestek. Kirándulásai ez évben még másképen is meg lettek jutalmazva. Kertje számára jó földet keresvén, tőzrege akadt, melyet *Tychy* harminczad hivatalnok Gánóczon talált; *Mauksch* tehát második fölfedezőnek mondható

Alig kezdődött a nyár 1794-ben, a nevezett gróf *Csáky István* már is elfoglalta lakását a »Sauerbrunn«-nál, magával hozván több vendéget is, a zempléni főorvost, *dr. Weisz* régi ismerőst, kinek társaságában *Arnold* bécsi apát volt, s a ki mint svájcz születésű különösen ásványtannal foglalkozott és hajdan Svédországban mint cs. k. legátioi káplán működött. Ő még *Linné* alatt foglalkozott természettudományokkal és most »jussu regis« utazásokat akart tenni a Magas-Tátrában. Ezt az apátot a gróf egészen *Maukschra* bizta kirándulások céljából. Mindjárt másnap a megérkezés után az alispán két paraszt lovat bocsátott rendelkezésükre, és kirándultak a Felkai-völgybe. Az apát mindjárt ráismert a »Meum athamanticum«-ra Jcq. (medvegyökér), melyet már azelőtt *Wolf* báró mint ilyent meghatározott. A Felkai-völgy gránátkőszikláival éppen oly kevésé boldogult, mint *Townson*. Szintén kigyóköre akadt ő is. Tátrakirándulásai után az apát még a környéken is több látogatást tett. Kirándult Uj-Lublóra, melynek közelében a mai híres Lubló-vasasfürdő már akkor is elég vonzóerővel birt. Gróf *Csáky István* magával vitte kiváló vendégét Homonnára, azután Illésfalvára a grófné Sans-Souci helyiségére. A homonnai termék duzzadtak gazdag arany- és ezüst-berendezéseiktől, mely millió forintnyi értéket képviselt. Kiránduló helyeikhez még tartoztak Hanusfalu, Istvánpihenő = Stephans-Ruhe Homonna mellett és Lőcse híres régiségeivel, hol *Gordon* báró, a tudós szabad szellem élt. Mindezeknél a kirándulásoknál természetesen *Mauksch* volt a nélkülözhetlen kísérő és a szakavatott cicerone. Búcsúzaskor a gróf megajándékoztatta szalonnával, kásával, gyümölcscsel és több más, a háztartáshoz szükséges czikkel.

Az őszi és téli időt 1794-ben M. otthon töltötte és felhasználta irodalmi munkákra. Naplójában megírta

életrajzát és családjának viszontagságait, kifürkészvén, hogy az egyik családtag, *Mauksch Donatus* 1638-ban maga magának és családja számára megszerezte a magyar nemességet. Előkészítette meteorologiai megfigyeléseit, melyek 1795-ben nyomtatásban is megjelentek ily czimmel: *Über die Witterung in der Zips, besonders unter den karpatischen Alpen (A Szepesség, különösen a Kárpátok alatti területek időjárásáról)*, Wien, M. A. Schmidt 1795.

Mint jó gazda az anyagiakról is pontos számadást vezetett. Összeállított jövedelme Nagy-Szalókon kitett 1786-ban 340 ft. 14 krt; 1787-ben 309'33; 1788-ban 297'32; 1789-ben 296'27; 1790-ben 311.17; 1791-ben 340'16; 1792-ben 355'25; 1793-ban 345'47 ftot, összesen 2596 frt. 32 krt nyolcz év alatt, miből egy évre átlag 324 frt. 38 kr. esik. Az említett összegben kívül Uj-Leszna fiókegyházától egynehány vég vásznat is kapott. Szerény összeg ez bizony, pedig Nagy-Szalók a jobb papi állomásokhoz tartozott a Szepességen. Mégis megélt belőle, mert csak marhahúsrá, ruhára és könyvekre költött, a többi szükségleteit házi gazdaságából fődözte, úgy hogy a készpénzből még mindig megtakaríthatott valamit.

1795-ben, tavasszal gróf *Csáky István* a fecskékkel együtt feljött a Tátrába, az örökzöld fenyűk közepette, az óriási havas kősziklák alatt levő »Sauerbrunn« kies, egyszerű lakásába, melyből fürdőt akart építeni. Épített is, és azzal a mai világhírű Tátrafüredet teremtette meg, vagyis inkább *Maukschunk*, mert ő reá volt bízva az egész építkezés vezetése. Milyen megbízható, lelkiismeretes, szakavatott és tudományos lehetett ama protestáns pap, kire a szigorú katolikus érzelmű *Csáky István* gróf a fürdő megalapítását és berendezését bízta. Ha ma a ritka szépségű regényes Tátrafüreden a Nagyszalóki-csúcs tővéen sétálunk, *Maukschra* hálás szívvel kell visszaemlékeznünk, ki buzgalmával és verejtékével szintén hozzájárult a telep létesítéséhez.

De Tátrafüred megalapítása még nem foglalta le minden idejét. Tudományos botanikai kutatásait is folytatta. Alkalmat erre bőven talált. Ugyanis *Kitaibel*, a budapesti egyetemi fűvész és vegyész a kir. helytartóság által a bártfai és ujlublói fürdő vizeinek vegyelemzésére kiküldetvén, egyúttal a Magas-Tátrát is meglátogatni és átkutatni akarta. Társaságában volt egy *Waldstein Ferencz* nevű cseh gróf, *dr. Pfisterer* gyakornok Budapesten, *Pavlovics*, az udvari kamara fogalmazója, *Krausz* kassai gyógyszerész, *dr. Schmidt* Késmárkról és *Berzeviczy Gergely*,

a híres tudós és író Nagy-Lomniczról.* *Berzeviczy* ajánlataira *Mauksch* lett a társaság kalauzolója.

Legelőször a küldöttség Tátrafüredre (Sauerbrunn) rándult és onnan a füvek és ásványok klasszikus helyére, a Felkai-völgybe. 1796. évi jul. 28.-án Tátrafüreden a vizet megvizsgálták, és találtak benne közelebről meg nem határozható savat; vasat és sót nem tartalmazott a Sauerbrunn. Ez alkalommal *Maukschhoz* is befordult a társaság. A gróf meg *Kitabel* tanár nagyon gyönyörködtek M. herbáriumán, melyből egyet-mást magukkal is vittek. Innen Nagy-Lomniczra folytatá útját a társaság *Berzeviczy Gergely* vendéglátó kastélyába, hol özvegy anyja, *Berzeviczy Barbara* szül. *Horváth Stansith de Gradecz* mint háziasszony az érkezőket szívélyesen fogadta és úriasan megvendégelte.**

Julius 30.-án a társaság megít a Magas-Tátra felé irányítá lépteit és a Kis-Tarpataki-völgybe érkezett. Itt egy medvével találkoztak, melyet *Berzeviczy* lelőtt. A völgyből igen meredek kapaszkodó helyeken a Lomniczi-csúcsot — 2635 m — akarták megmászni. A legmagasabb pontot már 2 óra alatt elérhették volna, de a kiemelkedő sűrű köd — a kirándulások legnagyobb akadályja, — lehetlenné tette az út folytatását. Azonban a talált virágok kártalanná tették a társaságot, mely Ó-Leszna faluhelyen át hazafelé indult. *Mauksch* 10 órakor este hazajövéu, nagyon meg volt elégedve a kirándulással és a társaság tagjaival. *Kitabel* tanárral tudományos levelezésbe is állott. Gróf *Waldstein* igen előzékenynek és háladatosnak mutatkozott. *Horváth Imre Stansith de Gradecz* szepesi alispán útján *Mauksch* egy csomagót kapott a következő levéllel: »Ich unterfange mich durch diese Gelegenheit Ihnen 2 Bücher — es sind genera Plantarum Linné vom Hofrath Schreber herausgegeben, — zu schicken, samt einem Vergrößerungsglas von dem berühmtesten Meister in Wien. Nehmen Sie dies aus der Hand eines Mannes, der Sie stets hochschätzen wird und den Tag Ihrer Bekannt-

* I. életrajzát »Ehrenhalle« . . . 62. l.

** V. ö. *Horváth Gergely Stansith de Gradecz* és családja, tört. korrajz, kivált a XVI. század második felében, írta *Weber Samu, Késmárk, 1896. Millenniumi mű.*

Aus den Lehr- und Wanderjahren eines ung. Edelmannes im vorigen Jahrhundert. Briefe Gregor v. Berzeviczy's an seine Mutter aus Deutschland, Frankreich, England in den Jahren 1784—1787. Herausgegeben und eingeleitet von *Aladár v. Berzeviczy* Leipzig, Verlag v. Georg Mayer 1897.

schaft als einen seiner glücklichsten zählt. Sollte einst mein Schicksal mir vergönnen, in ihre Gegend zu kommen, so werde ich mit Freuden die Rechtschaffenen wiedersehen, die mich so gütig aufgenommen haben. Der Name *Horváth, Berzeviczy u. Mauksch* wird aus meinem Herzen nie erlöschen. Ich bitte auch allen nochmals meine Dankszófogadást abzustatten und mich ihrer Freundschaft anzupfehlen. Franz Graf Waldstein.« »(Ez alkalommal bátorodom Önnek 2 könyvet — Schreber udvari tanácsos által kiadott Linné-féle genera Plantarumok ezek, — küldeni, Bécs leghíresebb mesterétől való nagyító üveggel együtt. Fogadja ezeket olyan férfiu kezéből, a ki Önt mindig nagyra fogja becsülni és az Önnel való megismerkedése napját legboldogabb napjainak egyikéül tekinti. Ha sorsom egykor megadná, hogy az Ön vidékére jussak, akkor örömmel fogom viszontlátni ama derék férfiakat, a kik oly jószágosan fogadtak. A *Horváth-, Berzeviczy- és Mauksch-*nevek szivemből sohasem fognak kitörlődni. Kérem is, fejezze ki mindannyiuknak köszönetemet és ajánljon engem barátságukba.) Ezen elismerő és szeretetre méltó grófról M. még felemlíti, hogy gazdag jövedelmét télen Bécsben költi el és nyáron utazásokon. *Podkonitzky* késmárki tanár által azt üzente *Maukschnak*, hogy későbbben még egy remekművel akarja megajándékozni, mely sok kötetben a svájczai Alpok nevezetességeit tárgyalja. Az 1795. évről M. még azt a nevezetességet említi föl, hogy a tél rendkívül enyhe volt, úgy hogy több tavaszi virág, a lókörmű szattyú — Tussilago farfara L. —, a mezei szigoráll — Veronica agrestis L. — és több más növény is szertesét mutatkozott.

Az 1796. év is hasonló eseményekkel és munkákkal járt. Gróf *Csáky István* már jun. 17.-én megérkezett nyári lakásába, az évről évre nagyobbodó Tátrafüredre. A vendégek sem maradtak ki. Mindjárt a június 17.-ére következő vasárnapon megérkezett a már említett zempléni főorvos, dr. *Weisz* egy magas állású tudóssal, chevalier *Camerával*, ki mint braziliai ember a portugál királyné megbízatása és kiküldetése folytán a Magas-Tátra hegysegeit tanulmányozni akarta. *Mauksch* nélkül természet-tudós a Tátrában nem fordulván meg, most is ő lett kísérelője a chevaliernek. Először a szepesbélai határon fekvő Rézagnákba mentek, hol évek előtt rezet nyertek, most azonban a védett szép völgyben a legelői és füvészeti szempontok a mértékadók.* Második kiránduló

* V. ö. Bányászat a Magas-Tátrában, Weber Samutól, Kárp. egyes. Évkönyv, 1879. 293. l.

helyük a háladatos Felkai-völgy volt, mely könnyen megközelíthető és ásványok s növények tekintetében alig méltányolható eléggé. Da *Camerától* M. is még egyet-mást tanulhatott, miután ez Freybergben a híres *Werner* szorgalmas tanítványa volt. Csalódott azonban a tudós, midőn a Tátra főközetét gneiszban ismerte föl, holott az osztrák írókkal egyetértelműleg, csakis a gránit a hegység főtörzse. A késmárki kosár völgyében homokköre, a bélai lejtőkön mészkőre, egy palanemre és egy kis chloritra is akadtak. A sugárkő — Strahlstein — a gneisztól válhatott el.

Chevalier da Camera kellemes társasága után julius hóban megint gróf *Csáky István* vendége volt *Mauksch*, kit itt nemcsak tudományos kutatásai miatt becsültek, hanem egyébként is majdnem benső családtagnak tekintettek. A társaságot még kiegészítette a volt főispán, *Csáky János* özvegye mostoha unokáival, az akkori főispán és alkanczellár, *Csáky József* gyermekeivel. *Horváth Imre Stansith de Gradecz* alispán különösen felkérte *Maukschot*, hogy az uri családnak a tartozkodást a Magas-Tátrában, különösen Tátrafüred hajlékaiban kellemessé és tanulságossá tegye. M. felhasználta az alkalmat, hogy a természettudományokból egyet-mást adott alkalomkor közölt, fő jól szárított legritkább növényből álló herbáriumát odaajándékozván a társaságnak. Mindez a legjobb hatást keltette.

A fürdőhely emelkedésével annak gyógyító hatását is mindinkább elismerték az üdülő betegek. *Görgey* löcsei kapitány felesége zavart hószámából kigyógyult. Ugyanazt tapasztalta egy idegen nő e nyáron. *Doloviczeny* esküdt tiz nap alatt elveszítette a hámorrhoida-bántalmait. *Vitelko*, *Horváth* alispán szakácsa hólyagbetegségétől szabadult. *Graf*, a telep szakácsa bélgörcseitől menekült meg. Még más szép sikerekkel is dicsekedhetett a keletkező fürdőhely. A téli időben M. megint rendezte gyűjtött növényeit, herbáriumait kiegészítette és a theoretikus tanulmányoknak hódolt, ha ezt hivatalos teendői megengedték.

A következő 1797. évben *Csáky István* gróf már május 21.-én jött fel a Sauerbrunn-hoz, a fejlődő Tátrafüredre. M. minden héten egyszer meglátogatta. Anyagi haszna ezen látogatásokból ugyan nem volt, de mégis bő alkalma akadt ezen az uton Éropa leghíresebb természettudósaival megismerkedhetni. *Dr. Weisz de Derczeny*, az ismeretes zempléni főorvos, ki most 10 napra ide jött, benső barátja lett. Vele ásványtani czélokért most kétszer utazta be a Magas-Tátrát. »Én gyűjteménye számára

gyűjtöttem ásványokat, ő pedig viszont számomra hozott Tolfá-timkővet, melyet birtokán, Beregh-vármegyében talált, továbbá egy darab tajtékkövet a tokaji hegyekből. A többi köveket a jövő évre ígérte.« Junius 16-án kirándult *Berzeviczy Gergely*-hez Nagy-Lomniczra, és onnan *Stummer* dán festővel a Kis-Tarpataki-völgybe. Több felvételt csinált, melyeket rézbe akart metszeni. *Dr. Kitaibel* is újból visszaemlékezett *Maukschra* és küldött neki egész csomó szárított növényt és kottákat, miből azt lehet következtetni, hogy *Mauksch* a zenét is kedvelte. Régi ismerőse, gróf *Waldstein* sem feledkezett meg róla és a vele élvezett kirándulásokról. Az emlék felelevenítésére küldött neki *dr. Kitaibel* közvetítése folytán aján-dékul egy becses, »Host: Synopsis Plantarum« című könyvet.

Különösen számos ismerőse útján M. egészen új terere lépett. Borkereskedő is lett, különösen Késmárk példája után indulva. hol akkortájt sokan és igen szép sikerrel úztek borral kereskedelmet. Legelőször *Bernáth Zsigmond*tól, az unghvári alispántól vett borokat az okt. 26.-ától nov. 1.-éig tartott szüretben. A bormennyiség 37¹/₂ hordó volt és 891 frtba vagyis 198 aranyba került; a vételhez még tartozott 51 puttony aszuszólló Késmárkig szállítva az egész bor 1132 frt 42 kr-ba került. Még a szüret előtt sept. 28–29.-én Teplicska faluhelyen át legelő-ször rándult ki a Király-hegyre. Az eső azonban akadályozta őt kutatásaiban. Az egész hegységet gneiszből állónak találta, mindazonáltal pala-pátot és igen finom közsőrülőkövet is hozott magával.*

Az év egy kis kellemetlenséggel záródott be. Nagy-Szalók a gróf birtokán feküdvén, neki több rendű fizetésekkel is tartozott, melyeket *Koszok* ügyvéd és *Vitális* szolgabíró által egy pár száz forinttal emelni akart. Miután a község arra ráállani nem akart, a gróf *Maukschot* gyanúsította, mintha ő ez irányban hatott volna a községre és hevében »bujtogatónak« nevezte, minek azonban semmiféle következménye nem volt, mert a következő, 1898. évben a gróf többször utazott át Nagy-Szalókon Tátrafüredre, de mindannyiszor betért *Mauksch*-hoz, a régi nyájas és barátságos érzelmekkel.

* A Király-hegy elnevezését Mátyás királyról származtatják, ki itteni vadászatai alkalmával az élelmzés hiányában 6 tojást evett, minek emlékéül egy kőbe vésték: Hic fuit Mathias rex, comedit ova sex.

Az 1799. év meteorológiai tekintetben igen nevezetes volt. Márczius hóban oly magas hó esett, hogy lábnyi magasságban feküdt a szántóföldeken és csak délben olvadt valamicskét. Juniusban gyakran havazott a Tátrában. Ez időjárás viszonyok igazolták M. megfigyelését: rossz a nyár akkor, ha az előtte való ősszel, télen és tavasszal a zord, hideg és viharos időjárás kimaradt.

Sok változatosságot hozott az 1800. év. Már július elejével ott találjuk *Maukschot* gróf *Csáky Istvánnal* a Sauerbrunn regényes, árnyékos helyiségeiben. Különös kiküldetésben részesült. A gróf barlangot csináltatott magának, melybe szép fehér mésztufák kellettek. *Mauksch* ismervén azok lehelhelyeit, őt küldték Felső-Ruzsbachba, hogy onnan hozza a köveket. M. jul. 29.-én megfelelt megbízatásának.*

Felső-Ruzsbachra utazását jul. 14.-én egy érdekes kirándulás előzte meg a Tátra legmagasabb kiágazására, az 1284 méternyi magas Tims-re (Ihla, Tü, Nadel). Mindenütt homokkőre akadt és a megfelelő növényekre. Feltűnőnek találta a legfelsőbb terraszát és a hegykup déli oldalán levő forrásokat, mit azonban ma igen természetesen találunk, ha tudjuk, hogy e vidék legmagasabb pontját a kelták terraszokkal, sánczokkal és fatorlászokkal védték a támadók ellen. A torlászok mögött emberek és állatok oltalmat találtak. A mesterséges források — szintén a torlászokon belül, — vízzel látták el a lakókat.

Már késő ősszel, a Gallus (okt. 16.) hetében még egyszer kirándult a Felkai-völgybe, hol *Tihány Tamás* udvari tanácsos számára fákat és bokrokat ásatott ki, mely kiküldetés az eső és hó daczára sikerült.

Az év végével kitüntetés érte *Maukschot*. 1800. évi decz 10.-én kelt legfelsőbb parancs értelmében Magyarország leghíresebb botanikusai, azok között *Mauksch Tamás*, *Genersich Sámuel Keresztély* (szintén szepességi**), *Volay András* és *Buday András*, felszólítottak, hogy

* Ruzsbach mint fürdőhely már a XVI. században szerepelt. Leginkább virágzott a XVII. században, a midőn a Lubomirszky lengyel herczegi család és a helytartók a szepesi városok elzalogosítása ideje alatt itt gyakran tartózkodtak és más főurakat is ide vonzottak.

** Tőle megjelent: *Samuelis Genersich Hungari Kesmarkiensis medicinae doctoris et civitatis L. R. Leutschoviensis physici ordinarii florum scepusiensis elenchus, seu enumeratio plantarum in comitatu Hungariae scepusiensi, eumque percurrentibus montibus carpathicis sponte crescentium. Sumptibus auctoris. Leutschoviae, typis Michaelis Podhoránszky de eadem, 1798.*

kutatásaikat folytassák a közjó érdekében. *Mauksch* nevét akkor mindenütt, bel- és külföldön ismerték és közbeszülés tárgyává tették.

Nagy zivatarral köszöntött be az 1801. év, egész épületeket megrongálván és elsepervén a föld színéről. Nagy-Szalókon 7 csűr semmisült meg és sok fedél hordatott le. Nagy-Lomniczon 50 épület és fedél lett rommá s 100 más lakás megrongáltatott. Ezen zivatar nem érintette M. anyagi jólétét, sőt évi számlájából kitünt, hogy a boron 353 frt 48 krt nyert, a mi elérte egész évi papi jövedelmét. A nyári időt hernádvölgyi kutatásaira használta föl. Gróf *Csáky Istvánnal* Illésfalvára rándult, onnan a szepés-sümeghi erdőkre, hol a mészkőhegyekben agyaggalára akadt, melyben érczközet észleltetett, s mely köszörülőkőnek is használható. A Béla-patakban csak a felső részek állanak ily kőzetből, hol az ősmész a felületig terjed. A Hernádvölgyből a Lapis-refugii-hegyre is ment* a kutató. Csodálta az erős kőfalromokot és a virányt, melyet egészen más természetűnek talált, mint a Tatra-vidéken. E vidéken járván, Csütörtökhelyen tanulmányozta a híres Zápolya-kápolnát, melynek remek góth-stiljé párját ritkítja egész Magyarországon.

A Magas-Tátra azonban nem tagadta meg vonzó erejét. M. mindig vissza kívánczozott kies völgyeibe, megasztos csúcsaira, hol többnyire előkelő társaságban és tudományos körökben annyi alkalmat talált ismeretei és tapasztalatai gazdagítására. Az 1802. év nyarán kétszer akadt ily alkalma. Aug. 10.-én *Fabriczy András* poprádi lelkészszel és XIII városi esperessel, valamint három más turistával örömet mászta meg a Felkai-völgyön át a Hosszú-tó vidékét, hol a botanikusok eldorádójának érdekességeivel és szépségeivel a »Virágoskert« terület és elbájolólag hat a nézőre.** Szept. 1.-én *Maukschot Berzeviczy Gergely* és *Fesztetics*, sümegh-vármegyei gróf társaságában találjuk. A kirándulók a Nagyszalóki-csúcsot (2472 m) tüzték ki maguknak czélul. *Mauksch* azonban

* Ide menekültek a szepesi szászok 1241-ben a mongolok pusztításai elől. A hegyet védelmőkre még erős kőfallal is körülvették és 2 évig ott tartózkodtak, az istenitiszteletre kápolnát is építvén, melynek romjaiból a szepesi püspök Schavnikon díszes gót kápolnát építtetett. A szászok pedig szerencsés megmentésök emlékeül a Lapis-refugii-hegyen karthausi-klostrot alapítottak, mely a reformációig fennállott. V. ö. A mongolok betörései Magyarországra és a Menedékkő (Lapis-refugii) a Szepességben. Kárpátgyesületi Évkönyv II. évfolyam, 1875, Hradszky Józseftől.

** *Fabriczy* életrajzát l. »Ehrenhalle«, 9. l.

nem volt kielégítve a kirándulással, miután a virágok már mind el voltak hervadva.

Ez évben fontos fordulópont állott be M. életében. Anyagi függetlensége, melyben már vagy 6000 frtnyi, akkor nagy, 6°/₁₀₀-tel elhelyezett összeg felett rendelkezett; viruló borüzlete; vágya, hogy szabadon élhessen tudományának; családtalansága és több kellemetlensége* a községben arra birták, hogy Nagy-Szalókon szept. 8.-án lemondott papi állásáról. Még október 13.-ig ott maradt állásában, és segítette a községet a papválasztásban, mely *Stark Mihály* jelöltre esett. Azután békében elbúcsúzott a községtől, melynek 16 évig hűségesen állott szolgálatában. A még most fennálló kényelmes paplak és díszes templom Nagy-Szalókon maradandó emlékei M. buzgalmának és sikerének lelkészi téren is. Késmárkra, szülőhelyére átköltözött, hol rokonai is laktak, és hol a borkereskedés középpontja volt. Még ez évben Alasskán, Miskolcz környékén 109 hordó bort vásárolt. Új lakóhelyén azonkívül fűvészkertet rendezett be, melyet haláláig hiven ápolt és gondozott.

Mint a meteorológiai viszonyok gondos megfigyelőjének sok dolga akadt az 1803. évben új lakóhelyén, Késmárkon. Majdnem minden időszak rendkívüli időjárással és zivatarral járt. Naplójegyzetei kimerítő jelentéseket tartalmaznak és az utókorra nézve is nyomokat hagynak. A többiek között július hóban nagy esőt és vízáradást észlelt. Augusztusban havazott a Tátrában. Deczember 1.-én oly zivatar dühöngött, mely házakat rongált meg és a nagyszalóki erdőben az elkészített tűzfát széthordta, mint a pelyhet.

A következő 1804. év tanulságos üzleti életére. Nemcsak borral, de bányászattal is voltak üzletei és vállalkozásai. De az utóbbival nem boldogulván, kárt szenvedett és visszalépett. Az iglói *Demiány* vagy 100 frttal csalta őt meg a Krebsseifen nevű bányán. A Dávid-aknában, stillbachi területen, hat év alatt 303 frt 11 krt vesztett. A Carol-Boromäi-bányában a svedléri és óvizi vidéken két év alatt 60 frt 37 krt írt a veszteség számlájára, úgy hogy összesen 463 frt 48 krja kárba veszett. Még azonkívül panaszolkodott *Szent-Miklós*y ellen, ki őt a Regina-aknában 8 frttal megkárosította.

* Ámbár mindenki meg volt győződve M. ártatlanságáról, mégis kellemetlenül hatott reá, hogy szakácsnéja annyira tudta eltitkolni állapotát, hogy a paplakon lebetegedett.

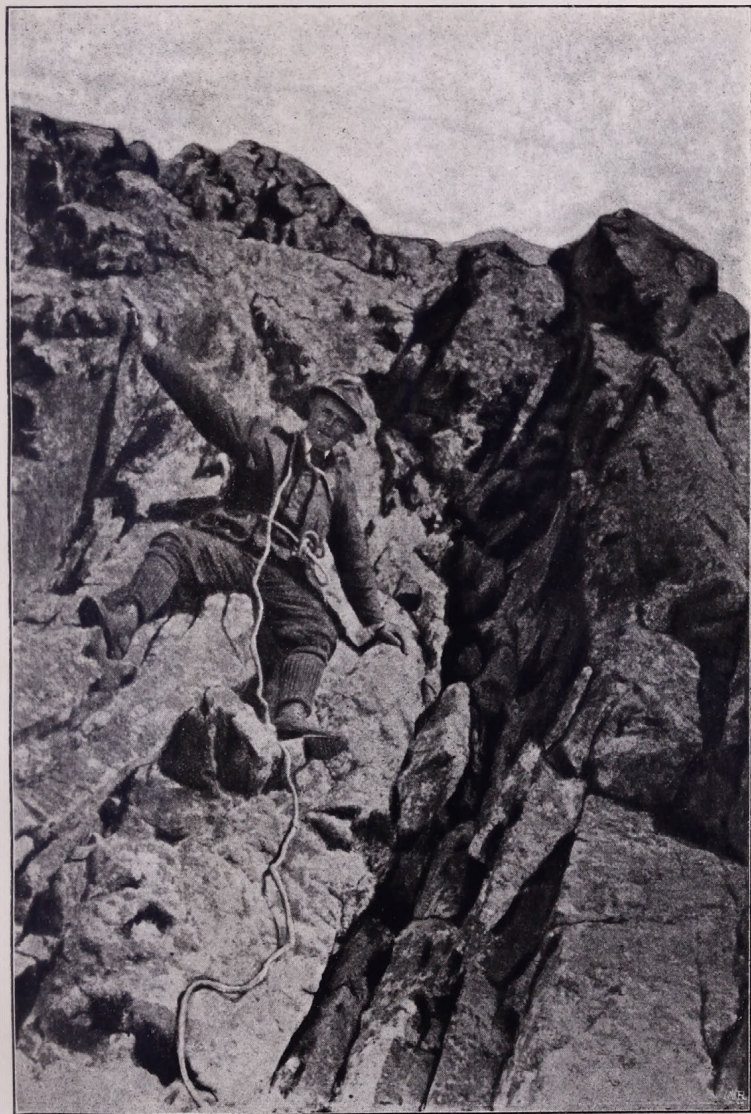
Ily szomorú tapasztalatok után a bányászattal teljesen szakított, és híve maradt borüzletének s tudományos és turisztikai foglalkozásának. Alkalom az utóbbi irányra mindig akadt. Augusztus elejével a gazdag gróf *Eszterházy Miklós* régi ismerősével, gróf *Desewffyvel* jött Nagy-Lomniczra. Két ízben ő kalauzolta a magas vendégeket a Tátrában, kikre a legjobb hatást gyakorolta. Elbucszván *Eszterházy*, megigézte neki, hogy »flora scepusii septemtrionalis« című kéziratát nyomtatásban fogja kiadni. Régi ismerőse és jóakarója, gróf *Csáky István* azonban kimaradozni kezdett a Magas-Tátrából, miután az ottani birtokosokkal kellemetlenségei támadtak. Kisebb ajándékokon kívül egyenes haszna ugyan nem volt gróf *Csáky Istvánnal* való sok éven át tartó összeköttetéseiből, de neki köszönhette barátságait és ismerkedéseit sok tudományos és előkelő idegennel, kik egyre buzdították kutatásai folytatására, melynek haszna és sikere nem maradt ki.

Októberben Szikszón. debreczeni kollegáktól vett borokat, hordóját 22 frttal, mi 33 hordónál 726 frtot tett ki. A költséggel és szállítással a bor hordója 27 frt 30 krba került.

A következő 1805. év megint elég abnormitással köszöntött be. Márczius hóban 2—3 lábnyi hó esett. A hegységek megközelíthetlenné váltak. A hideg június 6-ig tartott. Augusztusban újra havazott a Tátrában, míg lent a völgyben az eső és a hideg mindent elrontott. A drágaság természetesen nem maradt ki: a zab 4—6, a rozs 9, a buza 12 frtba került, minek folytán az utazók is lemondtak a szép Szepesség és regényes hegyei látogatásától.

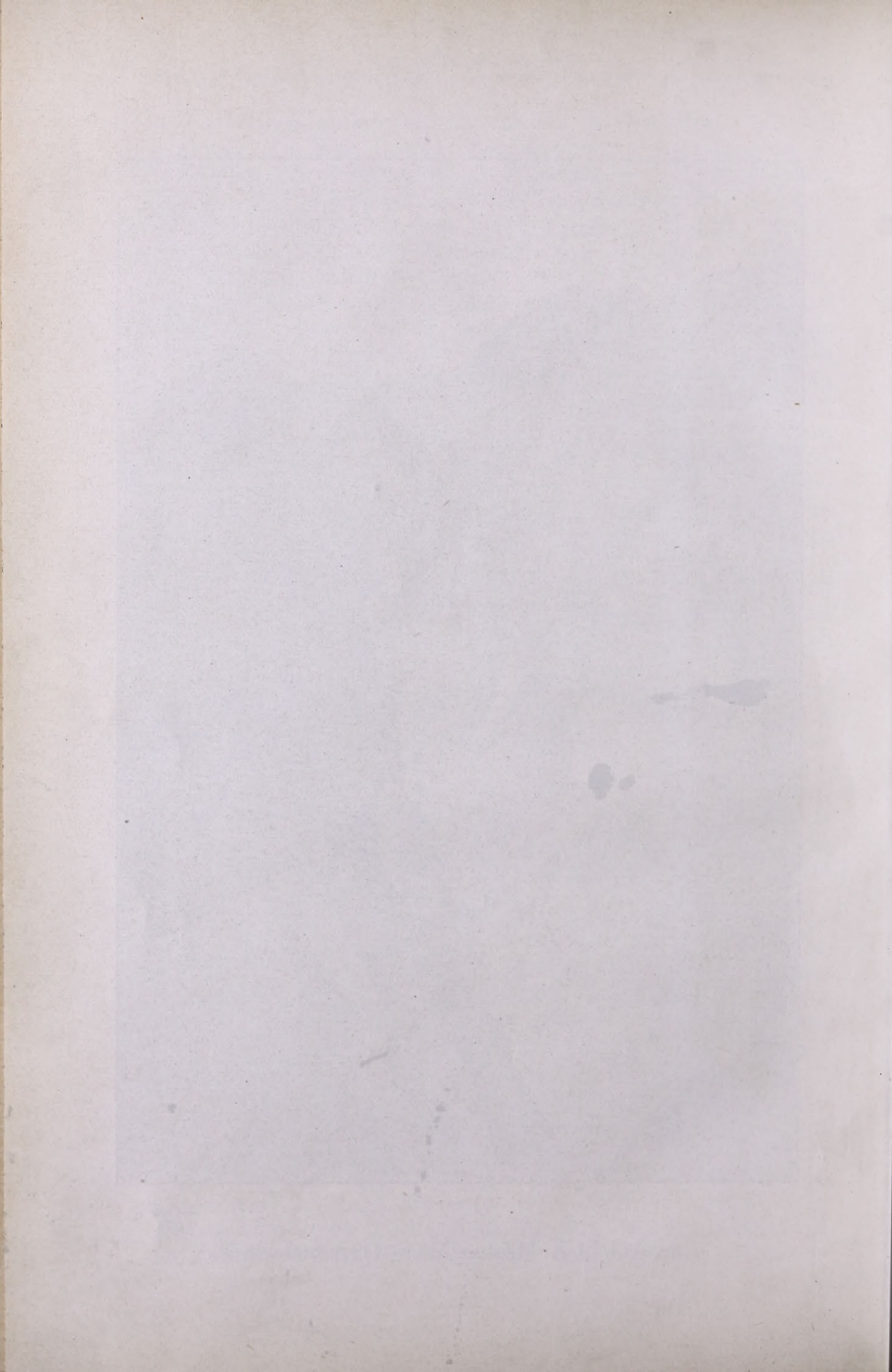
Kedvezőbb viszonyokkal találkozunk az 1806. év folyama alatt. Borait február hóban *Stummer* (Krakkóról) vette meg 1600 frton, mely üzletnél 465 frt 28 krt nyert. Saját lakásra is tett szert Késmárkon, *Mauksch Izraellől* vevén meg egy házat 1200 frton, 600 frtnak azonnali és 600 frtnak 50 frtos részletekben való lefizetése mellett.

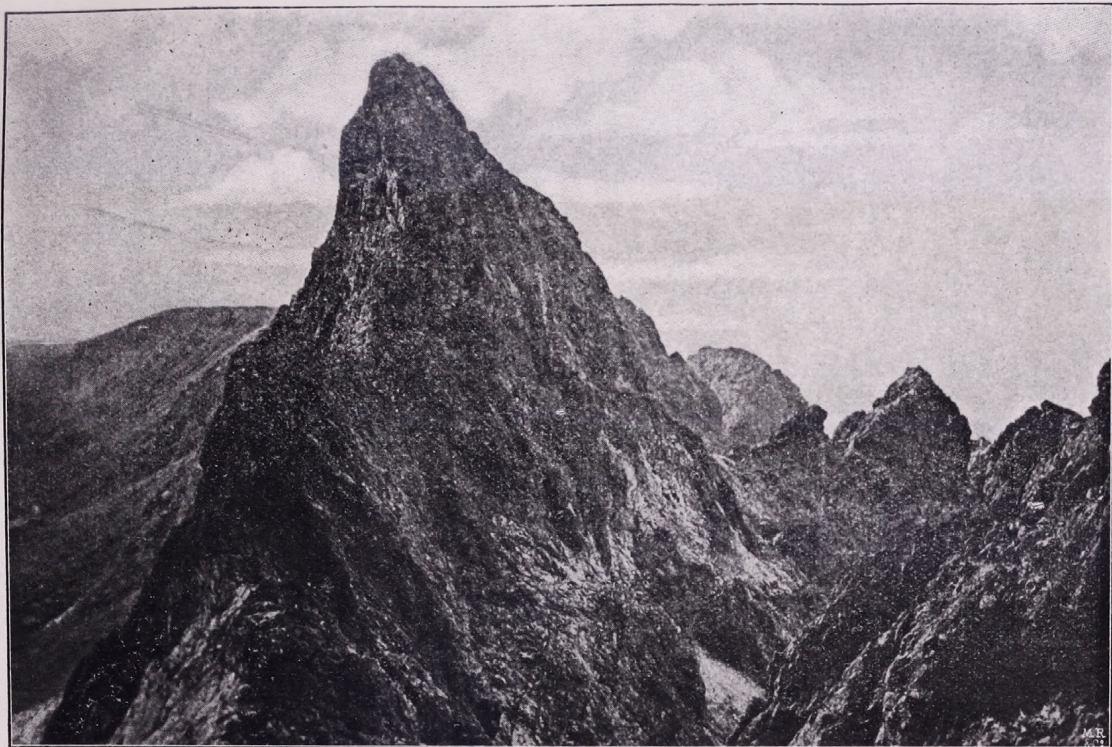
Aug. hóban az egész Szepesség emelkedett hangulatban volt. *József Antal*, Magyarország nádora tartózkodott itt. *Szt.-István* napján, aug. 20.-án Késmárkra érkezett, és nagy pompával fogadtatott. Először a Tátra éjszaki oldalát, különösen a Nagy-Halás-tó környékét látogatta meg fényes küldöttség kíséretében. Az aug. 20.-ára következő vasárnapon visszajött, hogy ezen hegység déli oldalát is

SCHMIDT. 1910.

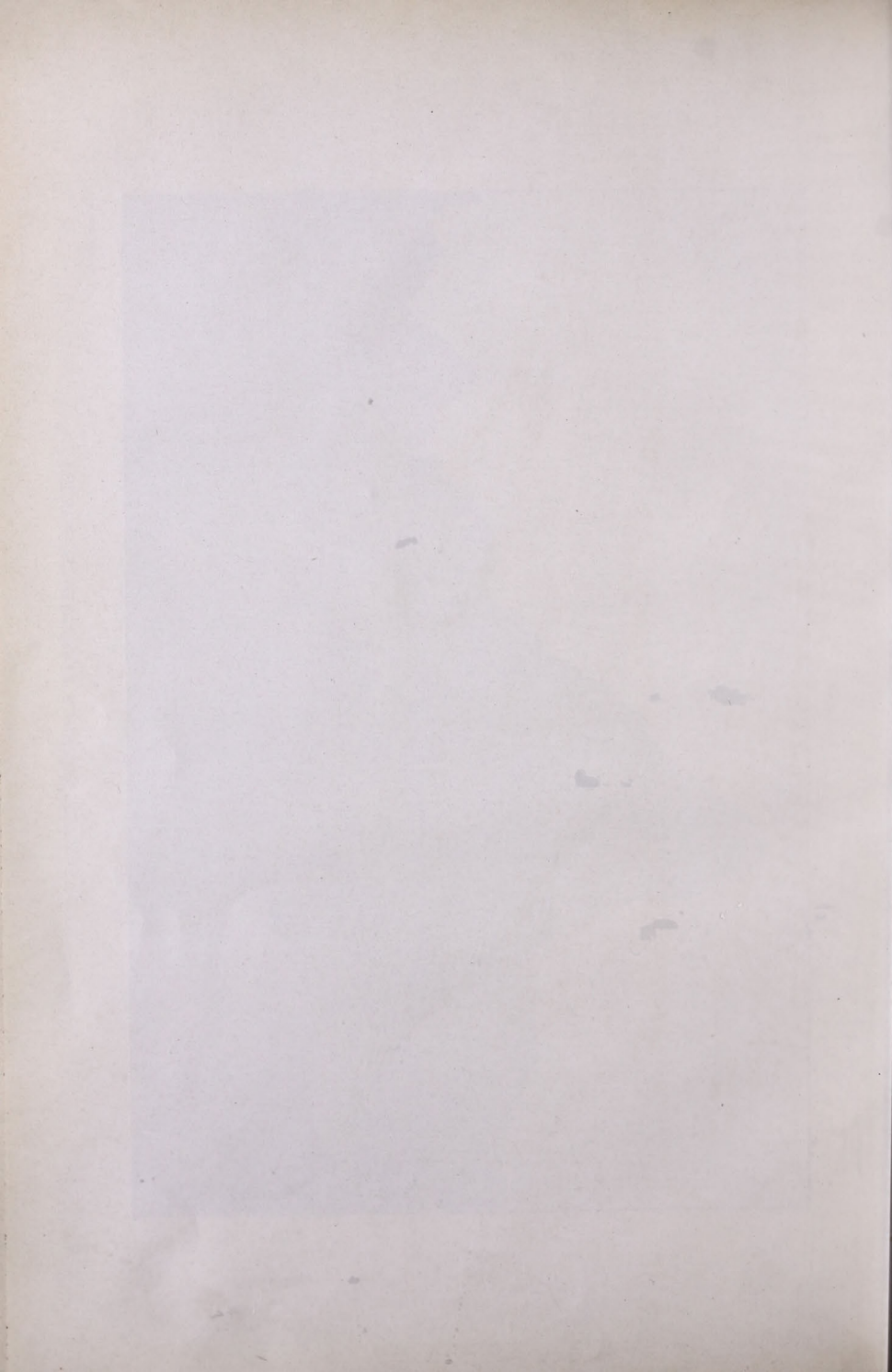
LESZÁLLÁS A MAGAS-MARGIT-HORHOSRÓL.

MAGAS-MARGIT-CSÚCS (BIBIRCS-CSOPORT).

SCHMIDT J. 1860

beutazhassa. *Berzeviczy Gergely* csinálta az utitervet azon megjegyzéssel, hogy a mineralogia és botanika tekintében mint legilletékesebb tudósokat csak ev. lelkészeket ismer, mire következő utasítás érkezett vissza: »a mineralógusok és botanikusok jelenlétére nézve ő cs. és k. fensége niincsen ellene, ha történetesen szintén részt fognak venni a kirándulásban.« E tekintetben a főherczegnek is okos- és vigyázónak kellett lennie. *Mauksch* tehát szintén a társaság tagja volt és Tátrafüreden (Sauerbrunn) be lett mutatva a nádornak. Másnap a Kis-Tarpataki-völgybe mentek és pedig lóháton egészen a hídig, onnan gyalog a Tűzkőig. Gyalogolva *Mauksch* alkalmat talált a nádort a kőzetekre és a növényekre figyelmeztetni, melyeknek ez örült; úgy látszik, e téren is sokat olvasott és megszerezte a szükséges ismereteket. Különbven keveset beszélt, és *Mauksch* iránt nagyon ildomos és leereszkedő volt.* A nádori ünneplő napok fénye elmúlván, aug. 31.-én M. megint Tátrafüredre hivatott, hol a jóindulatú gróf *Csáky Károly* várta, két vértés-ezredben szolgáló báróval, *Wiesenhüiten* alezredessel és *Rehbach* lovaggal. A kis társaság a Felkai-völgybe indult és igen jól mulatott; M. a kellemessel a hasznost összekötvén, a Gránátosfalat újból átkutatta és fekete csillámot talált, a milyenre ott még sohasem bukkant. Gróf *Csáky Károly* Szepes-Mindszenten lakott, s ez a körülmény *Maukschra* nézve nagy fontossággal bírt, mert ezen ismeretség révén most új alkalmat talált e vidéken is fűvészeti tanulmányokat tenni.

Szellemi rokonainak és barátjainak köre még mindig tágult. 1807-ben háromszor kalauzolt magas vendégeket a Tátrában, a többiek között *Wiklitmann*, *Lubomirszki* lengyel herczegnő udvari botanikusát, új csúcsokon azonban alig járván. Ez évben megint új ásványnyal gazdagította a tudományt. Ugyanis *Koromzay* késmárki polgártól egy igazi, félborsó nagyságú rubint vett, melyet ez körülbelül hét évvel ezelőtt a Tarpatakban talált. Ezen rubin egy aranyért *Berzeviczy Gergely* tulajdonába ment át és bizonyítékul szolgált arra nézve, hogy a rubin és a karbunkulus a Tátrában nem szoritkozik pusztán a monda körébe. M. ezentúl csak ásványtani tekintetben akarta átkutatni a Tátrát az idegenekkel, miből arra lehet következtetni, hogy magában, saját céljaira gyakrabban csinált kirándulásokat, melyeket naplójában nem

* V. ö. Századok, 658: József nádor Szepesmegyében.

jegyzett föl, csakis az idegeneket akarván ott megemlíteni.

Az 1808. évben megint magas vendégek fordultak meg a Szepességen. Augusztus hóban ide érkeztek *Batthyány Alajos*, *Meltzer* itélőmester — protonotárius — egy fiatal *Majláth* és Nagy-Lomniczra, *Berzeviczy Gergely*hez szállottak, hova *Maukschot* is azonnal meghívták, ki a vendégeket a Sauerbrunnig és a Tarpataki-völgybe kísérte, magyarázataival érdekesebbé tevén az útát. *Batthyány Alajos* a legjobb hatást gyakorolta *Maukschra*. Lángésznek nevezte *Batthyányt*, mert ez a tudás minden terén otthonos volt. *Batthyány Alajos* a protestánsokkal rokonszenvezvén, elbeszélte, hogy ő maga az akkori primással, *Batthyányval* sokat polemizált, mert ellenezte *II. Lipót* alatt a protestánsok magna chartájának, az 1790/1 évi t.-cz. létrehozását.* Mint titkot elárulta *Batthyány Alajos M.-nak*, hogy az udvar 700 milliónyi papirpénzt adott ki, hogy a császár sok arannyal és ezüsttel rendelkezik, melyet magántulajdonának akar tekinteni. E szándékának határozottan ellentmondott *Zichy*, az akkori pénzügyminister. Így M. a magasabb körök rúgóiba és ügyeibe nyert betekintést. Saját községében is talált új működési kört, midőn a 9 hónapig betegeskedő *Cerva* lelkészt hivatalában helyettesítette és a késmárkiakat nem csekély hállára kötelezte.

A lelkész halála után az állomás betöltése nem igen gyorsan ment. *Wittchen* nagylomniczi, *Ruffini* nagy-szalóki, *Schmilz* bielitzi lelkészek és *Nadler* subrector tagadó válasza után a lőcsei *Fuchs* tanár vállalta el az állomást, melybe őt márczius 26.-án 1809-ben ünnepélyesen be is iktatták. Így szabadulván a helyettesítés kötelességei alól, újra szabadabban mozoghatott tanulmányai érdekében. Október hóban *dr. Kitaibel* egyetemi tanárt, régi ismerősét, elvrokonát és jó barátját Pesten meglátogatta, hova már oly gyakran meghívták. Hat napig időzött ott és élvezte barátja vendégszeretetét, mi ő reá, mint családnélküli emberre, igen kellemesen hatott. A kellemessel a hasznost összekötni akarván, fölhasználta a fővárosban való időzést és 977 font kávévét vett, melyet otthon eladott. A kávéüzletről — úgy látszik, — azután lemondott, mert későbbben már nem említi fel.

Nehéz idők sem kimélték meg a tudománynak és az üzletnek élő kimagasló emberünket. 1810. évi április

* V. ö. Geschichte der ev. Kirche in Ungarn 1517—1850, mit Rücksicht auf Siebenbürgen von Merle d' Aubigné, Genf. 1853, 503. l.

29.-én nagy tűz ütött ki Késmárkon *Badányi Mátyás* házában, mely két óra alatt a belvárosban 20 és a külvárosban sok más házat hamvasztott el, ide nem számítva azokat a házakat, a melyek fedelét a tűz tovább terjedésének meggátlása céljából lebontották.* E bajhoz járult a rendkívüli időjárás; június 3.-áig havazott és a következő 1811. év oly drágasággal járt, milyenre alig lehetett visszaemlékezni. Egy pozsonyi köből rozs 30—32, buza 35—36 frtba került. Ezen arányban drágultak a többi czikkek is. A pénzérték csökkenése a nagy francia háboru befolyása alatt a drágaságot az 1812. évben még tetemesen fokozta, úgy hogy a rozs 55, az árpa 45, a zab 30 frtba került pozsonyi köblönként.** Egy másza szénának az ára 30 frt volt. Hogy M. is ily viszonyok között sokat szenvedett személyét és üzletét tekintve, magától értődik. Mindazonáltal szellemi rugalmasságát egy pillanattig sem veszíté el. 1811-ben már a késmárki erdőket kutatja át a városi tanács megbízásából; ez utóbbi arról akart meggyőződést szerezni, milyen mennyiségű jávorfával rendelkezik, mely czukorfőzésre alkalmas. M. az akkori városi erdész kíséretében kétféle jávorfát talált: juharjavorfát (*Acer pseudoplatanus* L.) és a jókori jávorfát (*Acer platanoides* L.). Az utóbbit találták alkalmasnak czukorgyártásra, de oly csekély mennyiség volt e fajból, hogy magját tenyésztés céljából Sáros- és Gömör-vármegyéből kellett volna beszerezni. E tényállást és szakvéleményt gróf *Malassina* kassai főerdésznek terjesztették be. *Mauksch* díja pedig három napra 15 frtot tett ki.

Az 1813. év két irányban vált nevezetessé. Legelőször a hallatlan nagyságú vízáradás nemcsak a Szepességét, de hazánk sok más részét is pusztává tette, másodszer ez az év volt az, mely M. tudományának nagyon kedvezett. Ugyanis a már említett bécsi botanikus barátja, gróf *Waldstein* hozzá utasította földrészünk akkor legnagyobb botanikusát, a hírneves svéd *Wahlenberget**** M.

* Késmárk a Tökölyi-várral az erős körfalakon belül a bel-, a körfalakon kívül a külvárost képezte, melyek mindegyike külön hatóság a. állott.

** S. Weber, Geschichte der Stadt Béla, Igló, 1892. 314. o

*** Ez upsalai egyetemi tanár utazásának eredménye a Magas-Tátrára nézve a legnagyobb jelentőségű volt, megjelenvén tőle egy nagyszabású mű ily címmel: »Georgii Wahlenberg: Flora Carpatorum principalium exhibens plantas in montibus Carpaticis inter flumina Waagum et Dunajetz eorumque ramos Arvam et Popradum crescentes, cui praemittitur tractatus de altitudine, vegetatione, temperatura et meteoris horum montium in genere Cum mappa physico-geographica, tabula altitudinem montium ostendente et 2 t. botanicis. Göttingae, 1814.«

a híres idegen kutatót híven elkísérte tudományos kirándulásaira, és segítségére volt, a hol csak lehetett. A tudós gazdagon jutalmazta meg M. fáradozásait. Átvizsgálta zuzmóit és egész herbáriumát, és a hiányokat eltávolította, vagy 20 újfajta növényt hozott neki Liptóból, megalapította és rendezte mohgyűjteményét, úgy hogy ez több 100 példányra rúgott föl. Nem csekély előnnyel járt, hogy *Wahlenberg* a legjobb műszerekkel, légsúly- és hévmérővel rendelkezett a magasságok meghatározására. Kik előtte itt jártak, ily műszerekkel nem dicsekedhettek. Az említett angol, *Townson*, csak légsúlymérőt használt, hévmérővel nem bírván. *Haquet* méréseiről közelebbet nem lehet tudni. A löcsei *Probstner* trigonometriai úton csinált méréseket a Sauerbrunn állásponttal. *Wahlenberg* a jelzett műszerek segítségével megállapította, hogy Késmárk 1832, a Lomniczi-csúcs 7903, a Kriván 7470, a Tarpataki-gerincz 6503, a Drechsler-házacska fölötti Lejtők 5881, a Zöld-tó 4677, a Farsik 4539 és a bécsi observatorium 420 párisi lábnyi magasságban fekszik a tengerszín felett. Így *Wahlenberg* mérései szerint, melyek soká mértékadók valának, a Lomniczi-csúcs a Krivánnál 433 lábbal magasabb. A Lomniczi-csúcson állván, úgy tetszett néki, mintha egy közelben feltornyosuló csúcs még magasabb lett volna a Lomniczinál; kísérője, *Fábry Dávid* Késmárkról azt a csúcsot Jégvölgyinek nevezte, mely — mint tudjuk, — alacsonyabb mint a Lomniczi.

Mauksch mint botanikus oly magaslaton állott, hogy az európai hírű *Wahlenberget* is bírálta és gyűjteményeit gazdagította, helyreigazította. *Genersich Samu*, a már említett, szintén hírneves szepesi botanikus, »Florae sciep. elenchus, Leutschoviae 1798.« című művében ismételtén *Maukschra*, mint szaktekintélyre vonatkozik.

1814-ben már 65. évét élte, mégis gyakran folytatá tudományos czélokkal összekötött kirándulásait. *János-napi* időről panaszkodik, hogy igen meleg napok jártak, úgy, hogy kirándulásai alkalmával gyakran sokat izzadott.

A következő 1815. évben megint fényes társaságban találjuk a Magas-Tátrában. *Fesztetics* és *Majláth* grófok, *Splényi* és *Fellner* bárók vették igénybe jó tanácsát és útbaigazítását. A találkozás július 4-én történt a Felkai-völgyben és a Sauerbrunnál. *Fesztetics*, *Splényi* és *Fellner* a Lomniczi-csúcsot mászták meg, *Majláth* a Kis-Tarpataki-völgybe rándult. Ő maga nem talált semmi újat, mi nem is csoda, ha figyelembe vesszük, hogy alig volt már helyecske a hegyek között, melyet alaposan át nem

kutatott volna. Miből megmagyarázhatjuk ama föltett szándékát: »Ich werde nicht mehr in den Völkergrund gehen« (már nem rándulok ki többé a Felkai-völgybe). Es tényleg hallgat azóta naplója kirándulásairól, melyek valószínűleg csak kisebbszerű természetűek voltak, mert hogy azokkal egészen felhagyott volna, az nem gondolható, miután véérébe teljesen átmentek és életcéljaival összenőttek.

Emelkedő borüzletéről még gyakrabban emlékezik meg. Tályán iraga is tett szert szőlőkertekre. Az egyikből 1822. évi november 16.-án 13 $\frac{1}{2}$ hordó bort és 4 puttony aszuszólt, a másikban 8 hordó bort és 4 puttony aszuszólt szüretelt. Azonkívül *Horváthtól* 779 frt.-on vett borokat, a mi nagy borüzletre enged következtetni.

Életmódja, a szabadban tartózkodása edzetté tették ugyan testét, de betegeskedése kivált az utolsó években sem maradt ki. Már 1802-ben ideglázban találjuk, mely hetekig tartott és különös gyengélkedéssel járt. 1822-ben áthülés folytán keletkezett láz miatt nyolcz napig feküdt az ágyban s teát és más, izzadást gerjesztő orvosságot ivott; különösen fejfájásról panaszkodott. Ezen baja fiatalabb éveiben is mutatkozott, de gyorsan, orvosság nélkül is elmúlt. Hét évvel később, 1829. évi február 14.-én asthmás lett, annyira, hogy majd megfúlt. Dr. *Gyurkovics* a bajt tüdőgörcsnek nevezte, mely annál súlyosabb volt, minél inkább dagadtak meg lábai, mit az orvos bőrvízkórságnak mondott. Egynehány heti betegsége után megint helyreállott régi jó egészsége, különösen *Hahnemann*-féle homöopatikus poroktól, melyekben 10 szemer (Gran) *Digitalis purpurea* (vörös gyűszűvirág) és ugyanannyi *Hyoscyamus niger* (fekete csalmatok) volt. 1830. évi február hóban rheumatismust kapott a bal lábán. Az opodeldok-orvosság megszűntette ugyan a fájdalmat, de a daganat csak a dr. *Tátray* által rendelt kenőcs következtében tűnt el. A legnagyobb veszélylyel a következő 1831. évi, szintén február hava fenyegette. Ebéd után lefeküdt és többé fel nem tudott kelni, egész teste elmeredett, szelleme is elhomályosodott és öntudata megszűnt. Az előhivatott orvos, dr. *Mudrony*, mérgezést konstátált, és pedig valószínűleg a félig megfagyott burgonya élvezete folytán, mely mérget tartalmaz, az u. n. solaninumot. Az állapotot az orvos veszélyesnek nem találta és *Mauksch* régi jó egészsége minden megnyugtató jeleivel együtt megint helyreállott. Az ugyanebben az évben dühöngött kolera nem bántotta.

Az 1832. évet jó egészségben kezdi. Kézírása oly rendes, szép és szilárd mint naplója kezdetén. Jegyzi meteorológiai megfigyeléseit, az árakat, az időjárást egész január hóban. Február 10.-én minden betegség és haláltusa nélkül végegyengülés és aggság folytán csendesen és minden fájdalom nélkül meghalt, 82 évi, 1 hónapi és 18 napi földi pályafutása után. A természet, melyet oly véghetetlenül szeretett és a mely neki oly bölcsen nyilvánítá titkait, mint édes anyja, áldólag bánt vele; megáldotta egészséges, minden fáradalmakra alkalmas testszervezettel, hosszú étellel és csendes halállal.

Halálával nem szűnt meg élni számos és alapos műveiben, melyek következő címek alatt ismeretesek:

1. Tentamen Florae Scepusii, partium aliorum comitatum, 4°.

2. Index plantarum in Scepusio lectarum, Kitaibel, Bot. geogr. Hungariae.

3. Über die Witterung in der Zips, besonders unter den Karpatischen Alpen, Wien M.^uA. Schmidt, 1795

4. Über einige Karp. Gebirgsseen im Zipser Komitate in Oberungarn. Baumgarten in Ettingsch. Zeitschrift f. Phis. u. Math. VII. Bd., 2 Heft. 2 p. 198. Wien, 1830.

5. Verzeichniss der Pflanzen, welche Wahlenberg von seiner Reise mitbrachte, und die er hier nicht fand, oder verkannte. Kitaibel. Bot. geogr. Hungariae.

6. Verzeichniss der Zipser Pflanzen, die bis 1797 gesammelt sind. Kitaibel: ibidem.

7. Verzeichniss und Beschreibung der Karpatischen Blätterschwämme — agarici — im Zipser Comitate. Isis, 1834 p. 656.

8. Wegweiser durch die Zipser Karpathischen Alpen, Manuscript in der Bibl. d. ung. Akademie. Herausgegeben und mit einigen Anmerkungen begleitet von seinem vieljährigem Freunde Dr. Georg Karl Rummy aus Igló in der Zips, 1826.

9. Flora Scepusii Septemtrionalis, Manuscript.*

10. Ueber die Alpenwinde in der Zips in Oberungarn und deren Ursachen. Hesperus, encyclopedische Zeitschrift für gebildete Leser, 1820, Band XXIV.

A jelen is méltatja *Mauksch* érdemeit. Midőn 1873-ban a Magyarországi Kárpátegyesület megalakult, teendői

* Selbstbiographie im Nagyszalóker Gemeindecarchiv.

Bibliotheca carpathica von Hugo Payer. Késmárk 1880. 135. o.
A késmárki lyceum története, Palsó Istvántól 38. l.

közé számította az úttörők megtisztelését, kik régóta irányították a Magas-Tátrára a figyelmet turisztikai és tudományos szempontból. És kire lehetett akkor inkább gondolni mint *Maukschra*, ki ezen irány élén állott félszázadnál tovább? Maradandó emléke van neki magában a Tátrában. Ha az ember a Nagyszalóki-csúcson áll (2472 m) és lenéz a Nagy-Tarpatakba, hol 17 tó és tengerszem mindenféle színben csillog, akkor borzalommal észreveszi azokat a meredek sziklaomlásokat, melyek a csúcsról a völgyig leterjednek. Ezek a sziklaomlások *Mauksch* nevét viselik és a legvégsőbb időig fogják hirdetni az ő dicsőségét.* Az utóbbi időben elhatározta a Kárpát-egyesület, hogy a Tátrakutatók érdemeit megfelelő emléktábláknak magában a magasztos hegységben való föllálítása által akarja megtisztelni. És így *Maukschnak* is lesz ily emléktáblája, halhatatlan érdemei tiszteletére. Ha az emberek hallgatnának, a sziklák beszélnének arról, hogy mit tett *Mauksch* a Tátra kutatására és ismertetésére nézve. »Szép dolog érdemekkel bírni, de ép oly szép az érdemeket tisztelni.« (Dräseke.)

* Prof. Kolbenheyer: Die Hohe-Tátra. 1891. 77. o.

A Batizfalvi-tóhoz vezető út mint új turistaút kezdete.

Jeltsch H.-tól.

Az 1902. év őszén a Magyarországi Kárpát Egyesület »Sziléziai« osztálya befejezte a Sziléziai-háztól a Batizfalvi-tóhoz vezető út építését, s ezáltal a turisztikának oly területet nyitott meg, mely a Tátra látogatóinak a többségére nézve úgyszólván teljesen megközelíthetetlen volt.

Az 1 méter széles utat *Dénes Ferencz* lőcsei tanár tűzte ki. A Széplakról a Felkai-völgybe vezető kocsiót utolsó kanyarulatánál kezdődik ez az út; hossza 3 kilométer. A Sziléziai-háztól (1680 m) a Batizfalvi-tóig (1898 m) való emelkedés 218 m-re rúg, s a fölötte nehezen járható sziklaterületen át igen ügyesen vezetett trace gyöngye turistáknak és hölgyeknek is épen oly élvezetes mint kényelmes sétát tesz lehetségessé. A kocsióttól való elágazás után az új út már 300 méternyi távolságban kiér az erdőből s hatalmas görgeteghalmokon és törpefenyőn át haladva szakadatlanul a tóig oly tág és nagy-szerű kilátást nyújt a Szepesi-síkra s az Alacsony-Tátrának ezt délről környékező hegyeire, hogy e tekintetben a hegység déli oldalán nincsen párja.

A Batizfalvi-hát átszelése után mindig a *Ferencz József-csúcs* hatalmas katlanának közvetlen közelében marad az út; nyugat-felé tekintve róla, hatalmasan mutatkozik a számtalan ormú és tornyú *Koncsiszta* s már most gyaníttatja az utassal, hogy mily fönséges környéke van a Batizfalvi-tónak, a déli Tátra Csipkerózsjájaként!

Még egy rövid, kissé meredek emelkedés, s az ember a hatalmas homlokmoréna falán áll, mely az eddig rejtve maradt tavat a völgy felé határolja.

A szemnek a környezet hatalmas ellentéteit előbb meg kell szoknia s csak lassú egymásutánban bírja fölfogni annak hatásait. Dél felé, mélyen alant azok a pompás erdők terülnek el, melyek a Csorbai-tavat, Fölső-

Hágít és Széplakot körülveszik, mögöttük keretével együtt a gazdag sík.

Keleten, éjszakon és nyugaton ellenben nagy görgeteghalmok mögött az az impozáns sziklaczirkusz épül föl, melyet a Ferencz József-, a Batizfalvi-csúcs és a Koncsisza meredek szakadékfalai alkotnak.

Majdnem szebb és bizonyos mértékig mélyebb ennél is az a hatás, melyet az ember a Ferencz József-csúcsról leszállva kap e tóról s annak környékéről, a déli Táttra e gyönyörűséges gyöngyéről.

Főnséges magányban álló oly természeti szépségek ezek, a miket leírni nem lehet, a miket csak átszellemült szemmel és fogékony érzéssel lehet fölfogni.

Lehet rá remény, hogy a jövőben a Táttrának bizonyára sok látogatója a Batizfalvi-tóhoz való fölmászás kicsiny fáradságát nem sajnálva, új és igen jutalmazó kirándulással szaporítja élvezeteit.

Ám ha az új út építőinek első sorban az is volt a szándékuk, hogy a fönt leírt drágakincset általánosan hozzáférhetővé tegyék, ez mégsem volt az ő egyedüli szándékuk, hanem arról volt szó, hogy a kezdet fölépítése által az egész Táttra körül vezető turistaut létesítésére adják meg az első lökést.

Messze túl vagyunk azon az időn, a mikor a Magas-Táttrát Béláról, Felkáról, Nagy-Szalók, Stóla stb. felől kellett fölkeresni. Létesült a Klotild-út, mely mellett ma Barlangligettől a Csorbai-tóig a telepek ismeretes sora tartózkodó helyül szolgál a turistáknak és nyaraló vendégeknek. A Poprádi-tó mellett a Felkai-völgyben, a Zöld-tó s az Öt-tó mellett lassanként menedékházak épültek, melyek — bár egymással összekötve nincsenek, — mégis lényegesen megkönnyítik az éjszaki oldal felé való átkelést s a magas túrokat.

Minél inkább nyomul már most a világforgalom a Klotild-út felé (a Tátrafüredre vivő vasút s a Barlangligetről a Csorbai-tóig vezető villamos vonat kiépítése valószínű), annál inkább szükséges lesz egy magasabban fekvő egykötű út, mely a meglévő menedékházakat összeköti és új kiinduló pontokat támaszt a kirándulások számára.

A tiroli Alpes-egyesületek példája, melyek kultur-munkájukkal (ut- és menedékház-építés) mind följebb hatolnak, azt mutatja, hogy az utászok nyomán rengetegül fokozott közlekedés keletkezett a magasabb alpesi tájakban, s hogy egyúttal az erdőtájakon levő telepek (a

mi esetünkben a Klotild-út) a magasabb támasztó pontok létesülése által nem rosszul, hanem jól jártak.

Nem sok ideje annak, hogy a Magas-Tátrában kulturális tekintetben éveken át tartó megállapodás volt észlelhető, mely alatt az olyan eszme, mint a milyen a fönt előadott, kivihetetlen utópiának volt tekinthető. A jelen idő azonban itt is jelentős jobbrafordulást hozott magával. A magyar állam és Szepes-várm. bőkezűsége a Magyarorsz. Kárpátgyeget dúsán támogatják, a nagybirtokosok szívessége nagy, eddig elzárt területeket bocsátott a turisztika rendelkezésére, s a vasútak jól megfontolt forgalmi politikája a távol lakóknak is lehetővé teszi a gyakoribb látogatást.

Mindazonáltal ki lehet mondani, hogy a Magas-Tátra látogatottsága más magas hegységekéhez képest, valamint tekintve annak csodásan gazdag alakulatait, még nagyon is csekély; egészen természetes volna a forgalom jelentős fokozódása. Ehhez azonban nagyobb úthálózat és több támasztó pont létesítése által az *egész* hegység föltárása szükséges, a mi az *összes* pontok meglátogatását teszi lehetségessé.

Ma a látogatók túlnyomó többsége a Mengusfalvi-, Felkai- és a Tarpataki-völgy bejárásával, valamint az éjszaki oldalra való átkeléssel elkészült, míg a bélai meszesek a legtöbbször, a Csorbai-tónak éjszakra a Krivánig terjedő háttere pedig csaknem minden turista előtt el van zárva, mert hiányzik a kellő közlekedő-út

Különösen az éjszakkémetországi turisták jó 90%-a még most is a távol levő tiroli Alpokba jár, holott a Tátrában is bőven találhatnának csúcokat és hágókat, melyek alig állanak hátrább a Dolomitok s a Császárs-hegység ilyenmő alakulatainál.

Szerző az összes elsőrangú csúcokon túlnyomó többségben lengyel turisták névjegyeit találta; az útépités dolgában is az éjszaki oldalon oly nagy az elevenség, hogy már csak ez okért a magyar birtokban levő déli rész, mely azon fölül az összes elsőrangú csúcokat magában foglalja, nem maradhat többé hátra.

A szerző részéről tervezett összekötő út keleten kezdődve megkövetelné a zöldtavi útnak a Fehér-faltól a Kőpataki-tóhoz való meghosszabbítását (menedékházzal), onnan a Lomniczi-csúcs lejtőin át a Tarpataki-völgyben levő Rainer-kunyhóig vonulna, a hol jó összekötés van a Tarpatak-szállóig. Innen a Három-tavon s a Nagyszalóki-csúcs lejtőin át a Felkai-völgybe kellene út

építeni, a hol a Sziléziai-ház s a Batizfalvi-tóig vezető új út által kész a kiindulóhely is, meg a kapcsolat is.

A legnehezebb, de egyúttal leghálásabb föladat volna a Batizfalvi-tónak a Koncsisza, Tupa lejtőin s az Oszterván át a Poprádi-tóval való összekötése, bár a Batizfalvi-tó s az Oszterva magassága között csak 90 m-nyi különbség van; a hátsó területen a Jeges-tóig s a Ganekig jóformán nem is járnak.

A Poprádi-tótól a Csorbai-tóig megvan az út, a Csorbai-tótól a Krivánra vezető csak tatarozásra szorul, hogy az általános turisztikára teljesen kielégítő legyen.

A Kriván közelében (talán a Zöld-tó mellett) éjjeli szállásul is szolgáló menedékház kellene, és szerző kénytelen itt újból azon való csodálkozását és sajnálkozását kifejezni, hogy ez a csodás és főnhavasi éjszaki hátsó terület az általános méltatás tárgya nem lett, csak azért, mert híján van a némileg emberi, illetve járható utaknak. Itt mérsékelt kiadások árán a természeti szépségek oly kincsét lehetne föltárni, a melyről ma csak keveseknek van sejtelmük; s e területek általános hozzáférhetővé tételét szerző azok első és legkiválóbb föladatának tekinti, a kikhez a magyar hegység gondozása és föltárása tartozik.

Evvel a déli oldalon várakozó föladatok lényege el volna intézve, csupán csak a Zöld-tótól a 2176 m magas Sparyukon éjszakra átvezető s a Nefczer-völgybe levivő út szorulna még jelentős pótlásokra, minthogy gyöngébb turisták számára a Kriván és a Krátka közti hágó minden esetre nehéznek mondható.

A Nefczer- és Koprova-völgyön át a Szmrecsinitavakhoz jó ösvény vezet; csak a fölső végén meg kell azt szabadítani a törpe fenyőtől. E tó mellett egyszerű menedékház szintén helyén való volna. Innen a Chalubinski-kapun át a Halas-tóhoz régi út vezet, mely sürgős tatarozásra és jelzésre szorul. A Halas-tónál a Rosztokára vezető kocsiutra találunk, s ha a Javorinán át vivő, kissé hosszú kerülőt meg kellene rövidíteni, akkor a Biala-Vodától a Hátsó-Rézaknák felé vezető vadászösvények alkalmat adnának arra, hogy a Kopa-hágón átmenő s evvel a Zöld-tó és a Fehérvíz-völgy felé meglevő összeköttetést elérjük.

Az e sorokban kifejtett eszme topografiai tekintetben nem tart igényt a teljes korrektségre s kétségtelenül rászorul arra, hogy hivatott szakemberek alaposan megjavítsák. A mennyiben a dolog megpendítése mértékadó

körökben kedvező fogadtatásra találna, s ha a terv a legközelebbi időben részletenként megvalósulna, akkor a szerző — úgy érzi, — a turisztikának s a szép hegységnek szándéka szerint szolgálatot tett, s a Magas-Tátra barátait vidám »Jó szerencsé«-vel köszöntve zárja be sorait!

Bolyongásunk a Bükk-hegységben.

Barcza Imrétől.

A ki szereti a vadont, a ki keresi a csendet, nem a földön túli csendet, hanem az erdő-mező csendjét, a ki gyönyörűséget talál a madarak énekében, a ki megnyugvást talál a növényélet megfigyelésében, az keresse föl az erdőt, a mezőt, a patakot, a felhőkoszorúzta bérczeket. Örömet fog találni a falu népiben, a búzavirágos szántóföldekben, az erdőrésztben, az illatozó rétekben, várromokban, no meg a kapaszkodásokban.

Ott vagyunk vígak, pajzánok; széles jókedvünk határtalan, mint a te határod is a véges-végtelen, dicső természet!

Bolyongunk faluról-falura, hegyről-hegyre, völgyből-völgybe; de nem megyünk messzire. Mi csak hazánk szép hegyvidékeit kutatjuk föl. A mi vágyunk a főváros zajától messze-messze elkalandozni, s vissza varázsolni lelkünk vidámságát, melyet az élet oly gyakran megszaszt.

Míg így elmélkedem, s közbe-közbe nézegetem a folyton érkező és távozó utasokat, észrevétlenül berobog vonatunk Miskolcz pályaudvarába. Sűrög-forog a nép. Bennünket meg-megbámulnak. Suttogva mondják: »Hegymászók, turisták!« Apró-cseprő dolgaink elintézése után Miskolcz főutczáinak, tereinek s a Tetemváron levő temető megtekintése után 5 órakor találkoztunk a M. T. E. Borsodi-Bükk-osztályának tagjaival. Öregek-ifjak voltak közöttük. Mind jókedvű legények, kitartó gyaloglók. Meglátszik rajtuk, hogy a Bükk aljáról valók. Délczeg, sudár növésűek, piros-pozsgás, lesütött barna arczuak, s ősi szokás szerint »komá«-nak nevezik egymást.

Rövid ismerkedés után, azaz — dehogyan ismerkedés! — inkább csak amolyan szivélyes kézzorítás után $\frac{1}{4}$ órákor megkezdtük gyaloglásunkat. Az Erzsébet-téren meg-megbámulva a Kossuth nemes alakját ábrázoló szobrot s a

Szinva hídján átkelve, a jó szerpentin-uton $\frac{1}{2}$ óra alatt elértük az Avas gerinczét, honnan szép kilátást nyertünk az előttünk elterülő városra. Nyugatra tekintve látjuk a sűrű erdőkkel borított diósgyőri hegyeket, a közbe-közbe elterülő völgyeket. Keleten mezők, rétek, szántóföldek váltakoznak. Hullámzásuk s a Sajó-folyó kígyózó folyása hangulatos, szép körképet alkot. A közelben a reformátusok régi temploma — Palóczy László és Szemere Bertalan emlékköveivel — látható.

Az út keresztezésénél egyenest délre fordulva, megtaláltuk a miskolcziai híres borpinczéit, melyekbe hajdanta (s talán most is) a polgárság el-eljárt bút felejteni.

Innét a völgybe térve dűlőutakon, majd a gyárból kikerült salakdomb, majd a vasut mentén haladva elértük a diósgyőri vasgyárat. A gyár közelében ujonnan épült munkás- és tisztalakások, ugyszintén rendezett utcái, gyümölcsös kertjei kellemes hatást gyakorolnak az arra utazóra. Most ismét majd kocsiuton, majd szántóföldeken keresztül gázolva elértük Diósgyőr községet. Csinos házaival, az oldalvást elterülő szőlőtelepekkel, szép dombos háttérével bizony-bizony még a legönzletlenebb fővárosit is irígységre készíti.

Innét egyenest a várromoknak tartunk. Még düledező romjaiban, elhagyottságában is (sőt így talán még inkább) vadregényes, főséges.

»A négyszögletre épített várnak saroktoronyai« — írja Vahot Imre,* — »sötéten borongó emlékoszlopait képezik egykori nagyságának. Az egész leginkább sziklaalapokra építettvén, egyike volt hazánk legerősebb s legdíszesebb várainak. Roppant szélességű omladozó falai a legszilárdabb anyagokból, nagyrészt négyszögre faragott kövekből készültek. Egyes belső részletei, különösen egy faragott kőből készült oszlopokon nyugvó bolthajtása s az íves ablakok párkányzatainak díszítései a 13. és 14. századbéli góthépítészet virágzó korát tünteti fel.«

»Minden arra mutat,« -- írja továbbá, — »hogy itt hajdan fejedelmi termek fűződtek egymásba, hogy a négy bástya-torony sokkal magasabb volt a közép-épületnél, s a csigalépcsővel ellátott termeiből függő erkélyekre lehetett lépni.«

Szép lehetett ez nagyon, mert szép a fekvése is, nem hiába tartózkodtak itt szívesen Nagy Lajos és Mátyás. Utóbb Nagy Lajos özvegye s Mária királynő a politikai

* Magyarország és Erdély képekben. II. kötet. Pest. 1853.

intrikáktól távol kerestek s találtak menedéket és lelki megnyugvást a diósgyőri várban. »A régi zaj elnémult, a fény kialudt, elhagyott romjait moha, bozót s repkény nőtte be. A romok között vércsék röpködnek. Az egész várrom nem más most, mint egy nagy sírkő, a dicső multnak temetője felett.«

A várrom közelében még most is virágzik az egykoron Mária királynő által ültetett széles, terebélyes mogyorófa.

Diósgyőr nevét a monda szerint egy Diós György nevű gazdától nyere, ki roppant sok kincset találván a háza előtti diófa tövében, ebből építetté föl Diósgyőr várát. A való azonban az lehet, hogy nevének első felét az itt található sok diófától nyerte, megkülönböztetésül az országban található többi Győr-helyiség elnevezésétől.

Tovább megyünk. A vártól nyugatra rövid néhány percz alatt elértük a diósgyőri fürdőt. E helyi érdekű fürdőhely, amint azt a város krónikásai megírták, a környék arisztokráciájának találkozó és kiránduló helye volt.

Egy kis pihenés után a 8 km hosszú, árnyékos Bethlen-úton megyünk végig. Itt-ott pihenőt tartunk; azaz dehogypihenőt, inkább csak úgy sokáig elmerengve állunk; s míg így szemlélődve bolyongunk, el-elmarad a téglagyár, papirmalom, fűrészmalom, s alig hogy elnémul a malmok zakatolása, egy fordulat, egy kanyarulat, s előttünk elterül a havasok nélküli alpesi táj, a Hámori-völgy a maga teljes szépségében, kristály-vízeséseivel, sziklahegyével, barlangjaival.

Óra hosszáig elhallgatjuk a Szinva-patak tompa morajú csobogását, gyönyörködünk a rengeteg erdőségben, s óra hosszáig elmélyedve tekintgetünk a Hámori-völgy tengerszemébe.

A kinek lelkét bánat szaggatja, a ki keresi a nyugalmat, magányt, a kényelmes egyszerűséget, a ki szórakozást talál a kedves idillikus völgyek szemléletében, az keresse föl e búbájjal telt szép vidéket: a Hámori-völgyet, a magyar Tempét, a Hámori-tavat, a magyar Königsseet. Itt a vidék szépségét nem emberalkotta külsőségek, hanem a természet mesteri kezének pazarsága képezi.

A tó gátjától Alsó-Hámor község házai között elhaladva, mintegy negyedóra alatt elértük a báró Vay Lilláról Lilla-Fürednek nevezett kis völgyben fekvő, szép villákkal, kertekkel díszített nyaralótelepet. Ifju még a telep, de reméljük s hiszszük, hogy egykoron jó hirneve túl fogja szárnyalni szép hazánk határát is.

Az alsó-hámori malom mellett önkénytelenül föltekintünk a szemben levő bástyatorony-alakú kőszirtre, melynek tetején keresztet veszünk észre.

Mondája a következő:

Egy jómódú öreg molnár özvegységét megunván, fiatal menyecskét hozott házához. Egy ideig jól ment dolga; folyton-folyvást forgott a malom kereke, míg egyszer csak — hogy volt, hogy nem, de megtörtént, — beleszeret a menyecske a szép molnárlegénybe. Az ősz molnár nem szól semmit, napokig nem mutatkozik. Csak üldögél, üldögél a szirt tetején. Míg egyszer csak — nagy bánatától feje lekonyulván, — a mélységbe zuhant.*

Az ujabbkori meseszöveők következőleg adják elő a kereszt mondáját. Volt egy gazdag, kegyetlen molnár. Haragos, kegyetlen volt az ábrázatja, hosszú volt a szemöldöke, ránczos a homloka. Annál szebb volt a leánya. Rózsa az arcza, lilium a homloka, bársony a szemöldöke, a haja. . . .

Az öreg kegyetlen molnár már nem birta a munkát. Egy vándorló legény járt arra, fölfogadta segítőnek, hadd folytassa a munkát.

Sugár volt a legény, meleg volt a szíve, s aczél a karja. . . .

Forgott a kerék, pörgött a garat, teltek a zsákok. Egy este, munka után, oda áll a legény a gazda elébe. »Gazd'uram, gazd'uram! szeretem a lányát, szeret ő is engem. Adja hozzám, nékem.« A kegyetlen molnár ránczba szedé homlokát s mondá a legénynek: »Takarodj ki innen, nyomorult csavargó. Szinedet se lássam. Fuss, mehetsz ismét világgá!« . . . s kiadta az utját. Elbúsult a legény. Zúgott a feje, jobban, mint a patak a nagy kerék alatt. Kiment a házból, hogy még egyszer szét néz a kedves erdőben, a közel szirten. Felment a kőre, a honnan olyan sokszor lesték együtt, hogy gyúlnak ki messze a városban a lámpák. Szembe jött vele a leány. Rózsa volt az arcza, lilium a homloka, bársony volt a haja, dobogott a szíve. »Hallottam, hallottam, a mit apám mondott; de én, én szeretlek, meg is halnék érted.« »Hát haljunk meg együtt!« »Jó, haljunk meg együtt.« Az öreg molnár is feleszmélt az éjjel; oda künn dörgött, villámlott, rohantak a felhők. Kérdezi a lányát: »Fel vagy-e lányom?« kérdezi még egyszer: »Félsz-e nagyon lányom?« De az nincsen az ágyán. Keresi a lányát. Kimegy a pitvarba, kimegy a ház elé,

* Vahot Imre elbeszélése nyomán.

de sehol se lelte. Ekkor egy villámlás bevilágította a magas kőszirtet, s mit látott az öreg? Ott látta lányát, egyetlen lányát, fenn a magas sziklán, összeölelkezve a molnárlegénynyel. Bemegy a botjáért, hogy felmegy hozzájuk. Azok addig ott fent összeölelkeztek. A legény a lányt az ölébe vette, s mintha csak egy kis árkot ugrana keresztül, levetette magát. Nem érték le élve.

Az apa, hogy felment nagy haragos arczczal, nem talált ott senkit, nem talált ott semmit; verte botjával a földet, követ, szirtet. Az eső megeredt, menydörgött, villámlott, sötét éjszaka lett. »Azért terem oly sok ibolya a tetőn, mert őket gyászolja.« A kövirózsa a sziklán szétfreccsenő vérük nyomán nőtt. Őket siratja a patak, őket gyászolja partján a fűz.

S most tovább megyünk. Ott hagyjuk a keresztet, ott a szép molnárleányt, az izmos karú legényt, a tehetetlen öreg molnárt, s a rövidke alagút mellett levő szép ösvényes úton lassan, de biztosan felemelkedtünk a Dolka-tetőre (486 m), a honnan a Zsófia-kilátótoronyból még egyszerű gyönyörködhattunk a táj szépségeiben.

A Dolka gerinczén végig a Kovácskő mentén a Barátságkert-forrás érintésével az Örvénykőre (767 m) értünk.

A lég tisztasága elénk varázsolta a Magas-Tátra hóvonalát, a selmeczi Szitnyát, az Eperjes-Tokaji-hegységet, az Alacsony-Tátrát, az Osztrovszki-Vepor-hegységet. Közelünkben zöldellik a mező, zöldellik az erdő, zöld a kupolája a szomszédos hegyeknek. Ság-búg a szellő, szelíden suttog az erdő, mintha mondaná: »Nézzetek, mert közeledik a felhő.« Így becézgeti az erdő a turistát, így édesgeti kedvesét, a vándort.

Ismét tova ballagtunk s a szt.-léleki forrásnál pihenőt tartottunk. Harmatos fűben megpihentünk, heveredtünk. Tarisznyánkat kibontottuk, asztalunkra terítettük: zöld asztalra, bársony gyepes fűasztalra. A forrás vize felüdített, az erdő csattakos-illatos levegője fáradt cestünknek új erőt kölcsönzött, s megifjodott erővel ismét útnak indultunk.

A forrástól néhány lépésnyire a Hetemér-rét felső szélén állanak a Szentlélekről nevezett Pálos szerzetesek egykori kolostorának enyészettel küzdő romjai. A romok mellett elhagyott, gondozatlanul álló menedékházra bukkanunk. Ettől északra egy negyedórányi távolságra elértük az u. n. Látóköveket. E sziklás helyről ismételve élveztük a Bükk-hegység festői szépségét, a közeli községet, várromokat s különösen a kiemelkedő Dédesi-várat.

Innét a Csikorgó sziklás gerinczen végig a Nyárjuh-* hegyen keresztül az Ördög-oldal mentén a kevésvízű Bánkút érintésével felkapaszkodtunk a Bükk-hegység legmagasabb kilátó-pontjára, a Bálványra (957 m). Főnséges kép tárul szemeink elé. Látjuk az Alföld végtelen síkságát, látjuk a közeli és távoli hegyeket. E természeti szépség lebilincsel. De mit ér mindez? napokat itt nem tölthetünk. Időnk rövid, mennünk kell.

Innét egyenesen leereszkedünk a szép tisztás közepén fekvő csurgói erdészlakba, abban a reményben, hogy itt pihenőre találunk. Szomjuságunkat oltotta a forrás vize, fáradságunkat föloldhatta volna a pihenés Csakhogy az erdészlakot zárva találtuk, s így kénytelenek voltunk esti 6 óra 30 perczkor ujjólag neki indulni a sűrű rengetegnek. A Huta-réten végig megyünk; itt-ott eltévedve a hepehupás töbrök között, lejutunk Szálósisg.

Innét ismét fölemelkedünk a Kukucsoló-hegyre (935 m). Nehéz út volt nagyon, de még nehezebb volt a leereszkedés. Sűrűn lehullott levelek között botorkálunk. Alkonyodik. Zümmögve-dünyögve pihenőre térnek az erdő-mező apró-cseprő bogarai. A faóriások elzárnak minden világosságot. Elvetjük gondjainkat, s a hogy jön sorsunk, úgy belenyugszunk.

Most már egyedüli irányjelölőnk a jó szem, a jó tájékozás. Nézelődünk, fűrkésződünk, ide s tova tekintgetünk. Vigan vagyunk s nem búslakodunk, ha néha-néha hanyatt-homlok esünk is. Tudjuk mi a járását erdőnek, mezőnek, otthonosak vagyunk mi ösvényen, bérczeken.

Mindjobban sötétül. Az alkonyt föl váltja az est. Az erdő poétikus hangulatát annak szürke misztikussága váltja föl. A sudár bükkök elvesztik színüket s rejtelmes alakot öltenek, ijesztő képet nyújtanak. Mély csend mindenütt. Csoportokban pihenőt keresnek kedves, nemes lakói az erdőnek: a szarvasok. A tisztáson, a hová a hold némi világossága eljutott, itt-ott a fák tövében egy-egy pihenő őzikére bukkantunk.

Végül közel 2 $\frac{1}{2}$ órai fárasztó bolyongás után a Gerenna alatti Tótfalu völgyében végig éjszak-nyugati irányban haladva, este 9 órakor elértük a Bán-völgyében fekvő Szilvás községet.

* * *

* A katonai térkép Nyárjuh-, Truskovszky Nyaru-hegynek nevezi, de mindkettő hibás, mert elnevezése a régebben bőven termesztett nyár- és juharfák rövidítéséből származik.

Az első nap nehéz fáradalmait jó falusi ágyban kipihenve, a kora reggeli órákban ujult erővel útnak indultunk. Második napi programmunkat nem annyira a hegyek megmászása, mint inkább a völgyek és falvak megismerése képezte.

»Igaz«, írja Hermann Antal, »hogy a geologia adja meg a táj alakulatát, a flóra és a fauna az életet, de a nép lelki sajátossága adja meg a tájnak karakterét.«

A falun megyünk végig. Ünnepe van. A korosabbak, idősebbek a ház előtti lóczákon egymagukban és csoportokban üldögélnek. Néznek, néznek s végül meg is szólítanak. »Aggyon Isten! Ugyan mi járatban vannak? miféle mesteremberek?« »Urak vagyunk,« mondja egyik társunk. »Látom, az urak kedvelik az ilyen mulatózást.«

Másutt ismét a zszindelyes eresz alatt öreg párok üldögélnek. Az anyó egyre pörög, a férfi meg hallgat, csendesen pipázgat. Megszólítjuk. »Aggyon Isten jónapot! Hogy vannak?« »Hát kéröm, mi most az öregemmel már csak olyan nyugalmas életet élünk. Eleget törtük már testünket, úgy sincs sok már hátra. Hát csak úgy pihengetünk, ültetgetünk, palántázunk, s egyébvel foglalatostkodunk.« Galambösz fejük az igazi lemondás, a jól megérdemelt nyugalom képét varázsolta elénk.

Ugy van, kedves öregeim. Maguk már túl vannak a nehézségen. Mi csak most vagyunk úton. Mi csak most törjük testünket, csak most fáradozunk, s azért keressük föl néha-néha a nyugalmas szabadságot a falun, az erdőn, a mezőn. Be szép is a falusi élet. Csak a falun beszélheti ki magát az ember igazában. Ide még nem jutott el az idegesség s egyéb, a nagy városokban lappangó baj. Itt még a természetes, nemes egyszerűség járja. Népünk e vidéken még megőrizte fajuk sajátos tulajdonságait, még nincs megmétélyezve. Gondolkozásuk józan. Jóságuk, szivességük még a régi magyar szivesség, a régi magyar jóság. Köszönésük még a tiszta szívből eredő alázatos köszönés, ereikben még az ősi büszke nemzeti érzelem lüktet.

Ennyit jó magyar népünkről. Most ismét itt-ott eltérünk az országúttól s be-be térünk az erdőbe gyöngyvirágot szedni. »Az árnyas erdők eme gyönyörű kis tündére,« — írja Hanusz István, — »apró csengetyűvirágaival, mintha májusi ájtatosságra hívogatna a megújodt természet ama templomában, melynek magasra

törő pillérei a hatalmas szikla-sudarak, ívei a sötétzöld gazdag lombok.*

Az illatos levegő mérsékli szomjuságunkat. Majd gyönyörködünk a távolban kékellő hegyekben, majd a közelünkben tarkálló kék nefelejcs-mezőkben. Kígyódzó utakon haladunk. Csak úgy pereg-pattog alattunk a fű. Innét az országútra térünk vissza, hol a térkép 1848-ban elesett oroszok sírjait jelzi.

Az országúttól — a 29–30. jelzés között — néhány lépésnyire a mezőn forrásra bukkanunk. A vándor e nemes itala bizony megérdemelné úton-útfélen táblával való jelzését.

Szilvásról Apátfalvára érünk. A palóczok egyik válfaját képező barkok földjére. E község nevezetessége a Bélkő aljában fekvő, 1232-ben épült apátsági templom romjai. Az átmeneti korban épülvén, egyike hazánk ama románkorú műemlékeinek, melyek a román és csúcsíves építészet keresztezéséből keletkeztek. A templom fölött emelkedik a liász kori jura-mészkövet tartalmazó tömör, kékes színével mogorva tekintetű Bélkő.** (784 m).

A romoktól ismét visszatérünk a szépen befásított országútra. Innét Monosbél kisközség érintésével a Bélvölgyön végig az Eger-patak mentén a vadregényes és gyönyörű fekvésű szarvaskeői völgyben meg-megállva, gyönyörködünk majd a völgy festői fekvésében, majd Pyrker László nagy művében: a »Vaskapu«-ban. Az emléktáblával jelölt kőszirten a következő emléksorok olvashatók: »Míg e kőszirt áll, dicsőíteni fogja nagy neved patriarcha egri érsek, Pyrker János László, ezen út létrehozásáért — 1840.«

Szarvaskeő kisközségtől balra meredek sziklatömbökön épült váromok láthatók. A történelem szerint az egri püspökök építették, a nép mondája szerint rablóvár volt.

Dél előtt 10 órákor elhagytuk Szarvaskeő heves-megyei matyók falut. Úton-útfélen találkozunk az Egerből hazatérő néppel. A lányok tiszta fehérbe öltözve, hajuk szépen kisátorítva és csokorral kötött szalaggal átkötve, nyakukon galáris, s fejükön színes selyempántlikából font koszorú volt. Egy újabb festői csoport vetődik útunkba. Megszólítjuk, kikérdezzük. Honnan jönnek, merre

* Hanusz István: A növények világából.

** A katonai térkép helytelenül Pélkőnek írja.

mennek? Ünneplőben apraja-nagyja. A leányok meg a menyecskék piros virágokkal, levelekkel telehímzett »piros-lípés« ingvállban, széles, bokorugrós szoknyában. De ki tudná ezeket mind megfigyelni, tarka viseletüket emlékezetben tartani? Valóban festői, szép, hangulatteljes képet nyújtanak e népviseletek.

$\frac{1}{2}$ 12 órakor Fel-Német községbe értünk. A faluban vagyunk. Ünnepies csend mindenütt. Alig találunk lelket. Az asszony népe a templomban, a férfiak a templom körüli térségen ájtatosan beszélgetnek. A legények meg incselkednek, olykor-olykor játszadoznak, a leányok meg közelükben kendőzgetnek, tréfálgatnak. Szép leányok, diszes a ruhájok. Van azon szalag, fodor, rojt, fityegő-libegő meg egyéb czifraságok. A legények is kitesznek ám magukért. Jóképű, barna arcú legények. Élénkek, feszes, hánya-veti járásuak. Meg-megállunk, gyönyörködünk e festői csoportban. A lányok néznek, egyre néznek, majd közelednek s krajczárokat kéregetnek. Nem kis lányok, nagy lányok. De így szokás ez náluk. Mindegyiknek oldalánál ott vagon a kedvese, csak az egyik áll duzzogóan, elhagyottan egymagában; elhagyta a kedvese. Miért? ki tudná megmondani. Csak »szörnyen savallotta teőlünk a daogot.« Mosolyogva tova megyünk. Még egy rövid félóra s Eger város falai között állunk.

Pont 12 órakor délben a magyar Róma harangjainak zúgása és üdvlövések közepette rugalmas léptekkel, fáradtság nélküli vidám hangulatban vonultunk be Eger városába. Nem olyan város ám ez, mint a többi. Van itt a népben hangulat, poetikus hangulat. Van nyüzsgő-mozgó élet. Találhat itt a festő szebbnél-szebb genre-képeket. Találhat itt az ethnographus sok-sok megfigyelni valót.

Kölcsönösen gyönyörködtünk egymásban. Ők megbámulnak benünket, mi megbámuljuk őket. Nekik tetszik turista-dresszünk, hegyes czipőnk. Nekünk tetszik szép magyaros viseletük. Itt egy csoport szép, formás, csinos leány közeleg, hajukban selyem pántlika, kezükben piros selyem keszkenő. Amott egy csoport menyecske. Aranyos-ezüstös fejkötőben, úgynevezett »szitába«. Nyakukon üveggyöngy-kaláris. Ismét másutt duhajkodó legények kötik le figyelmünket. De nemcsak a népe érdekes Eger városának. Érdekesek változatos képet nyújtó diszes köz- és magánépületei, tiszteletet parancsoló székesegyháza, jókarban tartott, s napjainkban honvédségi laktanyául szolgáló bámulatra ragadó vára, szép, széles, egyenes, befásított utcái, stb. stb. . . .

A város nevezetességeinek megtekintése után jó étvágygyal fogyasztottuk el ebédünket, s jóízűen kóstoltattuk az egriek híres borát, az egri bikavért.

Kirándulásunkat befejeztük. De a Bükk mezőinek illatát egyhamar nem feledjük el. Patakjainak csengőbongó csobogását, csermelyeinek zúgását ki tudná gyorsan felejtetni? Nem is nyugszunk addig, míg ismét el nem megyünk, hogy közelről hallgassuk, közelről figyeljük meg, mit susog az erdő, a fű, fa, mit regél a virág, a szikla. . .

Adatok a Magas-Tátra entomológiájához

Irta Englisch Károly lovag.

A Magas-Tátra természetrajzának egyik legérdekesebb fejezetét bizonyára az entomologia képezi. A botanikával ugyan már száz évvel ezelőtt kezdtek foglalkozni (pl. *Wahlenberg*: Flora Carpathorum), geologiailag is minduntalan földolgozzák az egyes hegycsoportokat, a Magas-Tátra moszait pedig *Deicwulski* ismertette;* úgyszintén a Tátra faunájának legtöbb osztályát — még a molluskákat is, — már ismételten áttanulmányozták, csupán csak a Tátra entomológiája iránt nem volt meg mind-
eddig a kellő érdeklődés.**

Pedig az entomologia is, ép úgy mint a botanika, a fajok magasság szerinti elterjedésével, egyes, a hegységet jellemző fajok s fajváltozatok előfordulásával igen jó útmutatóul szolgálhat annak, a ki Tátránk rejtélyes multját kutatja, avagy a ki hőmérsékleti viszonyait figyelemmel kíséri. *Dr. Zebrowski Th.* »Die Macrolepidopteren-Fauna der Gegend Krakaus« cz. művén kívül, melyben őt, a M.-Tátra vidékéről való lepkefajt is felsorol, nincsen semminemű forrásmunka, melyből egy pár idevágó adatot nyerhettem volna;*** s így enumerációmban tisztán csak több évi gyűjtésemre s utánjárásomra szorítkozom. Hangsúlyoznom kell még különösen azt az arany igazságot is, hogy a természetbúvárnak nem a zöld asztal mellett, hanem künn a szabad természetben van a helye, ha igazán eredményteljes munkára reflektál. S hogy gyűjtésem s kirándulásaim közben egy pár ritka, sőt új fajt, fajváltozatot is sikerült megkerítenem, azt leginkább

* Továbbá: Filárszky Nándor dr. »Adatok a Pieninek maszat-vegetációjához.«

Greschik Victor pedig a M.-Tátra zuzmóit gyűjti. Rr. Róth.

** Néhai Geyer G. Gyula, iglói főgymn. tanár, valamint egy néhány dilettáns e téren már eddig is szép eredménnyel buzgólkodott. Dr. R.

*** A Magyarorsz. Kárpátgyes. Évkönyvének II. évf.-ban Geyer G. Gyula iglói főgymn. tanártól: »Állatphaenologiai adatok« czím alatt száz egynehány, különösen a keleti Tátra aljáról való lepkefaj van fölemlítve. Ezek közül található egy pár ritka havasi faj is a lelhelyével együtt. Dr. R.

annak tulajdonítom, hogy nemcsak gyűjtő, de szenvedélyes turista is vagyok.

A begyűjtött anyag meghatározásában nagy segítségemre volt *Gadolla Kelemen* lovag, az ismert grácsi entomologus, kinek e helyen mindenek előtt köszönetet mondok.

A fajok elterjedésére nézve a növényországhoz hasonlóan az entomológiában is 5 magassági régiót különböztetünk meg. Az első, illetve alsó régióra nézve a diófa előfordulása jellemző. E régió, mely az Alpeseekben 750 m-ig terjed, nálunk a Magas-Tátra aljáig sem ér fel. A második régió, melynek jellemző fája a nyírfa, 1000 m-ig nyúlik fel s magába foglalja a Tátra alján elterülő fősíkot. A harmadik, vagyis az alhavasi régió, melyet fölfelé a luczfenyő határol, 1500 m-ig terjed s erdőségeink java részét teszi. A negyedik, u. n. felhavasi s 2000 m-ig terjedő régió vonatkozik a törpefenyő-övre és a magasabb fekvésű völgyeinkre. S végre az ötödik, vagyis a hórégió, a 2000 m-nél magasabb fekvésű völgyeket, hegygerinceket és csúcokat uralja.

A Magas-Tátrára nézve különösen jellemző fajok szerintem csak azok, melyek a III., IV. és V. régió alatt fordulnak elő, s így enumeratiómban is csak azokat veszem figyelembe. Az egyes fajok mellé jegyzett római szám a fajok régiók szerinti elterjedését jelzi. A tengerfölkötti magasság emelkedésével ugyanis a fajok száma állandóan fogy; de viszont a fajszám csökkenését a természet avval pótolja, hogy az egyes fajokból rendszerint igen sok egyed (individuumot) fejleszt. Sok faj, mely lent a fősíkon évente még két generációban található, fönt a Tátrában évente csak egyszer fordul elő. Sőt van egy pár olyan faj is, melynek két évre van szüksége, hogy teljesen kifejlődjék. Azon kívül sok az olyan faj, mely lent a fősíkon gyakori ugyan, de a Tátrában egyáltalán nem fordul elő; s viszont van a Tátrának is egy pár speciális faja, melyekre különösen fölhívom az érdeklődők figyelmét.

Nappali lepkék (Diurna).

1. *Parnassius Apollo* L. var. *Carpathica* Rbl. III.
2. *P. Mnemosyne* L. III.

Ha a Tátra kalauzkönyveit lapozgatjuk, egyhamar meggyőződünk arról, hogy azokban a lepkéket illetőleg általában kevés az útbaigazító adat. A kalauzoló könyvek

szerzői többek között Tátra-specialitásnak veszik a vörös szemfoltú Apollo-lepkét is, mely tapasztalásom szerint azonban nem a Magas-Tátra jellemző lepkéje. A Pieninek felől, valamint a szepesi előhegységekből is a szél által hajtva elvetődik ugyan olykor-olykor ide, csakhogy az ilyen példányokat már a III. régióban is a ritkaságok közé soroljuk,* akárcsak a vele rokon Mnemosyné-t.

3. *Pieris Brassicae* L. III. IV. V.
4. *P. Rapae* L. III.
5. *P. Napi* L.** III.
6. *P. Napi* L. var. *Napaeae* Esp. III.
7. *P. Daplidice* L. III.
8. *Euchloë Cardamines* L. III.
9. *Colias Hyale* L. III.
10. *Gonepteryx Rhamni* L. III.

A káposztalepke (*Pieris Brassicae* L.) az összes régiókban található; néha egy-egy hevesebb szélroham egész rajokban magával ragadja s elviszi még a csúcsokon át is (Kis-Viszoka, 2430 m). A többi *Pieris*-féle közül előfordul — a Tátra-Füred- s Széplak közti erdőrégióban — a *P. Napi*** var. *Napaeae* Esp. és a *P. Daplidice* L.; ez utóbbi faj gyakran a *Melanargia Galatea* L.-ra emlékeztető alakban, vagyis fekete színváltozatban lelhető.

11. *Pyrameis Atalanta* L. III.
12. *P. Cardui* L. III.
13. *Vanessa Antiopa* L. III.
14. *V. Io* L. III. IV. V.
15. *V. Urticae* L. III. IV. V.
16. *V. Urticae* L. var. *Testudinaria* Žebrawski. IV.
17. *V. Urticae* L. var. *Glacialis* (e *Tatribus*) Englisch. (Uj fölfedezés.) V.
18. *V. Xanthomelas* Fsp. III. IV.
19. *V. Polychloros* L. III.
20. *Polygonia C. album* L. III. IV.
21. *P. Egea* Cr. (*P. Triangulum* F. K.) III.
22. *Araschnia Levana* L. III.

A színdús és ismertebb *Vanessa*-fajokon (nappali pávaszem, csalánlepke, rókalepke stb.) kívül gyűjtöttem

* *Parnassius Apollo* L.-t (2 példányt) gyűjtött 1874 VII/18 a Drechslerházikóban: néhai Geyer G. Gyula. Dr. R.

** Var. *Fusca* L. is előfordul ugyanott. (L.: Kárpátgy. Évkönyv, 1875. II. évf.) Dr. R.

még — Tátra-Füred táján s a Rosztoka-völgyben — a *V. Xanthomelas* Esp. és *Polygonia Egea* Cr. fajokból. A Nagy- valamint a Kis-Tarpataki-völgy is a lepkészsre nézve igen hálás terület, a mennyiben e völgyekben egy pár nagyon ritka lepke fordul elő. Egyike azoknak a csalánlepke (*Vanessa Urticae* L.) *Testudinaria* nevű fajváltozata, mely átlag csak minden negyedszázadban bukkan elő. E fajváltozat hátsó pár szárnya fekete színű; a mellső szárnyakon a szárnycsúcsokhoz legközelebb álló két fekete színű folt egygyé olvadt, s e szárnyak hátulsó szélén lévő nagy folt pedig mintegy helyettesíti a ki nem fejlődött három középpettyet. Ugyanezt a fajváltozatot gyűjtötte több mint 40 évvel ezelőtt *Zebrowski* is.

A csalánlepke egy második, eddigelé ismeretlen fajváltozatát is sikerült birtokomba kerítenem, még pedig két példányban a Közép-Orom 2300 m-nyi magas vízesei körül. Alapszínük szalmasárga, a szárnyak szegélyei nem kékszínűek, hanem vörösbarnák; s azon kívül a hátsó szárnyakon — egész szélességükben — egy fehér szalag terül el. A mellső szárnyak fekete pettyeit pediglen szürkés szín árnyékolja körül. Ezt az egészen új fajváltozatot *V. Urticae* L. var. *Glacialis* (e *Tatribus*) névvel illettem.

23. *Melitaea Athalia* Rott. III.
24. *M. Athalia* ab. *Corythalia* Hb. III.
25. *Argynnis Aphirape* Hb. IV.
26. *A. Dia* L. III.
27. *A. Ino* Rott. III.
28. *A. Adippe* L. III.
29. *A. Adippe* var. *Cleodora* O. III.
30. *A. Adippe* var. *Eglanderina* (e *Tatribus*) Englisch. (Új fölfedezés.) III.
31. *A. Euphrosyne* L. III.
32. *A. Euphrosyne* var. *Albimaculata* (e *Tatribus*) Englisch. (Új fölfedezés.) IV.
33. *A. Aglaja* L. III.
34. *A. Latonia* L. III.
35. *A. Paphia* L. III.

A szárnyas gyöngyházlepke (*Argynnis*) közül is két új varietást állapítottam meg, mely fajváltozatok egyéb-iránt nagyon megközelítik a kizárólagosan sarki vidéken előforduló rokon alakjaikat. Ugyanis az első emlékeztet az *Argynnis Euphrosyne* L. egyik változatára: a var. *Pingal* Hbst.-ra; hátulsó szárnyain azonban a két utolsó-előtti erekalkotta tér a színén (felső lapján) csillogóan

ezüstsínű, az utolsó pedig elhomályosodott; a mellső szárnyakon megint a belső szárnysegély két első tere szintén fehér színű, ellenben e szárnyak külső szegélye ezüstszürke. E varietást, melyre a Nagyszalóki-csúcs tövéen, a Kereszthalom (1434 m) táján akadtam, *A. Euphrosyne* L. var. *Albimaculata* (e *Tatribus*)-nak neveztem el.

A második alak külsejére nézve legközelebb áll az *A. Adippe* L.-hez, szárnyai azonban aczélkékesen csillognak. Azonkívül a mellső szárnyakon csak a négy első térre eső szegélyrész, a hátulsó szárnyakon pedig az egész szegély hófehér színű. E fajváltozat neve *A. Adippe* L. var. *Eglanterina* (e *Tatribus*); fogtam pedig azt Uj-Tátrafüred alatt egy csipkebokor virágjain.

36. *Limenitis Populi* L. III. IV. V.
37. *L. Populi* L. var. *Coelestis*. IV.
38. *Neptis Lucilla* F. III. IV.
39. *Apatura Iris* L. III.

A gyönyörű nyárfalepke (*Limenitis Populi* L.) hatalmas szárnyaival felszállingózik a legmagasabb hegygerinczekre; így pl. a Ferencz József-csúcs (2664 m) körül is fogták már. Nősténye a Tátrában igen nagy, szeledinkék színű fajváltozatban fordul elő, melynek a szárnyain rendkívül széles a fehér szalag. Ez utóbbi alakot *Coelestis* var.-nak neveztem el. A tarpataki út mentén egyébiránt találtam a *N. Lucilla* F. fajt is.

40. *Erebia Medusa* F. III.
41. *E. Epiphron* Kn. IV.
42. *E. Epiphron* Kn. var. *Cassiope* F. IV.
43. *E. Pharte* Hb. IV.
44. *E. Gorge* Esp. V.
45. *E. Lappona* Esp. V.
46. *E. Ligea* L. III.
47. *E. Ligea* L. var. *Adyte* Hb. III.
48. *E. Aetiops* Esp. III.
49. *E. Euryale* Esp. III.
50. *E. Euryale* Esp. ab *Philomela* Esp. III.
51. *Pararge Maera* L. III.
52. *P. Maera* L. var. *Adrosta* Hb. III.
53. *P. Megaera* L. III.
54. *P. Egeria* L. III.
55. *P. Egeria* L. var. *Egerides* Stgr. III.
56. *Aphantopus Hyperantus* L. III.

57. A. Hyperantus L. ab. Arete Müll. III.
58. Epinephele Janira L. III.
59. E. Janira L. var. Hispulla Hb. III.
60. Coenonympha Hero L. III.
61. C. Iphis Schiff. III.
62. C. Arcania L. III.
63. C. Arcania L. var. Satyrion Esp. IV.
64. C. Pamphilus L. III.

Különösen jellemzők a M.-Tátrára nézve az erdei lepkék (Erebi). Bizonyára minden turistának szembe ötlött már az alhavi réteken gyorsan tova surranó Erebia Ligea L., melynek Adyte Hb. nevű fajváltozata szintén itt található. Ezekon kívül a Gorge Esp., Lappona Esp., Pharte Hb. fajok, vagyis a legtipikusabb sarkvidéki és alpesi Erebiák, magas hegygerinceinknek s általában a hórégiónak állandó lakói.* Sőt egy pár Erebia — különösen a Ligea L. faj és var.-ja — rendszeren csak 2000 m-nél magasabb helyeken tartózkodik. Ezek aztán helyenként annyira bizalmasakká válnak, hogy a pihenő turista holmijára, sőt ruhájára is rászállanak. Lejebb az erdei zónában, különösen pedig köves, törmelékes helyeken nagyon gyakori a Pararge Megaera L. és P. Maera L. Az erdei réteken pedig a tetszetős külsejű Coenonympha Hero L. sürgölődik, ellenben testvérfaja, a C. Arcania L. var. Satyrion Esp. fölkeresi a magasan fekvő s a Silene acaulis kellemes illatú meg piros színű virágjaival tarkázott sziklafalakat.

65. Lycaena Arion L. III.
66. L. Cyllarus Rott. III.
67. L. Danzelli B. IV.
68. L. Bellargus Rott. III.
69. Chrysophanus Phlaeas L. III.
70. Chr. Virgaureae L. III. IV.
71. Chr. Alciphron Rott. III.
72. Chr. Alciphron Rott. var. Gardius Schulz. III.
73. Chr. Euryclea Rott. (Chr. Hippothoë L.) III.
74. Hesperia Alveus Hb. III.
75. H. Fritillaria Hb. Alveus Hb. III.

* Geyer C. Gyula adatai szerint a bétai mészhavasokról való E. Manto Esp. szintén ide tartozik.

76. *Pamphila Paniscus* L. (P. *Polaemon* Pall.) IV.
 77. *Augiades Sylvanus* Esp. III.

Boglárka-lepkékben (*Lycaena*-fajok) nagyon szegény a Tátra; a nagy *L. Arion* L. és *L. Cyllarus* Rott.-on kívül csak a skandináviai *L. Donzelli* (Kőpataki-tó, 1752 m) említendő.* A hegyi láposok legjellemzőbb lepkéje a tűzlepe (*Chr. Virgaureae* L.) és a *Chr. Euridice* Rott.; *T.-Lomnicz* mellett azonban találtam a *Chr. Alciphron* Rott.-ból is három példányt. Ez utóbbi adat, illetve új lelhely minden esetre érdekes annyiban is, hogy az említett lepkének *Gordius* nevű fajváltozatát is itt fogtam, mely eddig csak a délnek fekvő alpesi völgyekből ismeretes.**

A 77 nappali lepkéhez hozzájárul még az *Augiades Sylvanus* Esp. és a *Pamphila Paniscus* F., mely utóbbit azonban eddig csak a törpefenyő-régióiban találtam.

Zúgó-lepkék, szenderek. (Sphingidae.)

78. *Acherontia Atropos* L. III.
 79. *Hyloicus Pinastris* L. III. IV.
 80. *Protoparce Convolvuli* L. III.
 81. *Sphinx Ligustri* L. III.
 82. *Deilephila Galii* Rott. III.
 83. *D. Lineata* F. var. *Livornica* Esp. III.
 84. *Chaerocampa Elpenor* L. III.
 85. *Ch. Elpenor* L. var. *Epilobii* (e *Tatribus*) Englisch. (Új fölfedezés.) III.

A halálfejű lepkén kívül, mely néha sajátságos, siránkozó hangot hallat s állítólag a felvidéki méhkasokba is belopózik, — magam ugyan még nem láttam*** a M.-Tátrában, — az eddigi megfigyelés és följegyzés szerint még a következő zúgó lepkék fordulnak elő a M.-Tátrában: a folyókaszender (*Pr. Convolvuli* L.) és a fagyalszender

* Ezeken kívül gyűjtött Geyer a »Drechslerházikó« körül *L. Alsus* F. (*L. Minimus* Fuessly) és *L. Medan* Esp. (*L. Astrarche* Bgstr.) fajokat is.

** A »Fauna Regni Hungariae etc.« »Lepidoptera-Catalogus« Budapest, 1896, szerint a *Chr. Alciphron* Rott. előfordul: Liptó m.-ben, Rozsnyó, Eperjes, Budapest stb. körül; *Gordius* nevű fajváltozatát azonban eddig csak Eperjes körül fogták.

*** A már említett »Lepidoptera-catalogus« szerint is *A. Atropos* L. — *In toto regno satis frequens.* (Az egész országban eléggé gyakori).

(Sph. Ligustri L.) Mindkettőről már dr. *Zebrowski* is tesz említést; még pedig a folyókaszendert a Koscieliski-völgyben gyűjtötte, a fagyalszender hernyóját ellenben T.-Füred mellett lelte. Továbbá igen gyakori a fenyőszender (H. Pinastris L.) a Tátra legközönségesebb zúgó lepkéje, melyet esténként T.-Füred sétaterain is igen gyakran látni, a mint a liliomvirágok fölött libeg-lebeg. A nagyon ritkán megjelenő *Deilephila Lineata* F.-n kívül, melyből két példányt Zakopane mellett *Verbena*-növényen találtam (jul. hóban), igen érdekes a *Chaerocampa Elpenor* L. szörnyű nagy hernyójának (*Mimicry*) viselkedése. Ez ugyanis felfűjt és fehér-fekete szemfoltokkal tarkázott fejével megfélemlíti néha még a rovarevő gyíkokat és kisebb madarakat is. S minthogy *Epilobiumon* találtam, e növény leveleivel ettettem továbbra is és fölneveltem szép, nagy lepkévé, melynek hátulsó szárnyai azonban nem rózsaszínűek, hanem narancssárgák. Minthogy továbbá mindeddig a szabad természetben hasonló alakot nem találtam, bajos volna megmondani, vajon csak individualis aberrációval, vagy pedig új fajváltozattal van-e dolgom? Véleményem szerint azonban utóbbi eset a valószínűbb s ezen esetleges, új fajváltozat elnevezésére fönntartom a *Ch. Elpenor* L. var. *Epilobii* nevet.

86. *Macroglossa Stellatarum* L. III. IV.

87. *Hemaris Affinis* Brem. V.

88. *H. Bombyliformis* O. III.

89. *H. Fuciformis* O. (*H. Scabiosae* Z.) III.

Az Alföldön is ismert kacsafarkú szender (*M. Stellatarum* L.) elterjedését illetőleg meghaladja a hórégiót is; társaságában gyakran látni a szitaszárnyú alpesi *Hemaris Affinis* Brem.-t, a mely magas hegylejtőink *Helianthemum* nevű virágjain található ugyan, de mind a mellett nálunk a legritkább lepkék közé tartozik. T.-Széplak táján, az erdei csapások mentén találjuk a *Lonicera* nevű növényen a *H. Bombyliformis* O. hernyóit, míg ellenben fajrokona, a *H. Fuciformis* a bélai havasokban él.*

90. *Ino Statices* L. III.

91. I. *Geryon* Hb. var. *Chrysocephala* Nick. IV.

92. *Zygaena Lonicerae* Scheven. III.

* A *Scabiosa Columbaria* L. nevű növényen található a hernyója, július hónapban. Dr. R.

93. *Z. Filipendulae* L. var. *Mannii* Hs. III. IV.
 94. *Z. Minos* Fuessly III.
 95. *Z. Minos* var.: *Nubigena* Ld. IV.
 96. *Z. Exulans* Hochemv. III. IV.

A szitaszárnyú lepkéknél (*Sesiadae*) már jóval nagyobb fajszámmal fordulnak elő a tarka-barka *Zigénák* (*Zigae-nida*). Az *I. Statices* L., *I. Geryon* var. *Chrysocephala* Nick. és a felsorolt *Zygaena*-fajok közül a laplandi *Z. Exulans* Hochemv. hegycsúcsaink igazi *Zigénája*.

Szövő lepkék (*Bombycidae*).

97. *Cybosia Mesomella* L. III.
 98. *Lithosia Sororcula* Hufn. III.
 99. *L. Cereola* Hb. V.
 100. *Gnophria Rubricollis* L. III.

Mielőtt a szövő lepkékre áttérnék, röviden megemlékezem a zuzmólepkékről (*Lithasidae*) is. A vörös torú *Gn. Rubricollis* L.-on kívül gyűjtöttem egy ízben a *L. Cereola* Hb. fajból is, még pedig a Lomniczi-csúcs gerinczén (2250 m).

101. *Hipocrita Jacobaeae* L. III.
 102. *Callimorpha Dominula* L. III.
 103. *C. Dominula* var. *Persona* Hb. IV.
 104. *Pericallia Matronula* L. IV.
 105. *Arctia Caja* L. III.
 106. *A. Flavia* Fuessly. V.
 107. *Parasemia Plantaginis* L. var. *Hospita* Schiff. III.
 108. *Spilosoma Mendica* Cl. var. *Rustica* Hb. III.
 109. *Diacrisia Russula* L. (*D. Sanio* L.) III.

Szép számmal következnek a rikítóan festett szárnyú medvelepkék (*Arctiidae*). A vérvörös *H. Jacobaeae* L. csak úgy hemzseg a szepesi előhegység lombos erdeiben; holott a Tátrában ismét a vörös medvelepke (*C. Dominula* L.) a leggyakoribb, melynek *Persona* Hb. nevű fajtá változatát nagyon ritkán találni a főnhavasi régióban (Batizfalvi-tó, 1898 m). S míg a *P. Matronula* L. hernyóját csaknem már fent a Rainer-menedékház (Zerge-szálló, 1303 m) mellett gyűjtöttem, addig a barna medvelepke

(A. Caja L.) ködös időben akár T.-Füred lámpásai körül is hálóval megkeríthető. A pompás, főnhavasi A. Flavia Fuessly-t csak egyetlen egyszer láthattam, de akkor is a Nagy-Ördögsvarv (2151 m) hozzáférhetlen sziklafalain; s így csak mint a wallisi gleccser vidékéről való jó ismerősömet messziről üdvözölhettem. A P. Plantaginis L. hímje a Tátrában csak egy fehéres variációban — Hospita Schiff. — fordul elő; valamint a Sp. Mendica Cl. is hasonló színű, de Magyarországra nézve a különösen jellemző u. n. Rustica Hb. nevű fajváltozatban található. A D. Russula L. fahéjbarna színű nőténye pedig színezetére nézve nagyon is eltér egymástól; néha oly annyira, hogy alig lehet ráismerni.

110. Hypogymna Morio L. IV.

111. Dasychira Abietis Schiff. III.

112. Lymantria Monacha L. III.

113. Stilpnotia Salicis L. (Leucoma Salicis L.) V.

A Liparis-félék (Liparidae) közül főlemlíthetem a ritkán látható D. Abietis Schiff. nevű lepkét, valamint a nagyon is imert apáczaalepkét (L. Monacha L.). A fűzfalepkét (St. Salicis L.)* csak egy ízben találtam, még pedig dermedt állapotban, fent a Nyereg-hágó darás haván (2200 m), tehát már az V. régióban.

114. Hepialus Humuli L. III.

115. H. Velleda Hb. (H. Fusconebulosa De Geer III.

116. H. Velleda Hb. ab. Gallicus Ld. III.

117. H. Velleda Hb. var. Ingens (e Tatribus) Englisch. (Uj fölfedezés.) III.

118. H. Carna Esp. III. IV.

119. H. Lupulina L. III.

120. H. Hecta L. III.

121. H. Sylvina L. III.

122. H. Ganna Hb. IV.

A Hepialus-félék (Hepialidae) családjába tartozó lepkék a Magas-Tátrára nézve különösen jellemzőknek

* Ez máskülönben a Táttra alján, de országsgzerte is, nagyon ismert lepke. A Poprád völgyében június-július hónapban különösen fűzfákon s cserjéken, valamint a Populus pyramidalis nevű nyárfán némely évben rengeteg mennyiségben található. S minthogy csak este felé kezd ideoda szállingózni, a nép »szellemlepkének« v. röviden »szellemnek« (Geist, Geister) mondja; vagy pedig fehér színe után ítélve helyenként »molnárlepkének«, röviden »molnárnak« (Müller) is nevezik. De érdekes lepke annyiban is, hogy a pisztrángnak kedvelt eledeléül szolgál. Dr. R.

látszanak, a mennyiben úgy a gyér virágos növényzet, valamint a rövid s hideg alpesi nyár daczára aránytalanul nagy fajszámmal fordulnak elő. Ugyanis némely faj hernyójának, mely mélyen a földbe bújva fölkeresi a növények gyökereit, gyakran több évre van szüksége, hogy teljesen kifejlődjék. A nagy *H. Humuli* L. (a Tátra déli lejtőjéről), az alpesi *H. Velleda* Hb. és *H. Carna* Esp. fajokon kívül, mely két utóbbinak hernyóit a *Delphinium* (havasi szarkaláb) és *Pteris aquilina* növények gyökerein — a Rosztokai-völgyben — már *Zebrowski* is lelte,* fölfedeztem egy, a *Pyreneusokból* ismert *Gallicus* Ld. nevű, valamint egy egészen új, eddig ismeretlen fajváltozatot is. A Poprád-Felkától Tátrafüredre vezető út mentén haladva, este felé láthatjuk a *H. Lupulina* L. — *Hecta* L. — s *Sylvina* L. fajokat, a mint csoportokba verődve szúnyogmódra a harmatos fű fölött ide s tova röpködnek. Néha azonban erősebb dongás szakítja meg a fürge légi tánczot, s a csoport hirtelen széjjel rebben. Ilyenkor ugyanis egy pillantásra közibük vágott egy idegen, hatalmas *Hepialus*, hogy aztán valamely lóherés virágjai között szemünk elől eltűnjék. Ez a csöndéletet zavaró *Hepialus* a *H. Velleda* Hb. új fajváltozata, az »*Ingens*« (e *Tatribus*), mely színzetére nézve ugyancsak egyhangúan vörösbarna, mellső szárnyai közepén csak két fehér petytyel, nagyságra nézve azonban olykor fölülmulja még a *H. Humuli* L. legnagyobb alakjait is. A magasan fekvő gepes hegylejtőkön ismét későn estve kél útjára a svéd *H. Ganna* Hb. (a Cseh-tó völgyében, 1612 m), a mely azonban zölde színben csillogó szárnyai által némileg elüt norvégiai testvérfajától.

123. *Phalacropterix Graslinella* B. (*Psyche Graslinella* B.) III.
124. *Sterrhopterix Standfusii* Hs. IV.
125. *Pachtelia Unicolor* Hufn. III.
126. *Scioptera Tenella* Spr. V.

Az áttetsző szárnyú *Psyche*-lepkék (*Psychidae*) közül különösen kiemelendők a *St. Standfusii* Hs. és *Sc. Tenella* Spr. fajok, de ezek nálunk nagyon ritkán fordulnak elő.

* Geyer a Bélai-havasokon a »Faix-tisztás« körül szintén gyűjtötte; még pedig a *H. Humuli* L. fajt is. Dr. R.

127. *Saturnia Carpini* Schiff. (S. *Pavonia* L.) III.

A pávaszemű lepkék (*Saturnidae*) közül, úgy látszik, csak a kis pávaszemű lepke (*S. Pavonia* L.) található a M.-Tátrában; nagy zöldes-feketés hernyója helyenként annyira ellepi a málnabokrokat, hogy ezek a teherből görnyedve egészen a földre lehajlanak.

128. *Dendrolimus Pini* L. var. *Montana* Stgr. III.129. *Selenophera Lobulina* Esp. III.130. *Lasiocampa Quercus* L. var. *Roboris* Schrk. III. IV.131. *Macrothylacia Rubi* L. III.132. *Trichiura Crataegi* L. IV.

A tulajdonképeni pohóklepkék (*Bombycidae*) közül leggyakoribb a *L. Quercus* L. var. *Roboris* Schrk., a mely azonban rendszeren csak minden második évben jelenik meg. Nagy, barna színű és sűrűen szőrös hernyóit igen gyakran találhatni a fekete áfonya levelein. Továbbá eléggé elterjedt a *D. Pini* L. sötét színű *Montana* nevű fajváltozata is; míg ellenben a *S. Lobulina* Esp. a ritkaságok közzé tartozik és csakis az erdei fenyőt (*Pinus silvestris* L.) kedveli. A *Tr. Crataegi* L.-t pedig július hónapban — lent a fősíkon októberben repül, — a Tarpatak-nyaraló egyik ablakrájájáról szedtem.

133. *Pheosia Tremula* Cl. (Ph. *Dictaea* Esp.) III134. *Notodonta Dromedarius* L. III. IV.135. *N. Tritophus* Esp. III.136. *Pygaera Timon** Hb. III.137. *P. Pigra* Hufn. III.138. *P. Anachoreta* F. III.139. *P. Curtala* L. III.140. *Thyatira Batis* L. III.

A *Notodontidáknak*, valamint a *Cymatophoridáknak* is csak kevés képviselője akad a Magas-Tátrában. A *Ph. Tremula* Cl. és a *Pygaera*-fajok alig verődnek föl a Tátra aljáiig, illetve éjszaki lejtőjéig. Mindössze a *N. Dromedarius* L. az, a mely felhatol a tulajdonképeni alpesi völgyekbe

* A »*Lepidoptera-Catalogus*« szerint: »*Pygaera Timon* Hb. Valde rara. IV. Eperjes. Unicum solum specimen ex Hungaria cognitum. E szerint a M.-Tátra eddig a második lelhely. Dr. R.

is. Az előbbieken kívül előfordul még a rózsavörös pettyekkel tarkázott Th. Batis L., melynek hernyója rendszeren a málnabokrok levelein tartózkodik.

Bagolylepkék (Noctuidae).

Az éjjeli lepkék zöme ebbe a családba tartozik. E lepkék, melyekből eddig 50 fajt gyűjtöttem, többnyire szürke színűek; s nemcsak meghatározásuk, de gyűjtésük is fölötte fáradsztó. Véleményem szerint e téren még sok a felderíteni való. A miket pl. az V. régióból kerítettem, azok részint dermedt állapotban a jeges havon heverték, részint pedig véletlenül nyugalmi helyükből fölzavartattak; vagy pedig a sötétben való gyaloglás közben neki vágódtak a kalauz világító lámpásának.

141. *Acronycta* Psi L. III.
142. *A. Aceris* L. var. *Candelisequa* Esp. III.
143. *Caradrina* *Quadripunctata* F. (*C. Cubicularis* S. V.) III.
144. *C. Terrea* Frr. V.
145. *Scoliopteryx* *Libatrix* L. III.
146. *Amphipyra* *Livida* F. III. IV.

A szerény s kopott színű *Caradrina*-fajok közül mindenek felett az alpesi *C. Terrea* Frr. (Öt-Tó menedékháza 2011 m) fölemlítendő. Az *A. Livida** F. pedig, a mely Németország déli részén is előfordul, nagy csodálkozásomra itt repül a törpefenyő régió alsó felében.

147. *Agrotis* *Pronula* L. III.
148. *A. Pronula* L. ab. *Innuba* Tr. III.
149. *A. Augur* F. III.
150. *A. Primulae* Esp. (*A. Festiva* Hb.) III.
151. *A. Hyperborea* Zett. III.
152. *A. Candelisequa* Hb. III.
153. *A. Culminicola* Stgr. V.
154. *A. Lucipeta* F. III.
155. *A. Prasina* F. III.
156. *A. Ypsilon* Rott. (d. *Suffusa* Hb.) III.

* A »Lepidoptera-Catalogus« szerint: In regionibus I—VII. non rara. Vagyis az egész országban — a tengerpart kivételével — mindenütt előfordul. Dr. R.

157. *A. Forcipula* Hb. var. *Englichii* (e *Tatribus*) III.
158. *A. Occulta* L. III.
159. *Aporophyla Nigra* Hv. III.
160. *Mamestra Dentina* (S. V.) Esp. III.
161. *M. Caverosa* Ev. III.
162. *M. Tincta* Brahm. var. *Virens* (e *Tatribus*)
Englich. (Uj fölfedezés) III.
163. *M. Nebulosa* Hufn. III.
164. *Hadena Lithoxylea* F. III.
165. *H. Lateritia* Hufn. III.
166. *H. Monoglypha* Hufn. (*H. Polyodon* L.) III.
167. *Miana Ophiogramma* Esp. III.
168. *Dipterygia Scabriuscula* L. (*D. Pinastri* L.) III.
169. *Brotolomia Meticulosa* L. III. IV.
170. *Xylomiges Conspicillaris* L. III.
171. *Calocampa Exoleta* L. III.
172. *Heliopsis Scutosa* Schiff. III.
173. *Heliaca Tenebrata* Sc. III.
174. *Anarta Melanopa* Thnbg. V.
175. *A. Melanopa* var. *Nigrita* *Englich.* V.
176. *A. Funeris* Hb. V.
177. *Abrostola Triplasia* L. III.
178. *A. Tripartita* Hufn. III.
179. *Plusia V. Argentum* Esp. IV.
180. *P. Illustris* F. III.
181. *P. Jota* L. III.
182. *P. Jota* L. ab. *Inscripta* Esp. III.
183. *P. U. Aureum* Gn. III.
184. *P. Gamma* L. III. IV. V.
185. *P. Interrogationis* L. III. IV.
186. *P. Ain Hochemv.* III. IV.
187. *Euclidia Glyphica* L. III.
188. *Herminia Derivalis* Hb. III.
189. *Hypena Proboscidalis* L. III.

Az *Agrotis*-félék közül minden esetre kell, hogy kiemeljem a *Pronula* és *Augur*-fajokat, mint a melyek azáltal is szembe tűnnek, hogy nyaralóhelyeken a lakások ablakain is behatolnak. A lapplandi *A. Hyperborea** Zett.-nak átlag csak 1400 m-nyi magasságban való tartózkodása szoros kapcsolatban áll a vörös fenyő tenyészétével. S minthogy hegységeink északi oldalán vörösfenyő nincsen, említett faj ott egyáltalán nem fordul elő. A

* Mäskülönben is a ritkább lepkék közül való; eddig csak Liptó-megyében és Eperjes körül észlelték. Dr. R.

Hegyes-torony (2356 m) sziklafalain egy ízben nappali álmában megleptem a nagyon ritka alpesi *A. Culminicola* Stgr.-t. Valamint ráakadtam a délnémetországi *A. Lucipeta* F. és *Ap. Nigra* Hv. fajokra¹ is, melyeknek viszontlátásán itt, a Tátra zord klímája alatt, szinte meglepődtem. Az *A. Prasina* F.-t pedig hernyójából neveltem fel, még pedig az ibolya leveleivel. Az *A. Forcipula* Hb.-t eddig a rüdesheimi vidék, valamint a svájci Rajna-völgy speciális fajának tekintették ugyan,² de találtam ugyanezt a fajt — némi eltéréssel — Ó-Tátrafüred kávéházának ablakain is. Ez egyszersmind új fajváltozat — var. *Englischii*, — melynek alapszíne szürke, s a szárnysegély mentén végig húzódó szalagja pedig zöld színű. Egy másik, szintén új varietas a *M. Tincta* Brahm. var. *Virens* (e *Tatribus*), a mely majdnem égkék színű s csak a szárnya töve malachit-zöldes, s a melynek szárnyai egyébiránt valóságos tropikus színpompában díszlenek. A délországi *M. Cavernosa* Év.³ a Tátra éjszaki részén lévő kertekben fordul elő; elterjedése azonban eléggé széles körű, a mennyiben még Krakó s Neumark (Novy-Targ) körül is található.

Az alpesi alakok közül említésre méltó az a pár *Melanopa*-faj is, melyet az Antonia-csúcs (2385 m) körül fogtam. Ezek ugyanis este felé rászállanak az alpesi virágokra s nyugodtan szívják azok mézét. A Tarajkón (Tarpataki-v.) pedig többször találtam a *Br. Meticulosa* L.-t.⁴ Az alpesi *Pl. V. Argentum* Esp.⁵ megint a Rohacz-hegycsoport éjszaki részén fordul elő, az Óriás-hegységből is ismert *P. Ain Hochemv.*⁶ azonban a Tátra egész vonalán gyakori. Ellenben az *A. Funebris* Hb., melyet a Bibircsről (2508 m) hoztam, nálunk nagyon ritka. Lent az erdőben ismét gyakran felriaszthatjuk a *H. Derivalis* Hb. és *Hyp. Proboscidalis* L. nevű fajokat.

190. *Sarothrypus Undulana* Hb. var. *Dilutana* (e *Tatribus*.) *Englisch.* (Új fölfedezés.) III.

191. *Nola Cristatula* Hb. (*N. Cristulalis* Hb.) III.

A *Nycteolidae*-k közül főleg a jegenyefenyőkről lerázható *S. Undulana* Hb.-fajokról kell, hogy megemlékezzem,

¹ Az *A. Lucipeta* F. Magyarországon is eléggé gyakori; az *Ap. Nigra* Hv. azonban eddig csak Fiume s Eperjesről ismeretes. Dr. R.

² Magyarországon is több helyen fordul elő. Dr. R.

³ A »*Lepidoptera-Catalogus*« szerinti: Rara. I. Budapest, Peszér;

⁴ Ubique frequens; — ⁵ Rara. VIII. Fiume; — ⁶ Rara. IV. Eperjes. Dr. R.

a mennyiben a Tátrában előforduló, egészen zöld színű s piros-pettyes alakja az ismert Dilutana nevű varietásnál feltűnőbb fajváltozatot képvisel; a miért is az ismert fajváltozat mellé oda teszem az »e Tatribus« jellemző lélhely nevét.

Araszoló lepkék (Geometridae).

A mit a meghatározás és leírás nehézségeit illetőleg a bagolylepkékről mondtam, az még nagyobb mértékben áll az araszoló lepkékre is. Minthogy azonban nincs szándékomban, hogy a Tátra pikkelyes-szárnyúinak kézi könyvét megírjam, egyelőre az ide tartozó fajok közül csak a legérdekesebbek felsorolására szorítkozom.

192. *Crocallis Elinguaria* L. III.
193. *Epione Advenaria* Hb. III.
194. *Diastictis Artesiaria* (S. V.) F. III.
195. *Semiothisa Signaria* Hb. III. IV.
196. *S. Alternaria* Hb. (S. Alternata S. V.) IV.
197. *Epirranthis Pulverata* Thnbg. (E. Diversata S. V.) III.
198. *Deilinia Pusaria* L. III.
199. *D. Pusaria* ab. *Heyeriaria* H. S. III.
200. *Abraxas Grossulariata* L. III.
201. *A. Marginata* L. III.
202. *A. Marginata* ab. *Pollutaria* Hb. III.
203. *Bupalus Piniaria* L. III.
204. *Ematurga Atomaria* L. III.
205. *Fidonia Roraria* F. III.
206. *Phasian Glarearia* (S. V.) III.
207. *Gnophos Myrtilata* Thnbg. (Gn. *Obfuscata* Dup.) III. IV.
208. Gn. *Dilucidaria* (S. V.) Hb. III.
209. Gn. *Operaria* Hb. IV.
210. *Boarmia Bistorta* Goeze, var. *Abietaria* Hv. III.
211. *B. Consoratia* F. var. *Englischii* (e Tatribus) III.
212. *B. Punctularia* Hb. III.
213. *B. Repandata* L. III.
214. *Thephronia Corticaria* Dup. III.
215. *Psodas Trepidaria* Hb. V.
216. *Ps. Chaonaria* Frr. V.
217. *Ps. Horridaria* Schiff. IV. V.

218. *Ps. Alpinata* (S. V.) Hb. IV.
219. *Pygmaena Fusca* Thnbg. V.
220. *Geometra Papilionaria* L. III.
221. *Hemithea Vernaria* Esp. III.
222. *Thalera Lactearia* L. III.
223. *Acidalia Perochraria* F. III.
224. *A. Pallidata* (S. V.) Bkh. III.
225. *A. Sodaliaria* H. S. IV.
226. *A. Aversata* L. III.
227. *A. Umbellaria* Hb. III.
228. *Lobophora Rupestrata* Stph. III.
229. *Lithostege Farinata* Hufn. III.
230. *Rhodostrophia Vibicaria* Cl. III.
231. *Ephyra Pendularia* Cl. III.
232. *Odezia Chaerophyllata* L. (*O. Atrata* L.) III.
233. *O. Tibialata* Hb. IV.
234. *Minoa Fuscata* Hufn. (*M. Murinata* Sc.) III.
235. *Lythria Purpuraria* L. III.
236. *Anaitis Plagiata* L. III.
237. *A. Cassiata* Tr. III.
238. *Ortholitha Moeniata* Sc. III.
239. *O. Bipunctaria* Schiff. III.
240. *O. Chenopodiata* Hein. III.
241. *Boarmia Luridata* Bkh. III.
242. *Lygris Prunata* L. III.
243. *L. Associata* Borkh. III.
244. *Larentia Comitata* L. III.
245. *L. Comitata* L. var. *Neronia* (?) III.
246. *L. Silaceata* (S. V.) Hübn. III.
247. *L. Variata* Schiff. III.
248. *L. Variata* var. *Obeliscata* Hb. III.
249. *L. Variata* ab. *Stragulata* Hb. III.
250. *L. Russata* (S. V.) Hb. III.
251. *L. Viridaria* F. III.
252. *L. Montanata* Schiff. III.
253. *L. Montanata* var. *Lapponica* Stgr. IV.
254. *L. Ferrugata* Cl. III.
255. *L. Aptata* Hb. III.
256. *L. Ocellata* L. III.
257. *L. Berberata* Schiff. III.
258. *L. Designata* Rott. III.
259. *L. Alandaria* Frr. var. *Punctata* (e *Tatribus*)
Englisch. (Uj fölfedezés.) III.
260. *L. Bicolorata* Hufn. III.
261. *L. Luctuata* Hb. III.

262. L. Tristata L. III.
 263. L. Hastata L. III.
 264. L. Hastata var. Subhastata Nolck. III.
 265. L. Albicillata L. III.
 266. L. Trifasciata Bkh. III.
 267. L. Elutata Hb. III.
 268. L. Didymata L. III.
 269. L. Saxicolata Ld. (L. Achromaria Lah.) var.
 Antonia (e Tatribus) Englisch. (Uj fölfed.) IV.
 270. L. Niveata Stph. III.
 271. L. Dilutata (S. V.) Bkh. III.
 272. L. Antumnata Bkh. III.
 273. L. Obliterata Hufn. III.
 274. Tephroclystia Succenturiata L. III.
 275. T. Centaureata (S. V.) F. III.
 276. T. Sobrinata Hb. III.
 277. T. Lanceata Hb. III.
 278. Chloroclystis Rectangalata L. III.

A Cr. Elinguaria L. arról nevezetes, hogy hernyója nemcsak levelekkel, hanem más fajok hernyóival is táplálkozik. A D. Artesiaria (S. V.) F. a Tátrában csak a poronini területen* (éjsz. oldal) tartózkodik. Az Ep. Diversata (S. V.) és E. Atomaria L., továbbá a Gn. Dilucidaria (S. V.) Hb. a legkorábban megjelenő araszoló lepkék közül valók, a mennyiben már május hónapban, a mikor tehát a hó még javában olvad, úgy a Calluna-lejtőket (Czerwone Brzeżki 1430 m), valamint a Tatra erdeit is játszi repülésükkel élénké teszik. A Gn. Operaria Hb.-t** pedig, melynek hernyója a Campanula és Soldanella növényeken él, a nagyszalóki Három-tó (1685 m) körül fogtam. A B. Conseratia F. fajból gyűjtöttem egy új alakot is, melynek világos sárgás-szürke alapszínét a mellső szárnyak csúcsán rozsdavörös szín váltja föl; a mellett ugyancsak a mellső szárnyak közepét egy »C« alakú fekete folt díszíti. E fajváltozatot B. Conseratia F. var. Englischii (e Tatribus)-nek neveztem el. A B. var. Abietaria Hb. jegenyefenyőtörzsökön található; a B. Punctularia Hb. már juniusban két szárnyra; a B. Repandata L. pedig egyike a leggyakoribb nyári araszoló lepkéknek. A nagy s zöld színű G.

* Valószínű, hogy a Tatra egyéb helyein is előfordul; eddig észlelték a többek között: Eperjesen, Pozsonyban s Lipikén is. Dr. R.

** A ritkább lepkék közül való; eddig csak Pozsony körül fogták.

Papilionaria L.¹ szintén a ritkább lepkék közé tartozik; én mindössze egyszer — Ó-Tátrafüred Spirea-bokrain — találtam. Viszont mindennapi fajok a Tátra erdőségeiben: a H. Vernaria Esp., A. Plagiata L., L. Comitata L. és L. Dilutata (S. V.) Bkh. nevű araszolók.

Különösen rejtélyes azonban az Odezia Tibiallata Hb. fölbukkanása, mely lepkét 1899-ben a Tarajkán² (Tarpataki-völgy) fogtam, s a melyet állítólag 1876-ban Göttingen mellett és 1862-ben Aschau (Bajorország) körül láttak utoljára; azóta pedig mintha kihalt volna. A nagyon sok Larentia-faj közül első helyen a L. Alandaria Frr.-t, illetve ennek újonnan kiderített fajváltozatát említtem. E fajváltozat összes szárnyain a középső pontok mind fekete színűek, a barna szárnysegély mentén pedig fehér vonal húzódik végig; míg a hátulsó szárnyakon még két barna színű czikk-czakkos szalag terül el. Elneveztem pedig ezt »Punctata« (e Tatribus) fajváltozatnak. Nem kevésbé érdekes a főnhavasi L. Saxicolata Ld. is, melyre a Nagy-Tarpataki-völgyben (Hosszú-tó, 1800 m) akadtam. Ez az alak t. i. gyöngyházszürkén petyegetett szárnyai által eltér a tőalaktól. E fajváltozatot, melyet másodsor a »Jägerbreiten-tavak« fölött az alpesi virágoktól szegélyezett s a Varangyostavi-csúcs, valamint a Hegyes-, Vörös- és Sárga-torony által körülparkányzott hókatlanban fogtam, »Antonia« (e Tatribus) névvel láttam el. A L. Niveata Stph.³ előfordulásáról azonban csak egyetlen egyszer — Uj-Tátrafüred alatt — szereztem tudomást. Egyébiránt feltűnő, hogy a M-Tátrában a Larentia-nem akkora fajszámában bővelkedik,⁴ a mennyiben 87, a Geometridae családjába tartozó faj közül 27 faj a Larentia-genusra esik.

Kis lepkék (Microlepidoptera)

279. Catastia Marginea Schiff. V.
280. Hypochalcia Dignella Hb. IV.

¹ A »Lepidoptera-Catalogus« szerint: In regionibus I—VI. occurrit. Tehát eléggé ismert lepké. Dr. R.

² Nálunk eddig másutt nem észleltetett; e szerint a Tátra fontos lelhely. Dr. R.

³ A »Lepidoptera-Catalogus« szerint: Rara. V. Nagyg. Dr. R.

⁴ Néhai Geyer G. Gyula a már említett cikkében többek között azt mondja: »Legyen szabad az érdekelteket a mérészek (Geometrida) feltűnő sokaságára, sőt sokneműségére figyelmeztetni«. Továbbá:

281. *Oreana Rupestralis* Hb. V.
 282. *Pyrausta Purpuralis* L. III.
 283. *P. Luctualis* Hb. III.
 284. *P. Alpinalis* Schiff. III.
 285. *Euxanthis Hamana* L. III.
 286. *Pempelia Soculla* (?) III.
 287. *P. Ornatella* Schiff. III.
 288. *Chimabache Fagella* (S. V.) F. III.
 289. *Ch. Fagella* var. *Cuprea* (e *Tatribus*) IV.
 290. *Melasina Lugubris* Hb. var. *Tatrica* (e *Tatr.*) IV

A Tátra kis lepkéi közül, melyekből csak futólag érintek egynéhányat, különösen érdekes főnhavasi alakoknak tartom a *C. Marginea* Schiff., *H. Dignella* Hb. és az *O. Rupestralis* Hb. fajokat. Azonkívül külön főlemlítem a fekete *M. Lugubris* Hb.* egyik új, fehér szárnysegélyű fajváltoztatát, — var. *Tatrica*, — melyet a törpefenyőrégióból (Kereszthalom, 1453 m) szereztem.

Ezen enumeratio, valamint egyes, különösen érdekes fajok, illetve fajváltozatok leírása után főleg az »ujjonnan fölfedezett« alakokra akarnám föl hívni az érdeklődők figyelmét. Mert van köztük egy pár olyan is, melyre egyetlen-egy muzeumban sem akadtam rá, s melyet semmiféle lepkékönyv (Berge, Hofmann, Treitschke, Hübner, Linnée stb.) segítségével meg nem határozhattam. Sőt még a Dr. Standinger O. »Catalogus«-ában is, mely pedig az összes eddig ismert palaearticus fajokat felsorolja, hiába kerestem azokat. E szerint valószínű, hogy itt a M.-Tátrában egy pár olyan alak fordul elő, mely a Tátra specialis növényzeti és hőmérsékleti viszonyaival szoros oklánczolatban áll. Hogy azonban a fajok magasság szerinti elterjedése még jobban szembetűnővé váljék, táblázatos összeállításban az egyes családok a következőképen sorakoznak egymás mellé:

»Ritkább lepkékben gazdagok a Rokusztól éjszak és éjszak-nyugat felé terjedő lápok is, úgyszintén a Torkarna (Drechslerházikó), Vaskapu és Faix-tisztás a bélai mészkőhegyekben, melyek havasi mikrolepidopterekben is bővelkednek.« Dr. R.

* Magyarországon eddig csak Herkules-füredről ismeretes; ott fordul elő a var. *Melana* Friv. is (♂ al. ant. maculis magnis disci albis). Ennek a fajnak egyébiránt sok synonyme neve van: *Spec. valde variabilis*, ♀ *ciliis alarum aut fuscis, aut albis*. Lásd: Dr. O. Standinger und Dr. H. Rebel »Catalog der Lepidopteren etc.« Berlin, 1901.

Régiók	Papilionidae	Sphingidae	Sesiidae	Zygaenidae	Arctidae	Lithosidae	Liparidae	Bombycidae	Saturidae és Psychidae	Hepialidae	Notodontidae	Noctuidae	Geometridae	Microlepidoptera
III.	64	10	—	4	6	3	2	4	3	8	8	44	75	7
IV.	18	2	—	5	2	—	1	2	1	2	1	7	10	2
V.	7	1	1	1	1	1	1	—	1	—	—	6	4	2
A fajok száma, melyek az összes régikben előford.	77	11	1	8	9	4	4	5	5	9	8	50	87	11
Összesen 290 faj.														

Végül pedig abbeli óhajomnak adok kifejezést, hogy ezen igénytelen cikkemet az érdeklődők szívesen fogadják. Ha erre számíthatok, egyszersmind jutalmamat is leltem annak a tudatában, hogy sikerült vadregényes Tátránk egyik igen kedves állatcsoportja iránt némi érdeklődést kelteni. Minek nyomán majd akad valamikor szakember is, ki aztán igazán s alaposan kiaknázza a M.-Tátra nyugtorta tarka lepkebányát.

A svájciaknak és tiroliaknak osztályrészül jutott a hatalmas alpesi hegység, melynek feltárásán fáradhatatlanul dolgoznak, s a mely munkában sok fiatal erő lép sorompóba. Előttünk pedig itt áll a jóval kisebb, de főnséges és szeretettel övezett M.-Tátra, melynek mese-szerű természeti kincseit aránylag még kevesen élvezték.

Ujabbban azonban már mi is a helyzet magaslatán állunk, a mennyiben az általunk föltárt hegység áldásos hatását nemcsak az itt lakó nép, hanem a messze vidékről ide seregelő idegenek is érzik. S ha valakinek módjában áll, hogy csak egy szemernyivel is hozzájárulhat a Tátrára vonatkozó ismereteink gyarapításához, úgy tartsa egyszersmind erkölcsi kötelességének, hogy azt minél szélesebb körben terjessze. Evvel dilettans létemre útnak ereszttem értekezésemet, ismételen kifejezést adván azon óhajtam, bár lenné meg a Tátra entomológiája minél előbb

a maga szakemberét, hogy az őt megillető méltó helyet elfoglalhassa.

S így sok szerencsét, én czikkem . . .

. . . quod felix faustum fortunamque sit!

Jegyzet. E cikket *dr. Róth Róbert* tanár pótlásokkal és megjegyzésekkel látta el. Ezek alapját a Magyarorsz. Kárpát Egyesület által neki rendelkezésére bocsátott magyar, tehát a szerzőnek ismeretlen források képezték.

Egyesületi közlemények.

Jegyzőkönyv,

felvétellett a Magyarországi Kárpát Egyesületnek 1902. évi augusztus hó 3-án Tátrafüreden tartott XXIX. közgyűlésén.

Jelen voltak: Dr. Münnich Aurél elnök, Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Róth Márton másodalelnök, Marcsek Andor pénztáros, Nikházi Frigyes titkár és következő egyesületi tagok: gr. Dégenfeld Lajos, dr. Vécsey Tamás, Horváth Lajos, Münnich Aurélné, Münnich Kálmánné, Kubinyi Géza, Siegmeth Károly, Nagy Ödön, csetei Herzog Péter, dr. Stiller Mór, dr. Weisz Miksa, Majunke Gedeon, Kremse Tivadar, Münnich Kálmán, dr. Rodiczky Jenő, Fuchs Lajos, dr. Grósz Gyula, ifj. Gebé Andor, dr. Kaufmann József, Puschmann Ignác, Móry Károly, Englisch Károly lovag, Czibur Bertalan, Dénes Ferencz, Szentistványi Dani, Székely Ferencz, Kollár Lajos, dr. Adler Zsigmond, dr. Papp Samu, Horti Valér, dr. Róth Róbert, Karoliny Mihály, Gallé Tamás, Hiller Armin, Nyárasdi János, Baksay István és neje, Buza László, Sonnenschein Bertalan, Gresch Ágost, dr. Beer Zsigmond, Havasi Imre, Antalné, Antal Ilona Lázár Elek, Nyárasdi Jánosné, Havasy Jolán, dr. Csutorás László, Milieska Mária, Englisch udvari tanácsos és neje, Hiller Arminué, Kleinschnitz Mariska, dr. Weisz Béla, Marcovics Iván, Payer Ervin, Reichart Dezső, Silling Elek, Papp Loránt, Fazekas Sándor, dr. Posewitz Tivadar, Förster Gyula, Meissner Károly, dr. Jármay László, ifj. Rickl Antal, Zoltánné Katinka, dr. Fái Mátyás Miklós, dr. Otto, Joannovics György, Oltványi Pál, Gréb János, dr. Guhr Mihály, Neupauer Mihály és mások.

Tárgysorozat:

Dr. Münnich Aurél elnök szívélyes szavakkal üdvözölvén a szép számmal megjelent tagokat, jelenti a közgyűlésnek, hogy tudomást szereztén arról, hogy az

egyesület magas védnöke, Frigyes főherceg Ő fensége a Tátrában időzik, kötelességének ismerte, Ő fenségénél tisztelegni és Őt a közgyűlésre meghívni. Ő fensége sajnálatának adott kifejezést afelett, hogy aznap való elutazása miatt a közgyűlésen személyesen részt nem vehet, de azért élénk érdeklődéssel kíséri az egyesület munkálkodását és felkérte elnököt, hogy a közgyűlés előtt meleg üdvözlését tolmácsolja.

A közgyűlés hódolatteljes tisztelettel fogadja a magas védnök üdvözlését és elnök indítványára elhatározza, hogy azt táviratilag viszonzza.

Dr. Wlassics Gyula vallás- és közokt.-ügyi miniszter úr, gróf Csáky Zenó szepesmegyei főispán úr és a Magyar Turistaegyesület elnöksége táviratilag üdvözik az egyesületet közgyűlése alkalmából, sikert kívánván hazafias munkálkodásához.

I.

Felolvastatik az elnöki jelentés, mely hű képét nyújtja az egyesület múltévi sokirányú működésének, sikerekben és üdvös eredményekben nem szűkölködő tevékenységének.

A közgyűlés a jelentést örvendetes tudomásul veszi és az elnökségnek, valamint a központi választmánynak kifejtett buzgalmaért köszönetet mond.

Az elnöki jelentéssel kapcsolatban elnök következő indítványokat terjeszt a közgyűlés elé:

1. Fejezze ki a közgyűlés táviratilag legmélyebb tiszteletét Csáky Albin gróf úr Ő Nagyméltósága, mint az egyesület örökös tiszteletbeli elnöke iránt.

2. A közgyűlés fejezze ki hálás köszönetét Darányi Ignác, m. kir. földmívelésügyi miniszter úr Ő Nagyméltóságának a tátrai birtokviszonyok rendezése és a turistaság biztosítása érdekében a közelmúltban kifejtett hazafias actiójáért és örök hálájának jeléül válaszsza meg az egyesület tiszteletbeli tagjának.

3. Hohenlohe herceg Ő főméltóságának, egyesületünk alapító tagjának fejezze ki a közgyűlés táviratilag hálás köszönetét azon elhatározásával tanúsított előzenyiségeért, melynél fogva tátrai birtokait a turistaságnak megnyitotta, válaszsza meg hasonlóképen az egyesület tiszteletbeli tagjának és egyszersmind küldjön ki a közgyűlés kebeléből egy küldöttséget, a mely a herceg

előtt az egyesület és a magyar turistavilág háláját tolmácsolja.

4. Csáky Zenó gróf szepesmegyei főispán úr Ó Méltóságának fejezze ki a közgyűlés táviratilag hálás köszönetét azon fáradhatatlan buzgóságáért, melyet a Magas-Tátra turistasága érdekében a közel múltban kifejtett és válaszsza meg szintén az egyesület tiszteletbeli tagjává.

A közgyűlés az elnök indítványait elfogadván, táviratilag üdvözli úgy Csáky Albin gróf urat, az egyesület tiszteletbeli elnökét, mint Darányi Ignác földművelésügyi miniszter urat, Hohenlohe herczeg urat és Csáky Zenó gróf főispán urat. Egyszersmind Darányi Ignác földművelésügyi miniszter urat és gróf Csáky Zenó főispán urat nagy lelkesedéssel egyhangulag, Hohenlohe herczeg urat pedig egy szó ellenében szintén nagy lelkesedéssel az egyesület tiszteletbeli tagjává választja.

Végül jelenti az elnök, hogy az anyaegyesület legrégebb és legbuzgóbb osztálya, a Keleti Kárpátok osztálya f. hó 16-án tartja Marmaros-Szigeten 25 évi jubiláris közgyűlését, indítványozza, hogy a közgyűlés ez alkalommal feliratban üdvözölje az osztályt és küldöttségileg képviseltesse magát az osztály jubiláris közgyűlésén; egyben jelenti, hogy a központi elnökség testületileg fog részt venni a jubiláris közgyűlésen és köszönettel veszi, ha mennél többen csatlakoznak hozzá.

A közgyűlés elhatározza, hogy a Keleti Kárpátok osztályát jubiláris közgyűlése alkalmából feliratilag üdvözli és felkéri az elnökséget, hogy az anyaegyesületet küldöttségileg képviselje.

II.

Felolvastatnak az 1901. évi zárszámadások, melyek 1024193 K bevételt és 874752 K kiadást tüntetnek fel. A közgyűlés elfogadja a zárszámadásokat, valamint a számvizsgáló bizottság jelentését és úgy pénztárosnak a felmentvény megadása mellett a számadások lelkiismeretes és pontos vezetéseért, mint a számvizsgáló bizottság tagjainak fáradságukért köszönetet szavaz.

III.

A közgyűlés elfogadja az 1902. évi előirányzatot, a mely 54742 K bevételt és 23585 K kiadást tüntet fel.

Ezzel kapcsolatban elhatározza a közgyűlés, hogy ezentúl mindig a jövő évi költségvetés terjesztessék a közgyűlés elé jóváhagyás végett. Ennek folytán utasítja a választmányt, hogy a jövő évi közgyűlésnek az 1903. év 1904. évi július hó 1-ig terjedő költségvetést terjeszse elő.

IV.

A közgyűlés elfogadja az Egri Bükk, — az Iglói, — a Keleti Kárpátok, — a Lőcsei, — a Gölniczvölgyi, — a Sziléziai — és a Zólyomgyepei osztályok évi jelentéseit, 1901. évi zárszámadásait és 1902. évi előirányzatát.

V.

A közgyűlés tudomásul veszi az egyesületi múzeum évi jelentését, 1901. évi zárszámadását és 1902. évi előirányzatát és a múzeumi bizottságnak kifejtett buzgalmaért köszönetet szavaz.

VI.

Előterjesztetik az 1903. évi munkaprogramm. E szerint következő munkálatok lennének végzendők a jövő évben a következő költségeken:

1. Út a Vöröstótól — a Kéktóig és a Fehértavi-csúcsra	600 K.
2. A Kőpataki-tó mellett menedék-kunyhó	1000 K.
3. A tarpataki nagy vizeséstől Tátra-Lomniczra, illetve Matlárházára vezető út helyreállítására	500 K.
4. A Tarajkáról — a Zergeszállóig vezető útra	1000 K.
5. A késmárki kosártól a Weidaura gyalogösvény	300 K.
6. A tarpataki óriási vizesés felett vasszerkezetű hidra	400 K.
7. A Tengersizemcsúcs alatt vagy a Ferencz József-csúcs alatt kisebb menedékház	5400 K.
8. Útjelzésekre	200 K.
	<hr/>
összesen:	9400 K.

A közgyűlés a munkaprogrammot jóváhagyja és annak keresztülvitelével a választmányt bízza meg.

VII.

Fischer Miklós ügyvivő alelnök megemlékszik a régi tátrakutatókról, kiknek az egyesület a Tátra hat különböző pontján emléktáblákat állított. Előadván életrajzaik főbb adatait, méltatja érdemeiket, melyeket azok a Magas-Tátra feltárása és ismertetése által szereztek és lelkes szavakban ünnepli emlékezetöket.

A közgyűlés köszönetet mond ügyvivő alelnöknek előadásáért és tudomásul veszi, hogy id. Buchholz György és két fia, ifj. Buchholz György és Buchholz Jakab emléktáblája a Tarpatakszálló mellett, Genersich Keresztély és Mauksch Tivadar emléktáblája Barlangligetén, Fuchs Frigyes-é Tátrafüreden, Fröhlich Dávid-é a zöldtavi »Frigyes« menedékházban, dr. Scherner-é a Sziléziai házban és Wahlenberg-é a »Téry« menedékházban állíttatott fel.

Weber Rezső és dr. Posewitz Tivadar választmányi tagoknak, kiknek buzgólkodásából az emléktáblákra szükséges költségek összegyűltek, a közgyűlés hálás köszönetet mond.

VIII.

Elnök jelenti, hogy megboldogult nagy hazánkfíának, Szilágyi Dezsőnek a Tátrában emelendő emlékére 3471 K gyűlt össze; jelenti továbbá, hogy a tegnapi napon egy az elnökségből, több választmányi és egyesületi tagból álló bizottság járt fent a Tarpataki-völgyben, mint megboldogultnak volt kedvencz sétahelyén, hogy az emlék helyére és minőségére nézve tájékozást szerezzen. A nyert benyomások alapján a választmány mai gyűléséből következő előterjesztést tesz a közgyűlésnek: Állíttassék fel a Szilágyi-emlék a Tarajkán, még pedig combinálva a tervbe vett kilátótoronnyal olyformán, hogy egy 5—6 m magas cyclopsfaltalazatra egy nagy gránittömb helyeztetnék, melyen az elhunyt emléke megörökíttetnék, esetleg ellátva bronzmellképével; ezen tömb mellett pedig ugyanazon a talapzaton emelkednék a kilátótorony.

A közgyűlés elfogadja a tervet és annak részletes megállapításával és keresztülvitelével megbízza a választmányt.

IX.

Dr. Szivák Imre választmányi tagnak az idegen birtokosok a Tátrában való térfoglalásának megakadá-

lyozása tárgyában kidolgozott memorandumát a közgyűlés tanulmányozás, illetve ennek alapján való javaslatétel végett a választmánynak adja ki és szerzőnek tanulságos munkálatáért köszönetet szavaz.

Szintúgy a választmány, illetve építő bizottság elé terjeszti Münnich Kálmán tiszteletbeli tag azon javaslatát, mely egy állandó útmunkafelügyelő alkalmazására vonatkozik.

X.

Kisorsoltatott husz darab »Frigyes főherczeg menedékházi« részjegy. A kihúzott és beváltandó részjegyek számai a következők: 216, 26, 272, 228, 182, 176, 245, 225, 39, 42, 116, 8, 1, 172, 137, 31, 282, 101, 252, 219.

Elnök megköszönve a tagok szíves türelmét és Tátrafüred igazgatóságának szívességét a terem átengedéseért, a gyűlést berekeszti.

Dr. Münnich Aurél, s. k.

a M. K. E. elnöke.

Nikházi Frigyes, s. k.

a M. K. E. titkára.

A Magyarországi Kárpát Egyesület 1901—1902. évi elnöki jelentése.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Huszonkilencz éve immár, hogy egyesületünk megkezdte működését. Mint minden élő szervezetben, úgy egyesületünknek majdnem három évtizedre terjedő beléletében is sokféle, változatosságban gazdag mozzanatot jegyezhetünk fel, melyek hol bénítólag, hol élénkítőleg hatottak egyesületünk működésére. Sokszor szembe találtuk magunkat az egyesületünk tevékenységének támogatására, istápolására hivatott kormányzati és társadalmi tényezők nemtörődömségével, a közgazdasági és kulturális viszonyok mostohaságával, a nagy közönség és a magyar társadalom közönyével, a melyek nem egyszer gátot emeltek egyesületünk hathatósabb és a nagy céloknak megfelelő tevékenységének tettekben és alkotásokban nyilvánuló kifejtése elé.

De viszont voltak örvendes mozzanatok is, előfordultak ismételve oly események, a melyek nagy horderejőknél fogva új lendületet adtak egyesületünk működésének, új életerőt, hitet és bizalmat öntöttek abba.

Magyarország a természettől arra van utalva, hogy állami életét úgy nemzeti, mint társadalmi tekintetben agrikulturn alapokra fektesse. Igen számosak azok a nagy morális, szociális és nemzeti momentumok, a melyek azt parancsolják, hogy a magyar földbirtok magyar kézben maradjon. Fenn kell tartanunk azt a morális kapcsot, a mely azelőtt a földbirtokosság és a magyar nép között létezett, azt a családias viszonyt, melyet százados tradíciók, a megszokás és a közös emlékek közöttük létesítettek s mely a régi birtokost a föld népének politikai és társadalmi vezérévé tette, a mire az új idők eszméi még fokozottabb mértékben nemcsak jogosítják, hanem kötelezik is. De fenn kell tartanunk, eltekintve a közgazdasági szempontoktól, nemzeti szempontból is. Mert minden földbirtok a régi tulajdonos kezében a magyar nemzeti géniusznak egy-egy védvára volt, a magyarság erős bástyája. Abban a perczben, a mint a haza földje a nemzet fiainak birtokából kisiklik, mindez megszűnik és felbecsülhetetlen ethikai kár, nagy morális veszteség éri a nemzetet minden egyes esetben, valahányszor a haza földjének egy kisebb vagy nagyobb része idegen kézre jut.

Ezeknek a beláthatatlan károknak és veszedelmeknek tudatában a hazai közönség és ennek sorában a Magyarországi Kárpátgyesület, a mely kiválólag feladatává tette, hogy hazánk koronáját, a Magas-Tátrát a hazai és külföldi turistavilág előtt hozzáférhetővé és ezáltal úgy kulturális, mint közgazdasági tekintetben gazdag kincsek forrásává tegye, — évek óta aggodó lélekkel szemlélte azt a nagy változást, mely rövid néhány év alatt a Tátra birtokviszonyaiban beállott s melynél fogva az ősi nemesi családok, az autochton tulajdonosok, mint sok más helyen, a Tátrában is eltűntek a birtokosok sorából s a csekély állami és néhány községi erdőtulajdont kivéve a Magas-Tátra nagy része idegen kézre jutott, mely körülmény nem egyszer szolgált már akadályul egyesületünknek hazafias törekvései elérésében, mely törekvések szorosan össze vannak forva az egész Tátravidék idegenforgalmi, kulturális és közgazdasági érdekeivel.

Annál nagyobb örömmel fogadta a hazai közönség és ezzel együtt a Magyarországi Kárpátgyesület Darányi Ignác, m. kir. földművelésügyi miniszter úrnak azon

nemeslelkű, hazafias elhatározását, melynél fogva hazánk gyöngyét, a Magas-Tátra féltékenyen őrzött kincsét, a Csorbai-tavat és annak környékét akkor, a mikor idegen kéz már-már feléje nyult, hogy magához ragadja, — nagy áldozatok árán a magyar államnak, a magyar nemzetnek megszerezte, megtartván ezáltal a nemzetnek egy darab földet, mely drága hazánk egy kiegészítő becses része, nemzeti ereklyéje, melyhez nagy történeti emlékek, komoly nemzeti és közgazdasági érdekek és a honpolgárok érzelmei is fűződnek. S annál bensőbb lehet az az örömünk, mivel a Tátrát fenyegető ezen új veszély elhárításában egyesületünk vezetősége is kivette a maga részét, idejekorán figyelmeztetve a magas kormányt a közelgő veszedelemre.

A vétel alkalmából egyesületünk egy küldöttsége vezetésem alatt üdvözlőiratot nyújtott át Darányi Ignác m. kir. földművelésügyi miniszter úr Ó Nagyméltóságának, a ki ez alkalommal kijelentette, hogy a Csorbátó megvétele a Magas-Tátra érdekében megindított actió csak egy mozzanatának tekinti s hogy a siker reményében folytatja megkezdett művét, melyben Csáky Zenó gróf szepesmegyei főispán a leggondosabban segédkezett, és hogy kiváló súlyt helyez arra, hogy a Magyarországi Kárpátgyesület és Szepesvármegye főispánja őt ezen tevékenységében továbbra is támogassa. — A megindított actió máris folytatást nyert, amennyiben a földművelésügyi miniszter úr Ó Nagyméltósága ujabban a magyar kincstár részére megszerezte a menguszfalvi volt úrbéresek mintegy 500 holdra rúgó erdőterületét, valamint a felkavölgyi és nagytarpatakvölgyi erdőcomplexumokat, közéékelve magát ezáltal az idegen birtoktestekbe.

Ezzel kapcsolatban jelentem, hogy a mult évi közgyűlés határozatából kifolyólag a központi választmány elkészített egy konkrét javaslatot arra nézve, hogyan lehetne az idegenek birtokvételét a Tátrában megakadályozni. A javaslat dr. Szivák Imre, választmányi tag szakavatott tolla alól került ki, és bátor leszek azt későbbben a m. t. közgyűlés elé terjeszteni.

Egy másik, nem kevésbé örvendetes eseményről is kell a m. t. közgyűlésnek jelentést tennem. Egyesületünk elnöksége ugyanis, tudomást szerezvén arról, hogy a földművelésügyi miniszterium és Hohenlohe herczeg között bizonyos tárgyalások vannak folyamatban a tátrai birtokviszonyok rendezése tekintetében, gondoskodott arról, hogy a miniszter úr a magyar turisták által Hohenlohe herczeggel szemben támasztható jogos igények felől kellő

tájékozást nyerjen. E végből egyesületünk elnöksége a miniszter úrnak egy memorandumot nyújtott át, a melyben konkrétizálta azokat a kívánásokat, a melyek a turistaságnak a hercegi birtokokon való szabad gyakorlására vonatkoznak. Az ezen memorandum alapján folytatott tárgyalásoknak eredménye volt az a levél, melyet Hohenlohe herceg hozzá, mint a Magyarországi Kárpátgyesület elnökéhez intézett, és a melyben a magyar turisták többször nyilvánított óhajának tekintetbevételével és azon óhaj által vezéreltetve, hogy az idegenforgalmat különösen a Tátra keleti részében megkönnyítse, kinyilatkoztatja, hogy birtokán, és pedig úgy a Magas-Tátra éjszaki, mint déli lejtőjén a szabad közlekedést gátló tilalmát beszünteti és a közönségnek a szabad közlekedést az általa részletesen felsorolt összes utakon, ösvényeken és átjárókon, illetve ezen útvonalak szabad használatát minden előzetes bejelentés, illetve engedélykérés, valamint az uradalmi alkalmazottak által való kísérés feltétele nélkül ideiglenesen megengedi.

Egyesületünk központi válaszmánya úgy Hohenlohe herceg ő főméltóságának ezen elhatározásával tanúsított előzékenységeért, mint Darányi Ignác földmivelésügyi miniszter úr Ő Nagyméltóságának gondos és az egész magyar turistavilágot lekötelező közbenjárásáért táviratilag fejezte ki hálás köszönetét, fenntartván a m. t. közgyűlésnek, hogy hálájának és köszönetének mindkét helyen illő formában kifejezést adjon, mire nézve bátor leszek indítványt tenni. Ezzel kapcsolatban el nem mulasztatom e helyről is a hözgyűlés nevében hálás köszönetet mondani Csáky Zenó gróf, szepesmegyei főispán úr Ő Méltóságának, a ki a miniszter úr megbízásából nagy körültekintéssel vezette a tárgyalásokat, valamint azoknak a t. egyesületi tagoknak, kik mint a hercegi birtok alapos ismerői a szabadon használandó utak kijelölésénél nagy segítségemre voltak.

Egy másik, a turistavilágot nem kevésbé érintő és annak érdeklődését évek óta ébren tartó ügy szintén foglalkoztatta az egyesület elnökségét. A Halastó és Tengersizem vitás országhatár kérdése az, melylyel a Magyarországi Kárpátgyesület elnöksége már évekkal azelőtt foglalkozott, segédkezet nyújtván azoknak az okmányoknak felkutatásában, melyek a magyar álláspont mellett döntenek és a melyek a magyar választott bírónak rendelkezésére bocsáttattak Ujabban azonban a Galicziai Tátraegyesület oly nagy agitációt fejtett ki nevezett

vitás országhatári ügyben, hogy a Magyar Turistaegyesület kezdeményezésére egyesületünk is újból sorompóba lépett, hogy a vitás ügy minél előbb megoldást nyerjen, s ezáltal a felizgatott kedélyek lecsillapodjanak, és a határszéli vidékek lakóinak olyannyira kívánatos békéje ismét helyreálljon. E végből a Magyar Turistaegyesület és egyesületünk együttesen egy a vitás országhatár rendezését sürgető és hivatkozással a legfontosabb okmányokra a magyar jogos álláspontot védő, közös memorandumot készített, melyet vezetésem alatt egy a két egyesület tagjaiból alakított küldöttség, nyújtott át Széll Kálmán magyar miniszterelnök úr Ó Nagyméltóságának, a ki válaszában kijelentette, hogy nagyon is ismeri a vitás ügy ügy társadalmi, mint közgazdasági, sőt politikai fontosságát és azon lesz, hogy a döntés a magyar törvényhozás intencziói szerint mielőbb megtörténjék. E tekintetben jelenthetem a mélyen tisztelt közgyűlésnek, hogy a választott bíróság e hónap második felében ül össze és a döntés a jövő hónap elejére várható.

A múlt évi közgyűlés határozatából kifolyólag a poprád—tátrafüredi vasut kiépítése tárgyában egyesületünk feliratot intézett a magyar országgyűlés képviselőházához, valamint Szepesmegye törvényhatóságának feliratával egyértelmű, újabb kérvényt intézett a kereskedelmi miniszteriumhoz a Bialka-hid és a lisa-polánai út kiépítése tárgyában. Nagy sajnálatomra most sem vagyok abban a helyzetben, hogy akár az egyik, akár a másik, a Magas-Tátra idegenforgalmára nézve annyira fontos ügyben positiv eredménynyel tudnék a m. t. közgyűlésnek beszámolni.

Nagyobb sikerrel járt az egyesület azon kérvénye, melyet deákszállók létesítése tekintetében úgy a földművelésügyi, mint a közoktatásügyi miniszter úr Ó Nagyméltóságához intézett, a mennyiben a földművelésügyi miniszter úr a közoktatásügyi miniszter úr útján értesítette az egyesületet, hogy a Magas-Tátrában a kincstár tulajdonában lévő gyógyfürdő- és nyaralótelepeken fogatosítandó építkezések alkalmával e célra megfelelő épületekben lehetőség szerint egy-két hálótermet elhelyezni és berendeztetni szándékozik.

Ugyancsak a múlt évi közgyűlés határozatából egyesületünk elnöksége gyűjtést rendezett megboldogult nagy hazánkfiának, hegyvidékünk volt lelkes barátjának, Szilágyi Dezsőnek a Tátrában emelendő emlékére. Örömmel jelenthetem, hogy nevezett célra 3471 korona gyűlt össze. A

mai közgyűlésnek van fentartva, hogy az emlék minősége és felállítási helyére vonatkozólag végleges határozatot hozzon.

Van szerencsém továbbá a mélyen tisztelt közgyűlésnek jelenteni, hogy egyesületünk részt vett a f. évi június hó elején Miskolczon rendezett felvidéki kívándorlási kongresszuson, a melynek rendező bizottságában egyesületünk az elnökön kívül két választmányi tag által képviseltette magát. Magán a kongresszuson egyesületünk ügyvivő alelnöke mint előadó ismertette a »Turisztika és fürdőélet fellendítése« kérdését. Beható és a kérdést minden oldalról megvilágító előadása folyamánaképen határozati javaslatot nyújtott be, melynek 14 pontjában felsorolja a fürdőügy és turisztika fejlesztése céljából foganatosítandó törvényhozási és törvényhatósági, valamint társadalmi intézkedéseket, s melyet a kongresszus egész terjedelmében elfogadott.

A mi a központnak a lefolyt egyesületi évben kifejtett praktikus működését illeti, úgy örömmel jelenthetem, hogy egyesületünk ismét abba a kedvező helyzetbe jutott, hogy nagyobb alkotásokhoz hozzáfoghatott. Lehetővé tette azt az a körülmény, hogy Szepesvármegye központi pénztára kiutalványozta azt a 40,000 K segélyt, melyet annak idején Szepesvármegye közönsége egyesületünknek oly nagylelkűen megszavazott. Kedves kötelességet teljesíték, midőn ez alkalommal is a közgyűlés nevében úgy Szepesvármegye nagyérdemű közönségének tanúsított áldozatkészségeért, valamint Csáky Zenó gróf főispán úrnak, Raisz Aladár alispán úrnak és dr. Neogrády Lajos megyei főjegyző úrnak szíves közbenjárásukért köszönetet mondok.

Ez a megyei segély, valamint az egyesületnek egyéb felszabadult kiadásai lehetővé tették, hogy a Magas-Tátra területén ismét nagyobb munkákhoz foghattunk. A zöldtavi »Frigyes« menedékház és a felkavölgyi Hunfalvy-menedékház javításán kívül, alaposan helyreállítottak a fehérviz—zöldtavi út, a bélai mészhavasokban lévő, nagy-kiterjedésű utak és ösvények, köztük a régi turista-út, a tátrafüred—tarajkai gyalogút; ujonnan épül, részben elkészült a tátrafüred—felkavölgyi, a zöldtó—vöröstó—papi-rusvölgyi, a tátrafüred—batizfalvító, a matlárháza—fehérfali ösvény. A Tátra legnagyobb részében a meglévő utak és ösvények újra jeleztetnek és jelző táblákkal láttatnak el. Dr. Weisz Miksa úr, választmányi tag, ez évben is folytatja fáradhatatlan buzgalommal és az általa

összegyűjtött költségen a Szalóki-csúcs gerinczére felvezető új utat; fogadja úgy ő, mint mindazok, kik ezeknél az építkezéseknél és jelzéseknél közbenjártak, az egyesület hálás köszönetét.

A Nyugoti-Tátra lipitói részének feltárása ügyében jelenthetem a mélyen tisztelt közgyűlésnek, hogy az egyesület elöksége és a lipitó-ujvári erdőigazgatóság között történt megállapodások értelmében egybeállított tervek és részletes költségvetések ez év folyamán engedélyezés végett felterjesztettek a földművelésügyi miniszteriumhoz. E tervek keretében a lefolyt évben helyreállított a podbanszko—tychavölgyi ösvény és a Tychavölgyben egy nagyobb menedékház épül, mely még e nyár folyamán átadatik rendeltetésének.

A kalauzügy fejlesztése a lefolyt évben is volt a központi választmány gondoskodásának tárgya. A tél folyamán rendezett tanfolyamon 23 kalauz vett részt. A tanfolyam vizsgával végződött, a melyen a jelenvolt elnökség a Magas-Tátrát ismertető jutalomkönyveket osztott ki a szorgalmasabb kalauzoknak, a kiknek sokirányu értelmes feleletei tanúságot tettek arról, hogy Ambrózy Albert tanító úr, választmányi tag, mint a tanfolyam vezetője, szakértelemmel és kitartó buzgósággal oktatta a kalauzokat. Nem kevesebb önfeláldozást tanusított Dénes Ferencz tanár úr, vál. tag, kinek vezetése alatt a kalauzok nagy része három napra terjedő gyakorlati kirándulást tett. Fogadja úgy Dénes Ferencz tanár úr, mint Ambrózy Albert tanító úr önfeláldozó munkásságáért az egyesület hálás köszönetét. A kalauzokat a saison kezdetével új kalauz-szabályzattal és új díjtételekkel láttuk el és kellő utasítások késéretében felszereltük őket lámpásokkal, kötő- és gyógyszerekkel, a melyenket dobozokban a menedékházakban is helyeztünk el. Végül gondoskodtunk arról, hogy a kalauzok az országos munkásségélypénztárba tagoknak vétessenek fel.

Hogy a taggyűjtés munkája nagyobb sikerrel járjon, egyesületünk elnöksége a lefolyt évben is arra törekedett, hogy tagjai részére egyes közlekedési vállalatoknál és nyaraló telepeknél kedvezményeket biztosítson. A törekvés sikerrel járt, a mennyiben újabban négy közlekedési vállalat és nyolcz nyaralótelep kisebb-nagyobb kedvezményeket nyújt egyesületünk tagjainak, mely kedvezmények egy kis füzetben összefoglalva idei Évkönyvünk mellékletében vannak feltüntetve s így remény van arra, hogy az egyesület a taggyűjtés nehéz munkáját a jövőben az

eddiginél nagyobb sikerrel fogja végezhetni, mire nézve minden egyes egyesületi tag szíves közreműködését kérem.

A mi egyesületünk kulturális törekvéseit illeti, úgy röviden felemlítem, hogy Évkönyvünk ez idén 2600 magyar és 1600 német példányban, 12 ívnyi terjedelemben és egy melléklettel jelent meg, mely a Tátra-hegység geológiai viszonyait függőleges harántmetszetekben tünteti fel és melyet dr. Uhlig műve nyomán Dénes Ferencz t. úr nagy gondnal és fáradsággal állított össze. Az Évkönyv 6 nagyobb értekezést, több apró közleményt, a Tátra idegenforgalmát feltüntető adatokat foglalja magában, valamint feltünteti úgy a központ, mint az egyes osztályok működésének fontosabb mozzanatait.

Az egyesületi Kárpátmuzeum fejlesztése a lefolyt évben is gondját képezte úgy az elnökségnek, mint a választmánynak. A muzeumi épület kibővítésére vonatkozó terveket újból elkészítettük, és a szükségelt 15,000 K beruházási államsegély engedélyezése iránt kérvényt intéztünk a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Ő Nagyméltóságához, a ki elvileg hozzájárult a segély magadáshoz, úgy hogy az egyesület ez iránti kérvényét az országos muzeumi felügyelőség már az 1903. évi költségvetés összeállításánál fogja tárgyalni. Utóbbi a lefolyt évben is 400 K-át utalványozott ki muzeumunknak a természetrajzi osztály gyarapítására és azonkívül 50 kötet igen értékes műveket adományozott könyvtára részére.

A központ tevékenységében hűségesen osztozkodtak osztályaink is. Fontosabb alkotásaik az Évkönyvben bőven vannak ismertetve és azért legyen szabad csak röviden megemlékeznem múltévi működésökről:

Az »Egri Bükk« osztály új tisztikart nyert. Tovább fejlesztette úthálózatát, a mennyiben mintegy 8 km hosszú és Várhegy—Felső-Tárkány irányában vezető út kiépítésével hozzáférhetővé tette az Egerhez közel lévő szépfekvésű helyeket. Azonkívül előkészítette az »Eged« tetején építendő kilátótorony munkálatait és több kirándulást rendezett.

Az »Iglói« osztály nagykiterjedésű ösvényeit helyreállította, részben kiszélesítette és új ösvényeket jelzett. A környékbeli sok kiránduláson kívül 12 nagyobb kirándulást rendezett, a melyeken összesen 220 felnőtt személy és 550 tanuló vett részt.

A »Gölniczvölgyi« osztály a Trohanka hegyvidékén úthálózatát kibővítette, a meglevőket tatarozta. a Stepha-

nova-csúcs alatt új turistakunyhót épített és több kirándulást rendezett.

A »Keleti Kárpátok« osztálya, az anyaegyesület eme legrégibb és legtevékenyebb osztálya, f. hó 16.-án tartja Marmaros-Szigeten 25-dik évi közgyűlését, mely alkalommal negyedszázados fennállását ünnepli. Az osztály, élén fáradhatatlan buzgóságú és lelkes turista ügyvivő alelnökével, Siegmeth Károly m. kir. államvasuti főfelügyelő úrral, büszkén tekinthet vissza negyedszázados működésére; teljes elismeréssel meg kell hajtánunk zászlónkat eddigi ténykedése előtt, melylyel az egyesület kitűzött céljának elérésében derekasan és az ügyszeretet egész melegevel közreműködött. Az aggteleki barlang, a működése területén emelkedő menedékházak és a Keleti-Kárpátok turista-utjai fényes tanubizonyságot tesznek arról, hogy az osztály feladatának tudatában van és azt mindenütt érvényre juttatni törekszik. Midőn az aggteleki barlang gondozását 1881-ben átvette, az a pusztulás útján volt, kitéve a vezetők és látogatók pusztító önkényének. A turisták legnagyobb része csak a régi barlang bekormosult, erősen megrongált képződményeit láthatta; az új barlangba, annál kevésbé a barlang végéig csak kevesen hatolhattak be. Mily egészen más kép tárul fel ma előttünk. A látogatás és világítás szabályozva van, az új áttörés, az áthidalások és útépitmények a barlang belsejében azt egész hosszában megnyitották a turistáknak és a tudományak.

A Keleti-Kárpátok feltárásához nem jelentéktelen mérvben járult hozzá az osztály az Évkönyvünkben s önálló művek gyanánt is megjelent értekezésekkel és az évről-évre rendezett kirándulásokkal. Az utóbbi években az aggteleki barlang és a szádellői völgyről, a felső Tisza vidékéről, a magyar Erdőkárpátokról, a keleti Beszkidekről, a Rozsály-Guttin-hegységről és a Magas-Tátráról diapositivákat készítettett az osztály, miáltal lehetségessé vált, hogy az osztály ügybuzgó alelnöke hazánk több nagyobb városában és a külföldön is vetítő képek bemutatásával összekötött előadásokban szélesebb körökkel is ismertette meg Kárpáthegységünket.

Kedves kötelességet teljesítek, midőn a derék osztálynak, ügybuzgó alelnökének és választmányának egy negyedszázadon át tanúsított lankadatlan és eredményekben gazdag munkásságáért itt a közgyűlés színe előtt és ennek nevében hálás köszönetet mondok és teljes elismerésünket kifejezem, kívánva, hogy a jövőben is

biztos tekintettel, szilárd elhatározással, soha el nem lankadó kitartással és lelkesedéssel haladjon a kitzűzött czélja felé s hogy hazafias, közhasznú működését a további sikerek hosszú sora koronázza. Egyben felkérem e helyről is a t. egyesületi tagokat, hogy az osztálynak jubiláris közgyűlésén minél számosabban résztvenni szíveskedjenek.

A »Liptói« osztály a folyó évben szervezkedett újra, és remény van arra, hogy most már ismét nagyobb erővel lát hozzá a munkához.

A »Lőcsei« osztály tagjainak a száma évről-évre szaporodik. A mult évben több utat és ösvényt jelzett és tagjaival több kirándulást rendezett a Magas-Tátrába. Együttal megkezdte az u. n. kelta torony felépítését.

A »Sziléziai« osztály egyesületi élete a lefolyt évben is igen élénk volt. Nyolcz választmányi gyűlést tartott melyek mind előadásokkal és magastátrai skioptikon-képei bemutatásával voltak összekötve. Azon kívül más alpek egyesületekben is rendezett előadásokat a Magas-Tátráról. szélesebb körökben ismertetvén ezáltal hegyvidékünket, A gyakorlati munka terén a »Sziléziai ház«-on több üdvös újítást tett, a Felkai-tó körül sétautat létesített, a »Lengyelnyereg«-hez vezető útnak bejárását megkönnyítette és hozzáfogott a Batizfalvi-tóhoz vezető út kiépítéséhez Támogatta külföldi tanulóknak tátrai kirándulását és újabb kedvezményeket eszközölt ki tagjai részére úgy a kassa-oderbergi vasut igazgatóságánál, mint a porosz vasutak kezelőségénél.

Végül a »Zólyomgyepei« osztály a meglevő vartovkai, gyömbéri és pusztavári utakat felújította és új útjelzéseket végzett.

S ezzel befejeztem jelentésemet, és midőn a mélyen tisztelt közgyűlést arra kérem, hogy azt szives tudomásul venni kegyeskedjék, magamat és tisztársaimat a mélyen t. közgyűlés jóindulatába ajánlva, tisztelettel felkérem úgy a mélyen t. közgyűlést, mint egyesületünk minden egyes tagját és jóakaróját, hogy hazafias törekvésünkben továbbra is becses közreműködésökkel, vállvetett munkával támogatni szíveskedjenek.

Kelt Iglón, 1902. évi julius hó 30.-án.

Dr. Münnich Aurél, s. k.
a Magyarországi Kárpátgyesület elnöke.

Jegyzőkönyv,

felvétele a Magyarországi Kárpátgyesület központi választmányának 1902. évi november hó 22.-én Iglón tartott gyűlésén.

Jelen voltak: Dr. Münnich Aurél elnök, Fischer Miklós ügyvivő-alelnök, Róth Márton másodalelnök, Marcsek Andor pénztáros, Nikházi Frigyes titkár s következő választmányi tagok: Ambrózy Albert, Arányi Antal, Danhauser Rezső, Karoliny Mihály, Koromzay György, Dénes Ferencz, Münnich Kálmán, Páter Kálmán, Putsch Tóbiás, Topscher György, Siegmeth Károly, Weber Samu és több egyesületi tag mint vendég.

Tárgysorozat:

Elnök üdvözlővén a szép számban megjelent tagokat, előterjeszti elnöki jelentését. E szerint a vezetése alatt egy-egy küldöttség átnyújtotta a közgyűlés által megválasztott dísztagoknak, úgymint Hohenlohe herceg úrnak, dr. Darányi Ignác m. kir. földmivelésügyi miniszter úrnak és gróf Csáky Zeno főispán úrnak a dísztagsági okleveleket, mely alkalommal mind a három dísztag kijelentette, hogy az egyesület törekvéseit és a Tátra érdekeit ezentúl is a legjobb tehetsége szerint előmozdítani fogja.

Elnök jelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnál újból közbenjárt, hogy az egyesületi muzeum épületének kibővítésére szükséges költségek a költségvetésbe felvétellessenek, a mit a miniszter úr kilátásba helyezett. Jelenti továbbá, hogy az egyesület képviselőjében résztvett a magyar fürdők forgalmi kongresszusán, a mely hozzájárult elnök azon indítványához, hogy úgy a központi fürdőiroda létesítésének, valamint a vendégfogadói szelvények (pensio-rendszer)-nek, a vidéki nagyobb városok idegenforgalmának s a fürdő-ellátó szövetkezetnek ügye tanulmányozás végett egy, az érdekeltek s a városok képviselőiből alakítandó bizottságnak adassék ki, mely hivatva lesz nem csupán a fürdők fellendítésére, hanem az idegenforgalom emelésére vonatkozólag is javaslatot tenni.

Elnök jelenti, hogy Reményi Antal, a budapesti angol főkonzulátus jogtanácsosa azon kérelemmel fordult hozzá, mint a Magyarországi Kárpátgyesület elnökéhez, hogy Györy Ilona úrhölgyet, ki ez idő szerint Angliában

időzik s ott azon fáradoz, hogy felolvasások útján hazánkat és annak természeti szépségeit megismertesse, támogassuk ebben a működésében azáltal, hogy az egyesület Évkönyveit és a fényképvetítéshez szükséges diapositívákat rendelkezésére bocsássuk, s hogy megtette a szükséges intézkedéseket arra nézve, hogy a kért anyag Győry Ilona úrhölgy kezeihez jusson.

Elnök jelenti, hogy Ponori Tewrewk Emil úr egy tulajdonában levő Frigyes főhercegmenedékházi kisorsolt részjegynek 20 K-nyi árát a Szilágyi Dezsőnek emelendő emlékre adományozta.

Végül jelenti elnök, hogy az egyesület képviseltette magát a kolozsvári Mátyás-szobor leleplezési- és az Erdélyrészi Kárpátgyesület Erzsébet-zászló felszentelési ünnepélyén.

A választmány elnöknek előterjesztéseit köszönettel tudomásul veszi.

I.

Róth Márton, az építő-bizottság elnöke jelentést tesz a múlt nyáron a Tátrában végbevitt építkezésekről. A Hunfalvy-menedékház helyreállítatott és új tetőzettel lett ellátva (1761 K). Kiépült a tátrafüred—felkavölgyi út a Kereszthalomig (1765 K); a fehérvíz—zöldtavi út a Rauberei alatti részlet kivételével (1196 K); a matlárházi—fehérfali ösvény (160 K); a tarajka—tarpataki út (894 K); a Zöldtótól a Grajnárra vezető ösvény és a szepesbélaai mészhavasokban lévő ösvények kijavítottak (400 K). Megújítatott a régi turistaút Barlangligettől — a késmárki Itatóig. Az utak mintegy 200 km terjedelemben újra jeleztettek és 400 jelzőtáblával láttattak el.

A választmány tudomásul veszi a jelentést és hálás köszönetet szavaz úgy Róth Márton építő-bizottsági elnöknek, valamint dr. Jármay László, dr. Weisz Miksa, Beck Ede, Weber Samu, Koromzay György választmányi tagoknak, kik az építés vezetésé körül fáradoztak. Szintúgy köszönetet szavaz Karoliny Mihály, Neubauer Mihály és dr. Rudnai Sándor egyesületi tagoknak, kik az útjelzés körül fáradoztak.

Elnök jelenti, hogy Hohenlohe herceg 1000 K-t bocsátott az egyesület rendelkezésére a Békástavaktól — a Tengersizem-csúcsra vezető gyalogút kiépítésére. A választmány Hohenlohe herceg úrnak ezen újabb áldozatkészéséért hálás köszönetet szavaz.

Elnök indítványára elhatározza az egyesület, hogy az egyesületi utak jó karban tartása czéljából az idény alatt két állandó útkaparót fog alkalmazni; továbbá megkeresi Szepesvármegye törvényhatóságát, hogy a Barlangligettől — a késmárki Itatóig vezető régi turistaút, a Tátrafüredtől — a felkai völgybe vezető új út és a Tarajkától — a tarpataki vízesésekhez vezető újonnan helyreállított út használatát rendeletileg csakis gyalogosok számára tartsa fenn, minthogy mindhárom helyen lovasok számára parallel kocsitak állanak rendelkezésre.

A választmány végül elhatározza, hogy a lipthói havasok feltárása ügyében újabb beadványt intéz a m. kir. földmívelésügyi miniszter úrhoz, valamint megkeresi a miniszter urat az iránt, hogy a Csorbai-tó környékén, a Mlinicza-völgyben, a Szkok-tó mellett, a Furkotavölgyben a Wahlenberg-tó mellett és a Handel-völgyben a Kriván alatti Zöld-tó mellett kisebb menedékházakat építtessen és az ezekben a völgyekben lévő ösvényeket építtesse ki.

II.

Pénztáros beterjeszti a kimutatást a központnak bevételeiről és kiadásairól az 1902. évi október hó 31. ig terjedő időszakban. E szerint a bevételek: Tagsági díjakban 3046.93 K, kiadványok és hirdetések után 81.73 K, adományok 41859 K, különféle bevételek 3345.84 K, pénztári maradék 1901-ből 1494.41 K, összesen: 49827.91 K. Kiadások: kezelési költségek: 1475.17 K, kulturális kiadások 3925.13 K, építkezési és turisztikai kiadások 7097.51 K, összes kiadás: 12497.81 K; a pénztári maradék: 37330.10 K.

A választmány pénztáros jelentését tudomásul veszi.

III.

Az építő bizottság elnöke előterjeszti azt a részletes tervezetet, mely szerint a Hohenlohe herceg által tátrai birtokán szabaddá tett utak, átjárók és ösvények jövő tavasszal traszirozandók és jelzendők lesznek s melynek keresztülvitele után fognak csak nevezett utak a hercegnek az egyesület elnökéhez annak idején intézett átirata értelmében a turisták szabad használatának ideiglenesen átengedtetni.

A választmány elfogadja a tervezetet és megbízza az elnökséget, hogy ahhoz Hohenlohe herceg úr hozzájárulását és jóváhagyását kérje ki.

Ezzel kapcsolatban eltekint a választmány dr. Posewitz Tivadar választmányi tag indítványától, a mely oda irányul, hogy az egyesület keressen Hohenlohe herczeg úrnál orvoslást azon állítólagos túlkapások ellen, melyeket jóságigazgatója a mult nyáron erdőőrei által egyes turisták ellen elkövetett volna, kik nevezett utakat még azoknak jelzése előtt használni akarták és ezen szándékukban az uradalmi erdőőrök által megakadályoztattak.

IV.

Szilágyi Dezsőnek a Tarajkán emelendő emlékére nézve a választmány elfogadja a Majunke Gedeon műépítész által készített tervezetet, mely az emlék kérdését kilátótoronnyal kapcsolatban oldja meg és felkéri Majunke műépítész urat, hogy az emlékről a rendelkezésre álló 5000 K erejéig részletes tervet és költségvetést nyújtson be a választmánynak. Egyuttal elhatározza a választmány, hogy egy az emlékebe beillesztendő gránitsziklatömbön a megboldogult bronzmellképe és »Szilágyi Dezső emlékének a Magyarországi Kárpát Egyesület« cz. felirat alkalmaz tassék.

V.

Ügyvivő alelnöknek azt a jelentését, hogy a vallás-és közoktatásügyi miniszter úr a poprádi Kárpátmúzeum épületének kibővítésére az 1903. évi költségvetési előirányzatba 15000 koronát vett fel, a mely összeg három évi részletekben lesz kiutalványozandó, a választmány örvendetes tudomásul veszi; az építés iránti intézkedéseket csak a költségvetésnek a magyar törvényhozás részéről való elfogadása után fogja a választmány megtenni.

VI.

A szerkesztőbizottságnak az 1903. évi egyesületi Évkönyvre vonatkozólag tett jelentését a választmány tudomásul veszi és elhatározza, hogy az Évkönyv két műmelléklettel 2400 magyar és 1600 német példányban fog kinyomatni.

VII.

Róth Márton, a kalauzügyi bizottság elnöke jelentést tesz azokról az intézkedésekről, melyeket az egyesület a lefolyt évben a kalauzügy fejlesztése érdekében tett. E

szerint a kalauzokkal elméleti tanfolyamot tartott, a mely nyilvános vizsgával végződött, gyakorlati kirándulásokat tett velök, ellátta őket kötő- és gyógyszerekkel, valamint lámpásokkal és intézkedett, hogy 16 kalauz az országos segélypénztárba tagoknak vétessék fel; a többiekről, a kik előrehaladott koruknál fogva a segélypénztárba nem voltak beírhatók, az egyesület a kalauzsegélytőke gyarapításával fog gondoskodni. Egyuttal elhatározta a választmány, hogy minthogy annak szüksége nem forog fenn, a jövő télen elméleti kurzust nem tartat, hanem a helyett gyakorlati kirándulásokat fog az összes kalauzokkal rendeztetni.

VIII.

A Sziléziai osztály kéri a választmányt, hogy a Batizfalvi-tóhoz vezető útra, mely az előirányzott összegnél sokkal többbe került, szavazzon meg a választmány még 600 koronát és utalja azt ki, vagy az osztálynak ez évi központi illetékéből, vagy a vármegyei segélyalapból.

Minthogy a közgyűlés az idej költséggvetést már jóváhagyta és a választmánynak nincs módjában azon változtatni, a választmány megadja ugyan a Sziléziai osztálynak a kért 600 koronát, de azt csak a jövő évi költségvetésbe fogja beilleszteni.

A Sziléziai osztály kéri a választmányt, hogy tekintettel azokra a mindinkább fokozódó költségekre és nehézségekre, melyekkel az osztálynak igazgatása tagjainak nagy területen való elszórtága folytán jár, szállítsa le a választmány az osztály által fizetendő 40%-nyi központi illetéket 30%-ra.

Minthogy az osztálynak ezen kérelme az egyesületi alapszabályok IV. szakasza 5. pontjának módosítását igényli, az alapszabályok módosítása pedig azoknak VIII. szakasza d) pontja értelmében a közgyűlés hatásköréhez tartozik, — a választmány a Sziléziai osztályt ebbeli kérelmével, ha ezt fentartani szándékozik, a rendes évi közgyűlés elé utasítja.

IX.

Dr. Posewitz Tivadar választmányi tag jelenti, hogy a régi tátrakutatók emléktábláira összegyűlt pénzből fennmaradt még 600 K, s a bizottság nevében kéri, hogy ez az összeg id. Buchholtz György életleírásának kinyo-

matására fordíttassék. — A választmány beleegyezését adja ahhoz, hogy a fennmaradt összeg nevezett célra fordíttassék, egyuttal felszólítja a bizottságot, hogy az emléktáblákra összegyűlt összegről és annak hováfordításáról nyújtson be részletes számadást a választmánynak.

Ugyancsak Dr. Posewitz Tivadar vál. tag értesíti a választmányt, hogy Pap Henrik festőművész megfestette az egyesület jelvényét, a mely már a zöldtavi menedékházat díszíti és kéri a választmányt, hogy Pap Henrik urat egy előbbi határozata értelmében munkája fejében az egyesület alapító tagjai közé iktassa. — A választmány Pap Henrik urat az alapító tagok sorába iktatja és részére az oklevelet kiállítani elrendeli.

Késmárk városának átiratát, a melyben értesíti az egyesületet, hogy a város határában fekvő Zöldtavi-csúcsot »Kossuth«-csúcsnak nevezte el, a választmány tudomásul veszi.

Koncz Ferencznek a zöldtavi Frigyes főherczeg menedékház bérlőjének a választmány, tekintettel az elmúlt rossz saisonra annak kérelmére 70 koronát elenged a bérösszegeből az 1902-ik évre.

Kézsmárszky Bruno lőcsei lakosnak azon ajánlatát, mely szerint a tulajdonában lévő 7 drb. Frigyes főherczeg menedékházi részjegyet azonnal fizetendő félárért bocsátja az egyesület rendelkezésére, a választmány mint a sorsolási tervvel ellenkező ajánlatot nem fogadja el.

A választmány örvendetes tudomásul veszi ügyvivő alelnöknek azon jelentését, hogy Tátra-Széplak igazgatósága ujabban az egyesületi tagoknak az egész idény alatt a lakószobák és fürdők árából 10⁰/₁₀₀-ot, Uj-Tátrafüred igazgatósága pedig az elő- és utóidényben a szobák árából 10⁰/₁₀₀-nyi kedvezményt biztosított. Nevezett fürdőigazgatóságoknak a választmány ezért az előzékenységekért köszönetet szavaz.

Dr. Posewitz Tivadar vál. tagnak a zöldtavi menedékház számára ajándékozott óráért és képekért a választmány köszönetet szavaz.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy a kolozsvári Mátyás-szobor leleplezési- és az Erdélyrészi Kárpát egyesület zászlószentelési ünnepélyén az egyesületet Dr. Márki Sándor, Schneller István és Dr. Szabó Dénes kolozsvári egyetemi tanárok képviselték. A választmány nevezett uraknak köszönetet szavaz.

Dr. Horváth Ákos egyesületi tagnak azon kérelmét, hogy az egyesület muzeumának több archaeologiai tárgyát

tanulmányozás végett adja ki neki, a választmány nem teljesíti és kéri, hogy tanulmányait magában a muzeumi épületben folytassa.

Danhauser Rezső muzeumi őr kéri a választmányt, hogy a muzeumi épületbe a villanyos világitást vezesse be. A választmány elvben hozzájárul ahhoz, hogy a villamos világitás a muzeumi őr lakásába bevezetessék, de csak akkor, ha az épület átalakítási munkája fog foganatosíthatni; addig is felszólítja a muzeumi ört, hogy erről részletes költségvetést terjeszsen a választmány elé.

Végül a választmány a muzeumi bizottság ajánlatára az elhunyt Chodász János helyébe Klementisz Géza poprádi tanítót választja meg muzeumi könyvtárosnak.

Ezzel a gyűlés az elnök életetésével véget ért.

Dr. Münnich Aurél, s. k.

a M. K. E. elnöke.

Nikházi Frigyes, s. k.

a M. K. E. titkára.

Jegyzőkönyv,

felvétel a Magyarországi Kárpát-egyesület központi választmányának 1903. évi május hó 3 án Iglón tartott gyűlésén.

Jelen voltak: Dr. Münnich Aurél elnök, Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Róth Márton másodalelnök, Marcsek Andor pénztáros, Nikházi Frigyes titkár s következő választmányi tagok: Arányi Antal, Danhauser Rezső, Dénes Ferencz, Förster Gyula, dr. Greisiger Mihály, Koromzay György, Majunke Gedeon, Münnich Kálmán, Topscher György, Karoliny Mihály, kimentették távollmaradásukat Weber Samu és Putsch Tóbiás. Mint vendégek jelen voltak: Kövi Imre, Folgens Kornél és Prochaska Lajos egyesületi tagok.

Tárgysorozat:

Elnök megnyitván a gyűlést jelenti, hogy az egyesület védnöke, Frigyes főherczeg Ő Fensége előtt, édesanyja, néhai Erzsébet főherczegasszony elhalálózása alkalmával az egyesület részvétét tolmácsolta, amiért Ő fensége az egyesületnek sürgönyileg köszönetet mondott. A választmány tudomásul veszi a jelentést és részvétének jegyzőkönyvileg is át kifejezést.

Elnök előterjeszti a lipitújvári főerdőhivatalnak a lipitói havasokban a kincstár részéről létesítendő turista-útak-, ösvények- és menedékházakról felvett tervrajzait és költségvetését, melyeket az egyesülettel történt megállapodások értelmében készített.

Végül jelenti elnök, hogy a Szilágyi Dezső emlékére tervezett relief mellkép költségeinek fedezésére nézve egy magát ez idő szerint megnevezni nem akaró férfiutól ígéretet kapott és kéri a választmányt, hogy ennek tekintetbe vételével döntsön most már végleg az emléképítésére nézve. A választmány tudomásul veszi a jelentést, megvizsgálja a Majunke Gedeon műépítész úr által készített tervrajzot és költségvetést, latba veti úgy a közgyűlésnek az emlékre vonatkozó határozatát, valamint a rendelkezésre álló összeget és végül Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Münnich Kálmán és Majunke Gedeon urakból álló bizottságot küld ki azzal a megbizatással, hogy jelenjenek meg még egyszer a helyszínen és döntsenek végleg a felett, vajjon a rendelkezésre álló 5300 K összegben vasszerkezetű kilátótoronyyal együtt emelhető-e az emlék, vagy pedig kilátótorony nélkül, mely esetben 3500 K áll rendelkezésre. Egyúttal elhatározza a választmány, hogy az emlékművet, mihelyt az időjárás megengedi, azonnal megkezdi építeni, úgy hogy az augusztusi közgyűlés alkalmával le lehessen leplezni.

II.

Előterjesztetnek az 1902. évi zárszámadások és a számvizsgáló bizottság jelentése. Ezek szerint az egyesületnek összes alapító tőkéi 21736.67 K-ra rúgnak. 1902. évben kitétek a bevételek 55218.60 K-át, a kiadások pedig 16623.67 K-át. ez utóbbiakból 2164.57 K kezelési költségekre, 3742.13 K kulturális célokra, 10386.96 K pedig építkezésekre fordított. A pénztári maradék: 38594.93 K. Szepesvármegyének segélyéből az 1902-dik évben 7011.67 K fordított építkezésekre. — A választmány tudomásul veszi a jelentést.

III.

Pénztáros betérjeszti az 1903. évi költségelőirányzatot, a mely 47767 K bevételt és 26750 K kiadást mutat fel. A kiadásokból 2240 K kezelési költségekre, 3300 K kulturális célokra, 20540 K építkezésekre és osztálysegélyzésre van előirányozva.

A választmány elfogadja a költségvetést, egyszers-

mind pénztáros javaslatára elhatározza, hogy az előző közgyűlés határozatától némileg eltérőleg, amennyiben annak fogantatása az alapszabályokba ütközik, a jövő közgyűlésnek indokolt jelentés alapján az 1903. évi és az 1904. évi költségelőirányzatot fogja előterjeszteni.

IV.

Az egyesületi múzeumnak 1902-dik évi zárszámadásait, a melyek 1140.30 K bevételt és 939.98 K kiadást tüntetnek fel, valamint 1903. évi előirányzatát, a mely 950.80 K bevételben és 894 K kiadásban állapított meg, a választmány elfogadja.

Ezzel kapcsolatban felhatalmazza a választmány az elnökséget, hogy a mint a múzeumi épület kibővítésére az 1903. évi állami költségvetésben felvett 15000 K államszegély a magyar törvényhozás által megszavaztatik, azonnal fogjon hozzá a beterjesztett tervrajz és költségvetés alapján az építkezéshez.

Egyszersmind felhatalmazza a választmány a Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Münnich Kálmán és Majunke Gedeon urakból álló bizottságot, hogy a múzeumi kert szomszédságában levő szántóföldnek a múzeumi bizottság által javasolt cserevételét helyszini szemle után vigye keresztül, ha a cserevétel egyébként a múzeum céljainak megfelel.

V.

A Keleti Kárpátok — az Iglói, — a Lőcsei, — a Zólyom megyei, — a Gölniczvölgyi — és a Sziléziai osztályoknak évi jelentéseit, 1902-dik évi zárószámadásait és 1903. évi előirányzatát a választmány tudomásul veszi.

Ezzel kapcsolatban a választmány a sziléziai osztálynak 600 K, a líptói osztálynak 100 K és a gölniczvölgyi osztálynak 40 K segílyt szavaz meg az 1903-dik évre.

A sziléziai osztályt felszólítja a választmány, minthogy ebbeli kérelme, hogy a központi járuléka 40%-ról 30%-ra szállíttassék le, az alapszabályok módosításával járna, hogy az elkerültessék és az osztályok között az egyöntetűség megóvassék, kérelmezze az osztály évről-évre a 10% elengedését; ha mind a mellett kérelmét fenntartja, úgy utasítatik, hogy azzal a közgyűlés elé járuljon.

VI.

Az építőbizottság elnöke előterjeszti az 1903. évi munkaprogrammot. E szerint a következő munkálatok fognak a nyár folyamán végeztetni:

A) *Ösvények* :

1. Tarpatak—Tátralomnicz . . .	500 K
2. Zöldtó—Kéktó-Fehértavi-csúcs	600 »
3. Zöldtó—Papyrus-völgy . . .	300 »
4. Késmárki-Kosár—Weidau . .	300 »
5. Liptói határ—Menguszfalvi-
völgy	300 »
6. Békás-tavak-Tengerszem-csúcs	1500 »
7. Tátrafüred—Felkai-völgy . .	1800 »
8. Kis-Tarpatakon vashid . . .	400 »
9. Útjelzés	300 »
10. Tarajka—Zergeszálló	400 »
11. Két útkaparó díjazása . . .	500 » 6900 K.

B) *Menedékházak* :

1. Hunfalvi menedékházra . . .	800 K
2. Frigyes főherceg-menedék-
házra	1000 »
3. Kőpataki-tó melletti kunyhó	1000 »
4. Tengerszem-csúcs alatt mene-
dékház	4000 »
5. Menguszfalvi-völgyben kunyhó	300 » 7100 K.
C) Szilágyi Dezső emlékére . . .	5300 K 5300 K.

Összesen . 19300 K.

Az építőbizottság azonkívül ajánlja, hogy kérettesenek fel az érdekelt Tátratelepek, hogy a Kereszthalmon kisebb menedékkunyhót építsenek. Förster Gyula választmányi tag indítványozza, hogy keresse meg az egyesület Hohenlohe herceget, hogy a területén létesítendő menedékházakat saját költségén építtesse fel.

A választmány az építőbizottság által ajánlott munkálatoknak végrehajtását elhatározza, valamint elfogadja a bizottság és Förster Gyula vál. tag indítványát és azoknak foganatosításával az elnökséget bízva meg.

Az építőbizottság felkéri a választmányt, hogy a Bialka-határhid és a javorina—lyssapolanai útrészlet kiépítése tárgyában újabb kérvényt intézzen a magyar kormányhoz. A választmány elhatározza az ez iránti kérvénynek a kormányhoz való felterjesztését.

A választmány megkeresi továbbá Szepesvármegyét, hogy a tátrafüred—felkavölgyi új utat, valamiut a Barlangligettől — a késmárki Itatóig terjedő, ujonnan helyreállított régi turistaútat rendeletileg csak gyalogosok számára

tartsa fenn, minthogy lovasok részére parallel útvonalak állanak rendelkezésre.

Majunke Gedeon választmányi tag azon indítványa, hogy igyekezzék az egyesület a turistaútra annak idején fordított összeget akár a kormánytól, akár a turistaút mentén vezetendő villamosvasút engedélyeseitől visszakapni, a választmány az elnökség figyelmébe ajánlja.

Végül ismerteti az építő bizottság elnöke az 1904. évi munkaprogrammot, a mely szerint az 1904. évben útkára 2900 K, menedékházakra 5700 K és útjelzésekre 400 K-át kíván fordítani. A részletes programmot a választmány az őszi gyűlésen fogja megállapítani.

A Magas-Tátra liptói részén a turistaság szempontjából szükséges utak és menedékházak építésére vonatkozólag következő munkálatokat kíván a kincstár létesíteni: 1. Ösvény a Prechybától a Kriván-csúcsra 462 K, 2., a Kriván alatti menedékházra 1522 K, 3., a Pod-Banszkóról a Tomanova-Zslebig vezető szekérútra és innen a Tomanova-hágóra vezető lovaglőösvényre 16784 K, 4., a Tycha-völgyben a Jávor alatt emelendő menedékházra 1438 K, 5., a Pod-Banszkótól a Koprova-völgyben és Szmrecsini-völgyben a Szmrecsin-tóig vezető ösvényre, 7167 K, 6. a Tycha-hágó alatti menedékházra 1538 K, 7., a turistaúttól a Paleniczán át a Koprova-völgybe vezető ösvényre 225 K, 8., a Tycha és Koprova összefolyásától a Velka-Kopá-ra vezető ösvényre 300 K, 9., a Szmrecsini-tótól a Medziane-csúcsra és a Czarny-horhosra, a Koprova-völgytől a Tycha-hágón át a Tycha-völgybe, innen a Lilijove-hágóra és a Kondraczka-kúpra végre a Tycha-hágótól a Velka-Kopára vezető gyalog- és lovaglőösvényekre 12726 K, 10., a Turistaúttól Pod-Banszkóra vezető szekérútra 640 K. Összesen 41804 korona.

VII.

Dr. Posewitz Tivadar választmányi tag beterjeszti a régi Tátrakutatók emléktábláira begyűlt összegről szóló zárszámadást. A választmány a számadást tudomásul veszi és dr. Posewitz Tivadar úrnak a felmentvény megadása mellett köszönetet szavaz fáradozásaiért. A fennmaradt 67802 K összeg id. Buchholtz György életrajzának ki nyomtatására fordítatik.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy 14 kalauz felvétellett az Országos munkás-segélypénztárba tagoknak.

Pénztáros jelenti, hogy új egyleti jelvények elkészítésére egy hazai és egy külföldi cég ajánkozott. A hazai

czég felszólítandó, hogy ugyanazon áron készítse el a jelvényeket, mint a külföldi, ha arra nem volna hajlandó, úgy a külföldi czégnél rendelendők meg, minthogy az árkülömbőség tetemes.

A Beszkid-egyesület kérelmére, hogy az egyesület járuljon hozzá a Babia-Górán építendő menedékház költségeihez, a választmány saját kebelében 32 K-át gyűjt nevezett célra.

Az iglói osztály felterjesztése alapján az egyesület átiratot fog intézni Gróf Csáky Vidor szepesmegyei nagybirtokoshoz, amelyben kérni fogja, hogy az erdőbirtokán keresztülvonuló utak és ösvények szabad használatára vonatkozólag újabban kiadott tilalmat vonja vissza és engedje meg továbbra is azoknak a közönség részéről való használatát.

Titkár jelenti, hogy dr. Halbfass, porosz egyetemi tanár a nyár folyamán a tátrai tavakat tudományosan átkutatni szándékozik, mihez az egyesület erkölcsi támogatását kéri. Az elnökség máris megtette a szükséges lépéseket

A muzeumi őr bemutatja a párisi 1900. évi kiállítás nemzetközi jury-je által az egyesületi muzeumnak adományozott díszes oklevelet.

A Nemzeti Pénzváltó Részvénytársaság azon kérelmét, hogy az egyesület tagjainak névsorát küldje be hozzá és tagjainak ajánlja a magyar osztálysorsjáték sorsjegyeinek nevezett intézetnél való vásárlását, minek ellenében az egyesület bizonyos kikötött százalékot kap a tagok részéről vásárolt sorsjegyek után, a választmány teljesíti.

Barcza Imrének az egyesülethez intézett felszólítását, hogy az egyesület az angol turisták között a Magas-Tátra érdekében nagyobb akciót indítson, minthogy az egyesület erre nézve már több alkalommal megtette a tőle telhetőt, nagyobb actióhoz szükséges anyagi eszközök pedig nem állanak az egyesület rendelkezésére, a tátrai fűrdőigazgatóságokhoz teszi át.

Több tárgy nem lévén, a gyűlés az elnök életetésével véget ért.

Dr. Münnich Aurél, s. k.

elnök.

Nikházi Frigyes, s. k.

titkár.

A M. K. E. 1902. évi bevételeinek

BEVÉTEL

		kor.	fill.	kor.	fill.
<i>I. Tagsági díjak.</i>					
1. Központi tagok díjai:					
28 tag után az 1900. évre		112	—		
29 » » » 1901. »		117	30		
969 » » » 1902. »		3905	67		
1 » » » 1903. »		4	—		
2. Osztályok 40%-os járulékai:					
Egri Bükk osztály 56 tag után 1901-re		89	60		
Zólyom megyei oszt. 73 » » 1901-re		116	80		
Iglói osztály 65 » » 1902-re		104	—		
Keleti Kárpátok o. 330 » » 1902-re		528	—		
Lőcsei osztály 135 » » 1902-re		216	—		
Sziléziai osztály 876 » » 1902-re		1410	—		
3. Alapító tagsági díjak		60	—	6663	37
<i>II. Kiadványok és hirdetések.</i>					
1. Kiadványok eladása		47	23		
2. Jelvények »		18	—		
3. Tagokmányok »		4	40		
4. Hirdetések		204	—	273	63
<i>III. Adományok és kamatok.</i>					
1. Szepesvármegye adománya		40000	—		
2. Késmárk város hozzájárulása útépitéshez		445	—		
3. Hohenlohe herczeg adománya útépitésre		1000	—		
4. Adományok magánosoktól		34	—		
5. Adományok Szilágyi Dezső emlékére		2389	—		
6. Vall. és közőkt. miniszt.-tól muzeum részére		400	—		
7. A régi tátrakutatóknak emel. emléktábláira		630	84		
8. Alapító tőke kamatja		270	—		
9. Vármegyei segély kamatja		1136	13	46304	97
<i>IV. Különféle bevételek.</i>					
1. Frigyes menedékház bérösszege		370	—		
2. Lóbárczák után		46	—		
3. Visszafizetett, fel nem használt összeg		66	22	482	22
Péntár-maradék 1901-ből				1494	41
Összes bevétel 1902-ben				55218	60

Megvizsgáltuk és mindenben

Kelt Lőcsén, 1903. május hó 2-án.

Dénes Ferencz, s. k.
számvizsgáló bizottsági tag.

Kompanyik
számvizsgáló

és kiadásainak kimutatása.

KIADÁS

	kor.	fill.	kor.	fill.
<i>I. Kezelési költségek.</i>				
1. Tiszteletdíjak	1000	—		
2. Irodai költség				
a) Iroda lakbére, takarítása stb. 361'84				
b) Irnokok 21'—				
c) Nyomtatványok 287'40				
d) Okmány- és levélbélyegek . 221'09				
e) Sürgönyök és szállítás . . . 66'44	957	77		
3. Utazási költségek	150	40		
4. Tagsági díjak beszédese	56	40	2164	57
<i>II. Kulturális kiadások.</i>				
1. Évkönyv:				
a) Számla 1901-ből 2324'22				
b) Szerkesztői és szerzői tiszteletdíj 360'—				
c) Műmellékletek 506'27				
d) Évkönyv szétküldési költsége 60'60	3251	09		
2. Muzeumuak	428	90		
3. Kivándorlási kongresz. kiadásai	62	14	3742	13
<i>III. Építési és turisztikai kiadások.</i>				
1. Kisorsolt Frigyes-menedékházi részjegyek beváltása	360	—		
2. Menedékházakra	2036	36		
3. Utak építése és fentartása	5151	36		
4. Útjelzés	662	11		
5. Lőcsei osztálynak a vármegyei segélyből	1000	—		
6. A régi tátrakutatók emléktábláira	643	60		
7. Elméleti és gyakorlati kalauztanfolyam	212	16		
8. Kalauzok felszerelése és segélypénztárba beiratási díj	163	38		
9. Új kalauzkönyvek	158	—	10386	97
<i>IV. Különféle kiadások.</i>				
1. Alapítványok elhelyezése	60	—		
2. Kamatok elhelyezése	270	—	330	—
Összes kiadás 1902-ben			16623	67
Pénztári maradék 1903-ra egyenlegül			38594	93
			55218	60

helyesnek találtuk.

Coelestin, s. k.
bizottsági elnök.

Marcsek Andor, s. k.
közp. pénztáros.

A M. K. E. 1903. évi

BEVÉTEL

	kor.	fill.	kor.	fill.
<i>I. Tagsági díjak.</i>				
25 központi tag után 1902-re	100	—		
950 » » » 1903-ra	3800	—		
Eggrü Bükk osztály 1902-re	90	—		
Liptói » 1902-re	40	—		
Zólyom megyei » 1902-re	150	—		
Fgri Bükk » 1903-ra	90	—		
Gölniczvölgyi » 1903-ra	40	—		
Iglói » 1903-ra	104	—		
Kel. Kárpátok » 1903-ra	528	—		
Liptói » 1903-ra	100	—		
Lőcsei » 1903-ra	216	—		
Sziléziai » 1903-ra	1410	—		
Zólyom megyei » 1903-ra	150	—	6818	—
<i>II. Kiadványok és hirdetések.</i>				
Kiadványok eladása	50	—		
Jelvények »	20	—		
Tagokmányok »	5	—		
Hirdetések	200	—	275	—
<i>III. Adományok és kamatok.</i>				
Adományok :	100	—		
Alapító tőke kamatja	270	—		
Vármegyei segély kamatja	900	—	1270	—
<i>IV. Különféle bevételek.</i>				
Frigyes-menedékház bérlete	440	—		
Tarajkai kilátótorony alapja	270	—		
Pénztári maradék 1902-ből	38594	—	39304	—
Összes bevétel 1903-ban			47667	—

Igló, 1903. május hó 2-án.

költségelőirányzata.

KIADÁS

	kor.	fill.	kor.	fill.
<i>I. Kezelési költségek.</i>				
Tiszteletdíjak	1000	—		
Iroda-lakbér, kiszolgálás	360	—		
Irnokok	20	—		
Nyomatványok	300	—		
Okmány- és levélbélyegek	200	—		
Sürgönyök és szállítás	100	—		
Utazási költségek	200	—		
Tagsági díjak beszédese	60	—	2240	—
<i>II. Kulturális kiadások.</i>				
Évkönyvszámla 1902-ből	2300	—		
Műmelléletek	400	—		
Szerkesztői díj	200	—		
Évkönyv szétküldési költsége	200	—		
Jelvények	200	—	3300	—
<i>III. Építési és turisztikai kiadások.</i>				
Kisorsolt Frigyes-menedékházi részjegyekre	400	—		
Menedékházakra	7100	—		
Utak építése és fenntartása	6600	—		
Útjelzés	300	—		
Osztályok megéelyezése	740	—		
Kalauzok tagsági díjai az orsz. segély- pénztárba	100	—		
Szilágyi D. emlékére és tarajkai kilátótoronyra	5300	—	20540	—
<i>IV. Különféle kiadások.</i>				
Kamatok elhelyezése	270	—		
Előre nem látott kiadások	400	—	670	—
Összes kiadások			26750	—

Marcsek Andor, s. k.

pénztáros.

A Magyarországi Kárpátgyűlés alapítványainak kimutatása 1902. december 31-én.

I. Alapító tőke.

	Korona
Kárpáti Múzeum tartozása	4000.—
Volt Tátraosztály tart. 1901. decz. 31-én	2345'97
Közgyűlési határozat értelmében 1902. évi kamatok leírása	419'98
Marad 1902. december 31-én	1925'99
Keleti-Kárpátok osztályának tartozása	2000 —
Központ tartozása a mill. kiállítás alkalmából	3600.—
Frigyes-menedékházi részjegyekben 1901. december 31-én	1700.—
Hat darab kisorsolt részjegy visszafizetése	120.—
Marad 1902. december 31-én	1580.—
Szepesi hitelbank Lőcse 7201. sz. betétkönyv (alapító tőke) 1901. decz. 31-én	768'70
1902. évi kamatok hozzá	31'04
1902. december 31-én	799'74
Szepesi hitelbank Lőcse 7992. sz. betétkönyv (kalauz-tőke) 1901. december 31-én	626'12
1902. évi kamatok hozzá	25'28
1902. december 31-én	651'40
Szepesiglói hitelintézet 6720. sz. betétkönyv (alapító tőke) 1901. december 31-én	3394'21
1902. évi kamatok hozzá	118'94
1902. évi alapítványok elhelyezése	60.—
1902. évi kamatok elhelyezése	270.—
Kisorsolt Frigyes-menedékházi részjegyek értékének elhelyezése	120.—
1902. december 31-én	3963'15
Összes alapító tőke 1902. decz. 31-én.	18520'28

Áthozat

18520'28

II. Ordódi K. István alapítványa.

Szepesi hitelbank Lőcse 7305. sz. be- tétkönyv szerint 1901. decz. 31-én	404'13	
1902. évi kamatok fele hozzá	8'16	
1902. december 31-én . . .		412'29

III. Muzeum építési alapja.

Szepesiglói hitelintézet 8531. sz. be- tétkönyv szerint 1901. decz. 31-én	2390'19	
1902. évi kamatok hozzá . . .	84'38	
1902. december 31-én . . .		2474'57

IV. Millenniumi emlékkő-alap.

Szepesiglói hitelintézet 8835. sz. be- tétkönyv szerint 1901. decz. 31-én	57'10	
1902. évi kamatok hozzá . . .	2'—	
1902. december 31-én . . .		59'10

V. Tarajkai kilátótorony alapja.

Szepesiglói hitelintézet 7625. sz. be- tétkönyv szerint 1901. decz. 31-én	261'13	
1902. évi kamatok hozzá . . .	9'19	
1902. december 31-én . . .		270'32
Összes alapítványok 1902. decz. 31-én		<u>21736'56</u>

Marcsek Andor, s. k.
pénztáros.

Megvizsgáltuk és mindenben helyesnek találtuk.

Kelt Lőcsén, 1903. évi május hó 2-án.

Kompanyik Coelestin, s. k.
számvizsgáló biz. elnök.

Dénes Ferencz, s. k.
számvizsgáló biz. tag.

Topscher György, s. k.
számvizsgáló bizotts. tag.

A M. K. E. muzeumának 1902. évi zárószámadása.

Bevételek:

1901. évi pénztári készlet	442 K 24 f.
Kamatok a Husz-féle hagyaték után 5 ^o / _o -kal	200 » — »
Egyéb kamatok	11 » 10 »
Tagsági díjak	56 » — »
Muzeumi adományok	396 » 96 »
Eladott egyleti tárgyakért	34 » — »
Összesen	1140 K 30 f.

Kiadások:

Adó	16 K 24 f.
Munkásdíjak és fuvarbér	99 » 36 »
Tiszteletdíj a muz. őrnek	200 » — »
Muzeumi tárgyakra	283 » 90 »
Póstadíj	6 » 44 »
85 ^o / _o eladott egyleti tárgyakért	28 » 90 »
Biztosítások	54 » 20 »
Építkezések és egyéb	250 » 94 »
Összesen	939 K 98 f.
Marad pénztári készlet	200 K 32 f.
	1140 K 30 f.

Christman Tivadar, s. k.
pénztáros.

Megvizsgáltatott és helyesnek találtatott.

Poprád, 1903. február 18.-án.

Danhauser Rezső, s. k.
muzeumi őr.

Wünschendorfer Károly, s. k.
elnök.

Krompecher Gyula, s. k.

A M. K. E. muzeumának 1903. évi előirányzata.

Bevételek:

Pénztári készlet	200 K 32 f.
Tagsági díjak	50 » — »
Muzeumi adományok	400 » — »
Tőkekamat	200 » — »
Különféle	100 » — »
Összesen	<hr/> 950 K 32 f.

Kiadások:

Biztosítások	54 K 20 f.
Zoológiai, mineralógiai, botanikai és archaeológiai tárgyak	400 » — »
Renoválás	60 » — »
Muzeumi kert	80 » — »
Munkásdíjak	60 » — »
Tiszteletdíj	200 » — »
Különféle	40 » — »
Összesen	<hr/> 894 K 20 f.
Marad pénztári készlet	<hr/> 56 K 12 f.
	950 K 32 f.

Poprád, 1903. február hó 18.-án.

Danhauser Rezső, s. k.
muzeumi őr.

Wünschendorfer Károly, s. k.
elnök.

Az osztályoknak 1902-re vonatkozó jelentései.

„Gölniczvölgyi“ osztály.

Elnök: *Mattyasovszky Gábor.*

Ügyvivő alelnök: *Apáthi Vilmos.*

Titkár: *Sztankay F. Béla.*

Pénztáros: *Weidinger József.*

Jegyző: *Dr. Máriássy Mihály.*

A Trohanka-vidék úthálózata alapján még a megelőző évben elkészült; de ezzel az osztály anyagi ereje is kimerült, s így — daczára annak, hogy közgyűlésünk a múlt évben programjába felvette egy összekötő turistaút építését a trohankai Károly-menedékháztól a Redrichkuti-tanyához, — ez elmaradt és a folyó évi munkaprogramjában foglal újra helyet.

A múlt évi tevékenységünk első sorban oda irányult, hogy a meglévő turistautakat jó karban tartsuk. és ezen célra az osztály a múlt évben 60 koronát áldozott.

Második elodázhatlan szükségletnek bizonyult, hogy a Thurzó-hegy és a Farkasszem vidékén levő kirándulóutak jelzése felnyitassék. A mi 25 K 88 f költséggel foganatosított is, még pedig az eddig dívott módtól eltérően olyképpen, hogy a jelzés a fatörzsekre fehér olajfestéssel készült alapra, ujjnyi széles más színű sáv alakjában hordatott fel. — A régi módszer szerinti jelzés, különösen a fehér és zöld, a fák kérgetől nem volt eléggé elütő, úgy hogy gyakorlatlan szem figyelmét sokszor elkerülte és az illető az útról letévedt.

Meg kell még ehhez jegyezni, hogy a thurzófüredi Dorottya-villa alatt kezdődő és a Farkasszem-csúcsra vezető út, mely eddig fehér jelzéssel birt. mert, hogy az új jelölési módba bele illeszkedjék, a fehéren czinóber-piros jelzést kapott. A többi út fehér alapon megtartotta előbbeni színjelzéseit.

Gölniczbányán, 1903. évi február hó 24-én.

Apáthi Vilmos, s. k.
ügyvivő alelnök.

1902. évi zárószámadás.

Bevétel	257 K 36 f.
Kiadás	143 » 84 »
Pénztári maradvány	113 K 52 f.

1903. évi költségelőirányzat.

Bevétel:

Mult évi pénztári maradvány	113 K 52 f.
Tagdíjakból (24 tag után á 6 K)	144 » — »
Összesen	257 K 52 f.

Kiadás:

Postadíjakra	1 K — f.
Osztály-szolga bére	6 » — »
Menházak tűzkár-biztosítása	7 » 16 »
Turista-utak föntartása	60 » — »
»Gábor«-menház víztárnájának föntarása	20 » — »
Megrongált padok és jelző-táblák helyre- állítására	10 » — »
Uj útépitésre a »Károly«-menháztól a Red- rich-kútig	153 » 36 »
Összesen	257 K 52 f.

Iglói osztály.

Elnök: *Róth Márton*, tanár.

Jegyző: *Hajts Béla*, tanár.

Pénztáros: *Nosz Lajos*, magánzó.

1. *Ujfelzések*: a) Gerava — Glatz (veres, új); b) Grätel-Altenberg — Bindt (sárga, felújítva).

2. *Kirándulások*: a) A polgári leányiskola tantestületének vezetése alatt szept. 16-án Kassára (47 leány) és ugyanakkor egy másik része Iglófürdő — Márkusforrás. b) A polgári fiúiskola tantestületének vezetése alatt jun. 22-én Podrác- és Felkára (122 tanuló) és szept. 24-én az iglói Murányra (125 tanuló). c) Karoliny Mihály tanár kalauzolása mellett máj. 25. és 26-án az Altenbergen át Merény- és Feketehegyre (a tanítóképző 83 tanulója) és szept. 7. és 8-án Tátra-Lomnicz — Tarpaták — Tátrafüred — Csorbai-tó és a Mlinicza-völgy (84 tanuló). d) Alólírott

kalauzolója mellett május 17. és 18-án Poprád—Csorbaitó—Tátrafüred (a nagykörosi gimnázium két tanára és 14 tanulója); jun. 1-én az iglói Murányra (28 gimnáziumi tanuló); jun. 27-én Medvefej (9 személy); jul. 27-én Csorbai-és Poprádi-tó (5 személy); aug. 29-én Tátra-Lomnicz—Zöldtó (10 személy); szept. 8-án Tátrafüred—Poprád—Csorbaitó (8 személy); szept. 22 és 23-án Csorbaitó—Tátrafüred—Tarpatak—Szalóki-gerincz—Tátra-Lomnicz (34 gimnáziumi tanuló) és nov. 16-án Liftner-vizesés (16 személy).

3. *Kiállítások*: július 24. és 25-én Tátrafüreden és szeptember 1—5-én a gimnáziumban.

Jelenthetem végre, hogy a néhány évvel ezelőtt kiültetett Cyclamen legelőször virított.

Iglón, 1903. január havában.

Róth Márton, s. k.
elnök.

1902. évi zárószámadás.

Bevétel:

1901-iki maradék	281 K 75 f.
1902-iki tagsági díjak	333 » — »
Összesen	<u>614 K 75 f.</u>

Kiadás:

A központi pénztárba	104 K — f.
Utjavítás	28 » 40 »
Utjelzés	57 » 58 »
Tűzbiztosítás	20 » 34 »
Különfélék	34 » — »
Egyenleg mint készpénz	370 » 43 »
Összesen	<u>614 K 75 f.</u>

1903. évi előirányzat.

Bevétel:

Áthozat 1902-ről	371 K 43 f.
Tagsági díjak	380 » — »
Összesen	<u>751 K 43 f.</u>

Riadás:

A központi pénztárba	125 K	—	f
Utjavítás	40 »	—	»
Menedékgunyhók javítása	80 »	—	»
Utjelzés	90 »	—	»
Tűzbiztosítás	20 »	34	»
Különfélék	30 »	—	»
Egyenleg mint készpénz	366 »	09	»
Összesen	751 K	43	f.

„Keleti-Kárpátok“ osztálya

A 70-es években a magyar Keleti-Kárpátok vidéke a turisták előtt valóban terra-incognita vala; azokat átkutatni, hozzáférhetőkké és ismeretesekké tenni egy csomó lelkes férfi fáradozott, kik ezelőtt 25 évvel Ungváron a Magyarországi Kárpátegyesület „Beszkid“ osztályát alapították meg, mely első közgyűlését 1878. évi márczius hóban tartotta meg.

Ennek első elnöke Ruthner (Rónay) Antal, első ügyvezető titkárja Siegmeth Károly volt, mely utóbbi ezen idő óta, tehát teljes 25 éven keresztül, 1885 óta pedig mint ügyvezető alelnök vezeti az osztály ügyeit.

Ama 117 tag közül, a kik annak idején az osztályt képezték, ma még tizenöten tartoznak ahoz, még pedig: dr. Chyzer Kornél miniszteri tanácsos, Cornidesz György erdőtanácsos, főtitiztelendő Firczák Gyula püspök, v. b. t. tanácsos, Járosch János, dr. Iváncsi László, Kovács Lajos, Margaretha István, K Polinszky Emil, Rochlitz Nándor, ungvári Rónay Antal főerdőtanácsos, Szieber Edz tankerületi főigazgató, Siegmeth Károly, gróf Török József főispán, br. Vécsey Alajos, Zahn József.

Az osztály működését annak idején Sáros-, Zemplén-, Ung- és Bereg-vármegyékre terjesztette ki.

Az 1880. évben Mármaros-Szigeten megalakult a Mármaros osztály és 1882-ben e két osztály egyesült a Keleti-Kárpátok osztályává, melyhez 1885-ben a Magyar Kárpátegyesületnek Kassa-Abauj-Tornában lakó tagjai is hozzá csatlakoztak. Végre 1897-ben a Rozsály-Guttin-hegység vidékén lakó Kárpát-barátok is beléptek az

osztály tagjaiul és megalkották a guttin-vidéki választmányt.

Az osztály munkaköre imígyen kiterjed az Abauj-Torna-Gömöri-hegyvidékre és az összes Keleti-Kárpátokra, vagyis Abauj-Torna-, Sáros-, Zemplén-, Ung-, Bereg-, Ugocsa-, Máramaros- és Szatmárnármegyékre.

Kassán, Ungvártt, Máramaros-Szigeten és Felsőbányán helyi választmányai vannak.

Legyen szabad az osztálynak az elmúlt 25 éven át folytatott tevékenységére rövid visszapillantást vetni.

Menedékházak épültek: a Vihorláton az Antalmenedékház, a Hoverla-menedékház, a Popp-Iván-menedékház, a feketehegyi Siegmeth-menedékház, a Cziblesz-menedékház és ép most készült el a menedékház a Guttinon.

Huszt romjain kilátó-fensík emeltetett, a vár-udvar kiegyengettetett és növénydíszt kapott Hasonló építkezések történtek a Nyeviczkei romon, Felsőbánya környékén, mint például a Bódi-tónál, a huszti hegy alatt és a Nyugati-árokban pavillon épült.

Utépitkezések történtek: A Polonina-Ruunán, a Vihorláton és a beszki di tengerszemnél, a Szádellői-völgyön keresztül, a sátoralja-ujhelyi Sátorhegyen, a Hoverlán, a Feketehegyen, a Guttinon és Felsőbánya környékén.

A Keleti-Kárpátok osztályának legjelentősebb ténykedése az Aggteleki-barlangot illette.

A múlt század 70-es éveiben a barlang a fáklya füstjétől egészen be volt kormozva, a cseppkő képződeményeket tetszés szerint tördelték, hidak alig valának és a Paradicsomba csak hason csúszva lehetett bejutni. Ezenfelül a turisták a vezetők kizsákmányolásának voltak kitéve.

Hogy a barlang a végromlástól megmentessék, Siegmeth javaslatára 1881-ben azt a Kárpátgyesület bérbé vetté. A szurokfáklyák használatát azonnal betiltottuk, hidakat létesítettünk, a Paradicsomba vezető utat oly mérvben bővítettük ki, hogy azon kényelmesen, egyenes állásban lehet bejutni; a Vaskapunál lévő félemeletes átjárás robbantásokkal teljesen hozzáférhetővé tétetett és a régi barlang végénél az új barlangba közvetlen áttörés létesült, mi által a különösen hirtelen beálló zápornál elszántástól igénylő, ugynevezett „Nehézút“ mellőzhetővé vált. Végre a régi bejárásnál turistaház épült és a vezetői szolgálat megrendszabályoztatott.

Mindezek daczára az új barlangot csak kevesen keresték fel; hiszen 7—8 óráig tartott, míg a végére lehetett jutni, s még akkor hátra volt a hosszú és nehéz visszatérés.

Siegmeth tanulmányozta a viszonyokat s azon eredményre jutott, hogy a barlang keresztültörése annak vége felé lehetséges.

Münnich Kálmán bányatanácsos úr nagy előzékenységgel és áldozatkészséggel a bányamérői felvételeket elkészítette, mely munkálat 1885. december 15-től 1886. július 29-ig tartott.

Most már a keresztültöréshez szükséges pénzeszközt kellett előteremteni, a mi 1889-ig sikerült is, s ezzel a munkálatok megkezdődhetnek; 1890. márczius 15-én elértük az áttörést az új barlangba matematikai pontossággal, az Aggtelekről Józsaforra vezető út mellett, s ezzel megnyílt az egész barlang a tudomány és a turisták szolgálatára.

Míg 1881-ben csak 355 turista kereste fel a barlangot, a látogatók száma 1900-ban 1063-ra, 1901-ben pedig 972-re emelkedett; ezeknek 60—70 százaléka végig járta az egész barlangot.

Az osztály által létesített menedékházak és útépitmények s az Aggteleki-barlangban eszközölt munkálatok több mint 30.000 korona értéket képviselnek, s ebből 18700 korona a barlang keresztültörésére jut.

A Keleti-Kárpátok osztálya támogatta a Kárpátvidék házi iparát is és Szobránczon, M.-Szigeten, Munkácson, Nagybányán és Ungvártt kiállításokat rendezett, mely alkalmakkor 2455 koronát adott ki jutalmakra. Siegmeth kezdeményezésére létesült a mostan virágzó keramikai iskola is Ungvártt.

Az osztály irodalmi téren is tevékeny vala és gondoskodott arról, hogy területe elegendőképen ismeretessé tétessék; ezen czélból az ügyvezető alelnök felolvasásokat rendezett, melyeken vetítő képeket mutatott be. Hegységeink nagyobb látogatottságát elősegíték a közgyűléseinkkel összefüggőleg rendezett kirándulások és az utóbbi években az általunk messzemenőleg támogatott nyilvános tanulókirándulások.

Tekintettel tagjaink aránytalanul kis számára, emelt fővel tekinthetünk vissza az elmúlt 25 év tevékenységére és örömmel dolgozunk a jövőben is, de a régi gárda ereje immár hanyatlik, s azért kiáltásunkat hazánk ifjúságához intézzük, hogy igyekvésünkben bennünket támo-

gasson, s hogy zászlóukat annak idején nyugodt lelkiismerettel tessük kezeikbe.

Áttérve az elmúlt év viszonyaira a bevétel 7479 kor 31 fill., a kiadás 3899 kor. 03 fill. volt, miáltal 1903-ra 3580 kor. 28 fill. jóváírás mutatkozik.

1902-ben avatott fel az erdőkincstárral közösen épített Guttin alatti menedékház, az Aggteleki-barlang új bejáratában pedig nagyobb mérvű biztosítási munkák végeztek. Hegységünk és az Aggteleki-barlang megismertetése végett több felolvasás tartott vetítőképek bemutatásával.

Az elmúlt évben 1008 turista látogatta meg az Aggteleki-barlangot, és pedig 965 magyarországi és 43 külföldi, utóbbiak közt volt 10 osztrák, 15 német, 2 francia, 15 angol és 1 amerikai, 643 turista, vagyis az összesnek 63,7 százaléka végig haladt az egész barlangon.

A Szádellői-völgyet 600 turista járta az 1902. évben, még pedig 579 bel- és 21 külföldi.

Befejezésül fogadják szívélyes köszönetünket mindazok, kik ünnepélyes közgyűlésünk alkalmából az osztályról megemlékeztek. Különös köszönettel tartozunk a M. O. Kárpátgyesület mélyen tisztelt elnökének, a ki szíves volt az ünnepélyes ülésen elnökölni — a központi választmány küldöttségének és M.-Sziget lakosságának, a kik élükön a főispán, alispán és polgármester úrral minket a közgyűlés alkalmából a legszívélyesebben üdvözöltek.

Köszönettel tartozunk egyuttal Báltay erdőmester úrnak és feleségének, a kik a guttini menedékház felszentelésekor rólunk a legszívélyesebben gondoskodtak.

Gróf Majláth József, s. k.
osztályelnök.

Az 1902. évben ujonnan belépett tagok névsora :

Szopkó Alfréd, Nyiregyháza. Löwinger Lajos, Debreczen. Gawiak Miklós, Lemberg. Dr. Rohm Severin, Perecsény. Kreuzschner Adolf, Breslau. Schleiffer Lajos, Stargard. Hoffmann J., Neugersdorf. Homicskó Aladár, Perecsény. Vancsák Nándor, Kassa. Neubauer Ferencz, Nagybánya. Eördögh Virgil, M.-Sziget. Baumuth Károly, Felsőbánya. Burkart Ferencz, Felsőbánya. Ember Péter, Felsőbánya.

Fizély Sándor, Felsőbánya. Kovács Gyula, Felsőbánya.
Likker Károly, Felsőbánya. Pásztor József, Felsőbánya.
Id. Mersénich Hubert, Felsőbánya. Ifj. Mersénich Hubert,
Felsőbánya. Gróf Sztáray Sándor, Nagy-Mihály.

1902. évi mérleg.

Bevétel:

Baksay Dániei urnál	18 K 18 f.
Egyenleg átvétel	4505 » 68 »
Gróf Andrássy Dénes urtól	600 » — »
Az Aggteleki-barlang bevétele	400 » — »
Levelezőlapokért	125 » — »
A kirándulásból fölösleg	34 » 48 »
Kamatok	156 » 59 »
Tagságdíj	1630 » 38 »
	<hr/>
	7479 K 31 f.
Baksay Dániel urnál	18 » 18 »
Egyenleg készpénzben	3562 » 10 »
	<hr/>
Összesen	3580 » 28 »

Kiadás:

Az Aggteleki-barlang javítására (biztosítási munkálat)	1832 K 77 f.
A guttini menedékház építésére	500 » — »
A guttini út javítására és jelzőablákért	118 » 20 »
Nyomtatványokért	144 » 26 »
Diapositivákért	267 » 04 »
Bélyegek és postaköltségek	126 » 88 »
Sürgönyökért	13 » 66 »
Üvegárukért (Aggteleki-barlang részére)	21 » 40 »
Szádellői völgyörnek	15 » — »
Fényképekért és térképekért	9 » — »
Tűzbiztosítási díj	38 » 22 »
Tagsági díjak	37 » — »
Különfélék	157 » 60 »
Tagilletmény a központnak	528 » — »
Kamat 2000 korona kölcsön után	90 » — »
Baksay Dániel urnál	18 » 18 »
Egyenleg készpénzben	3562 » 10 »
	<hr/>
Összesen	7479 K 31 f.

Kassa, 1903. január hó 10.-én.

Siegmeth Károly, s. k.

ügyvivő alelnök.

Mildner Ferencz, s. k.

pénztáros.

1903. évi költségelőirányzat.

Bevétel:

1902. évi álladék	3580 K 28 f.
Tagdíjakból beszedendő	1518 » — »
Aggteleki barlangból	300 » — »
Kamatok	140 » — »
Összesen	5538 K 28 f.

Kiadás:

Aggteleki-barlang részére	500 K — f.
Menedékházak és utak épít. és fentartása	400 » — »
Skióptikon	700 » — »
Tűzbiztosítás	40 » — »
Tagilletmény a központnak	528 » — »
Kamatok a központnak	90 » — »
Nyomtatványok	150 » — »
Posta- és sürgönydíj	140 » — »
Szédellői ór	15 » — »
Vetítő képekért (diapozitívák)	250 » — »
Aggteleki-barlang-alapra	2600 » — »
Különfélék	125 » 28 »
Összesen	5538 K 28 f.

Debreczen, 1903. február hó 18.-án.

Siegmeth Károly, s. k.
ügyvivő alelnök.

Liptói osztály.

Az 1902. év maradandó emlékezetű marad osztályunk történetében, mert maradandó dolgot végzett a Deméu-falvi jég- és cseppkő-barlangban azáltal, hogy az eddig járhatatlan jégzuhatagokat szakadékokat áthidalás által járhatóvá tette. A barlang 87 méter mélységű, szédítő meredekségű folyósóit, a főbejárat kapaszkodóját és szám-

szerint hét jég-zuhatagot hidaltatott át, illetőleg látott el lépcsőzettel osztályunk. A vörös fenyőből készült lépcsőkön kívül járhatóvá tette osztályunk a barlang cseppkőves részében a görgeteg-szikla alapú egész területet. Mindezen tetemes fáradsággal járó munkálatok mellett sincs még minden megtéve, ami okvetlenül szükségesnek mutatkozik. Még egy évi fáradságot s lankadást nem ismerő buzgóság szükséges, hogy a kiáltóbb hiányok pótolva legyenek. Örömmel jelenthetjük, hogy ezen költséges munkálat végrehajtásában segítségünkre volt a deménfalvi közbirtokosság is, mely 200 korona összeget szavazott meg költségeink fedezésére.

Választmányunk az év folyamán állandóan gondoskodott a folyó ügyek elintézéséről. A tagok az üléseken mindig igen szép számmal jelentek meg, mi érdeklődésünknek kiváló jele. A választmány átdolgozta az osztály alapszabályait, gondoskodott arról, hogy a megye területén fekvő szebb tájakról kincstári és magánosok fénykepei után képes levelező-lapok készüljenek, mikkel osztályunk az érdekköltést akarja szolgálni. Gondoskodott a választmány arról is, hogy jelző táblák állíttassanak föl a vasúti állomásokon tájékoztatóul. Szorgalmazta a községi s viczinális utak jókarban tartását. Szóval a választmány lélekkel azon munkált, hogy osztályunk felvirágozzék. Egyetlen egy kötelességét nem teljesítette választmányunk; nem küldte a központnak a tagsági díjak 40 százalékát. Nyilvánvalóan azon ok miatt, hogy a nagyobb költséggel járó beruházások miatt pénztárát anyagi zavarba ne kergesse. Helybeli tagjaink pontosan teljesítették tagságdíj-befizetésüket, de a vidékiek ismételt írásbeli kérésre sem.

Osztályunk az elmúlt évben többször hirdetett nagyobb szabású kirándulást, de részvétlenség miatt egyiket sem lehetett megtartani. Mindössze a Deménfalvi-barlanghoz sikerült — de ide már többször — kirándulásunk.

Tagjaink száma az elmúlt évben 125-re emelkedett. Kilépett 3 tag. Udvardy Ágost m. kir. erdész urat pedig a kérlelhetetlen halál szólította el sorainkból.

Liptó-Szent-Miklós, 1903. május 6-án.

Joób, s. k.
alelnök.

Orbán Nándor, s. k.
titkár.

1902. évi zárószámadás.

Bevétel:

Tagsági díjakból	636 K 53 f.
A deménfalvi közbirtokosság adománya	200 » — »
Összesen	836 K 53 f.

Kiadás:

A Deménfalvi-barlang rendezési költsége	507 K 26 f.
Vegyes kiadások	145 » 58 »
Összesen	652 K 84 f.

1903. évi költségelőirányzat.

Bevétel:

Tagsági díjakból	600 K — f.
A Deménfalvi-barlang belépő-jegyeiből	100 » — »
1902. évi pénztári maradvány	183 » 69 »
Összesen	883 K 69 f.

Kiadás:

A Deménfalvi-barlangra	300 K — f.
A deménfalvi menedékházra	200 » — »
A vasúti állomásokon felállítandó jelző- táblákra	100 » — »
Útjelzésekre	100 » — »
Erdőőr díjazására	80 » — »
Vegyes kiadásokra	100 » — »
Összesen	880 K — f.

Liptó-Szent-Miklóson, 1903 május hó 5-én.

Orbán Nándor, s. k.
titkár.

„Lőcsei“ osztály.

Tisztviselők:

Díszelnök: *Hermann Lajos.*
 Elnök: *Kaynár Gyula.*
 Ügyvivő: *Szentistványi Dániel.*
 Pénztáros: *Latzin János.*
 Jegyző: *Fedor Miklós.*

A tagok száma 1902-ben 149.

Az osztály ezen évben is minden erejét abban koncentrálta, hogy a felállítandó kilátótorony alaptökéjét növelje. A tőke eddig is már 2285 kor. 57 fill.-t tesz ki. Ehhez Hermann Lajos 200 koronával hozzájárult, kit az osztály 1902. évi jun. 10-én tartott rendkívüli ülésén díszelnökké választott.

Elismeréssel adóznak dr. Hajnóci I. volt elnökünknek, aki sokoldalú elfoglaltsága miatt leköszönt.

Az osztály ez idén is több sikeres kirándulást rendezett s a szilveszteri estélyt Lőcse városa nagyvendéglőjében nagy és változatos műsorral ünnepelte.

Az ügyvivő aelnök, Szentistványi Dániel, több útnak a jelzését renoválta a Daniháza körüli serpentinákat javította s a menedékházat czélszerűen berendezte. A mult évben 2 választmányi, egy rendes és egy rendkívüli közgyűlést tartottunk.

A jövő mnnkaprogrammba a Mária-völgyön (Röhrgrund) át vezető útnak kiépítése a Várhegyre vétetett tervbe, s a Tátrába ezen évben is tömeges kirándulásokat rendezünk.

Lőcse, 1903. febr. hóban.

Szentistványi Dániel, s. k.
 ügyvivő.

1902. évi zárószámadás.

Bevétel:

Pénztári készlet 1901. augusztus hó 5-én	528 K 27 f.
Perzselyek jövedelme	110 » 92 »
Tagsági díjak 1901-re 128 tag á 4 kor.	512 » — »
» » 1902-re 135 tag á 4 kor.	540 » — »
A központ által kiutalványozott segély	1000 » — »
Hermann Lajos díszelnök adománya	200 » — »
Összesen	2891 K 19 f.

Kiadás :

Daniházának javítása és utak igazítása	99	K	60	f.
Térkép és képek bekeretelése	12	»	—	»
Bérmentesítések	5	»	05	»
Tagilletmény a központnak 1901-re	125			
tag után	200	»	—	»
Tagilletmény a központnak 1902-re	135			
tag után	216	»	—	»
Tűzbiztosítás	7	»	12	»
Utazási költségek 1901- és 1902-re	20	»	—	»
Nyomtatványok és színművek	8	»	05	»
Szolga díjazása 1901- és 1902-re	21	»	—	»
Nyugtabélyeg 1000 koro na után	5	»	—	»
Díszokmány	10	»	—	»
Irodai kiadások	1	»	80	»
Készpénz-egyenleg	2285	»	57	»
Összesen	2891	K	19	f.

Lőcse, 1902. évi december hó 29-én.

Latzin János, s. k.
pénztáros.

1903. évi költségvetés.

Bevétel :

150 tag után:	600	K.
Perzselyek:	100	»
Összesen	700	K.

Kiadás :

A központnak 150 tag után: 120 K.		
Máriavölgyi út építése	100	»
Szolga díjazása	20	»
Más kiadások	20	»
Összesen	260	K.
Multi évi tőke	2285	K 57 f.
Marad:	440	K — »
Készpénz:	2725	K. 57 f.

„Sziléziai“ osztály.

Tagok száma 904.

Elöljáróság: Müller János elnök, dr. Menzel lelkész másodelnök, Jeltsch Hugó pénztáros, dr. Habel Pál és Schönberg Hermann jegyzők, dr. Pax egyetemi tanár, Artl Maurin, dr. Scholtz egyetemi tanár, Wollenhaupt Colmar építőtanácsos, Körner Rezső bizottsági tanácsos (valamennyi Breslauról), dr. Glowalla városi tanácsos Könighüttében, Dittrich gyártulajdonos Nicolaiban, Hoff A. főmérnök Kattowitzban. Az év folyamán át Schönberg és Wollenhaupt (utóbbi Breslauból való eltávozása miatt) kilépett az előjárásból, melybe Ahrens czégvezető és Ausner könyvkereskedő léptek be. Nyolcz nyilvános ülés volt, melyeken előadást tartott:

Jan. 24-én Jeltsch Hugó: »A Karstról az Oetz-völgybe«; febr. 21-én dr. Menthel tanár: »Utazás az északi fokhoz«; márcz. 21-én stud. rer. nat. Schönermark Katalin kisasszony: »Előtavasz a természetben«. Ez esti gyűlésen a hölgyvilág igen nagy számban jelent meg, mert ez volt az első alkalom, hogy egyesületünkben fiatal hölgy előadását hallhassuk. Ápr. 18-án dr. Rudkowszki tanár e tételről beszélt: »Husvétii tartózkodás a Magas-Tátra északi oldalán«. Május 27-én az osztály breslauer tagjai újra találkoztak, hogy dr. Pax igazgatótanár kalauzolása mellett egyet kerüljenek a legteljesebb virágzásban pmpázó botanikai kertben. Utána társas mulatság volt Scheitnigben.

Októberben, a mikor nagy közönség jelenlétében megnyitottuk a téli saizont, az új, valamivel nagyobb helyiség is nagyon szűknek bizonyult, azonban a Palotaszálló vendéglőse a következő előadásokra rendelkezésünkre bocsátotta az első emeleti nagy termet, mely vetítőképek bemutatására is alkalmas. További előadásokat tartottak: Október 3-án Jeltsch Hugo: »Két Tátra-utazás az 1902. év nyarán«; november 11-én Bartsch Adolf szerkesztő: »Igénytelen séták a Magas-Tátra körül« (vetített képekkel); december 9-én dr. Scholtz Miksa: »A glecserek« (vetített képek és fizikai kísérletek bemutatásával) és Müller János: »A Tengersizem-pör«.

A Magas-Tátrában végbe ment minden jelentősebb eseményről beszámoltak a gyűléseken. Az 1901-ben kidolgozott új munkatervet a közgyűlés jóváhagyta.

Tudósító-irodánk iránt, mely egész éven át állott rendelkezésre, s a melyet az elnök távolléte alatt Jeltsch

Hugó vezetett, fokozottabb igényeket támasztottak. A forgalomnak hirtelen, a régi berendezésekkel szakító újjáalakulása következtében, melylyel a hivatalnokok csak szolgálat közben ismerkedhettek meg, elmaradhatatlan volt néhány kellemetlenség, azonban ilyeneket sokszor az utazó közönség félreértései is idéztek elő. Hirlapi hirdetések útján késznek nyilatkoztunk, hogy az összes panaszok beküldését az illetékes vasúti igazgatóságokhoz közvetítjük. A Kassa-Oderbergi-Vasút budapesti igazgatósága ez alkalommal is újabb bizonyítékát szolgáltatva a sziléziai utasok iránt mindig tanusított, legmesszebb menő előzékenységének, amennyiben figyelembe vette az összes általunk benyújtott reklamációkat, még azokat is, melyek csupán az utasok tájékoztatlanságán alapultak. XXI. és XXII. jelentésünk a személytarifák reformjaival foglalkozott s rámutatott ama kedvezések jelentőségére, a miket a Kassa-Oderbergi-Vasút a német utasoknak nyújt. A Magas-Tátrába szóló, 45 napi érvényességgel bíró új menettérti jegyek keretében különös fontosságúak azok az útmegszakítások, a melyeket a Kassa-Oderbergi-Vasút — hála Ráth Péter vezérigazgató és Szekula Gyula főfelügyelő előzékenységének, — kérésünkre számos állomásra nézve engedélyezett. A XXI. jelentésben közöltük dr. Habel cikkét: »A cigányokról«, valamint a munkatervet is.

Új útépítésünk által megnyitottuk a turistaközlekedés számára a Batizfalvi-tavat, a Magas-Tátra legfontosabb tengersizemeinek egyikét. Most e tavat a Sziléziaházi minden sétálni tudó két óra alatt kényelmesen elérheti. Az utat Dénes tanár tűzte ki mesterszerűen, a nélkül, hogy a nyert magasságokból leszállna. Összesen 218 méternyi az emelkedése, de nehéz, sziklatömbös területen vezet át, mivel 300 méternyire az elágazástól elhagyja az erdőt és alacsony törpefenyő-területeken, sziklákon és törmelékhalmonokon halad tovább a Felkai-gerinczen, a honnan az ösvény a leggazdagabb kilátást nyújtó hegyi úttá válik, mely közvetlenül a Magas-Tátra sziklaóriásai alatt vonul tova. A Sziléziaházi-tól a Batizfalvi-tóig vezető ösvények hossza 48 km, a Széplaktól ugyanoda vezető út 76 km hosszú.

Az útépítés megengedése által a tó birtokosa, mojavolai Diergarth báró, sziléziai földink, a turisták részére nagy áldozatot hozott, melyért ám leyyen hálás a tó minden látogatója annyiban, hogy a vadállomány zavarásától s a pihenőhelyek beszennyezésétől tartózkodik.

Fölső-Hágától is szívesen épített volna az osztály ösvényt a Batizfalvi-tóig, azonban a Hohenlohe hercegi uradalom igazgatóságától eddig nem kaptuk meg erre az engedélyt, bár egyenesen fordultunk ő főméltóságához is. Mivel a fölépített új út föntartása még sok áldozatot fog követelni, a központi választmány nekünk a következő évre 600 koronányi segílyt engedélyezett.

Sikerült tagjaink számára csaknem valamennyi, a németek közlekedésére nézve figyelembe vehető telepen és szállóban engedményeket is kijárnunk. A Beszkid-egyesülettel megkötöttük a kölcsönös kedvezésekre s a tagok egyenjogusítására vonatkozó szerződést

Indítványunkra a központi választmány elhatározta, hogy a magas-tátrai útjelző táblákon német nyelvű fölriratokat is alkalmaz. Hasonló kéréssel fordultunk a Magyar-Turistaegyesülethez, szintén a kívánatos eredménnyel. A nagyobb fürdőtelepektől is kaptunk ily irányú ígéreket.

A tagok száma 904-re, eddig még soha el nem ért mennyiségre emelkedett. A tagok lakóhelyének szétszórtsága azonban nehezé és költségessé teszi az ügyvezetést. Ezért a központi választmánynál a következő indítványt tettük, a melynek elfogadásától osztályunk további fölvirulása függ:

Évenként a messze nyugatról és éjszokról való Tátrautazók nagy száma csatlakozik osztályunkhoz, hogy azt mindjárt az első év után elhagyja, úgy, hogy a tagok száma állandóan ingadozik. Csak ahhoz, hogy a kilépők számát pótoljuk, évenként legalább 100 új tagot kell toboroznunk. A tagok szaporítása végett pedig az előljáráóság legnagyobb erőfifjtése szükséges. Mivel az összes tagoknak alig egy harmadrésze lakik Breslauban, az osztály ügyvitele nagyon komplikálttá és nemcsak nehezé, hanem költségessé is vált. Ez a helyzet régóta nem felel meg annak a viszonynak, melyben osztályunk egykoron a főegyesülethez csatlakozott. A Sziléziai-osztály mindenkoron azt az elvet követte, hogy teljes erejét és minden rendelkezésére álló eszközét a Magas-Tátra ideális és gyakorlati művelésének szentelje.

Hogy a tagok érdeklődését lohadni ne engedjük, föltétlenül szükséges, hogy az osztálynak munkái kivételére a kellő eszközök megmaradjanak. Indítványozzuk tehát a Sziléziai-osztály tagdíjárulékának 40%-ról 30%-ra való mérséklését. A Sziléziai-osztály a jelenlegi tagszáma

mellett még így is többel járlna az egyesület közös kiadásaihoz, mint a Kárpátgyesület összes többi osztályai együttvéve.

Kérjük indítványunknak a Tátra-terület társadalmi emelése, valamint az egyesület érdekében, mely a Sziléziai-osztály fölvirulása által maga is nyer, jóakarató megfontolás után való elfogadását.

Ezt az alapszabály-változtatást követelő indítványt a központi választmány a legközelebbi közgyűlés elé fogja utasítani.

Dr. Habel Pál, s. k.
jegyző.

Müller János, s. k.
elnök.

1902. évi zárószámadás.

Bevétel:

Pénzkészlet 1902. évi jan. 1-én	M. 1073'59
Tagsági díjakból	» 3066'00
A Sziléziai-ház bére	» 680'00
Kamatok	» 97'71
	<hr/>
	M. 4917'30

Kiadás:

Nyomatványok, szállító-díjak és o.-költségek	M. 916'98
40% központi illetmény	» 1226'40
Sziléziai-ház	» 285'85
A Batizfalvi-tóhoz vezető út építése	» 1275'10
Tartalékalap: a sziléziai tartományi segítő-pénztár egy 1000 márkáról szóló 3½%-os kötelezvényének megvásárlása	» 1007'60
Pénzkészlet 1902. évi decz. 31-én	» 205'37
	<hr/>
	M. 4917'30

Jeltsch Hugó, s. k.
pénztáros.

A bevétel s kiadás tételeit Artl Maurin és Baumeier Rikárd kereskedők vizsgálták át.

Tartalékalap.

A sziléziai tartományi segítő-pénztár két darab, egyenként 1000 márkáról szóló kötelezvénye.

Költségelőirányzat.

Bevétel:

Pénzkészlet	M.	205'37
Tagsági díjak	»	2800'00
A Sziléziai-ház bére	»	680'00
Kamatok	»	100'00
	M.	3785'37

Kiadás:

A középpontnak	M.	1120
engedmény	»	600
	M.	520'00
Az osztály költségeire	»	700'00
A Sziléziai-házra	»	380'00
Tanulókirándulásokra	»	300 00
A tartalékalapra	»	1000'00
Kulturális kiadásokra	»	885'37
	M	3785'37

„Zólyomi“ osztály.

Elnök: *Csipkay Károly.*Ügyvezető alelnök: *Papp János.*Titkár: *Kaán Károly.*Pénztáros: *Medveczky Kornél.*

Választmányi tagok: Andaházy Szilárd, Bolemann Lajos, Burkovszky Kálmán, dr. Burkovszky L. Kálmán, Csesznyák Gyula, Czitó Ferencz, Draskovich József, Dohnányi Jenő, dr. Dunay Ferencz, Ferenczy Ödön, Flittner Károly, Göllner Béla, ifj. Gally Samu, Hubert Aladár, Hugyecz György, Hüttner Henrik, Jeszenszky Sándor, Késmárszky Kálmán, Kárpáti Lajos, dr. Kolczonay Ernő, dr. Kollár Kamill, Novák Nándor, Pánczél Ottó, Petricskó Jenő, Puschmann Ignác, Puschmann Vilmos, Ráner Géza, Rosenauer Lajos, Szilassy Kelemen, Skrovina Mátyás, Szumrák Samu, Szumrák Jenő, dr. Tilles Béla, Thomka Gyula, Tomcsányi Gyula, Träger Zsigmond, Tulinszky Emil, Veszter Gyula.

Osztályunk elmúlt évi tevékenysége a csendes, de minden tekintetben az eredményes és olyan működés színét viseli, melyhez maradandóbb emlékek is fűződnek egyesületünk életének történetében.

Ez évben azáltal, hogy vármegyénk legmagasabb csúcán, a 2045 m magas Gyömbér-havason nagyobb szabású és masszív gránitkövekből épült menedékházat létesíthettünk, mely turistáinknak e kiváló pont megmászását könnyebbé, kényelmesebbé teszi, — módot nyújt a havason gyakoribb viharok elől való meneküléshez, sőt kirándulóink életbiztonságát is elősegíteni hivatott azáltal, hogy sikerült e menedékházat villámhárítóval is ellátnunk.

Nagy munkát és kitaró fáradságot igényelt e menedékház létesítése az anyagok és építőszerek fölötté nehéz odaszállítása miatt és azért, mert az építkezést oly gyakran viharok, hóesés és egyéb gátló körülmények akadályozták.

Draskovich József helyi ügyvivő tagtársunk, de különösen Hugyecz György tagtársunk, a ki az építkezésre vállalkozott és a ki a jó ügy érdekében még tetemes anyagi áldozatokat is hozott, kiváló érdemeket szereztek az osztályunk büszkeségére szolgálni hivatott menedékház létesítése körül.

Felavatása 1902. augusztus 24-én volt, mikor is osztályunk titkáranak vezetése mellett mintegy 25 tagtársunk vett részt az ünnepélyen, melynél Breznóbánya szab. kir. város mint a csúcs tulajdonosa is képviselte magát. — Az ünnepi beszédet osztályunk titkára mondotta. A menedékházat érdemdús elnökünk, Csipkay Károly kir. közigazgatási bíró nevére egyetértő lelkesedéssel »Károly«-menedékháznak nevezték el a felavatás ünnepélyén részt vettek.

A Gyömbér-csúcshoz vezető út a folyó évben is tataroztatott az osztály költségén, úgy hogy Zólyomvármegye e legmagasabb pontja manapság turistáinknak egyik legszebb és minden nehézségtől mentes kiránduló helye.

A Beszterczebánya mellett levő Urpin-hegyre vezető utat a folyó évben is tataroztatta osztályunk.

Az ugyanezen hegyre vezetendő új út kiépítéséhez 600 koronát szavazott meg osztályunk s felajánlotta Beszterczebánya szab. kir. városnak oly kérelemmel, hogy az út kiépítésének további költségeihez hozzá járulva, annak kivitelét műszaki közegeivel végre is hajtassa.

Remélnünk is lehet, hogy osztályunk e régi óhajtása, mely egyben Besztercebánya szab. kir. város egész közönségének vitális érdeke, az 1903. év tavaszán a teljesülés stádiumába kerül.

Osztályunk 1902. augusztus hó 21-én tartott közgyűlésének egy kiváló és nevezetes pontja volt elnökünk ő méltóságának abbeli kijelentése, hogy Tulinszki Emil tagtársunk 300 koronát gyűjtött és ajánlott fel egy a Panszky-Djel nevű csúcson emelendő kilátó-torony, illetve menedékház létesítéséhez.

Közgyűlésünk e nemes és önmagát dicsérő ügybuzgóságot örömmel vette tudomásul és elhatározta, hogy e kilátó-torony és menedékház mielőbbi létesítését a maga részéről is úgy anyagilag, mint erkölcsileg támogatja és a Tulinszky tagtársunk részéről megpendített eszmet teljesen magáévá teszi.

A célból, hogy osztályunk határain belül a kirándulások minél gyakoriabbakká váljanak és azoknak sikere biztosíttassék, felkérettek egyesek kirándulások rendezésére és azok szakszerű vezetésére.

Tagjaink száma gyarapodott, s újabb tömegesebb belépésre van kilátásunk.

Besztercebánya, 1903. április hóban.

Kaán Károly, s. k.
titkár.

1901. évi zárószámadás.

Bevétel:

Tagdíj-számlán:

73 tag 1901. é. díjáért 4 K-val 292 K — f.

Kamatszámán:

betétköny kamatai 92 » 86 » 384 K 86 f.

Egyenleg 1900. é. oszt.-czélokra 1463 » 99 »

1848 K 85 f.

Kiadás:

Központi illetmény-számlán:

40% illetm. 73 tag u. 1901. é. 116 K 80 f.

Átvitel 116 K 80 f.

	Áthozat	116 K 80 f.
Építkezési számlán:		
A vartovkai út, a pusztavári út, a gyömbéri út és menház bérjegyékére . . . 721 » 90 »		
Ügyviteli számlán:		
postabérek, évi díjak beszedése és ügyviteli kiadások 23 » 76 » 862 K 46 f.		
Egyenleg mint vagyon betétben 986 » 39 »		
<u>1848 K 85 f.</u>		

Beszterczebánya, 1902. augusztus hó 4-én.

Medveczky Kornél, s. k.
pénztáros.

Ezen számlát tételenként megvizsgálván, bevételi és kiadási mellékleteivel összehasonlítván, azt mindenben megegyezőnek és helyesnek találtuk.

Beszterczebánya, 1902. augusztus 15-én.

Puschmann Ignác, s. k.
számvizsgáló biz. tag.

Szilassy Kelemen, s. k.
számvizsgáló biz. tag.

1902. évi zárószámadás.

Bevétel:

Tagdíj számlán:

1 tag 1901. é. díjára	4 K-val	4 K — f.
93 » 1902. »	4 K-val	<u>372 » — »</u> 376 K — f.

Kamat-számlán:

A betét kamatai	18 K 46 f.	
A Pánsky-Dielen építendő menedékházra befolyt adományok és annak kamatai	<u>306 K 48 f.</u>	700 K 94 f.
Egyenleg 1901. é. oszt.-célokra		986 » 39 »
Összesen:		<u>1687 K 33 f.</u>

Kiadás :

Központi illetmény-számlán :

40⁰/₀ illetm. 1 tag u. 1901. é. 1 K 60 f.

40⁰/₀ » 93 » » 1902. » 148 » 80 » 150 K 40 f.

Ügyviteli számlán :

Póstabérek és ügyviteli kiadások 16 K 36 f.

Építkezési számlán :

A Gyömbér-csúcsra vezető gyalogút helyreállítási költsége 100 K 20 f. 116 » 56 »

Vagyon mint egyenleg :

A Pánsky-Dielen építendő menedékház alapja . . . 306 K 48 f.

Betét osztályi célokra . . . 1113 » 89 » 1420 » 37 »

Osszesen : 1687 K 33 f.

Besztercebánya, 1903. évi április hó 1-én.

Medveczky Kornél, s. k.
pénztáros.

Ezen számlát tételenként megvizsgálván, bevételi és kiadási mellékleteivel összehasonlítván, azt mindenben megegyezőnek és helyesnek találtuk.

Besztercebánya, 1903. évi április hó 14-én.

Puschmann Ignác, s. k.
számv. biz. tag.

Szilassy Kelemen, s. k.
számv. biz. tag.

1903. évi költségelőirányzat.

Bevétel :

Egyenleg az 1902. évről 1420 K 37 f.

80 tag után á 4 K 320 » -- »

Osszesen : 1740 K 37 f.

Kiadás:

Gyömbéri út és menedékház	100	K	—	f.
Vartovkai út tatarozása	50	»	—	»
Urpin-vartovkai út építése	600	»	—	»
Tájékoztató nyomtatása	300	»	—	»
A pansky-dieli menedékház építésére . . .	400	»	—	»
40 ^o / _o központi illetmény 80 tag után . . .	128	»	—	»
Ügyviteli költség	28	»	95	»
Marad osztálycélokra	133	»	42	»
Összesen	1740	K	37	f.

Besztercebánya, 1903. évi április hóban.

Kaán Károly, s. k.
titkár.

A M. K. E. védnöke:

Frigyes cs. és kir. főherczeg ő fensége.

Tiszteletbeli elnök:

Gróf Csáky Albin ő nagyméltósága.

Tiszteletbeli tagok:

Döller Antal, Róth Márton, Siegmeth Károly, Münnich Kálmán, Benedicty I., Weber Samu, gr. Bethlen András †, Christian Kraft zu Hohenlohe-Oehringen herczeg, dr. Darányi Ignác, gróf Csáky Zeno.

A M. K. E. tisztviselői:

Elnök: *Dr. Münnich Aurél* országgyűlési képviselő.
Ügyvivő alelnök: *Fischer Miklós*, főgimn. igazgató, Igló.

Másodalelnök: *Róth Márton*, tanár, Igló.

Titkár: *Nikházi Frigyes*, tanár, Igló.

Pénztáros: *Marcsek Andor*, tanár, Igló.

Szerkesztők: *Lóvy Mór*, népisk. igazgató, Igló és *Karoliny Mihály*, tanítókép. tanár, Igló.

Számvizsgálók: *Kompanyik Coelestin*, apátplébános, Lőcse, *Topscher György*, egyházfelügyelő, Igló, *Dénes Ferencz*, tanár, Lőcse.

Választmányi tagok:

A központi választmány tagjai: Ambrózy Albert, N.-Szalók; Arányi Antal, Igló; Bartsch Gusztáv, Hadus-falu; Beck Ede, Késmárk; dr. Chyzer Kornél, Budapest;

gróf Csáky Zeno főispán, Lőcse; gróf Csáky Gyula, Kassa; dr. Csáky Károly, Podolin; Czibur Bertalan, N.-Mihály; Danhauser Rezső, Poprád; Dárday Sándor, Budapest; Förster Gyula, Szepes-Szombat; dr. Greisiger Mihály, Szepes-Béla; Genersich Tivadar, Késmárk; Hensch Ede, Szepes-Szombat; Hoff A. mérnök, Kattowitz; Horti Valér, Késmárk; dr. Jármay László, Tátrafüred; Kertscher Sándor, Késmárk; Kulman János, Poprád; Kaltstein Ágost, Szepes-Béla; Kéler Pál, Késmárk; Kürthy Lajos, Besztercebánya; Koromzay György, Szepes-Béla; dr. Lox Sándor, Lőcse; Máriássy Ferencz, Márkusfalva; Münster Tódor, Kassa; Oltványi Pál, Szeged; dr. Papp Samu, Alsó-Tátrafüred; Péter Kálmán, Lőcse; Ponori Tewrewk Emil, Budapest; dr. Posevitz Tivadar, Budapest; Putsch Tóbiás, Igló; Ráth Péter, Budapest; dr. Raisz Gedeon, Budapest; Sóltz Gyula, Budapest; Szentiványi József, Szent-Iván; dr. Szivák Imre, Budapest; dr. Szmrecsányi Pál, szepesi püspök, Szepeshely; Terray István, Likér; Ulbrich Ede, Budapest; dr. Vécsey Tamás, Budapest; Weszter Pál, Nagy-Szalók; Weber Rudolf, Budapest; Weber Samu, Szepes-Béla; dr. Weisz Miksa, Budapest.

Az egyesületi muzeum bizottsága:

Elnök: *Wünschendorfer Károly*, Poprád.

Őr: *Danhauser Rezső*, Poprád.

Pénztáros: *Christman Tivadar*, Poprád.

Könyvtárosok: *Klementisz Géza* és *Lövy Mór*, Igló.

Szakvezetők: a) az állattani részben: dr. *Greisiger Mihály*, Béla és *Husz János*, Felka;

b) a növénytaniban: *Förster Gyula*, Sz.-Szombat; *Weber Samu*, Béla, és *Róth Róbert*, Igló.

c) az ásványtaniban: *Róth Márton*, Igló; *Szelényi Károly*, Késmárk.

Rendes tagok: Dénes Ferencz, Lőcse; Emericzy Ödön, Felka; Folgens Kornél, Igló; Hajts Béla, Igló; dr. Hankó Arthur, Poprád; Karoliny Mihály, Igló; Kulman János, Poprád; Kövi Imre, Igló; dr. Posevitz Tivadar, Budapest; Siegmeth Károly, Debreczen és az osztályok képviselői.

A M. K. E. képviselői:

- Arad* : Kneffel Lajos, kereskedő.
Baja : Kálmán Kolos, főgimn. tanár.
Breznóbánya : Faykiss Nándor, gyógyszerész.
Budapest : Dr. Szönyey Dezső, ügyvéd.
Debreczen : Szojka Gyula, keresk. akad. tanár.
Dobsina : Klein Samu, polg. isk. igazgató.
Eperjes : Szutorisz Frigyes, coll. tanár.
Felka : Emericzy Ödön, tanító.
Hunfalu : Gretzmacher Gyula, körjegyző.
Jolsva : Dr. Hensch Géza, városi főorvos.
Kecskemét : Hanusz István, reálisk. igazgató.
Késmárk : Horti Valér, bankigazgató és Kertscher Sándor, igazgató.
Kolozsvár : Dr. Genersich Gusztáv, orvostudor.
Krompach : Scherffel Nándor, ev. lelkész.
Losoncz : György Lajos, főgimn. tanár.
Magyar-Óvár : Dr. Kossutány Tamás, akad. tanár.
Matheócz : Höntz Adolf, ev. lelkész.
Nyiregyháza : Kubassy Gusztáv, tkpénztári főpénztáros.
Pécs : Notter Jenő.
Podolin : Dr. Csáky Károly, orvos.
Poprád : Wünschendorfer Károly, ev. lelkész.
Pozsony : Stromszky Emil, nyomdatulajdonos.
Rimaszombat : Dr. Szabó Károly, városi orvos.
Sopron : Bader Gusztáv, szappangyáros.
Szeged : Dr. Gaál Endre, városi tanácsnok.
Székesfehérvár : Bottka Zoltán, tkptári pénztáros.
Szepes-Béla : Weber Samu, ev. lelkész.
Szepes-Olaszi : Majunke Géza.
Szepes-Szombat : Hensch Ede, kereskedő.
Szepes-Váralja : Kirchmayer Ágost, postamester.

Apró közlemények.

A Halas-tó körüli országhatár rendezése.

1902. évi szeptember 13-án a Magyarország és Ausztria részéről választott bíróság végképen döntött a Halas-tó körüli vitás országhatár dolgában. Az ítélet szerint a határ a Tengersizem-csúcstól északi irányba halad a Békástavi-csúcson, a Zabie-gerinczen és a Hét-Gránátosokon keresztül ama pontig, ahol a hegygerincz mint ilyen megszűnik, lesülyed és lapályosodni kezd. E helytől a határ a Halastói-patak ama pontja felé halad tovább, a hol nyugatról a Czuba-hegyről egy kis patak, a Halastói-pataknak a Poduplaski-patakba való torkolása előtt mintegy 700 méterrel, a Halastói-patakba ömlik. Ez utóbbi ponttól kezdve a Halastói-pataknak a medre képezi a határt egészen annak betorkolásáig.

Res judicata! Legyen ez az ítélet zárószava annak az áldatlan háborúságnak, mely hosszú időn át zavarta a két szomszéd békéjét.

A Közép-orom megmászása az Öt-tó felől.

Augusztus 4-én délután 5 óra után indultam Hunsdorfer János kalauzzal a Téry-menedékházhoz, honnan a Közép-oromra akartam följutni. Sejtettem, hogy nehéz túr lesz, mert kalauzom csak egy embert akart elvállalni.

Augusztus 5-én reggel fél 6 órakor indultunk utunkra, mely eleinte a Pfinn-kilátó mellett vezetett el. Majd egy eleinte kevésbé meredek, később mintegy 70°—80°-nyi szöget képező hómezőre értünk, mely azonban

meg volt fagyva, s így az unalmas lépcsőcsinálás elmaradhatott. Félórát jöhettünk a menedék-háztól, mikor elértük a Sárga-torony szikláit. Itt megkötöttük magunkat, s miután Hunsdorfer előre mászott, jeladására én is követtem. Keserves mászás volt. Nem egy oly helyen mentem keresztül, melyről alulról azt hittem, lehetetlenség oda eljutni. Nehány czentiméternyi széles kiugrásokon, vékony kéményeken kúsztunk fölfelé kézzel, lábbal, sokszor térdünkkel segítve magunkon. Volt olyan hely, hol csak térdem és a kötél tartott, míg kezeimnek biztos kapaszkodó helyet találtam.

8 óra volt, mikor a Közép-orom és Sárga-torony közötti hágóra értünk. Itt fél órai pihenést engedünk magunknak, mely idő alatt a Sárga-toronyra is felkapaszkodtunk.

A Sárga-torony pyamisa alatt találtuk meg ama két német turista névjegyét, kik előttem ugyancsak Hunsdorfer vezetése mellett ugyanezt az utat tették meg két évvel ezelőtt mindegyik külön-külön.

A Sárga-toronyon csak rövid ideig időztünk, s fél kilencz lehetett, mikor hátszákjainkat ismét fölvéve, tovább indultunk a tulajdonképeni Közép-oromra.

A hágón túl egy eleinte aránylag nagy, apró görgeteggel telt vízmosáson mentünk fölfelé. Rövid idő múlva balra térve, ismét meredek sziklákön kapaszkodtunk föl, míg végre 4 órai nehéz mászás után, délelőtt fél 10 órakor elértük a csúcst.

A Közép-orom meglehetősen keskeny, néhány méter hosszú gerincz, mely a Nagytarpaki-völgy felé néhány száz m-re egyenesen szakad le.

Hunsdorfer állítása szerint erről az oldalról ez lett volna harmadik megmászása a Közép-oromnak. Ugyancsak ő mondta, hogy a Hegyes-tornyot kivéve, nem ismer ennél nehezebb túrt.

A kilátás a Közép-oromról eléggé tág. Hiszen előtte terül el a Kis- és Nagytarpataki-völgy és a szepesi fősík számos falvai- és városával. A füredek közül csak Alsó-Tátrafüred látszik, Ó- és Uj-Tátrafüredet a Nagyszalóki-csúcs gerince elfödi.

Tizenegy órakor indultunk vissza a Kistarpataki-Tüzkő felé, mert lemenni, a merre feljöttünk, nem lehetett volna. Lefelé magas fűvel fődött zerge-legelőkön vittünk keresztül, melyek teraszszerűen vannak elhelyezve úgy, hogy egyikről a másikra sziklákön keresztül voltunk kénytelenek leereszkedni.

Ez talán még fárasztóbb, mint a fölfelé való mászás. Három óraker értünk az öt-tavi útra, hol katona-tempóba csapva át, még öt óra előtt elértük Uj-Tátrafüredet.

Ifj. Szilassy Aladár.

Adalék a magas-tátrai csúcsmászások történetéhez.

Abban a hiszemben, hogy egyesületünk Évkönyvében közölnünk kell minden, bármely iránybau jelentős utat, 2 utólagos hírrel állok elő. Az egyik a Lomniczi, a másik a Ferencz József-csúcsra vonatkozik. A Térymenedékház a Lomniczi-csúcs részére uj, fontos turisztikai problémát teremtett, t. i. hogy a mededékháztól direkt följáratot találjunk a csúcsra, innen meg lejáratot a Zöldtó-völgybe a Frigyes-menedékházhoz. E földadat megoldásához látott 1899. évi augusztus 4-én és 6-án két breslaui, alulirott és *Noack* tanácsos, idősb. *Bräuer* János kalauz kíséretében, azonban siker nélkül (lásd a »Szepesi Hírnök« 1899. évi augusztus 19-iki számát). Dr. *Jordán*-nak (Budapestről) id. *Franz* János kalauzzal 1900. évi július havában sikerült a fölmászás. Ellenben alulirott *Petersen* mérnökkel és *Szkokan* kalauzzal a Zöld-tó felől jutott föl a Lomniczi-csúcsra. Mi a vizeséstől jobbra indultunk a Papyrus-völgyön keresztül és megerőltető kúszás után a Lomniczi-csúcsból a Késmárki-csúcsra átvonuló párkányra (Réz-padka) jutottunk, s egy lépcső alakú, részben hóval megtöltött árkon és egy nagy törmelékmezőn át értünk a gerincze meg a csúcsra. Ha *Ottó* kalauzol könyve szerint lengyel turisták többszörösen meg is mászták a Zöld-tó felől a Lomniczi-csúcsot (úgy látszik, a késmárki-csúcs falaitól balra), azért a magyar kalauzok nem ismerték ezt az utat, s nagyon csodálkoztak azon, hogy a fölmászás lehetséges volt (lásd a »Szepesi Hírnök« 1900. évi július 28-iki számát).

Dr. *Darmstädter* (Berlinből) *Stabeler* János tiroli kalauzzal, ki a múlt évben szerencsétlenül járt, 1899. évi július 22-én megtalálta a Karczmark-folyosón át a Ferencz József-csúcsra vezető utat. Kétséges, hogy ezt már több ízben ismételték volna. De bizonyára az első téli megmászás volt az, melyre 1902. évi márczius 5-én (nagyszombaton) 3 breslaui (*Noack* tanácsos, *Scholtz* tanár

és alulirott) s *Lubeck* neissei titkár a folyosón át vállalkozott. A hőmérséklet 9—10⁰-nyi volt. A meredek folyosóban magas hó hevert, úgy hogy sokszor csípőig sülyedtünk beléje. Ezért a tovahaladás nehéz és lassú volt. E mellett gyakran elborított bennünket a lejtőről lefujt hó. Bizony 3—4 hófúvás is ért minket, úgy hogy mellig voltunk a hóban. Nem értünk a csúcsra. A kis csúcs közelében rövid pihenő után k. b. 3 órakor vissza kellett fordulnunk, különben a legmélyebb sötétség ért volna bennünket e nehéz úton. Mikor újra a gerinczen voltunk (4 órakor), hogy az említett meredek Karczmark-folyosóba leszálljunk, a hegyi rém érdekes tüneményét szemlélhettük. A Bibircs fölött világos háttérben láttuk árnyékképünket, és pedig sajtáságos módon csak 1 alakot, mely mozgásainkat utánozta. sötét kör által körülveve. A leszálláskor minden lépésünknél egész hótömegek mozdultak meg, úgy hogy — két meglehetősen darabon szánkázva, — gyorsan érkeztünk a Sziléziai-házhoz (5³/₄ órakor). Sűrű sötétségben jutottunk Széplakra, mely téli pompájában terült el alattunk. Kalauzaink id. *Franz* János és ifj. *Hunsdorfer* János voltak. Az út a sok magas hó miatt 15 órán át tartott,

Dr. Habel.

A Sátán megmászása. Két más csúcsról való leszállás.

A remek Tátra-hegységben vannak hegymászó-kirándulások, a melyek kiválóan érdekesek, e mellett meglehetősen könnyűek, mindazonáltal kevesen szánják magukat azokra, mert hát — rossz hírbe keveredtek. Ezt kell mondanom a Sátánról is. 1901-ben ketten (lengyel turisták) a Csorbai-tónál kalauzt akartunk oda fogadni, azonban csak bámuló arcok kerültek elénk; olyik ott állomásozó kalauzon még az is meglátszott, hogy beszámíthatlan vakmerőknek tart minket!

És mégis — természetesen gyakorlottaknak — egészen könnyű és veszélytelen ez az út, sokkal biztosabb, mint a cizfra Tátra-csúcsok! 1902-ben egy a Vaskapun át s a Ganekre tett kirándulásunk után megháltunk a a Poprádi-tónál és elhatároztuk, hogy a ködös időjárás miatt a Hunfalvy-hágón és a Cseh-tó* völgyén át éjszakra

* Ezt a gyönyörű utat a következő napon daczára a nagy hótömegeknek csakugyan megtettük.

vissza térünk, a mikor a zsebaneroid egyszerre emelkedni kezdett és a ködfelhők szétfoszladoztak. Elszalaszszunk egy verőfényes napot? Dehogy is! Haditanácsot kell itt tartani! Egyikünk sem ismeri a Sátánt, még a lengyel kalauzok sem; de mire van az embernek egészséges szeme és egy kis tapasztalata? Egy próbát mindenesetre meg lehet kockáztatni.

A szót tett követte. A Mengusfalvi-völgy rendes ösvényétől balra eltérünk, a törpefenyőterületeken átvergődünk s ahhoz a szurdokhoz érünk, mely az Elülső-Bástya és a Sátán közti legalacsonyabb gerinczsülyedéshez fölvonul. A följárat meglehetősen enyhe és teljesen veszélytelen; csak fönt kell egy kicsit ügyelni, hogy az ember meg ne mozdítsa a törmelékkúpot. A horhostól az ember mind a két oldal, de különösen a nyájas Csorbaitó felé annyira pompás kilátást élvez, hogy már ezért is érdemes ezt a könnyű utat megtenni. Most éjszak felé fordulunk, nem magán a mállott gerinczen, hanem annak nyugati oldalán, a horhos magasságában megmaradva. Több oldalnyúlvány áthágása után végre meghódítunk egy csúcsot. A főcsúcs volna ez? No persze! Ez csak a »kis« déli Sátán; kárörömmel látszott ránk vigyorogni, a miért az ő karcsú alakjával becsapódtunk. Az ott fönn levő művészi kőember mutatja, hogy nem mi voltunk az első rászédettek, de ezt a csorbát mégis ki kell köszörülnünk! Innen a gerincz mentén egy meglehetősen mély gerincz-sülyedésen és megint egy halmon át kényelmesen éjszak felé megyünk s nemsokára a főcsúcson vagyunk, a hol szintén találunk néhány névjegyet. Igazi veszély itt sehol sincs.

Ennyivel már megelégedjünk? Éjszokról még a közép nagyságú éjszaki Sátán-csúcs int felénk; ezt is megmászunk. Itt nyomát sem találjuk az embernek, holott az innen való kilátás még érdekesebb, mint a főcsúcstról. Még a Giewontot is egészen tisztán meg lehet innen különböztetni. A hatást emeli az a tudat, hogy az ember óriási, kelet felé áthajló sziklatömbön áll, mely a Mengusfalvi-völgy felé borzalmas mélységet alkot. Csak most érti meg az ember, hogy ezt a csúcsot ily »sátáni« névvel illették. Éjszaki irányban a gerincz elég mélyen bukik alá s azután mint a Hátsó-Bástya alacsony kiágazása oly meredeken emelkedik föl, hogy komolyan kétségbe vonom, vajjon lehetséges volna-e ott folytatni a gerincz bejárását. Mi avval elégszünk meg, hogy két kis kőhalmot rakunk a csúcson, aztán elhatározzuk, hogy a Mlinicza-völgy felé

való leszállást próbáljuk meg, és pedig nem az Elülső-Bástya s a Patria közti szelid lejtőn, hanem mindjárt a kisebbik, déli Sátán előtti mély szurdokban.

A szurdokon túrható volt a leszállás, de lent meredek szakadékfalra bukkantunk. Most kitérő utat kellett keresnünk. Találtunk is ilyenre, és pedig jobb kéz felé (éjszakra), mindjárt a sima szakadékfal fölött. Ez az oldalút arra a töltésre torkollik, mely a Mlinicza-völgy felső terasszát a középsőtől elválasztja; innen már csinált ösvényen jártunk.

A ki egészen kényelmesen akar a Sátánra jutni, az vagy a Mengusfalvi-völgyből induljon föl az említett szurdokban (itt csak a lejobb levő törpefenyő-területek kényelmetlenek), vagy a Mlinicza-völgyből a Fátyolvízeséstől keletre levő lejtőn, vagy pedig a Csorbai-tavat a Poprádi-tóval összekötő útról a Patria-csúcsra s aztán menjen a gerincz mellett az Elülső-Bástyára és a Sátánra. Az utóbb emített út a legkényelmesebb és nem fárasztó.

Jóval nehezebb a leirt útnál a Késmárki-csúcs főormáról a késmárki Zöld-tóhoz való leszállás. Az ember a gerincz keleti lejtőjén óvatosan dél felé megy, még a gerincznek a Villa előtt levő egyik behorpadásán átszáll és így az ismeretes hómezőre (a Késmárki- és Lomniczi-csúcs között) s annak mentén a völgybe jut.

Nem túlságosan nehéz egy másik leszállás: a Kriván-csúcstól kelet felé, az ottani Zöld-tóhoz. A helyett, hogy az ember a régi bányához vándoroljon, egyenesen keletnek (nehány lépésnyire a bányához vezető útnak a gerincztől való letérése előtt) száll le, s csak egyetlen egy helyen (a gerincz alatt valami 250 m-nyire), egy sziklameder fajtánál kell vigyázni; egyébként derekasan lehet lépkedni.

Hisz nem minden oly nehéz, mint a milyennek látszik.

Gadowsky Valentin.

Tátraképek.

Az utóbbi években a mozgékony *Feitzinger*-féle kiadó cégnél (Teschen) k. b. 500, többnyire a Szepeségről fölvevett fénykép jelent meg, a melyek közül főként a mi Tátránkra vonatkozók érdekelnek bennünket. E fölvételekhez csaknem mind helyesen választották meg az álláspontot, a kivitel úgy a fekete, mint a színes (autochromatikus) sokszorosításoknál — néhánykissé elmosódott képet leszámítva, — éles és gondos. Nagyságuk a közönséges levelezőlap-alak és a 80 cm hosszúságú panorámaképek méretei között váltakozik.

Mint kiválóan sikerültek a következő tájképeket emeljük ki: Fölső Nagy-Tarpatak (40×18), Késmárk (43×12), Gránátosfal (28×6), Tátra-Lomnicz (40×8), Csorbaitó (38×14), Kilátás a Tengerszem-csúcsról éjszak felé (38×14), A Magas-Tátra Poprádról (80×20) és Lucsivna-fürdőről (80×20), az első kép kivételével mind színnyomatban. Bájos, sőt elragadó a négy utóbbi tájkép; ezek az ismeretes Neszke & Ostermaier dresdai cégnek fölötte szép, mert művészi kivitelű munkái.

A mikor e megszeretett képeket az összes turistáknak s a Tátra barátainak a legmelegebben ajánljuk, egyúttal kívánjuk, hogy ezek nekik ugyanazt az élvezetet nyujtsák, mint nekünk.

Chodász János. †

Mint a poprádi ev. népiskola tanítója lelkesedéssel, szeretettel és odaadással élt hivatásának és önfeláldozó buzgalommal szolgálta a népnevelés ügyét. E mellet az 52. életévében elhunyt mindig talált időt és alkalmat arra, hogy az iskolán kívül is foglalatoskodjék. Fáradtságot és munkát nem kímélve, az ő működése szűk körében a legelső sorokban állott. Mint a jótékonyság hű ápolója az ő tudását, tevékenységét az Eötvös-alap szolgálataiba állította, melynek hangversenyek és gyermek-előadások rendezése által bőséges pénzüsszegeket juttatott. Éveken át a legönzетlenebb módon áldozott időt és munkát a Magyarországi Kárpátgyesületnek is, melynek könyvtárosa volt. A muzeum könyvtárának rendezése és katalogizálása legnagyobb részt az ő műve. Derekasan kiérdemelte, hogy az egyesület az ő emlékének tisztelettel és elismeréssel adózzon. Béke hamvaira!

Kedvezmények.

A Magyarországi Kárpátegyesület rendes tagjai a következő kedvezményekben részesülnek.

1. A *szatmár-nagybányai* és az *ungvályi* helyiérdekű vasutakon abban az esetben, ha egyszerre legalább három tag utazik, alacsonyabb osztályra szóló menetjeggyel magasabb kocsiosztályban illetve a III. osztályban fél másodosztályu jeggyel, az *eperjes-bártfai* vasuton pedig e II. osztályban egy egész III. oszt., a III. osztályban egy fél III. oszt. jeggyel utazhatnak. Mindhárom esetben szükséges a lebélyegzett és arcképpel ellátott évi tagsági jegy előmutatása.

2. A *Balatontavi Gőzhajózási Részvénytársaság* részéről: arcképes tagsági igazolvány alapján a tagok II. oszt. jegy megváltása ellenében az I. osztályt vehetik igénybe.

3. Az *Első cs. k. sz. Duna-Gőzhajózási Társaság* részéről: a tagok arcképes tagsági igazolvány alapján a dévény—budapest—orsovai Dunaszakaszon, valamint a Száván és a Tiszán közlekedő személyhajókon, továbbá valamely osztrák vagy magyar hajóállomásról Belgrád, Obrenovac és Sabac szerb határállomásokra II-od osztályu menetdíjért az I-ső osztályon utazhatnak.

4. A *Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság* részéről: arcképes tagsági igazolvány alapján a tagok a részvénytársaság személyszállító gőzösein a helyi jellegű budapest-dömösi vonalon közlekedő gőzösök kivételével II-od hajóoszt. jegy váltása mellett az I-ső osztályon utazhatnak.

5. A *Budapesti Helyi Érdekű Vasutak Részvénytársasága* az egyesület tagjainak azt a kedvezményt adja, hogy a használt kocsi-osztályban egy megfelelő féláru menetjeggyel utazhatnak, a következő föltételek mellett:

1. Az egyesület tagjai az egyesület bélyegével ellátott tagsági igazolványt tartoznak az állomási pénztárnaknál felmutatni.

2. Minden egyes felmutatott tagsági igazolvány alapján csupán egy megfelelő osztályu fél jegyet szolgáltatnak ki.

3. Minden egyes kirándulás a vezérigazgatóságúnál előzetesen bejelentendő.

6. Az egyesület tagjai a Felkai-völgyben lévő »Sziléziai ház«-ban, valamint a zöldtavi »Frigyes« menedék-házban arczképpel ellátott évi jegy előmutatása mellett 33%-nyi árelengedésben részesülnek az éjjeli szállásnál. Hasonló kedvezményben részesülnek a »Tarpatak« szállóban.

7. *Thurzófüred* részéről: az egyesület tagjai a gyógydíj fizetése alól felmentetnek és a szobaáraknál 10% engedményt élveznek.

8. *Iglófüred* részéről: az egyesületi tagok arczképes tagsági igazolvány előmutatása mellett — ha a fürdő területén laknak, — a következő kedvezményekben részesülnek:

1. Az elő- és utóidényben a fürdő prospektusában feltüntetett kedvezményeken felül:

- a) a szobák áraiból 15%-nyi engedmény,
- b) az ágyneműek áraiból 15%-nyi engedmény,
- c) a gyógy- és zenedíjből 50%- engedmény.

2. A főidényben:

- a) a szobák áraiból 10%-nyi engedmény,
- b) az ágyneműek áraiból 10%-nyi engedmény,
- c) a gyógy- és zenedíjből 50%-nyi engedmény.

9. *Feketehegyfürdő* részéről: az egyesület tagjainak az elő- és utóidényben, vagyis május 15-től június 30-ig és augusztus 25-től szeptember 30-ig a gyógy- és zenedíjak valamint a szobaárak is teljesen elengedtetnek.

10. *Huszpark* részéről: az egyesületi tagok az egész idény alatt a lakás- és étkezésnél 20%-nyi engedményt élveznek.

11. *Felkai turista-telep* részéről: az egyesületi tagok az egész idény alatt a szobaáraknál és zenedíjknál 20%-nyi engedményt élveznek.

12. *Tátraszéplak* részéről: az egyesületi tagok az egész idény alatt a lakás- és fürdődíjaknál 10 százaléknyi kedvezményt élveznek.

13. *Dobsinai jégbarlang* részéről: az egyesületi tagok arczképes tagsági igazolvány alapján a barlang belépti-díjainál 25 százaléknyi kedvezményben részesülnek.

14. *Barlangliget* részéről:

1. Gyógy- és zenedíjak nem szedetnek.

2. Egy turista-szoba ára 1 K.
3. A többi szoba árából 10 százaléknyi engedmény.
4. Katona- és tanuló-csoportok a barlang látogatásánál személyenként csak 50 f-t fizetnek.
15. *Uj-Tátrafüred* részéről: az első- és utóidényben a szobaárakból 10 százaléknyi engedményben részesülnek az egyesület tagjai.
16. A t. tagtársak Sagorski és Schneider »Die Flora der Central-Karpathen« cz. művét, melynek bolti ára 20 márka, az egyesületi elnökség közvetítésével 10 márkáért szerezhetik meg.
17. Az ujonnan belépő tagok az egyesületi Évkönyv régebbi évfolyamait kötetenként 60 fillérért kaphatják.

Figyelmeztetés. Az arczkép felvételére szolgáló külön évi jegyek a központi elnökségnél 20 fillér díj lefizetése mellett kaphatók, hová a fényképek lebélyegeztetés végett a postaköltséggel együtt beküldendők.

Igló, 1903. évi június hóban.

Az elnökség.

Dr. Szivák Imre országgyűlési képviselő, választmányi tagnak a Magyarországi Kárpát Egyesület központi választmányához: »Az idegen birtokosok a Tátrában való térfoglalásának megakadályozása« tárgyában benyújtott memoranduma:

Nagytekintelű Választmány!

A t. Kárpát Egyesület mult évi közgyűlésén elfogadott indítványhoz képest, azon kérdésre, hogy mikép lehetne a Tátrában megakadályozni az idegen birtokosok térfoglalását, van szerencsém a t. Egyesület megtisztelő megbízásának lehetőleg megfelelő — jelentésemet a következőkben megtenni:

Maga az idegenek birtokszerzési jogának kérdése oly nagy, hogy annak ma már úgyszólván külön irodalma van s nem is lehet czélom e nagy közgazdasági problémának megvitatását Egyesületünk körébe vonni, de a mennyiben mégis ennek további szabálytalanul hagyása azon legsajátabb talajunkat támadja meg, a melyen a mi egyesületünk is él s nemzeti feladatait megoldani igyekszik, kötelességünknek tartom a kérdés főbb szempontjait annyira megállapítani, hogy azok tekintetében mi is állást foglalhassunk s a nemzeti védelem hatályos eszközeinek igénybe vételével kezdeményezőleg léphessünk fel.

A vonatkozó rendszabályok többfélék, de legkiválóbb *a)* törvényhozásiak, *b)* az igazgatási jog, *s c)* a társadalom körébe esők.

I. Vegyük először szemügyre a codificationalis szempontokat.

1. De lege lata, — vagyis fennálló jogrendszerünkben, mely a birtokos személye tekintetében különbséget nem ismer, tekintettel arra, hogy az idegenek birtok szerzését korlátozó régibb törvényeink elévültek, illetve hatályukat veszítetteknek szoktak tekintetni s különben is tiltó rendelkezéseik ma már elégtelenek, megfelelő korlátozó intézkedések megtételére a kellő jogi alap hiányzik.

Azonban szem előtt tartva azt, hogy az idegen birtokosok heőzönlése nemcsak szakadatlanul tart, hanem a már ittlévőknek fellépése is napról-napra vehemensebb s helyenként közérdekeket sértő; s azok, a mik ez irányban a mult közgyűlés óta történtek, még indokoltabbá teszik állásfoglalásunkat az idegenekkel szemben; s minthogy ma sem a kormánynak, sem a társadalomnak e tekintetben elég hatékony eszközök rendelkezésére nem állanak, — ezeket az egész kérdést felölelő törvényhozási actióval kell egyszerűen megteremteni. Ezen actiónak mélyre nyúló gyökerei vannak törvényhozásunkban, kezdve az Arany bullának az idegenek birtokszerzését kizáró tilalmától — egész az 1715. XXIII. t.-cz. 2. §-áig, — s ezenkívül a legtöbb külállam hasonirányú s itt-ott nagyon radicalis intézkedései is megszívlelendő előképeket nyujtanak e tekintetben.

2. Tehát de lege ferenda — vagyis a törvényhozási feladatokról szólva — részemről most már, annyi mulasztás után — radicalis tervszabályokat tartok szükségesnek s ilyenekül van szerencsém egyelőre a következőket jelölni meg: mintegy praeventivszabályokat vagy gyökeres jogreformot, a milyeneket más állam úgyszólván önvédelmi szempontokból, vagyis mindenesetre nemzeti érdekek speciális megóvására jónak láttak életbe léptetni. u. m.:

a) Oly helyeken, a hol a baj imminens, — vagyis a nemzeti érdek praedominál — törvényileg biztosítandó az állam vagy a honpolgárok elővételi joga a jövőre.

b) A multa pedig az állam kisajátítási, vagy a honpolgárok elővételi joga szélesebb alapokra fektetendő s a nemzeti birtokszerzés jogcímei: minő a telepítés, — vagy természeti kincsek megvédése stb. törvényileg ismertessenek el olyanokul, melyek a kényszereladásra

vagyis az állami kisajátításra jogezimül szolgálhatnak; erre nézve régibb törvényeink is kitünő támaszpontokat nyújtanak.

c) A kétszeres, vagy egyáltalán fokozott közvetlen és közvetett megadóztatás. Itt két kategóriáról lévén szó, t. i. a teljesen idegen (nem indigenált) birtokosokról, — vagy oly magyar honosokról (absensekről) — a kik állandólag az országon kívül tartózkodnak. Ez utóbbi kategóriába végre a pénzügyminiszter úr — a most lefolyt költségvetési vitában nyilatkozott is olyképp, miszerint ezeknek (de csakis ezeknek) fokozott megadóztatását ő is indokolttnak tartja. — Ámde nézetem szerint ez nem elég, — sőt a mi kérdésünk lényege nem is ebben fekszik, — tehát a pénzügyminiszter úr e nyilatkozatával a kérdést kimerítettnek vagy megoldhatónak nem véljük, tehát ragaszkodunk a radicális megoldáshoz: a fokozottabb adóhoz az idegen (külhoni) birtokosokra nézve.

d) A honosítási és illetőségi (letelepültek) törvény revíziója, minden nagyobb birtokszerző idegen befogadására nézve fenntartatván a törvényhozás indigenisáló joga.

c) A bevándorlási törvény mielőbbi megalkotása.

II. Az igazgatási jog, vagyis a közigazgatás feladatai természetesen kell hogy simuljanak a törvényhozás elveihez s nyomon kövessék ezeket a végrehajtásban, addig is szigoruan kezelvén a bevándorlási ügyet.

III. A társadalom s így első sorban a mi Egyletünk körében is a megfelelő összhangzatos actió megindítandó lévén, indítványozom, hogy az előadottak értelmében méltóztassanak:

a) a kormány és törvényhozáshoz a jelzett irányu törvények megalkotása iránt feliratot intézni;

b) mielőbb egy állandó bizottságot küldeni ki azon czélból, hogy ez ügyet mélyebben tanulmányozná, nyomozza s állandó figyelemmel kísérve, pozitív további javaslatokat tegyen;

c) s egyidejűleg az érdekelt törvényhatóságokhoz átiratilag azon kérelmet intézni, hogy ezek községeik utján sürögösen állíttassák össze a területükön birtokot szerzett idegenek névsorát s birtokaik mennyiségét és minőségét, művelési ágait, avagy, ha — a mi nem valószínű — már e statisztika a kormányközségek részéről beszerezve lenne, a társulat elnöksége bizatnék meg azzal, hogy ezeket illető helyen — esetleg másolatban megszerelve — sokszorosítva juttassa a társulat választmányi tagjainak kezeihez.

Ezekben jelölvén meg a mellőzhetetlen actio főbb iránypontjait s kérve majd ezeknek »Évkönyvünk«-be leendő felvételét is, maradtam

Budapest, 1902. évi május hó 12-én.

A tek. Választmánynak

hazafias üdvözléttel

kész szolgája:

Dr. Szivák Imre,

orsz. képviselő

mint a M. K. E. választmányi tagja.

Tátra-Bárhelyi

Klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő

Híbergyógyintézet és melegekürök
1888 Villamos gyógyfürdő

Hirdetések.

HUSZ-PARK

VIZGYÓGYINTÉZET ÉS NYARALÓTÉP

1888. évi...
A husz-park...
A gyógyintézet...
A nyaralótép...
A vízgyógyintézet...
A gyógyfürdő...
A gyógyintézet...
A nyaralótép...
A vízgyógyintézet...
A gyógyfürdő...

MATEJKA VILMOS, POPRÁDON

Tátra-Barlangliget

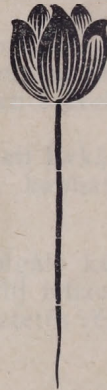
klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő

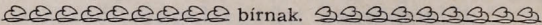
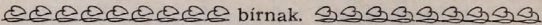
763 méter a tenger színe fölött.

Hidegvízgyógyintézet és melegfürdők.

Villamos fényfürdők,

a mely új gyógymód az összes Tátra-fürdők közül egyedül csak Barlangligeten van bevezetve, külön-külön az uri és női osztályban, kitűnő eredménnyel használtatnak elzsírosodás, csúsz, kőszvény és zsábák ellen.

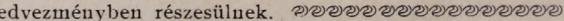
Legkényelmesebb összeköttetései vannak. ☉ Kősziklaforrás. ☉ Ózondús, üdítő levegő a fenyvesek közt. Az ételek és italok kiszolgáltatása a tulajdonos, Béla városa felügyelete alatt történik. ☉ A telep, úgyszólván a látványos cseppkőbarlang villamos világítással bírnak.

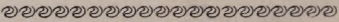
Az árak mérsékeltek.

HUSZ-PARK

VIZGYÓGYINTÉZET ÉS NYARALÓTELEP.

☉☉ A legszebb fekvéssel a Tátra alján. Kényelemmel berendezett szobák, kitűnő konyha, hamisítatlan italok mérsékelt árákkal, választékos étlap szerint, vagy teljes ellátás lakással hetenkint 30 koronától kezdve. Turisták és tömegesen kirándulók különös kedvezményben részesülnek.

☉☉ A fenyvesparkban az Erzsébet-nyughelyről, hol ő felsége a királyné is megpihent, a legnagyobb kilátás nyílik a Magas-Tátra déli lejtőire és csúcsaira.

☉☉ A jól gondozott műkertből, melyben az egyes lakóházak állanak, séta- és kocsí-út vezet a poprádi vasuti állomáshoz.

Bármily felvilágosítással szolgál a tulajdonos.

MATEJKA VILMOS, POPRÁDON.

EMLŐSÖK ÉS MADARAK
TERMÉSZETHŰEN, OLCSÓN
ÉS MOLYMENTESEN
KÉSZÍTETTÉK LABORA-
TORIUMOMBAN . . .

DANHAUSER REZSŐ

CUSTOS ÉS PRÆPARATOR
A MAGY. ORSZ. KÁRPÁT-
EGYESÜLET MUZEUMÁNÁL
POPRÁDON.

IGLÓFÜRED

KLIMATIKUS GYÓGYHELY
ÉS GYÓGYFÜRDŐ

Szepesmegyében, Igló
város határában, 580 m
a tenger színe fölött.

Évad május 15-től október 1-ig.

NYARALÓHELY,
 MELEG FÜRDŐK,
FENYŐ- ÉS KÁDFÜRDŐK.

Szobaárak 1 K 20 f-től
5 koronáig.

A szobaárba egy teljesen felsze-
relt ágy ágyneművel értendő.

PENSIO.

Czélszerűen berendezett hidegvízgyógyintézet.

Vasuti állomás IGLÓ (Kassa-Oderbergi vasut).
Bévkocsi- és társaskocsi-összeköttetés, posta- és
telefon-összeköttetés az iglói távírda-állomással
helyben. Távírdaállomás.

Felvilágosítással szolgál a fürdőgondnokság Iglófüreden.

Gabriel Adolf borovicska kivitele

Szepes-Bélán.

Saját főzdeje.

Szállítja naponta posta vagy
vasut útján kicsiben és nagy-
ban a kipróbált

szepesbélai kárpáti
boróka-borovicskát.

Árjegyzék kívánatra díjmen-
tesen küldetik.

TARPATAK-FÜRED

vasuti állomás **Poprád-Felka**, posta- és távírda-
állomás **Tátrafüred**.

A Magas-Tátrában, a világhírű Tarpataki-
völgyben, félóránnyira Tátrafüredtől, a hatalmas
Tarpataki-vízesések közvetlen közelében, 1250
méter tengerfeletti magasságban; tiszta ozon-
tartalmú levegő.

A két czélszerűen épített „**Rózsa**“- és
„**Tarpatak**“-szállóban 28 vendégszoba áll
rendelkezésre 1 K 50 f-től kezdve 5 K napi
árral.

Hosszabb tartózkodásnál 10%-25% ár-
engedmény engedélyeztetik. Fürdők, törpefenyő
fürdők à 1 K.

A **konyháról** és **pinceszéről** *Grosz Theofil*
bérelő gondoskodik.

Bővebb felvilágosítást levélbeli megkere-
sésre az erdőtársaság nevében ad: **dr. Schön-
wieszner Árpád Szepes-Szombatban** és
junius 15-től kezdve.

Tarpatak-Füred kezelősége.

1000 méter tengerszintfeletti magasságban a »Magas-Tátra« szep fenyőerdői közepén fekszik

ALSÓ-TÁTRAFÜRED

GYÓGYFÜRDŐ.

Évad megnyitása május hó 25-én.

Magyarországnak első gyógyhelye, melynek fürdőháza kifogástalan kényelemmel és czélszerűséggel

vasas lápfürdőkre

van berendezve. Ezen kívül

TÖRPEFENYŐ- és ÁSVÁNYVIZFÜRDŐK.

Északi szelek ellen védve és télen szabadon, felette kedvező
éghajlati gyógyhely hidegvizgyógyintézettel,
külön nőknek és külön férfiaknak épült helyiségben.

Massage-, tej- és ásványviz-gyógy mód.

Tiszta alpesi levegő és kristálytisza ivóvíz.

Fürdőorvos: **DR. PAPP SAMU**, országgy. képviselő.

Gyógyjavaslatok: Különösen mindennemű idült női bántalmak, verszegénység és sápkór, izom- és ízületi csúz, bél- és gyomor-bajok és mint utógyógymód más, különösen hévíz-fürdők után.

225 a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba.

Kitünő vendéglő. Pensio. A teljes pensio az előidényben 1 hétre 40 kor.-ba, 2 személynek 68 kor.-ba kerül és magába foglalja a lakást kiszolgálattal, a reggelit, a 4 tál ételből álló ebédet és a vacsorát. — Nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem bel- és külföldi lapokkal, könyvtár, croquet-, lawn-tennis- és tekéző-pályák, zongora stb. — Hegyi kalauzok, hátaslovak, bérkocsik mindig kaphatók. — Tömeges kirándulásoknál rendkívüli árengedmény külön megállapodás szerint úgy a lakásra, mint az ellátásra nézve. — Vasúti állomás **Poprád-Felka**, innen kényelmesen 1 óra alatt elérhető

M. kir. posta-, távirde- és telefonhivatal.

A gyógyfürdő a késmárki bank részvénytársulat tulajdona.

Tudakozást vagy lakásmegrendelést az alulírt fürdőigazgatósághoz kérünk címezni.

HORTI VALÉR, fürdőigazgató.

Alsó-Tátrafüred, Szepesmegye.

TÁTRAFÜRED

GYÓGYHELY A KÁRPÁTOKBAN

MAGYARORSZÁGBAN.

A kassa-oderbergi vasutvonal **Poprád-Felka** állomásától egy órányira (1018 méter magasságban a tenger színe felett) a **Magas-Tátrában**, legvadregényesebb vidéken fekvő, igéző

klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet

a legszebb fenyves erdő közepett, a legnagyobb és leggyönyörűbb havasi világban, kellemes ízű savanyúvíz forrással, ásvány- és törpe-fenyőfürdővel, savó- és belégzési gyógymóddal

május hó közepén nyílik meg.

Posta-, távirda- és telefon-állomás helyben, van kitűnően felszerelt gyógyszertár, előkelő árúcsarnok, szivar- és dohánykülönlegességgel ellátva. Gondoskodva van kényelmes, jó lakásokról; a konyha és pincze egy kiváló **pesti vendéglős**, mint szakember kezelése alatt áll; közös ebéd.

Gyógyterem zongorával, kávéház tekeasztallal és hírlapokkal, kölcsönkönyvtár, kitűnő népzenekar, férfi- és női tekepálya, lawn-tennis- és croquet-játszóhely, kerékpár-iskola, lövölde stb. a vendégek rendelkezésére állanak.

Az előidényben (május és június hó), valamint az utóidényben (szeptember hó) lakást és ételmezést illetőleg rendkívüli árleszállítás lép életbe.

Minden nagyobb vasuti állomásról Tátrafüredre egy harmaddal mérsékelt árú térti- és menetjegyek adatnak ki. A poprádi állomáson állandóan szabott árú kocsik várják az utasokat.

Tátrafüred minden nagyobb Tátrakirándulásnak legjobb s legtermészszerűbb központja; itt van a „Magyarországi Kárpát Egyesület”-nek képviselőisége is.

Bővebb felvilágosítást ad a fürdőorvos, **Dr. Jármái László** (téli Budapestben), lakásokat illetőleg rendeléseket elfogad

a „Fürdőigazgatóság” Tátrafüreden.

Félórányira Tátrafüredtől, a fenséges Lomniczi-csúcs tövében, kies vidéken fekszik

Tátra-Lomnicz nyaraló-telep,

hol kényelmesen berendezett szállodában, teljes és kitűnő ellátást és lakást lehet kapni. Ugy a szállodában, valamint az újonnan épült, s fényesen berendezett „Bethlen-házban” lakásokat megrendelhetni s bővebb felvilágosítást kaphatni télen a Szepesti Hitelbank-nál Lőcsén, az idény alatt pedig a tátra-lomniczi kezeléségnél Tátra-Lomniczon.

Vasuti- és posta-állomás ugyanott. — Mind a két telep birtokosa: a „Szepesti Hitelbank” Lőcsén.